Sefer ha-Yovlim, ha-mekhuneh Midrash Be-reshit zuṭrata : hushav li-mekoro ha-ʻIvri ʻim mavo gadol ... ʻal ha-sefarim ha-genuzim ... / me-et Shelomoh Rabin (ספר היובלים המכונה מדרש בראשית זוטרתא : הושב למקורו העברי עם מבוא גדול...על הספרים הגנוזים.../ מאת שלמה ראבין)

Ṿin : Bi-defus Yozef Holtsṿarte, 630 [1870]

Find this Book Online: https://hdl.handle.net/2027/uc1.g0001602879

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

We have determined this work to be in the public domain, meaning that it is not subject to copyright. Users are free to copy, use, and redistribute the work in part or in whole. It is possible that current copyright holders, heirs or the estate of the authors of individual portions of the work, such as illustrations or photographs, assert copyrights over these portions. Depending on the nature of subsequent use that is made, additional rights may need to be obtained independently of anything we can address.

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT

UNIVERSITY OF CALIFORNIA-LOS ANGELES
L 010 588 908 3
OC/42036763

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT / Public Domain

Bd 101

Deutsch v. Dillmann:

wiederabgedruckt etc. in: Orient, Literaturblatt 1851 col. 164 sqq.

v. Treuenfels, ספר חנוך (alle Fragmente u. Anmkgn. in: Or. Litbltt 1846 No 1–6. u. 1851 col. 238 sqq.

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

סֵפֶר הַיוֹבְלִים

המכונה

מדרש בראשית זוטרתא

הושב למקורו העברי עם מבוא גדול ורחב ידים על הספרים הגנוזים
בכלל ועל הספר הניכחי בפרט

מאת

שלמה ראבין
Doctor der Philosophie.

עם הערות מאירות ומבארות בשולי היריעה מאת החכמים הגדולים ד"ר בעער.
ד"ר דילמאן. ד"ר פרענקל ד"ר יעללינעק.

ווין

בשנת תר"ל לפ"ק

בדפוס של יאזעף האלצווארטה.

סֵפֶר הַיוֹבְלִים

Dr M. Gaster

המכונה

מדרש בראשית זוטרתא

הושב למקורו העברי עם מבוא גדול ורחב ידים על החפרים הגנוזים
בכלל ועל הספר הנוכחי בפרט

מאת

שלמה ראבין

Doctor der Philosophie.

ם הערות מאירות ומבארות בשולי היריעה מאת החכמים הגדולים ד"ר בעער.
ד"ר דילמאן. ד"ר פרענקל ד"ר יעללינעק.

ווין

בשנת תר"ל לפ"ק

בדפוס של יאזעף האלצווארטה.

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

YOUNG RESEARCH
UCLA
LIBRARY

OC/42036763

מבוא שערים

יקר תפארת הספר הנוכחי, אשר שבתי את שבותו לשפת מקראי הקודש, דומה אל הדר יפעת אבן השוהם: בגיחה מרחם משחר האדמה, פניה קבלו אפרור, אפסו נגהם והיא מתנכרה, עד אשר תתפש בכף לוטש למרטה, למען היות לה ברק כעין החשמל, וקרני זיוה יגיהו לאור וטוב כמראה הבזק. כן ספרנו זה, אשר הזה שכב כאלפים שנה תחת שמיכה נכרית, יצא כנוגה צדקו, ואור ה' עליו יזרח, אם נעביר האפודה מעל פניו, ונלבישנו מחלצות קודש.

אמנם למען יתברר ויתלבן הפרטי, נטל עלינו להסיר גם המסכה הנסוכה על הכלל, לגול אבן אופל וצלמות המועד פי באר לחי רואי מכילה אבני חמד וכל יקר, ולהראות אל הקורא העברי את מציאי שערי מקראי קודש כאלה, אשר הורתם בקדושת קבלת האמונה

2110064

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT / Public Domain

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ולידתם בטהרת שפת קודש, והמה גנוזים (Apokrypha) *) בכתבי קודש האחרונים (Deutrocanon) ובספרים אחרים אשר חברו סופרי יהודה ברוח דמיוני העבר וחזיוני העתיד (Apokalypse). והמה כרוכים ומונחים בקרן זוית, ומצפים לגאולה גם בקרב אחב"י.

השער האחד

כתובים אחרונים

א. אש דת—אש תמיד

כי אני ה' לא שניתי
ואתם בני יעקב לא כליתם„
(מלאכי ג')

כצאת השמש בגבורתה כחום היום לעת הצהרים, תאיר לארץ ולדרים עליה להחיות נפש כל חי, עד שיפוח היום וינטו צללי ערבים, והשמש תט לבא באהל שפרירה, כי אז יחדל מתת אורה הגדול, ואך קרנים נידה יפוזו בערפלי טוהר המשתרעים על פני הרקיע.

---

*) אשר גנזו חז"ל מותמי מקראי הקודש, כמו שבקשו לגנוז גם ספרי יחזקאל וקהלת, ומאנו בתחלה לקבל מגלת מרדכי ואסתר ומספר הספרים הגנוזים האלה שמונה גדולים ושמנה קטנים, ואלה שמותם: ספרי החשמונאים, הנקובים בדח"זל מגלת בית חשמונאי, ובכללם ד' ספרים, הראשון (אשר נתחבר בלשון עברית כמאתים שנה לפני החורבן) והשני נמנים בין הספרים הגנוזים, אך ה"ג וה"ד במאוחרים יחשבו; ספרי החשמונאים העתיק החכם שלעזינגער ללה"ק בדרך שיר. חכמת שלמה, אשר העתיק ללה"ק החכם רנה"ו ז"ל, והוסיף עליו "רוח חן„ הוא ביאור רחב ידים, ותוכן הספר הזה הוא אשר העיר בקרב החכם השליך הסוד את הרעיון הכללי אשר ירה לאבן פנה לשיריו הנשגבים "שירי תפארת„, ולמוסר ספרו הנעלה "גן נעול„ על השם חכמה. אגרת ירמיהו. ברוך בן נריה. חכמת יהשע בן סירא, אשר העתיק ללה"ק החכם רי"ל בן—זאב ז"ל. הריסת בל. התנין בבבל. שושנה. מגלת יהודית. אשר נעתקה ללה"ק מ"כ עקיבא לוי מהאלבערשטאט בשנת 1679, ונמצא ממנה בלה"ק במדרש מעשה יהודית ובמדרש לחנוכה הנדפסים בבית המדרש לחרב החכם מוהר"א יעללינעק נר"ו ח"א וח"ב ע"ש. חלום מרדכי. תפלת מנשה. תפלת עזריהו וחבריו. מעשה טוביה. את כל הספרים האלה העתיק לעברית זה מקרוב החכם מו"ה יצחק פרענקיל. ובהמשך המאמר הנוכחי נוסיף להפיץ אור בהיר עליהם.

אור יקרות וקפאון כעין בוקר. ותחת רגליה כלבנת הספיר בעצם השמים לטוהר. וכהילל בן שחר פרוש על ההרים. ומנוגה נגדה עביה יעברו צללי אור על קצוי מוצאי ערב ובוקר, עד כי יגה שביב הירח לעונתה ואור כסף תועפות לו והוא, גם הוא משנה פניו בארבע תקופותיו, הולך ואור עד נכון היום הבא —

כן זרח אז אש דת מהר חורב לעם אלהי יעקב. הופיע שמש צדקה בהגלות נגלות כבוד ה' מסיני על הנביאים והחוזים, וברק קרני אור פניהם כפני החמה, עד כי נטה היום והוא לערוב, חדל כל חזון בישראל, ויתא על הסופרים רוח קודש כאצל נביאי — אל וחוזי — יה, כעין אצילות השמש החרס על ערפלי טוהר הרקיע למועד בוא השמש, בהשענם ברעיוני רוחם על אבותיהם הקדושים אשר בארץ המה, וקראו ספריהם בשם אדירי האמונה בימי עולם משנים קדמוניות, כי זכרה כנסת ישראל את כל מחמדיה מימי קדם ותשב אחור ותארוג מסכת עשתונותיה ביתד תורת ה' הקדמוניה, ומראה שלומי אמוני ישראל כירח יקר הולך, ונוגה להם כפני הלבנה. אשר מדי תתהפך במסבות ארבע תקופותיה לא תחדל מינוק מזיו השמש בגבורתה.

וככה היו בני יהודה שרידי הגולה בארבע תקופות מראה הערבים והלילה, אשר עברו עליהם אחרי תת צבא הקודש מרומם תחת כפות רגלי מנדיהם כבא שמשם בעוד יומם, וינטו צללי עלטה בעוד שכינת כבודם מופעת כאור בהיר בשחקי מרומים: התקופה הראשונה **בבבל**, יסודתה בהררי קודש הקדשים, קרסוליה המועדות נוע ינועו על חרבות האומה אשר נטה שמשה לערוב, וראשה בצפירת תפארתו מגיע השמימה שמש כאור בוקר יזרח שמש, ואז אנשי האומה, אנשי תור המעלה, בעלי כנסת הגדולה, התאזרו חיל ובטהר ידים הוסיפו אומץ לערוך ולסדר ולתקן את מקראי הקודש, כחלת ימי אור בוהק במרומים, ולהעמידם על מכונם בל ימוט עוד כל ימי הארץ. התקופה השניה **במצרים** נגרשה מעדן גן האלהים, גלתה מקודש הקדשים לאולם ההיכל, אורה חשך בעריפי השמים ממעל, ואך קרני נגהם יתגנבו דרך עלטת חשכת עבי שחקים, ואז אנשי האומה סופרי הגנוזים התנבאו בסגנון אבותיהם אשר חזו מחזה שדי, והמה בכתובים אחרונים הנ"ל. התקופה השלישית **בארץ ישראל** משרכת דרכיה הלאה מברק השמש בנטותה לה עורף ולא פנים, ואך צללי זוהר החמה עברו עבי גבי שחקים בנגוהות אפלה על התקופה הזאת, והיא שעמדה מחוץ להיכל הקודש בחצר בית ה' לתקן את בדקו ולהחזיק אבני מוסדו ופנתו, ואנשי האומה המה התנאים והאמוראים בעלי הלכה

ואגדה, אשר שמו אזנים לתורה ובתי יד לקבלה, ועוטיה עטה שלמת אור מהול באופל על כל מאור ותורה אור, ומבעד לגלגלי עלטה יבהיק האור הקדמוני. אור שבעתים שגנז הקב"ה בתורה.

והתקופה הרביעית ידה בעורף הירח הרחק מאור השמש הנוגה בקרניו כפעם בפעם רק דרך רסיסי שמיכה עבה בעד שריון קשקשי הקלעים אשר על התקופה הזאת והיא נצבת על חומת אנך, ואבני האומה בעלי הנדרש רוכסים מולאי בוקר וערב בפתיל תכלת הדרש כעין מכבר רשת בעלת פיפיות פרושה על מזבח הקודש וכל כבודה פנימה. ובעלי מדרש כאלה בכל מקצות תחבולותיהם באורך הזמנים וברוחב המקומות, בהנועם בגויי כל הארצות כאשר ינוע בכברה, רכסו תמיד לולאות רעיוניהם ומוסרי עבותותיהם, אשר הרו והגו מרוח זמנם ונפש עת חיה, ביתד התורה והקבלה, שהיתה להם כיתד שהכל תלוי בו, ממנו אבן פנה למוקדות דת ודין, ממנו מעין לא אכזב בחזוני רוח בשמי מרומים, וממנו מקור נובע לתושיה ודעת.

ועל כל התקופות האלה ארבעתן רמזו חז"ל במליצתם: גלו לבבל שכינה עמהם, גלו לאדום שכינה עמהם וכו', כי כן בדרתם בבלה קיימו וקבלו מן הכשדים תלמידי לערדוש: רעיונים חדשים ממלאכים ורוחות טובים ורעות וכו', ושמו אותם בכלי קודש בספרי איוב יחזקאל דניאל זכריה וכו'; בהתודעם לבני היונים חזו להם משאות עתידות בכליון מלכיות האלילים ואליליהם, ובקיום האומה הישראלית בסגנון חזיון נביאות (Sibyllen), וישימו אותן בפי נביאי דורות עולם כמו חנוך ומשה ועזרא וכו'; גלו לאלכסנדריא של מצרים ושמו מחקרי הפילוסופיא האפלטונית באוצר התורה, כאשר עשו אריסטובל ופילון ותלמידיהם וכו'; גלו לאדום הוא רומה והשיבו משא ומתן של דיני הלכה (ע"ד שקבלו מחוקקי הרומיים דת ודין עד הקייסר יוסטיניאן כעמיר גורנה בספרו הנודע על דיני ממונות) וחבילות חוקים ומשפטים אל התורה באסמכתא על י"ג דברים ול"ב נתיבות בפלפולי הלכות הקדומות והאחרונות עפ"י התנאים והאמוראים וכו' שבו לבבל, שבו לגיא חזיון באגדה ובמדרש עד זמן הגאונים; התערבו בערביאים ערבו גם התפלספותם בתורה ממולח טהור קודש, כאשר עשו רס"ג והרמב"ם ור"י ערמאה וכו'; ועד היום הזה תשוקה נטועה בלב כל חכמי האומה דור דור ודורשיו לתלות רעיונים חדשים מקרוב באו על אילן התורה ומקראי הקודש.

ב. ספרי בעלי אסופות בישראל.

בא וראה קורא ישראלי סגולה נפלאה בקרב סופרי אומתנו, איך יקוד אהבת התועלת לאומה הבוער בלבבם, שנתה כפעם בפעם את הנטיה התקועה בלב כל חובר חבר: לקרא בגרון בלי חשך, כי הוא

אבי יליד הספר, לו לבדו ילדי רוחו ואין לזר אתו, ואם יצא אחר לקרא שמו על זעיר מזער מרעיוניו, וקרא אחריו מלא לאמר תפשוהו כבשת גנב כי ימצא. לא כן בעלי אסופות בישראל, אשר בחזקת יד העת היה עליהם, כסו שמם במשאון וקראו על רעיוני רוחם שם גדול מאחד הענקים אנשי השם, אשר לזכרם כבוד אומר העם כלו (Pseudographie). וככה הסכן הסכינו סופרי עמנו מני אז ועד עתה, כי למען יכו רעיוני זמן וזמן, אשר הבשילו אשכלותיהם, שרש בלב האומה, וביום נטעם ישגשגו כגפן אדרת בקרב העם, יקראו סופרים רבים וכן שלמים על ספריהם בשמות אנשי שם מימי עולם, וכאמנה רוחם ואין בשפתם רמיה. באשר באמנת רוח הקדמון ההוא מדבר מתוך גרונם ומלתו על לשונם. הנה כי כן עשו סופרי הכתובים הגנוזים הנ"ל. והספרים החיצונים שנזכיר להלן. שיחסו ספריהם אל אדם, חנוך. נח, שם ועבר. אברהם, יעקב, י"ב השבטים. משה, דוד, שלמה. אליהו, ישעיה, ירמיה, דניאל, עזרא, זרובבל, בני קרח, אסף וכו', עד בעלי המדרשים והנסתרות כמו: תרגום יונתן על רוב המקרא, ספר היכלות ושיעור קומה המיוחסים לר' ישמעאל כהן גדול, אותיות דר' עקיבא, שהיא מקור ותחלת „פרק שירה", פרקי דר"א המיוחסים לר' אליעזר בן הורקנס .וכן מיוחס לו (ל"ד מוהר"א יעללינעק בב"ה ח"ג) ספר אורחות חיים או צוואת ר' אליעזר הגדול, וכן לר' יהושע בן לוי מעשה דר"י ב"ל וסדר גן עדן (ב"ה ח״ב), וכן ספר יוסיפון בן גוריון העברי, וכן „מסכת כלים" (ב"ה ח"ב) יחסו אל חזקיה וצדקיה וחגי וזכריה הנביאים *), ועד המקובלים שיחסו ס' הבהיר ס' הפליאה וספר הקנה לר' נחוניא בן הקנה, וספר הזוהר (עיין המטפחת לר"י עמדן) לר' שמעון בן יוחאי, ועוד הגדות אחרות כמו נסתרות דר' שמעון בן יוחאי, תפלת ר' שמעון בן יוחאי וכו'. ועוד בדור האחרון יחס חכם אחד רב הספרות את ספריו לשמות אחרים, וביחוד את משליו אל אסף בשם "משלי אסף„ **).

---

*) ואולי היה סבור מסתר פנים ופלאי כזה מקור וראשית ספרי האון — גליון אשר ע"י השליח העכו"מי שאול הנפרד מאחודת מרעיו, והיה לנצר בודד במועדיו ותלוהו באילן איש "כבר אנש„ בדניאל, ועשה פלאות ונסים, והיה לאשר היה.

**) ויתכן שגם הזה, כמו השם אסף בתהלים, איננו ש"ע פרטי, כי אם שם כללי רומז על תואר מאסף ומחבר מוצר חבר ע"ד "דברי קהלת„ — "דברי אגור בן יקה„ שפירוש שני השמות האלו מלשון "אוגר בקיץ„ — "יקהת עמים„, ועניינם כעין תואר "בעלי אסופות„ הנ"ל מחברים ואוספים ואוגרים גרגירי חכמה ויקהת בינה לקהלה ומוכרת אמת. ואולי גם ספר הרפואות המיוחס אל אסף היהודי (עיין מכתב העבר שי"ל בראש ח"ב אוצר חכמה לר"י ברים, ובית המדרש ח"ג למוהר"א יעללינעק)

ג. ראש השלישים בתקופה השניה.

בשגם ביוני התקופה השניה, אשר לרגל המלאכה שלפנינו אך זה נשתעה, מעת עלו בני יהודה מגלות בבל, ויקוו למנוחה והנה אנחה, ושעבוד עול הגלות לא פסק מלוותם (ע"ד אמרם אכתי עבדי אחשורש אנן), החלה (עיין למטה בענין) לפעם את היהודים רוח תקוה לזמן הגאולה, ורוח תוחלת לימות המשיח, ונפש העם קצרה בתלאותיה ונכספה ליום המשפט האחרון, ואז קמו בבבל ובמצרים וביהודה אנשי רוח בישראל, לנחם את אחיהם האומללים, ויתארו לפניהם בשרד נבואה את ימות המשיח, ובחזיון רוח הקודש כתבו להם ספרים מלאים אוצרות יראת ה׳ בקורות העבר והעתיד, להחלימם ולהחזיקם במעוזם, לחזק ידים רפות בשעבוד מלכיות, ולאמץ ברכים כושלות בצוק העתים. ובנוח על בעלי אסופות ההם רוח אבותיהם הנביאים בכונה רצויה ככונתם, קראו לספריהם בשמות החוזים והנביאים הקדמונים, ושות שתו בכתוביהם נוספות על מקראי קודש התנ"ך, אם להורות או לגלות או לנחם או לסדר במערכת שלמה ותמימה.

וכמו שבעלי התקופה הראשונה הנה אנשי כנסת הגדולה חלקו את מקראי הקודש לשלש מפלגות שונות בתכונתן: תורה לקורות דברי הימים ולחוקים ומשפטים; נביאים למראות חזונים על ימים יולדו בעתיד; כתובים לדברי תושיה וחכמה. כן נשלשו גם בתקופה השניה מחלקות הספרים החיצונים הנקראים על שמות נושאיהם לשלשה חלקים כאלה, אשר מהם מפורדים בתכונתם בפ"ע, ומהם מכילים וכוללים שלשתם כאחד בגוף בקצת הספרים שלשת הענינים האלה מעורבים זה בזה גם יחד. והנה לתורה ולתעודות הקורות שייכים: ספר הראשון מספרי החשמונאים, אשר נתחבר בלשון עברית כמאה ושמונים שנה לפני חורבן בית שני, אבל נאבד ולא נשאר לנו רק תרגומו היוני. ספר השני מספרי החשמונאים שנתחבר בזמן ההוא בלשון יונית באלכסנדריא של מצרים, והוא כעין קיצור מספר הקורות אשר חבר יזון מן Cyrene, שהיה דרכם אז לתת מקום העבר על ההוה, ולהסתיר צורך עדין חי בזמנם בעלטת

הוא ג"כ רק כנוי אל סובל חבר ומאסף דברי חכמה, כמו שכנו בעלי חברת סופרי טוב ותוסים בעבלין את ספרם בשם המאסף. והנה זה רצה הצרפתי Boulanger (בספרו Esope fabuliste) לאמר, כי המשל משלים הקדמוני הנודע בין העמים בשם Aesop לא היה ולא נברא בשמו ספרטי הזה, ומקור מחצבת בעל המשלים ההוא מבני ישראל, ונקרא שמו אסף ע"ש אסיפת משליו כנ"ל, ורומז אם על יוסף במצרים או על שלמה המלך בירושלים, ע"ש באריכות יתירה.

איזה ערך מימי קדם, כענין שדבר בדניאל על אנטיוכס הרשע בבנו׳ נבוכדנצר (עיין בספרי החכם גוסטאפ וואלקמאר על הכתובים האחרונים). ספר (השלישי ו) הרביעי מספרי החשמונאים נתחבר בארץ ישראל בימי יוסיפון פלאוויוס.

בגיא חזיון יחשבו הספרים: ספר חנוך שנתחבר בארץ ישראל בלשון עברית ממחברים שונים מכת האיסיים כשתי מאות שנה לפני החורבן, ותכליתו להצדיק אמונת היהודים נגד דעות היונים. שמונה עשרה מזמורי תהלים לשלמה המלך, וענינם ממש כענין מזמורי דוד ונתחברו בלשון עברית בזמן כבוש ירושלים ע״י הרומי פאמפיוס כשבעים שנה קודם החורבן. ספר אליהו; דניאל, הנביאה העברית (Jüdische Sibylle), ספר עזרא השלישי שבאים בו הסיפורים הנזכרים בספרי עזרא נחמיה שלנו ובד״ה ב׳ ל״ה ול״ו ועוד הגדה על זרובבל. עזרא הרביעי, צוואת י״ב השבטים. עלית ישעיה הנביא למרום. ספר השלישי מספרי החשמונאים, שנתחבר כשתי מאות שנה לפני החורבן, ומדבר גם על רדיפת היהודים במצרים ע״י בתלמי פילופאטור.

ובחכמה ותושיה יבואו הספרים: ״בן-סירא״ מרי יהושע בן סירא, והוא ספר משלי חכמה כענין משלי שלמה שלפניו וספר החכמה שאחריו, ונתחבר בארץ ישראל כשתי מאות שנה לפני החורבן בלשון עברית, אבל נאבד ונשאר לנו רק תרגום יוני ממנו, אשר העתיק כחמישים שנה אחריו נכדו ושמו ג״כ יהושע. ״ספר החכמה״ המיוחס לשלמה המלך, וי״א שמחברו פילון היהודי, ונתחבר באלכסנדריא כשתי מאות שנה לפני החורבן. —

ד. אנשי השם.

ועתה נעביר כמעט לעיני הקורא את כל ספרי היחש האלה בסדר דורות בעלי השם, ונדעה אותם אחד אחד בתכונתם ובתכליתם:

האדם הראשון. יצור תבונות כפי הקב״ה אשר נפח בו נשמת רוח אפו חלק אלוה ממעל, ואשר קרא שמות לנפש כל חי, והיה תושב ג״ע התחתון, והתנבא (לד״ק) שע״כ יעזוב איש את אביו ואת אמו וגו׳, היה לאיש אלהיי ועל שמו קראו ״סיפרא דאדם הראשון״ (ב״מ פ״ה ב׳) אשר ראהו (אם ע״ד האמת או על דרך המליצה) שמואל ירחינאה, ועל ספר כזה רמזו באומרם שהראה הקב״ה לאדם הראשון דור דור ושופטיו וכו׳, ובשמות רבה פ׳ מ״א ז״ל: הקב״ה הביא לו ספרו של אדם הראשון והראה לו כל הדורות וכו׳. ואבות הכנסיה הנוצרית כמו סינצעללוס וכו׳ מזכירים עוד ספר אחד על אדם הראשון בשם ״חיי אדם״ (Vita Adami) הדומה בענינו אל ״ספר היובלים״ שלפנינו. ומזכיר החכם עוואלד בספרו דברי הימים לשנה 1851 לד

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

234 כי בפלארענץ נמצא "ספרא דאדם„ בלשון יונית, וגם בארץ אביסיניען בלשון חבושית או גיפטית. ובס' רזיאל לר' אליעזר מגרמיזייא מיחס לאדם הראשון תפלה להקב"ה (נדפסת בבית המדרש ח"ג למוהר"א יעללינעק) וספר שמסר לו המלאך רזיאל על כל מיני החכמות בשמים ובארץ, הוא הספר אשר מצא חנוך בדור הרביעי, והוא הספר שנמסר אח"כ לנח, אשר מסרו לשם בנו, וממנו בא אל האבות ולכל נביאי הדורות וכו' עד שעמד שלמה המלך ונגלה לו ספר הרזים וכו'.

חנוך. המסורה בפי העם היא ככדור שלג שגולש ומתכפל מהררי קדם, אשר כגלגלו יתגדל ויכבד והיה למגדל מתגולל בירכתי ההר עד שולי רגליו. ככה עדות הכתוב על חנוך שהתהלך את האלהים ואיננו כי לקח אותו אלהים, פרשה עליו מעטה קדוש ויהי לאיש מופת, וקראו בשמו "ספר חנוך„ הנזכר בפי רבים מן המקובלים ומן הזוהר והרקנטי, והוא "ספרא דחנוך„ (הנדפס ב"ה הנ"ל ח"ב), והוא מטטרון אשר בספר היכלות לר' ישמעאל, ועוד מאמרים שונים בשם מטטרון (נדפסים בנסתרות בבית המדרש ח"ג בשם ר' ישמעאל ור"ש בן יוחאי ע"ש) ונזכר כבר בספרי ברית החדשה ובכתבי אבות הנוצרים, והם היו רק חלקים מפורדים ופרשיות קטועות מגלות חתיכות חתיכות נתנו. אכן "ספר חנוך„ הגדול הוא אשר מצאו חכמי דורנו בארץ כוש בלשון חבושית, והוציאו לאור האנגלי לוירענצע בשנת 1821, ואח"כ העתיקהו האשכנזי האָפפמאן בשנת 1838, ואח"כ בשנת 1853 תרגמהו ובארהו החכם דילמאן, והחכם ר' יוסף הלוי מתעסק עתה בו להעתיקהו לעברית, והוא השבת אבדה לבעליו, כמו ספר היובלים שלפנינו, באשר גם ספר חנוך נכתב מתחלה בלשון עברית, ונעתק אח"כ ליונית, שממנה נעתק לכושית, ממש כגורל ספר היובלים. עיקר ושרש הספר חנוך נתחבר מאחד היהודים בארץ ישראל בימי החשמונאים. שער הספר קורא: "וזאת הברכה אשר ברך חנוך את הבחירים ואת הצדיקים אשר יהיו ביום צרה בהִכָּחֵד כל הרעים והרשעים„. ותוכן ענינו כנבואת דניאל, להפיח רוח אומץ בלב חסידי היהודים לעת יאפפום חבלי צרות באחרית הימים, הוא יום המשפט הגדול והנורא. פתיחת הספר בסיפור חטאת הנפילים, המה שתי מאות המלאכים, אשר בימי ירד אבי חנוך חמדו לבנות האדם, ובראשם שמעזאי ועזאזל, ותלדנה להם הענקים, ויְגַלּו בארץ מסתרי כשוף ואיצטגנינות, ועזאזל למד את בני האדם מלאכת חרב וכלי זין. ויהי כאשר הואילו הענקים לאכול גם בשר אדם, ותעל צעקת מתי חלד השמימה, וישלח ה' להם ארבעת מלאכיו מיכאל גבריאל רפאל ואוריאל, לעשות משפטים בנפילים. על מיכאל פקד לאסור את שמעזאי וחבריו לקצבי גבעות עולם עד עת קץ

עשרה שבועים, על גבריאל נטל לשכשך בני האלהים אשר ילדו להם בנות האדם איש באחיו והיתה חרב איש ברעהו, את רפאל צוה לאסור את עזאזל ולטהר הארץ מרעתו, ואוריאל צֻוָּה להודיע לנח את מי המבול אשר יבא לשחת כל בשר. אז יפרה נטע הצדקה בארץ, וחסד ומשפט ישורו לעולמי עד. וחנוך אשר לקח אותו האלהים מן הארץ היה שליח מוליא ומביא בין המלאכים השופטים ובין הרפאים הנשפטים. ויהי היום ותפקחנה עיני חנוך וירא בחלום את מעשה המרכבה, ויקרא ה' אל חנוך וילמדהו את משפט הרפאים, כי בשרם ימות לשחת, ורוחם ידון בארץ, והיו לרוחות רעות בין בני האדם; ואל בני האדם צוהו לגלות אזנם, כי יבא מבול עליהם, והיו ימיהם רק מאה ועשרים שנה. אחרי כן הוליכו המלאכים העליונים אוריאל רפאל רעואל מיכאל זרעאל וגבריאל את חנוך על פני כל הארץ, וירא גדולות ונצורות בשמים ובארץ. ואוריאל הראה לחנוך את הספר על תקופות מאורי השמים ומערכותיהם, וירא גם את לוחות השמים אשר עליהם נחרתו כל מעשה בני האדם עד הדור האחרון. וככלות כל הדברים האלה השיבו המלאכים את חנוך על הארץ לפני פתח ביתו, למען יודיע את כל הדברים האלה אל בנו מתושלח. ויכתוב חנוך את כל החזיונות והמראות אשר ראה בספר, ויצוה לבניו את אשר יקרא את זרעם באחרית הימים.

נח. מסורה קדמוניה שהיה איש צדיק תמים בדורותיו, ומצא חן בעיני ה', אשר דבר אותו וצוהו לעשות התבה, והיה בעל הכח להנצל ממי המבול, ובנבואתו ברך וקלל את בניו, והתנבא להם את אשר יקרא אתהם באחרית הימים, כ״ז עשה אותו לאיש מופת ונביא אלהים, וקראו בשמו על ספר רפואות בשם ״ספר נח„ הנדפס בבית המדרש ח"ג והנזכר גם בספר היובלים פרשה עשירית ע"ש, אשר מסר נח לשם בנו, ובא ממנו אל חכמי הודו מקדון ומצרים וארם, ומהם החלו לנחש במזרות ובכוכבים, ללמד את ספר מדרש הכשדי אשר העתיק קנגר בן אור בן כשד (כמ"ש בס' היובלים פ' י"א) עם אסקלפינוס וכו' ועד איפוקרט וכו' וגליינוס וכו'. וכבר בררו חכמי הבקרת (עיין ד"ר בספר „Das Judenthum in Palästina u. s. w. von Dr. J. Langen, 1866) כי חלק גדול מספר חנוך לקוח מספר נח ההוא. ועוד נמצא בספר הישר ספור חיי נח הנדפס ג"כ בב"ה ח"ד.

שם. בן נח. ספר שם בן נח הזכיר הקראי שלמון בן ירוחם.

אברהם. העיד עליו הכתוב „כי נביא הוא" ובעבור היותו אבי כל מאמיני היחוד, ובאמרם שהכיר את בוראו בן ג' שנים, ובמכרתו

מאור כשדים ארץ הוברי שמים וחוזים בכוכבים, יחסו לו מלבד חכמות פילוסופיות וידיעות תכוניות, עוד ספרים רבים ומאמרים שונים מלאים ויכוחים ודרשות בענינים כאלה, לקיים מה שנאמר ושנה עליו כ״פ "ויקרא בשם ה׳„.

שבטי יה בעבור שמצינו רמז במקרא שצוו בני יעקב לבניהם אחריהם להעלות עצמותיהם ממצרים, ע״כ יחסו להם גליון חזיונות בשם "צוואת שנים-עשרה השבטים„. בספר הזה מסופר בפרוטרוט חיי בני יעקב, ובאריכות נבואותיהם לזרעם, את אשר יקרא אותם באחרית הימים ולימות המשיח, הכל בסגנון נבואה ובדרך חוזי עתידות. ונתחבר הספר הזה תיכף אחר חורבן הבית מאחד היהודים לד״ק בלה״ק ולד״ק בלשון יונית, ורק ברבות הימים שות שתו הנוצרים עליו נוספות ככל העולה על רוחם.

משה. לאדון הנביאים ואבי המחוקקים משפטי צדק, לאיש המופת הזה יחסו ספרים רבים וכן שלמים בשלשת מיני המקרא הנ״ל: בתורה קראו בשמו (מלבד על משנה תורה בספר אלה הדברים) גם על ספר משנה תורת בראשית הוא ספר היובלים הנוכחי. אשר בלעדי תעודתו בקורות האומה לסדר שנות דורותיה לכלם בשם יקרא, ומלבד חזיונותיו על קץ הימין ויום המשפט האחרון, עוד יגדיל תורה ויאדירה במצות רבות ואזהרות נוספות ושונות, כמו שנבאר להלן. —— בנבואה מדרש "פטירה של משה„ או פטירות משה רבנו ע״ה (הנדפס בית המדרש ח״א) ושם נאמר בזה״ל: "אמר לו הקב״ה כלום אמרתי לך להרוג את המצרי א״ל ואתה הרגת כל בכורי מצרים ואני אמות בשביל מצרי אחד וכו׳ וסמאל ראש לשטנים היה מצפה מתי יגיע שעה שיפטר משה אולי יקבל נשמתו כשאר בני אדם כאדם המצפה לשמחה גדולה כיון שראה מיכאל שר ישראל את ס״מ הרשע מצפה למיתת משה נטל קולו ובכה והיה ס״מ שמח וצוחק א״ל מיכאל רשע אני בוכה ואתה צוחק וכו׳ כיון שהשלים נפשו למות א״ל הקב״ה למיכאל לא והבא לי נשמתו של משה, אמר מיכאל מי ששקול כנגד ששים רבוא היאך אני יכול ליטול נשמתו וכו׳ ואח״כ אמר לס״מ מיד יצא ס״מ בשמחה גדולה מלפני הקב״ה ולבש חרבו וחגר אכזריות והלך לפני משה בחמה גדולה, כיון שנסתכל בו והוא היה כותב שם המפורש וזקוקין של אש יוצאים מפיו וזוהר פניו ומאמרו מבהיקים כשמש ודומה למלאך ה׳ צבאות, היה ס״מ מתירא ומזדעזע ממנו, וכשנטל עיניו משה וראה ס״מ ומשה ידע שבא אליו ס״מ ומיד חש בו עיניו של ס״מ מזיו פניו של משה ונפל על פניו ואחזתו חיל כיולדה ולא יכול לדבר בפיו, עד שפתח פיו משה תחלה ואמר ס״מ ס״מ אין שלום אמר ה׳ לרשעים למה אתה עומד לנגדי? א״ל הגיע זמנך ליפטר מן העולם

תן כי נשמתך א"ל מי שלחך אני וכו' עמד משה בתפלה וכו' אל תמסרני ביד ס"מ וכו' נטל הקב"ה נשמתו בנשיקת פה וכו'. המדרש הזה נדפס כמה פעמים ונעתק גם לרומית ע"י Gaulmyn. וכבר זכר יהודה שליח הנוצרי באגרתו כי מיכאל שר המלאכים נלחם עם סמאל אודות הגוף של משה וכו', והבאים אחריו הוסיפו כי ס"מ קטרג במשה על אשר הרג את המצרי. וידעו כבר מאגדת עלית משה למרום בשעת פטירתו. וכל הספר ההוא נחשב בין הגנוזים עם עוד ספרי נסתרות המיוחסים למשרע"ה (עיין ע"ז בספרי וואלקמאר הנ"ל) עד שבימינו אלה מצא החכם האיטלקי Ceriani במאילאנד האגדה הזאת בשלמותה בשם „ספר הנסתרות למשה" או „חזון עלית משה למרום" (Mosis prophetia et assumtio) והוא שייך בכתובים האחרונים הגנוזים בחלק הנבואה והחזיון, והחכם וואלקמאר העתיקו מרומית לאשכנזית עם ביאור (Leipzig 1867) והוא*) כעין המשך מספר דברים, ונתחבר לדעת החכמים Langen, Ewald בלה"ק דארץ ישראל, ובזמן מלחמות ביתר בימי ר' עקיבא לד' Volkmar, ותוכן ענינו כעין תוכן ספר נבואת עזרא הרביעי (שנזכיר להלן) להנבא על עתידות לבני ישראל. וקראו בשמו (עיין להלן בזה) גם התפלה בתהלים צ'. — ובחכמה יחסו לו (אם כי לא נקרא בשמו בפירוש) את ספר איוב. ומי מנה רובע מספר מדרשים ומאמרים המפליאים דבורים עם ויכוחים למשרע"ה, ד"מ המאמר „מעין חכמה" הנדפס בבית המדרש ח"א, ואחריו „מעין חכמה" להמקובלים בסוף ספר הבהיר.

דוד, נעים זמירות עלי הגיון בכנור, אשר רוח השיר התנוסס בו, ויפעת המליצה על לשונו; ובנוח עליו רוח ה' נשא בנגינות נעלות ונשגבות לבשר תהלות ה' ולפאר מעשה ידיו. לכן יחסו לו גם מזמורים רבים אשר נתחברו אחרי החורבן ובימי החשמונאים, בעטף נפש ישראל בצרת הגלות; וכבר העידו רז"ל שנמלא בקובץ ספר תהלים זמירות עשרת מחברים ואמרו: עשרה בני אדם אמרוהו אדם מלכי צדק אברהם משה דוד שלמה אסף ושלשה בני קרח וכו'.

שלמה. מפני שכתוב בו „ויחכם מכל אדם וגו' כי חכמת אלהים בקרבו וגו' וידבר שלשת אלפים משל וגו' וידבר על העצים וגו'" קראו על שמו ספרי חכמה, כמו ס' קהלת אשר כמנו וגמרו חכמי הבקורת שנתחבר קרוב לחורבן הבית, וכן „חוכמתא רבתא דשלמה מלכא" הוא הספר „חכמת שלמה" אשר עוד הרמב"ן ורנה"ו

---

*) ואקוה להוציא גם מספר הזה העתקה עברית בכלות ס' דרכי.

האמינהו לספרו של שלמה. ובאמת נתן ספר משלי לשלמה יד ותוכן לספר בן סירא, אשר על ידו הוסב ספר החכמה. וכבר הזכרנו שכמו שמיוחסים לשלמה כמה מזמורים בספר תהלים הגדול, קראו עוד בשמו (Psalterium Salamonis) „ספר תהלים לשלמה" אשר נמצא בכ"י בשנת 1615 בקוסטנדינה ומכיל י"ח מזמורים, ולפי רבים מחכמי הבקורת היה מקורו הראשון בלשון עברית, ונתחבר בשנת שבע וארבעים לפני התחלת מספר הנוצרים אחרי מות פָמְפיוס הרומי. וזרים משלו אז בירושלים. ועוד באגדה אחרונה קראו על שמו „משלים של שלמה המלך" הנדפסים בבית המדרש הנ"ל ח"ד.

אליהו. לפלאי הזה המסתתר בחביון שם התשבי (אשר כמו חנוך עלה גם הוא חי השמימה. ואשר עליו כעל חנוך רמזו דורשי רשומות סוד ימות שנת החמה), בעל מאמרים שלמים בספרי תנא דבי אליהו רבה ואליהו זוטא. ומאמרים מקוטעים מפוזרים ומפורדים באגדה ובמדרש, יחסו עוד סיפור חזיוני „ספר אליהו" (הנדפס בבית המדרש ח"ג). הנביא הזה (אשר כבר אחרון הנביאים בכתוב האחרון מספרי הנביאים עשהו למבשר בוא יום ה' הגדול והנורא שהוא יום הדין והמשפט יום אחרון לקץ הימין) כותב פה בספר את כל אשר דבר אליו המלאך מיכאל על הר הכרמל, כאשר שכב אליהו ויישן שם תחת רותם אחד, והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול (שרוצה אולי לפרש ע"ד הרוחני כמו אכול את המגלה דיחזקאל) וגלה לו את אשר יקרא לעמו באחרית הימים בסוף ארבע מלכיות, בימיו של המלך הרביעי, בשיבת ג' גליות, בחבלי משיח, בעונש הרשעים באש ובגפרית, בשכר הצדיקים בג"ע במעדנים ובאבנים טובות, ובירידת ירושלים של מעלה על הארץ. ספר החזיון הזה חֻבר בארץ פרס בימי הגאונים.

ישעיה. מנויה וגמורה בסוד חכמי הבקורת, כי החלק השני מספרו מפרשה מ' ואילך הוא מאוחר ונספח על שמו. והנה נדפס בתחלת המאה הסובבת ספר אחר הנקרא על שמו והוא „עלית הנביא ישעיהו למרום" בלשון עגיפטית או כושית. הספר הזה, אשר נודע כבר בימי המאות הראשונות לנוצרים ונשכח אח"כ ברבות הימים עד הנה, מספר בחלקו הראשון יסורי מות אכזרי של הנביא ישעיהו (אשר כבר ספרו באגדת התלמוד נרצח כזה ע"י מנשה); וחלקו השני מכיל נבואות על העתידות.

מחברו היה יהודי בשתי מאות שנים אחר החורבן בארץ ישראל,

ואח"כ נוספו ונספחו עליו דעות מכתות המקובלים והכולרים .*)

ירמיהו. בשמו נקרא, באסמכתא על הספר הנזכר ירמיה כ"ט, הספר „אגרת ירמיהו" הנמנה בין הכתובים האחרונים הנ"ל, ותוכנו כתוכן הפרשה העשירית בספר ירמיה שלנו, ושנוי בספרו ובספר ישעיהו כ"פ.

ברוך בן נריה, אשר ילק מים על ידי ירמיהו הנביא, וכתב את ספר רבו מפיו, ובקש גדולות מירמיה, קראו על שמו ספר מוסרי מלא תוכחות.

דניאל. הספר אשר קראו בשמו הוא ראש ספרי חזיון בתקופה ההיא, אשר התנבאו ויחזו משאות סתומים וחתומים על תקות ימים יולדו בערכם אל שלשלות מלכי ארץ ורוזנים מושלים בכיפה, על גוי ועל אדם יחד בערכם אל עם ישראל אשר היה יהיה באחרית הימים לגוי אחד בארץ. הרגש האמיץ הזה הואיל להתרחש בקרב בני ישראל, בעת החלם לרדת מטה מטה, ושמש הצלחתם קדרה לערוב בימי הלוכדים הגדולים מלכי אשור ובבל, כי כן לעת צרה כזאת עיני האדם למרחוק תלפינה לחוש עתידות למו, ועפעפיו יפנו גם אחורנית, לשאוב מי מנוחה ומרגעה ולשובב נפשו ממעיני ימים עברו. ובימים ההם מלאו (או המליאו) המעתיקים אנשי חזקיהו המלך את ברכת יעקב לבניו (שמעין ברכתו היתה גם ברכת משה לשבטים כהערת רש"י שם) שאמר להם „האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית (כלשון שהשתמשו בו ישעיה ומיכה אז) הימים" (ואחז"ל ביקש לגלות להם את הקץ וכו') וחזרו ומלאו (או כתבו) במשנה תורה הבטחת „נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו'. ועי"כ מלא גם ירמיה (כ"ה וכ"ט) את לבבו לחשוב את הקץ לגלות בבל למלאות שבעים שנה, ואחריו גם זכריהו (א' וז'), ובעל דה"ב (ל"ו כ"א) הזכיר ע"ז, ונתן טעם לדבר. למען תרץ הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה. אבל בראותם בימי מורר היהודים אנטיוכס עיפאנוס בראשית ימי החשמונאים, כי הקץ ההוא כבר חלף ועבר, ובני יהודה ילכו מדחי אל דחי, אז קוננו עם המשורר (תהלים ע"ד) „אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה". לכן רבו מחשבי קיצין בימים ההם בחזיוני עתידות, ובראשם מחבר הספר בשם דניאל, בחזותו מחזה מול מחזה, העבר לעומת העתיד, לצקת רוח גבורה בלב המתכדבים בעם החשמונאים ללחום בעד התורה והמצוה בפרוע פרעות בישראל, ובהעמידו „קץ הימין" (שהוא כלשון „אחרית הימים" הנ"ל) אחרי שהתפלל והתודה חטאת עמו לפני ה', והמלאך גבריאל בא להשכילהו בינה, כי מספר השבעים

---

*) גם את הספר הזה היקר בערכו אקום לתרגם עברית אי"ה.

שהתנבאו ירמיה וזכריה ר"ל שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלא הפשע וגו', ותאר בשרד חזיון את שעבוד הד' מלכיות, שהם נבוכדנצר הבבלי ודריוש המדי וכורש הפרסי ואלכסנדר היוני, שנחלק לד' מלכים קטנים במוקדון באסיה במצרים ובארם, וזה האחרון אנטיוכס הרשע הגדיל להרע מכל, ע"כ חזה עליו קשות כי יבא עד קצו ואין עוזר לו, ויושע עם קודש בקץ הפלאות הוא קץ היונין. וכל ספרי חזיון שאחרי דניאל תמכו יתדותיהם עליו, עד אשר עבר וחלף גם זמן הד' מלכיות, ועם יהודה לא נושע, אז בא ספר חנוך והליץ מספר השבעים של ירמיה ודניאל לגבולות שבעים מלכי גוים. ואח"כ בפרוש נשר הרומים כנפי נחושה על כל הארץ, או אז פס כל חזון כזה, ואפסו המתחקים בשרשי דניאל, רק מבאריו יגעו לפרש דבריו הכמוסים והחתומים באופן שיאותו אל איזה חשבון קץ המשיח, כאשר עשו בעלי הנסתרות והנגלות עד האברבנאל וכו'. ובכתובים האחרונים הנ"ל יחסו לדניאל עוד שני סיפורי נסים על הבעל והתנין בבבל.

עזרא. מלבד ספרו וספר נחמיה, אשר יקראו האחרונים בשמו ספר עזרא השני, נקרא עוד על שמו בין הכתובים הגנוזים ספר עזרא השלישי שנתחבר לפני החורבן, ועוד ספר רביעי*) המיוחס אל שאלתיאל הוא עזרא הנביא, ונתחבר בעיר רומי, ולד"ק בארץ ישראל, מאחד היהודים מכת החסידים או הפרושים, אחר החורבן בלשון יונית, אשר נאבד ברבות הימים, ולא נודע ימים רבים כי אם בהעתקה רומית ישנה אשר הוציא לאור פאבריציוס בלונדון, ועל ידו נודעה בתחלת המאה י"ח גם העתקה ערבית, ובדורנו נודעה העתקה כושית מנוסח היוני. אשר הוציאו לאור החכמים לוירענצע בשנת 1820 וגפרֶרער 1840. ועניני דומה אל הספר דניאל בנבואה על העתיד ובתשועת עם ישראל ונצחונו על האומות באחרית הימים. והוא ספר נבואה*) האחרון בישראל. ומני אז נסתם מקור חזונים כאלה. ובשנת 1863 הוציא החכם וואָלקמאר הנ"ל את הספר הזה בלשון רומית עם העתקה אשכנזית וביאור מספיק. חזיון עזרא הנביא היה בבבל שלשים שנה אחר חורבן הבית

---

*) בנוסח הערבי והכושי מכונה „ספר עזרא הראשון" מפני שסיפור קורותיו מתחיל לפני זמן ספר עזרא העברי או הארמי. ובנוסח הרומי מכונה „ספר עזרא השני" ר"ל שהוא שני לספרי עזרא ונחמיה בתנ"ך הנחשבים כספר אחד. ובנוסח הרומי כ"י מכונה „עזרא הרביעי" ר"ל שני ספרים עזרא ונחמיה בתנ"ך, והשלישי הוא ספר עזרא השלישי ביונית שבין הגנוזים הנ"ל, וזה הוא הרביעי.

*) ברצות ס' דרכי שני להעתיק גם את הספר הנכבד הזה ללשון עברית.

הראשון. הפתיחה מכילה שאלת הנביא אל האלהים: מדוע דרך הגוים או"ה צלחה, ועם סגולתו אשר בחר בו לעפר ישפת? ובאה לו התשובה בשבע חזיונות ברוח הנבואה: בחזיון הראשון נראה לו המלאך אוריאל והשמיע עתידות לו. ויראהו לדעת כי ישרים משפטי ה' ובאחרית הימים יֵרָאה כנוגה צדקו בישראל ומשפטו באומות העולם, בחזיון השני התענה עזרא הנביא שבעה ימים, וישאל עוד הפעם לשפוך שיחו לפני ה' כבראשונה, ויבא אליו גם הפעם אוריאל ויורהו דעת קדושים, ויענהו תשובות נאמנות על שאלות נשגבות. בחזיון השלישי התענה והתאבל עוד שבעה ימים, עד מלאת לו בשלש הפעמים שלשת שבועים ימים כמו לדניאל, וישב וישפך מרי שיחו בלילה, ויעביר ימי בראשית לעיניו לאמר, כי כל העולם נברא אך למען ישראל, ועתה הוא מעונה ככלי אין חפץ בו! וירא אליו המלאך אוריאל עוד הפעם, וישיבהו מענה נמרץ על שאלתו, ויגידהו את דבר יום המשפט הבא לשפוט את כל העמים, ויצוהו להתענות עוד שבעה ימים, למען תנוח עליו רוח ה'. בחזיון הרביעי התענה הנביא עזרא עוד שבעה ימים, וישב וידבר את ה' משפטים על אודות ישראל כורתי בריתו עלי זבח — והנה עומדת לימינו אשה מתאבלת ומתיפחת במר נפשה שלשים שנה היתה עקרה, ויפקדה ה' ויתן לה בן, אשר מת ביום חתונתו. ובחפצה להמית את נפשה ברעב, ויוכיח אותה עזרא ויערך לעיניה, איך בכה תבכה לאיש אחד, בעוד כל האומה בוכיה עלי שוממות ציון. ותשנה האשה את מראֶה, ויחרד עזרא ויצעק, כי ראה תחת האשה עיר כלילת יופי לעיניו, ויפול ארצה ולא נותרה בו נשמה. וירא אליו אוריאל ויודיעהו עתידות על העיר ירושלים ועם ישראל. החזיון החמישי נגלה לו בלילה השני אחרֵי כן, וישא את עיניו וירא והנה נשר עולה מן הים, ולו שתים עשרה כנפי נוצה ושלשה ראשים, ויפרש כנפיו על הארץ, וכל רוחות השמים נושבות עליו. ותראנה מנוצותיו שמנה נוצות קטנות אחרות. ומן שתים עשרה כנפיו הגדולות משלה כל אחת מהן על כל הארץ אשה אחרי רעותה ואין מתיצב לפניהן. ואחרי כן הואילו גם שמונה הכנפים הצעירות למשול על הארץ ולא יכולו. וככה גועו ואבדו מִנִּי הנשר שתים עשרה הכנפים הגדולות ושתים מן הנוצות הצעירות, ולא נשאר עליו רק שלשת ראשיו ושש כנפים צעירות, ואחרי כן נפרדו מהן שתי כנפים, ושתים אחרות דמו למשול גם הן ולא יכולו, וכאשר הואילו גם שתי הכנפים האחרונות למשול, בלע הראש התיכוני משלשת ראשיו את שתי הכנפים אשר רצו למשול, וירדה הראש ההוא בחזקה על הארץ, עד אשר נכחד גם הוא ונכרת מן הארץ. אחרי כן משלו גם שני הראשים הנותרים בתבל וביושביה, אך הראש הימני בלע באחרונה

את הראש השמאלי, ואז נראה ארי שואג קורא בקול אדם אל הנשר לאמר: הלא אתה החיה הרביעית, אשר לך לבדך נתנה הממשלה, ואתה שנאת את הצדיקים ואהבת אנשי רשע, לכן יאבד הנשר מן הארץ אשר תנוח ותשקוט. ויאבד הראש האחרון מן הנשר, וגו הנשר נשרף באש. וייקץ עזרא הנביא ויתחנן בשיחו לפני האלהים להגיד לו פשר המחזה. ויודע אליו הדבר לאמר: הנשר העולה מן הים הוא המלכות הרביעית מארבע מלכיות שראה דניאל, ויצאו מקרבה שנים עשר מושלים, ושמנה נסיכים ימשלו אך מעט. שנים מהם יאבדו מהרה, ושנים ימשלו עד קץ הימין, ושנים יותרו עד אחרית הימים. שלשת הראשים שלשה מלכים הם אשר ימשלו בקץ הימים, אחד מהם ימות על משכבו במכאובים, ושנים האחרים בחרב ימותו. ושתי הכנפים הצעירות תהיה מלכות חלשה אשר יעמיד העליון עד עת הקץ. והארי הוא המשיח הבא ביום האחרון לשפוט את כל הארץ ולגאול את עם אלהי יעקב. בחזיון השני ישב הנביא עזרא עוד שבעה ימים בשדה, ולא אכל רק ירק דשא, ותפקחנה עיניו וירא והנה רוח חזק עולה מן הים כבר אינש והוא מועף בענני השמים, וכל בשר יברח ממנו אל אשר פניו מועדות, וכל רוח נמוג כדונג מפני אש בהשמע קולו, עם רב כחול הים נאסף מכל רוחות השמים להלחם באיש העולה מן הים, ויעש לו הר גדול ויעף עליו, וברוח פיו שרף את כל ההמון הגדול ההוא. אחרי כן ירד מן ההר ויקרא אל עם אחר שלו ושאנן, ויבאו אליו אנשים רבים, מקצתם עליזים ומקצתם אבלים. ויודע לעזרא פשר הדבר לאמר: האיש הוא הגואל אשר אחרון על עפר יקום, והיתה חרב איש ברעהו ונלחמו עיר בעיר, ואז יתגלה המלך המשיח לעיני כל, והעמים יעשו שלום ביניהם למען ילחמו יחדיו במלך המשיח, אשר יעלה ויבא להר ציון, וירושלים תבנה ותכונן, והמשיח ישמיד את כל הגוים בלהבות אש, ושבטי ישראל אשר הגלה שלמנאסר יהיו מקוראיו, ועלו להר ציון אל אחיהם היהודים, והיו לגוי אחד בארץ. החזיון השביעי הוא האחרון נראה לעזרא הנביא בהיותו יושב תחת העץ, והנה קול קורא אליו, הוא הקול אשר דבר למשה מתוך הסנה, ואשר הודיעהו בהר סיני הנגלות והנסתרות. ויאמר אל עזרא: סתום וחתום את כל הדברים אשר ראית, ודע כי תלקח מתוך בני האדם לשבת בעדת האלהים עד עת קץ הימין, כי משנים עשרה מועדי העולם חלפו כבר תשעה מועדים וחצי, ועוד שני מועדים וחצי יעמד, וגברה הרעה בעולם במלכות יון. ויכון עזרא להפרד מן הארץ, וישאל את האלהים לאמר, אבל מי יורה דעה את העם בימי החשך ואפלה ההם? הן התורה שרופה באש כשוחה, ואבד כל חזון מאשר היה ומאשר יהיה. שלח נא לי רוח קדשך, למען אעצור כח לכתוב

את כל דברי התורה מראשיתה ועד אחריתה! ותמלא שאלתו ויצוהו המלאך להסתר מן העם ארבעים יום, ויעש כן ויפסול לו לוחות רבות, ויתן לו חמשה סופרים, ויעל מתוך העם, ויפתח פיו ויקרא את כל אשר כתבו חמשת האנשים על הלוחות, ויכתבו בארבעים יום האלה תשעים וארבעה ספרים, הלא המה עשרים וארבעה ספרי הקודש לכל העם, ושבעים ספרי מסתרים אשר נגלו לחכמים לבדם.

זרובבל. מיוחס לו „ספר זרובבל” הנדפס בבית המדרש הנ״ל ח״ב, ונזכר גם בס׳ אותיות דר׳ עקיבא אות ז׳ וז״ל: עומד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ואומר וכו׳, וענין הספר חזיונות ונבואות על חבלי ימות המשיח, אשר גלה לו משיח בן יוסף ומטטרון, ועוד עתידות על מלכי רומה והאומות. ונמצא הגדה על זרובבל גם בספר עזרא השלישי.

מרדכי, אשר הציל את עמו מיד צורר היהודים בזמנו בנכליו לכבות את גחלתם הנשארה, ואשר היה רצוי לאחיו ודורש טוב לעמו, קראו על שמו ספר שלם בשם „חלום מרדכי” והוא בכתובים הגנוזים הנ״ל, ומעשהו כעין משנה מגלת אחשורוש או אגרת הפורים השנית, וכבר אמר המדרש על „ומרדכי ידע” בעל החלום אמר לו וכו׳.

הנביאה (Sibylle). במקראי קדשנו מסופר מהרבה נשים אשר נחה עליהן רוח ה׳ ותהיינה נביאות מתנבאות גם הן; אכן רוב הנביאים היו אנשים. לא כן עובדי אלילים או״ה, ביניהם הסכן הסכינו נשים פרושות ונזירות להיות כוהנות ונביאות הבעל, כמו הנביאה פתיה אצל היונים והכהנת אשתא אצל הרומים וכיוצא בהן. וגם בין עמי ארץ הקדם מצינו נשים נביאות בכנוי הנביאה הבבלית או המצרית או הכשדית או הפרסית בשמה העצמי שמבת בת בירוזי הכשדי. והיהודים בהתערבם אז בחכמי הגוים ועל שרשי ספרותם התחקו, יצרו להם גם המה משא חזיון בכנוי „הנביאה העברית” ושמה העצמי לד״ק סבא. החזיון הזה, וביחוד הספר השלישי ממנו שהוא היותר קדמון, נתחבר מאחד יהודי אלכסנדריא שבמצרים, בזמן חבור הספר דניאל, בימי החשמונאים כמאתים שנה לפני חורבן הבית. בצורתו דומה הספר כעין אור-כל (Orakel-אורים ותומים.) שהיתה נהוגה אז בין היונים, ותעודתו, כמו הספר חכמת שלמה, להגיד לעובדי אלילים או״ה כח מעשה ה׳, ולהראותם כי אלהותם מאפס ומאפע, (כאשר עשו ישעיה וירמיה בספריהם ונכתב בחרוזים*) כאלף במספר, ולשונו בסגנון הנביאים ישעיה

---

*) בקרב הימים הבאים אי״ה נוציא לאור העתקה עברית גם מספר סיבל הזה.

ירמיה יחזקאל זכריה ודניאל, וכולל שלש נבואות, אשר יסודתן במקראי הקודש, והגדות על העבר וחזיונות על העתיד. הספר הזה, הנחלק לשנים עשר ספרים, נזכר כבר ביוסיפון פלאוויוס (קדמוניות היהודים ספר ראשון), ויצא לאור בדפוס ע"י החכם פֿריעדליעב, ועשה לו מבוא החכם הילגענפֿעלד בשנת 1857, ובארו החכם לאנגען בשנת 1866. וזה חותם תכנית שלש הנבואות הראשונות:

הפתיחה תעיר אוזן כל מתי חלד לכבד את ה' צבאות, אשר לא יראהו אדם וחי, אכן מקור אורו יביע בנפש כל בני איש. ומתים מחלד עמום יענשו על כסלם, כי חדלו לתת לה' אלהים אמת ברכה וקרבן, אך זבחו לרוחות יורדי שאול. מי יתן ויפנו עורף לממשלת החשך, ויתעודדו לעלות אל מאורי אור החכמה, למען ישכילו ויבינו כי אל אחד ברא את כל היקום. כל הבשר ימות לשחת, על כן אל עולם איננו ילוד אשה, אמנם בורא כל היקום הוא האלהים, הנעלה מהשגת שכל האדם, ומשטרו שם בארץ בגמלו שכר ועונש לטובים ולרעים. לכן יבושו ויחפרו עובדי אלילים, המשתחוים לבהמה חיה ורמש כמעשה ארץ מצרים, אשם לא תכבה לנצח בגי בן הנם, ומכבדי אלהים אמת ינחלו חיים, ישבו לעולם בגן העדן דשנים ורעננים, ולחם השמים יאכלו. אחרי הפתיחה הזאת הנביאה מספרת ראשית חטאת עבודת האלילים, ומתחלת בספור מעשה דור הפלגה מספר בראשית בתורה, איך החלו בני אנוש להרים יד בה', בבנותם להם מגדל בארץ אשור, לעלות בו השמימה. ויתעבר אל עליון וישבר את המגדל ברוח קדים עזה, ויסכסך ריב ומצה בין בני האדם, על כן קראו לעיר בבל, כי שם בלל ה' את לשונות בני אדם. זאת היתה המרידה הראשונה. המרידה השניה מספרת הנביאה ממקרי העכו"ם על פי דרכה לאמר: בני האדם נפרדו איש מאחיו בלשונותם, ונפוצו על פני כל הארץ תחת מלכיהם. וימלכו בדור העשירי אחר המבול שבתאי הוא קרונוס, הרפא הוא טיטאן, ויפת הוא יאפעטוס, שלשתם בני האור הוא אוראנוס והארץ היא געא. בעוד אביהם האור חי, משלו בשלום איש את אחיו. אבל אחרי מות אביהם נצתה בקרבם אש המלחמה לאמר, מי ימשול על כל בני האדם. אמנם השלימו נשותיהם ביניהם. ויתנו לשבתאי ראשית הממשלה על כלם, אך התנה הרפא עמו, לבל יגדל בנים זכרים אשר תלד לו אשתו. אבל כאשר העלימה אשתו לעשות עמו בעקבה, וששה בנים יוצאי חלציו גדלו והיו גבורים אנשי שם, התגרו מלחמה בענקים אחי אביהם, ותכבד אבחת החרב על כלם ויאבדו מתוך הקהל. וכאשר מתו גם הענקים גם בני שבתאי הקים ה' את ממלכות פרס ומדי וכוש ובבל ומוקדון ומצרים ורומא. אחר הספור מראש מקדמי ארץ תטיף הנביאה על

ימים יולדו, בצלוח עליה רוח ה׳ להנבא על גוי ועל אדם יחד. ותהי ראשית נבואותיה על היונים על הרומים ועל היהודים. היונים והרומים יאבדו, ויד היהודים רוממה באחרית הימים. והיא מספרת בנבואה הזאת יציאת מצרים ומתן תורה על הר סיני, וכי נתנה התורה לכל בני אדם. ובכל זאת יעזבו היהודים ארצם והיכלם בהזנותם לארבע רוחות השמים, פרי חטאת נפשם בעבודת אלהים אחרים. ההיכל יכה שער והארץ נשמה שבעים שנה. והיה באחרית הימים ירים ה׳ את קרן עמו, וממרום ישלח ארצה מלך שופט כל אדם בדם ובאור אש. —

אחרי כן תבא הנבואה השנית, וגם היא מטפת על כל הארץ חזות קשה, שפטים רעים על בבל מחריב ההיכל, ועל מצרים בדור השביעי למלכיה, ועל גוג ומגוג אשר בארץ כוש, ועל ארץ פוט ובנות ארץ מבוא השמש, ועל ערים רבות בארץ הקדם, ועל קרית רומא ומזרחיה. ומקץ השפטים הרעים האלה יאיר אור חדש וידרוך כוכב שלום וצדקה על ארצות מזרח ומבוא השמש. ובא גואל לציון ולכל בני האדם. אבל לפני בוא היום האחרון ההוא יציץ חוטר מגזע שבתאי, ונצר יפרה משרשי יופיטער, הוא אלכסנדר מוקדן, והחריב את בבל, ומשל בכל הארץ, ואחר כן יאבד גם הוא ואיננו. ותוסף להתנבאות על ארץ פֿריגיען, ותקרא הוי ואבוי על העיר איליון ועל האָמער נביא השקר, אשר גנב דבריו מנבואת ה׳. ותוסף להנבא על ארצות ועל ערים באסיה הקטנה, ועל חורבן העיר קרתא-חדתא, ועל אבדן הגלַתים בידי הרומים.

ובנבואה השלישית תוסיף להנבא על בני יהודה ועל הגוים, ותחז קשות ובלהות על כנען ועדי הים, על כרתי ועל איים אחרים, ועל יון ואלישע אשר יחריבם עם לועז ויונית יושביהם ושרידיהם יוליך בשביה. ואחרי כן ישובו ובקשו את ה׳ בזבח ובמנחה, והיה הנשאר מהם לפליטה גדולה, ועם אלהי יעקב יקום אֶל וישוב אל כנו, ויגדל שמו בקרב הגוים, ועבדו כל העמים את ה׳, ואת העצבים מעשה ידיהם ישליכו הלאה מעל פניהם. והיה שלום וברכה בכל הארץ. ובכה תבאנה הנבואות האחרות עד תומן, מלאות חזיונות נשגבים נעלים ויקרים באופנים רבים ושונים גם לדורשי קדמוניות גם לחובבי מקראי הקודש וגם לאנשי רוח ובעלי לב רגש בדמיון.

השער השני

תולדות ספר היובלים

הספר הזה הוא כעין משנה תורה נדרשת בדרך תרגום ומדרשי לספר בראשית, והוא אחד מספרים הקדמונים שנתחברו בימי בית שני, אבל נאבד ברבות הימים, ולא נמצא זכר לו בספרי קדמונינו כלל, רק בזמן מאוחר כמה מאות שנה אחר החורבן הוא נזכר בספרי אבות הכנסיה הנוצרית, שהביאו ממנו זעיר שם וזעיר שם כמה כתובים מהעתקה יונית בשם „ספר היובלים", ומפני שמונה סדר דורות העולם עפ"י מספר היובלים והשמיטות שהן שבועות שנים, כמו שהשתמש בספר דניאל במפקד הזה; ועוד הזכירוהו בשם „בראשית זוטרתא" לעומת ספר בראשית רבתא שבתורה, שאעפ"י שבכמותו גדול ס' היובלים מספר בראשית, בהאריכו בדרך דרש והשערה ואולי גם במסורת וקבלת איש מפי איש בפרטי סיפורים רבים במקומות שקצר בהם בס' בראשית, מ"מ קראו שמו זוטרתא או זוטא, מפני שהניח הרבה סיפורים שלא זכרם כלל, מבלתי היות לו עליהם שום חידוש או מאיזה טעם אחר.

והנה זה יותר מעשרים שנה השמיע החכם המפורסם דורש עברית היינריך עוואלד בשורה במחנה העברים. כי הספר הזה, אשר נחשב כאובד מארץ החיים נמצא בארץ החבוש היא אביסיניען בלשון חבושית או כושית, אשר נעתק אליה מן ההעתקה היונית הנ"ל. ואח"כ כתב החכם היהודי טריינפֿעלס מאמר ארוך על אודות זכרון הספר הזה בראשונים במ"ע אָריענט בשנת 1846. ואחריו קם החכם דיללמאן והעתיק הספר מכושית לאשכנזית, ונדפס בשלמותו בספרי הימים של עוואלד הנ"ל בשנת 1849-50, עם מבוא והערות מאת המעתיק האשכנזי. ואחריו עמד להעיר עליו ולהערות את מקורו הרב החכם מוהר"ר אהרן יעללינעק בספרו „בית המדרש" חדר שלישי.

ואחריו הוציא לאור החכם בער מדרעזדען חוברת שלמה (1856) על תוכן וענין הספר. ואחריו בא הרב החכם ר' זכריה פֿרענקל במ"ע הירחי שלו משנת 1856 לדרוש ולהעיר גם הוא על הספר היקר הזה. ואחריו בא החכם לאנגען בספרו הנ"ל להוסיף חקירות בדבר חין ערך הספר הזה. אלה הם ששת החכמים אשר עמלו ויגעו כאו"א על פי דרכו להפיץ אור בהיר על ענין הספר

ומחברו ותולדותיו. והנה בהמשך הספר הזכרתי בהערות פרטיות בשולי הדפים את רעיוני ארבעת החכמים (Dillmann, Jellinek, Beer, Fraenkl, אשר ביותר העמיקו לעיון והאריכו לשון בדבר הספר הזה) בר"ת משמותיהם (ואשר לא הזכרתי שמם עליו, מלבי ילא ואתי תלין משוגתי), אכן הערותיהם הכלליות הנוגעות לעיקר תולדות הספר, הנני להציע פה בתוצאה קצרה בשם כ"א, עם סניף קטן משלי, בלי הכניס ראשי בין המבקרים האלה להכריע ביניהם:

א. דברי D.

הספר הזה (הדומה ברוב תוכן ענינו אל „ספר חנוך" שנתחבר לפניו ואל ספר „צוואת י"ב השבטים" שנתחבר אחריו) נתחבר כמאה שנה לפני חורבן בית שני מאחד סופרי ישראל בלשון עברית או ארמית, שכן מצינו אותו מבאר מקור כמה שמות עצמים בלשון עברית, ד"מ: „ילד כי בימיו ירדו" (ד'. י"ח), „שלח כי אמר שלחתי" (ח', ז'), „רעו כי הרעו בני אדם" (י' כ"ז), „שרוג כי שרך דרכו" (י"א, י"א), „תרח כי התחברו (שם י"ט) וכן לוי כביות וכו'.

והיתה תכלית הספר הזה, כשמו בפתיחתו „חלקת הימים", ר"ל לחשוב בצמצום סדר הדורות והמועדים והחגים עפ"י מספר היובלים בעלי מ"ט שנים, אשר קבע משרע"ה לחשבון בני ישראל בבואם לארץ הכנעני, ואשר התחיל לפי חזיון המחבר עוד משעת ימי בראשית, ככל התורה כלה שהיתה חרותה מאז ומקדם על לוחות השמים, וקיימוה האבות אף בסדר הקרבנות כמשפטם, ומסרוה בספרים לזרעם אחריהם, כגון ספרי חנוך נח שם אברהם ויעקב, אשר מסר ספריו אל לוי בנו, וביחוד קיימו שבת וחג השבועות אשר חגו בשמים בימי בראשית.

והולך ומונה בספר הזה מבריאת העולם עד הביאה לארץ (שהיתה בשנת 2450 ליצירה שלהם) חמישים יובלים בעלי מ"ט שנים, ובמנין הזה שנה כה וכה מספר בראשית רבתא, בהרבה מקומות אשר שנו גם תרגומי השבעים והשומרונים (אשר המה בעצמם שונים ביניהם בקצת מקומות) מבלי הסכם גם עמהם במקומות אחרים, כאשר יתבונן הקורא המאזין המשוה תוכן הספרים האלה; ומוצא שנוי המספר בספר הזה הוא, כי לפי סדר מניינו נמצא מושב בני ישראל בארץ מצרים רל"ח שנים. ובצורת סדר מנינו שמר את משטר דברי הימים בזמניהם (ולא לטען על הכלל שאין מוקדם ומאוחר בתורה). עד שגם הכתוב (במדבר י"ג כ"ב) „וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים" הכניס במקומו הראוי לפי סדר הקורות (י"ג י"ב).

והמחבר שם את דברי ספרו בפי מלאך הפנים אשר הלך לפני מחנה ישראל, והמלאך הזה כתב ומסר למרע"ה את כל הדברים האלה לבד מראשיתם שדבר ה' עמו פה אל פה, ועיני כל קורא מבין מאזין ומקשיב תפקחנה לראות בספר הזה גדולות ונצורות, ועפעפיו יבחנו לחזות איך מבין שורותיו תאהיל רוח המדרש והאגדה, אשר כבר הכה אז שרש בקרב האומה, ובכח המדות שדרשו אז את התורה הקים בעל הספר והמציא חדשות לברר ולבאר הרבה דברים סתומים בתורה.

ככה ד"מ היגיה (ג' מ"ב) שיחת חיות ועופות בימי בראשית, לבאר עי"ז דבור הנחש עם חוה. והוסיף לברר מאיזה עם לקחו אבות הדורות את נשותיהם; ולדרוש על הכתוב „כי ביום אכלך ממנו מות תמות על יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים; ולפרש כי בעזר המלאכים באו החיות אל תבת נח. ולגלות איך בא הכנעני שהוא מבני חם והמדי שהוא מבני יפת אל גבול בני שם. ולהטעים מדוע אהבה רבקה את יעקב, מדוע המעיט עשו במחיר בכורתו אשר מכר ליעקב, מדוע מת ער ומאן אונן לקחת את תמר לאשה, מדוע לא נענש יהודה על חטאתו בתמר. ולהסביר עוד כמה דברים, כמו איך יכול הילד משה להיות בתבתו, וכיוצא בדרושים כאלה. ולהרחיב בסיפורים הנזכרים בתורה רק בקיצור או ברמז, כגון הסיפור מהמלאכים שבאו אל אברהם ושרה, מהמעשר שנתן יעקב בבית אל, ממחשבתו לבנות בית המקדש שם, ממלחמתו עם שבעת מלכי האמורי. ולתרץ כמה קושיות במספר שבעים הנפש אשר ילדו עם יעקב מצרימה, ע"י מות דינה בארץ כנען, וכי חמשה מבני בניו של יעקב לא נמנו במספר, ובאו תחתם ארבעה בני דן ובן נפתלי, אשר מתו בנעוריהם בארץ מצרים.

[illegible]

ועוד אסף וקבץ הגדות השגורות אז בפיהם, ונמצאות גם במקומות אחרים. ד"מ שמות נשי אבות הדורות מאדם עד תרח ושמות נשי בני יעקב. שמות הארצות אשר ישבו בהן אדם וצאצאיו אחרי הגרשו מגן העדן. מנין בנין. ארבעת הרי הקודש, שם ראש הרי אררט, אודות בני האלהים אשר התערבו עם בנות האדם והולידו את הענקים, בענין ספרי ונבואות קינן נח אברהם ויצחק וכו'. חלוקת הארץ בגורל בין בני נח, תכלית וקץ מגדל דור הפלגה, ועוד סיפורים ושיחות הרבה אשר ימצא הקורא חדשים גם ישנים צפונים בקרב הספר הזה.

האמונה במציאת מלאכים ובני השטן במפליא של מעלה, אשר שוררה אז בתוך העם, גם היא עוזרה לו למלאות במשבצתה סיפורים שלמים, ע"ד מדרשים אחרים מוקדמים ומאוחרים ויחס למלאכים טובים הריסת המגדל וכיוצא בו, ולמלאכים רעים נסיון העקדה סכנת משה במלון, כשוף החרטומים במצרים, הכבדת לב פרעה ועבדיו, והכאת כל בכור בארץ מצרים.

[illegible]

והיתה גם מתכליתו להצדיק דרכי האבות, ולהציגם לעינינו בתור צדיקים שלמים ותמימים, שקיימו כבר אז כל התורה כלה. כמו שבאה הקבלה ע"ז במדרשים אחרים, ובהפך הוא מראה רשעת הגוים צוררי יהודה וקללתם מאת ה', כמו כנען ואדום עמון ומואב ופלשתים וכו'.

ועוד הבריך והרכיב בספר בראשית נימוסים רבים ושונים שנהגו בימי המחבר, כאשר תחזינה עיני הקורא כמעט בכל פרשה ופרשה, פעם לברר ופעם להשכיל, פעם להטעים ופעם למלאות כנ"ל.

והואיל ג"כ להוסיף ביאורים בתורה, כגון ביאור קללת כנען בן חם וברכת שם ויפת, ביאור השם אסון (בראשית מ"ב ל"ח) שר"ל חולי הקדחת, והוסיף ושנה במנין דברים רבים: במבול מונה שבע ארובות בשמים, במערת המכפלה גורס ארבעים שקל כסף, ואצל משאות בנימין שבע תחת חמש וכו'. ומרחיב גם קצת מלות ופירושיהן, כמו בחג הפסח בפירוש „בין הערבים". ובעסק מלאכה בשבת, וכיוצא בדברים כאלה, אשר להם משפט הבכורה בקדימתם בזמן לחכמי התלמוד המאוחרים ובלתי מסכימים עם הספר הזה בענינים רבים.

ב. דברי J.

הספר הזה (הדומה הרבה בסגנון ובצורה אל „ספר הישר") נתחבר בימי בית שני (בעוד שקביעת השנים עדיין רופפה בידם) בלשון עברית, שכן נשאר חלק ממנו בלה"ק במדרש ויסעו ובספר נח (שניהם נדפסו בבית המדרש חדר שלישי). ועוד מוכיחים מבטאים רבים בספר הזה על מקורו העברי, ד"מ (ו' מ"ו) „ולא יעבר" שתרגם האשכנזי עפ"י הנוסח הכושי: und es giebt keine Uebergehung„ ובאמת היה כתוב בנוסח העברי „ואין עיבור"„ והמעתיקים קראו והבינו כאלו נכתב „ולא יעבור„. וכן להלן בכתוב מ"ט תחת „ולא יעברו כל יום" היה כתוב „ולא יְעַבְּרוּ כל יום„

והיתה כוונת ותכלית הספר לערער על הפרושים שמקדשין את החודש על פי ראיה בב"ד, ולא עפ"י חשבון קבוע, ולפקפק בכלל על כח הב"ד הגדול לְעַבֵּר השנים, באשר לדעת המחבר אך בשתים תִּקָּבַע השנה: אם עפ"י שנת היובל המתחלת ביום הכפורים ומונה שס"ד ימים, או עפ"י שנת המבול, שהתחילה לפי דעתו (כי נח יצא מן התבה בסיון והקריב קרבנותיו בחג השבועות), כמו לדעת ר' יהושע (ר"ה יא ב'), בחודש אייר, ונחשבת כשנת החמה, ולא כן היתה דעת הפרושין המכונים חכמי ישראל (ר"ה י"ב א') שאמרו שם: חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופה כר' יהושע, חכמי או"ה

מוכין אף למבול כר׳ יהושע. וכעין נגוד לערעור כזה נראים דברי פרקי דר׳ אליעזר פ״ח, שהקב״ה מסר סוד העבור לאדם הראשון ואדם לחנוך ונח וכו׳. ולמטרת הכוונה התכליתית הזאת המחבר מונה והולך סדר דברי הימים מימי בראשית עד יציאת מצרים שהוא עד פרשה י״ב מספר שמות, המתחלת בכתוב „החדש הזה לכם. ראש חדשים„ מפני שעל הכתוב הזה סמכו הפרושים שיטתם בקידוש החודש עפ״י ראיה, כדאיתא במכילתא שם שאמר הקב״ה למשה כזה ראה וקדש.

מחבר הספר היה אחד מכת האיסיים אוהבי השביעיות ומכבדי שבתות, שע״כ סדר חשבון השנים לפי שבועים ויובלים, והזהיר באזהרה יתירה בראשית ובאחרית הספר על שמירת השבת. ובעלי הכת הזאת היו רופאים כשמם בלשון ארמית, וע״כ מצינו בפרשה עשירית מזה הספר שקיימו וקבלו את ספר הרפואות של נח (ע״ש בהערה). ובכלל אהבו בעלי הכת ההיא לדמות הרבה בחיי משה, וחברו מלבד הספר הנוכחי ספר דברי הימים למשה וספר הישר ועוד ספרים אחרים ע״ש משה, וכאשר עשה יוסיפון פלאוויוס שהיה גם הוא מאנשי הכת הזאת, ונשתלשלו הסיפורים ההם עד הערביאים.

והנהו מזכיר עם יום השבת גם כל החגים: פסח, שבועות, יום הכפורים סכות, שמיני עצרת, ונותן טעם למנהגם, וכי כלם (חוץ מפסח) קיימו כבר אבות הדורות מנח עד יעקב, אך המועד ראש השנה בא׳ בתשרי לא הזכיר רק בשם ראש החדש השביעי (פ״ו), ואות זכרון הבריאה הראשונה נאמר בספר אצל חג השבועות.

ג דברי B.

הספר הזה נתחבר מאחד היהודים באלכסנדריא במצרים מתלמידי הכת השומרונית המכונה דוסתאית ע״ש מיסדה דוסתאי, שרצתה לערב דת היהודות והכותית ולעשותן דת אחת, וע״כ שאבה מימיה ממקור מעינים שונים, מן היהודים מכת האיסיים ומן השומרונים ונשארה האמונה המעורבת הזאת בארץ אפריקה בין יהודי כוש או אביסיניען המכונים פלאשאש עד היום הזה, ולכן נמצא בספר הזה ערב רב מדעות השומרונים (עיין בהערות) והאיסיים והפרושים, ודבריו פעם מסכימים להלכות ואגדות שבארץ ישראל, ופעם מתנגדים להם (עיין בהערות). סוף דבר: הספר הזה הוא יליד אנדרוגינוס, שומרון הרתה אותו, ארץ יהודה היניקתהו, מצרים גדלה שעשועיו, ואל ארץ כוש הלאה באפריקה יצא בגולה.

ובחשבון סדר דברי הימים בכלל הוא מסכים ומתנגד כאחד
אל חז"ל: כי אם שינה הספר הזה בפרטי חשבונו ומהנמלא בסדר
עולם ובתלמוד (ע"ז ט' א'), הנה מליכו בכלל (עירוכין י"ב וי"ג א')
שחשבו גם הם מזמן הביאה לארץ עד חורבן הבית הראשון עפ"י
יובלים, וגם מסכים הוא עם חשבון התלמוד בכלל חמישים היובלים
מיצירה עד הביאה לארץ, אלא שהספר הזה מונה מ"ט שנים ביובל כר'
יהודה (נדרים ס"א א' ורוב חכמי ישראל מונים נ' שנים ביובל (עיין
רמב"ם הלכות שמטה ויובל). וגם התחיל לדעת. הזה מנין היובלים
תיכף אחר כניסתם לארץ, אבל לפי חכמי התלמוד לא התחיל המנין
הזה רק אחר י"ד שנים של כיבוש וחילוק, ואין ביניהם בשכום היובלים
אלא שתי שנים בלבד. וגם לדעת השומרונים החל היובל הראשון
מיד בכניסתם לארץ כי כן כתוב בספר יהושע להשומרונים (עיין
כרוני שומרון להחכם מ"ר קירכהייס) פרק ט"ז: ויעל הענן בתחלת
החדש הראשון בשנה הראשונה משמטה הראשונה לאחר שנת היובל
והוא הזמן אשר החלו בני ישראל לעבור בארץ אחוזתם וכבר עברו
מזמן בריאת העולם עד הזמן הזה 2794 שנים כפי חשבון התורה.
(משא"כ לפי חשבון ספר היובלים היה בשנת 2450 ולפי חשבון רז"ל
2486 ליצירה), וגם במה שמזכיר בספר הזה כמה פעמים חג
השבועות בספור קורות האבות דומה אל ספר יהושע להשומרונים
פרק כ"ח שהזכיר אלל השליח עם האגרת ליהושע שאז היה חג
והנה לפי ספר היובלים היה החג הזה בחצי חודש סיון (ע"ז י"ז) וכן
עלית משה למרום לקבל הלוחות היתה בט"ז לחודש הזה (תחלת
הספר), וא"כ לא מנו השבעה שבועות ממחרת הפסח כדעת הפרושים
כי אם מיום אחר.

והספר הזה חושב ומונה בשנה י"ב חודש, ובכל חודש שלשים
יום, ובסוף השנה הוסיפו כמה ימים לתשלום שנת החמה ויסוד
כוונתו בחשבון הזה הוא, להיות כל חג ומועד חל תמיד בעצם היום
ההוא בשבוע, הייכו אם א' בשבת או ב' בשבת וכו', וזה כוונתו בכתוב
הנ"ל „חק שנה בשנה ולא יעבור" וכן להלן שם „ולא יעברו כל יום"
ר"ל שלא יעברו ימי השבוע, אם תהיה השנה שס"ד ימים שהם נ"ב
שבועות.

ד. דברי F.

הספר הזה נתחבר בימי הקיסר קאליגולא בארץ מצרים בעיר
לעאָנטע אצל עיר החרס (שמכנה הספר הזה ד' ל"ד „הר הקדש" ע"ש
שעמדה על הר במצרים המזרחית) בימי בית חוניו. ומחברו היה

אחד מכהני בית המקדש, ותכליתו להעריץ ולהאדיר את בית המקדש שבמצרים. וע"כ הרבה בתורת הקרבנות ובפרטיהן מאדם הראשון והצריך לאכול פסח ומעשר שני במקדש ולא בכל העיר שאינה מוקפת חומה קדושה כמו ירושלים.

והנה בירושלים היו הסנהדרין מקדשין עפ"י הראיה ושלחו והודיעו לחוץ לארץ, ובמקומות הרחוקים עשו משום ספיקא דיומא שני ימים טובים; אכן במקדש מצרים הרחוק הרבה מירושלים לא יכלו להמתין בקרבנות לצבור (כי כל קרבן בטל אם עבר זמנו) שלהם עד בוא השליח מירושלים, ע"כ עשו להם קביעות חשבון אחר לשנה, ומנו את השנה נ"ב שבועות, שקורא בספר הזה **שבתות** כלשון המשנה, והיא שנה בת י"ג חדשים, היינו ד' שבועות בכל חודש, והחודש הי"ג היה להם כעין חודש העיבור בירושלים, ובלי חודש העיבור הזה היתה השנה רק מ"ח שבועות, וחלוקה לד' תקופות מי"ב שבועות, כמ"ש פרשה ו' פסוקי מ"ד מ"ה (ומה שנראה שם פ' ה' ל"ז שמנה את החודש שלשים יום הוא מאוחר בספר הזה).

ומפני שבאלכסנדריא של מצרים ובשאר המקומות בקורבת היונים התרשלו אז ובימי פילון היהודי בקיום המצות המעשיות, וביחוד במצות שבת ומילה, ע"כ הרבה בספר הזה להזהיר על אותן המצות במוראה יתירא, וחזר עליהן בהרבה מקומות.

ויען שאמרו פילון ובית מדרשו על שמות האבות בתורה, שהם רק משל ודמיון על כוחות הנפש ומדותיה, ע"כ הרבה בספר הזה לפרש בפרוטרוט שמות האבות, להראות כי שמות בו"ד הם.

ונכתב הספר הזה כאשר ספרי האלכסנדרונים בלשון יונית, שאעפ"י שנמצא בו דרושים רבים על סגנון הלשון העברית וגם קרא לנשי האבות משת ואילך בשמות המורים בעברית איזו מדה טובה ונאה, כגון אחות שת **עצורה**, אשת ירד **ברכה**, אשת חנוך **עדני** או **עדנה**, ולהפך קרא שם אשת קין אָוֶן או אֲוָנָה (במשקל נקבה משה"מ **און**) וכן אשת קין **מהללאלית**, במשקל נקבה משם מהללאל, שם אשת נח **אם-צרה**, ע"ש עת צרת המבול שהיתה אז, אשת ארפכשד **רצויה**, שר"ל אהובה כ"ל רצוי לרוב אחיו, אשת עבר **עצורת** כמו **עצורה** הנ"ל שר"ל **נזירה**, וכן שמות אבות הנשים האלה, כגון **ברכאל**, **רצואל** שר"ל רצון מאל, מ"ל רצונים בישעיה, **עזריאל**, **רקיעאל**, **עובדיה** וכו'; אף גם זאת י"ל שהיהודים שבמצרים ידעו משמות אחיהם בא"י וקראו ביניהם עם שמות יוניות גם שמות עבריות, כמו שכתות בספר הזה עם הרבה הלכות ואגדות שבא"י, אם שלפעמים קבלן רק באספקלריא **שאינה** מאירה, כמו שתמה כי הלכה

קדמוניה בא״י מונה ארבעה ראשי שנים (ר״ה א׳) מונה בספר הזה ארבעה ימי זכרון בשנה (ו׳ מ״ד ע״ה).

אלו הן תולאות דעות ארבעת החכמים האלה והשערותיהם במשפט בקורת על הספר הנוכחי. ואנכי כבר אמרתי שאינני כדאי להכריע ביניהם; בכל זאת אעירה קצת על שתי השאלות העיקריות הנופלות במשפט הספר הזה: שאלת **הזמן** שנתחבר בו? ושאלת **הלשון** שנכתב בה?

בשאלת הזמן רצוני להעיר באחת על זמן חבור ספר דניאל, שבו נזכר בפעם ראשונה הספירה למנין שבועי היובל בחזיוני עתידות, „שבעים שבועים נחתך על עמך וגו'״ „שבעים שבעה ושבעים ששים ושנים וגו'״ „שבוע אחד וחצי השבוע וגו'״ (דניאל ט), ואולי כיון במספרו מועד מועדים וחצי (שם י״ב) ג״כ באיזה רמז על היובלים. וכן הכנוי Wächter על המלאכים העליונים (שמקורו **הכרובים** אשר השכין אלהים מקדם לגן עדן **לשמור** וגו') שנזכר כ״פ בספר הזה כמו בס' דניאל (דף י״ד) „בגזרת עירין פתגמא״ שר״ל כמו „ער ועונה״ (מלאכי ב' י״ב), וכן „עיר וקדיש״ (דניאל ד'). וכמו כן הדמיון „לוחות השמים״ שנאמר ונשנה לרוב בספר הזה, נזכר גם בס' דניאל: ״דינא יתיב וספרין פתיחין״, ובסופו: „ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר״; אם אמנם ישן נושן הוא הדמיון להוזים וחוזים, כי ספר זכרונות דברי הימים פתוח לפני המלך מלכו של עולם ברקיע השמים, ובו יכתב דין ומשפט על גוי ועל אדם יחד אם לשבט או לחסד, שכן אמר **משה**: „מחני נא מספרך אשר כתבת״, **וישעיה**: „כל הכתוב לחיים בירושלים״, **ואיוב**: „וספר כתב איש ריבי״, **ודוד**: „שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך, „ועל ספרך כלם יכתבו ימים יוצרו״. ולפי דמיון המקובלים הקדמונים הסופר והמזכיר את הספר השמימי הזה הוא **חנוך** הנקרא **מטטרון** (ובסיפור הערבי **אדשאיב** שם המלאך הזה **ישרפאל**), והוא מלאך הפנים שמו כשם רבו, ולכן בא זכרון הספר ההוא, בכנוי „לוחות השמים״ בספר שלפנינו ובספר חנוך ובס' צוואת י״ב השבטים, ונשתלשל הדמיון הזה עד אגדת ג' ספרים נפתחים בראש השנה, אשר הולידה בקרבנו דמות עורך דין ואוחז ביד מדת המשפט בפמליא של מעלה בר״ה ופטפוטי הפיוטים המלפלפים והמנהגים בו באלפי רבבות תמונות בלהות. וכן מספר הערבי **אבן כסיר** *) כי לפני עשות ה' שמים וארץ ברא לוח **הגזרות** ומעלם פניה אחת, אורך הלוח כגובה שמים על הארץ, ורחבו כרחוק מזרח ממערב.

---

*) Ibn Kessir מעיר דמשק ומת בשנת תשע״ד למספר הישמעאלים, ושם ספרו; ראשית ואחרית דברי הימים.

ומלאך אוחז את הלוח ההוא בחקו לימין כס יה. השבט הסופר והכותב בו הוא ארוג מקרני אור. ובאותות אור תכתב בו עצת ה', לחיים ולמות, לאושר ולאסון, וכל גורל בני אדם ונחלת איש ואיש. ובמצח כל אדם (ולדעת ס' איוב „ביד כל אדם") נרשם תָו הגזרה ההיא (כעין הַתָו ביחזקאל) באותיות בלתי נראות.

ובשנית, על הזמן שהתקינו שיהיו אומרים „מן העולם ועד העולם" אחר שקלקלו המינים הם הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד (משנה ברכות ט', ה'), שבאמת נמצא המבטא הזה רק בספרים המאוחרים כמו ספרי עזרא ודברי הימים ובספר הנוכחי, כ"פ, ודבר זה הוא קו המדה למוד בו זמן ספרי קודש שנזכר בהם הכפל הזה, כגון תהלים ק"ו וצ' בתפלה המיוחסת למשה איש האלהים, שנאמר בה ג"כ „ומעולם ועד עולם", ובלעדי זאת תדמה התפלה הזאת הרבה אל ספר היובלים, ששניהם מיוחסים למרע"ה, ד"מ בכתוב „כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר", ובספר הנוכחי (פ' מ'.) „כי אלף שנים כיום אחד", ודבריו (כ"ג כ"ד) „האבות הראשונים האריכו חייהם עד אלף שנים" מכוונים לדברי המדרש על הכתוב ד' בתהלים צ' שקאי על אלף שני אדם הראשון שהוא יומו של הקב"ה ע"ש, כמו שמתאים בכתוב הראשון עם המדרש על „ביום אכלך ממנו מות תמות" (עיין בהערות במקומן), וכן (כ"ג כ"ד הנ"ל) „ואם בגבורות שמונים שנה"; והכתוב בתפלה למשה „למנות ימינו כן הודע" נראה כרומז בכלל על תכלית חבור ספר היובלים.

ובשלישית, על הזמן שהתחילו באומתנו לקרא שם הנכד כשם אבי זקנו המת, שנאמר בספר היובלים (י"א כ"ג) „ויקרא את שמו אברם כשם אבי אמו כי מת בטרם יְחַבֵּל בנה ובנו"; אם אמנם נמצא כזאת גם בתורה בדורות שמאדם עד נח. שנקרא חנוך השני בן ירד כשם חנוך הראשון בן קין, וכן למך השני בן מתושלח כשם למך הראשון בן מתושאל, ובספר היובלים היה עוד שם קינם השני בן ארפכשד כשם קינן הראשון בן אנוש, ומצינו אח"כ מנהג הזה בימי התנאים בשמות הלל ור' גמליאל ור' שמעון וכו'.

ובבחינת הלשון אעירה נוספות על מה שהעירו כבר החכמים הנ"ל, כי אין להכחיש שנמצא בספר הזה מבטאים שהם רגלים לדבר שנכתב בלשון עברית: הן נזכר כ"פ בספר הזה בתרגום האשכנזי עפ"י הנוסח הכושי „Friede und Gerechtigkeit“ וכן „Pflanze der Rechtschaffenheit“ תחת שהיה כתוב בנוסח העברי „שלום וצדקה", „צמח צדקה" המורה בעברית לשון אושר והצלחה, והיוני תרגמו לפי פשט המלה בהוראת צדק ומשפט, שאינה מיוסדת בכוונת הענין. וכן (א' כ"ח) שהעתיקו "בליעל„ כתוב

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

בנוסח הכושי מלה המורה „בעל דבבא" בארמית. וכן (ב' ל"ו) Befehle שהעתקנו „פקודין" ובעברי היה כתוב מלה המורה כמו קרבנות. וכן (ל"ב ה') תרגום האשכנזי בדיוק הכושי. „und füllte seine Hände" תחת המבטא העברי „וימלא את ידיו", וכן (שם כ"ה) „ויעל מעליו" אך בעברי מקומו. (וכן ע"ו ל"ט) „כי בבשר ערלתם יחדלו מולות בניהם" נמצא בתרגום האשכנזי עפ"י הנוסח הכושי: „Denn an dem Fleisch ihrer Beschneidung werden sie jene Beschneidung ihrer Söhne unterlassen" הנראה כמבטא תפל, אולם בנוסח העברי היה כתוב כאן: „בבשר מילתם יחדלו מילת בניהם" הראשון ר"ל אבר המילה כלשון המשנה, והשני ש"ת הפעולה, והמעתיקים לא הבינו ההבדל ותרגמו גם שניהם בסגנון אחד. וכן (סוף פ' ל"ד) תרגם und Simon bekehrte sich ונראה שכן הבין המבטא הראשיי בעברית „וַיָּשָׁב שמעון" שר"ל כמו „ויוסף ויקח וגו'". וכן לדעת החכם לאנגען הנ"ל נתחבר ספר היובלים בארץ ישראל קרוב לפני החורבן בלשון עברית, וראיתו ג"כ מהשם רִסָה הנזכר בספר הזה אצל בנין המגדל בכתוב אחד שמביא ממנו הכומרי הקדמון הירונימוס על במדבר ל"ג כ"א כ"ב שהשם הזה הוא רק עברית ממש, ולא כד' פרענקל שבא אח"כ מעברית ליונית; וממה שבכל הספר לא מצינו שום שם יְוני וכו' ע"ש.

אתה הראית לדעת, קורא מבין, כי כל השאלות והתשובות והבקרת וההערות האלה לא הספיקו עד כה להוציא לאור בהיר אותם תכנית הספר הנוכחי לכל תולדותיו ולכל משפטיו, ואנו מוכרחים לקיים עם החכמים ר"מ נורבוני ור"י כספי בכמו אלה: והאלהים יודע!

ומפני שרק אלהים יודע, ואין אתנו יודע עד מה, ולמען הכין לקוראים העברים הבאים ללקוט אחריו גם הם מקום להתגדר בו בביאור הספר הנכבד הזה, ע"כ דקדקתי בהעתקתי העברית לתרגם בדיוק גדול ומצומצם הכונה מכל מלה ומלהמבלי לשנות אפילו קוצו של יוד, כי כן תרגם גם האשכנזי בדיוק מצומצם מתוך הנוסח הכושי, ואם גם הוא מתוך התרגום היוני, וגם היוני בתרגומו מן העברי דייקו וצמצמו כן, אזי אין ספק כי קלעתי בתרגומי הנוכחי אל רוב המלות והמבטאים שהיו בספר העברי הראשיי, והבא לבאר יבאר כיד ה' הטובה עליו כי לכך נולד תרגומי העברי.

והנה בנוסח הכושי חסר כה וכה כמה מלות אשר השמיטו המעתיקים, וכמה מהם משובשים לעין רואי, ע"כ הניח המתרגם האשכנזי מקומם גלוי מצוין בנקודות . . . או ממולא בתיבות לפי

השערה ומסוגר בחחים כזה [ ], וכן עשיתי גם אני, למען העיר אוזן הקורא על זאת.

אלה הם הדברים הרולים בכונתי לשים לפני הקוראים הנבונים, בטרם יתבוננו בינה בעין חודרת ומבקרת בספר הנוכחי. וכפלים לתושיה בהקדמתי זאת, כי משנה לקח טוב תתן לקוראיה: חזות כללית על תכנית הספרות כלה בסוף ימי בית שני, ספרות יקרה בערכה מאד, באשר תקח עמדתה בין שתי התורות בַּתָּוֶךְ, חתימת התורה שבכתב מעבר מזה, ופתיחת התורה שבע"פ מעבר השני, ומעולם לא נזדעזעה יותר את האומה הישראלית כמו בזמן ההוא —, והשקפה פרטית על ספר היובלים ביחוד היקר בחין ערכו לעיני כל בוחן ובודק בגנזי האומה בימים ההם, בהתיצבה אז על פרשת דרכים שונים בפירושי התורה. והיה לקוראי ספר היובלים המחזה הכללי מול המחזה הפרטי כעין פרוזדור, כי יתקין הקורא עצמו בו. להכנס אח"כ לטרקלין הספר בעינים פקוחות, וישכיל ויבין כי לא יֻלַּד ספר פעם אחת, ומאדמה לא יצמח נדרש ומקורה, אם לא יצא כחוטר יחידי מגזע הרבוי, וככלל פרטי משרש כללי יפרה. ובתוחלתי אצפה כי תפקחנה עיני המבקרים העברים על ספרנו זה, ודרשו וחקרו על אודותיו ועל דבריו לכל משפטיו ולכל חקותיו, והליגו בשער בת רבים תלאות משפטיהם, והיה זה שכר עמלי ויגיע כפי.

וויען בחודש מרחשון לשנת נחמתא **וברכתא** לפ"ק.

המעתיק העברי.

אלה

דברי חֲלֻקַּת הַיָּמִים על פי התורה והעדות לתולדות השנים לִשְׁבֻעֵיהֶן
וליובליהן כל ימי השמים על הארץ כאשר דבר אל משה בהר סיני׃

פ. א.

(א) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁלִישִׁי בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בּוֹ וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ (ב) עֲלֵה
אֵלַי פֹּה הָהָרָה וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־שְׁתֵּי לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם׃ (ג) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יהוה עַל
הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ עָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ
הֶעָנָן׃ (ד) וַיַּרְא אֶת כְּבוֹד יהוה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת עַל הַר סִינַי בַּעֲלוֹתוֹ לָקַחַת
אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה עַל פִּי יהוה אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיו עֲלֵה אֶל
רֹאשׁ הָהָר׃ (ה) וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיּוֹרֵהוּ
יהוה אֵת אֲשֶׁר הָיָה וְאֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה׃ [1] (ו) וַיְלַמְּדֵהוּ אֶת חֲלֻקַּת הַיָּמִים
עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהָעֵדוּת לֵאמֹר׃ (ז) הַסְכֵּת אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
דֹבֵר אֵלֶיךָ וּכְתַבְתֵּהוּ עַל סֵפֶר לְמַעַן יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיהֶם כִּי עֲזַבְתִּי אוֹתָם
עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשׂוּ כִּי סָרוּ מִן הַבְּרִית אֲשֶׁר אָנֹכִי כֹּרֵת הַיּוֹם
בֵּינִי וּבֵינֶךָ בְּהַר סִינַי לְדֹרֹתֵיהֶם׃ (ח) וְהָיָה כִּי תִמְצֶאןָ אוֹתָם רָעוֹת
רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַדָּבָר הַזֶּה לִפְנֵיהֶם לְעֵד וְיָדְעוּ כִּי צָדַקְתִּי מֵהֶם בְּכָל־מִשְׁפָּטָם
וּבְכָל מַעֲשֵׂיהֶם וְיָדְעוּ כִּי הָיִיתִי עִמָּהֶם׃ (ט) וְאַתָּה כְּתָב־לְךָ
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר הַיּוֹם בְּאָזְנֶךָ כִּי יָדַעְתִּי אֶת מֶרְיָם וְאֶת
עָרְפָּם הַקָּשֶׁה בְּטֶרֶם אֲבִיאֵם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲכֶם אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ (י) וְאָכְלוּ
וְשָׂבְעוּ וּפָנוּ אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא הִצִּילוּ אוֹתָם מִכָּל־צָרָתָם׃
(יא) וְנִשְׁמְעָה הָעֵדוּת הַזֹּאת וְהָיְתָה לָהֶם לְעֵדָה כִּי יִשְׁכְּחוּ אֶת כָּל־מִצְוֹתַי
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אוֹתָם׃ (יב) וְזָנוּ אַחֲרֵי שִׁקּוּצֵי הַגּוֹיִם וְגִלּוּלֵיהֶם וְעָבְדוּ
לֵאלֹהֵיהֶם וְהָיוּ לָהֶם לְמִכְשׁוֹל־צָרָה וְצוּקָה לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ׃ (יג) וְרַבִּים
יֹאבְדוּ וְיֵלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר וְיִפְּלוּ בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁכְחוּ חֻקּוֹתַי
וּמִצְוֹתַי וּמוֹעֲדַי וּבְרִיתִי הֵפֵרוּ׃ (יד) וְאֵת שַׁבְּתוֹתַי וְקָדָשַׁי אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי
בְּתוֹכָם וְאָהֳלִי וּמִקְדָּשִׁי אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי בְּאֶרֶץ לְשַׁכֵּן שְׁמִי שָׁם. (טו) עָשׂוּ

---

[1] הרעיון הזה נמצא גם באגדות שלנו : עיין מגלה י"ט ב', מנחות כ"ט ב', ויקרא רבה פ' כ"ו וביסוד שמות רבה פ' מ'. (B.)

לָהֶם מַצֵּבוֹת אֶבֶן וּפְסִילֵי עֵץ וְהִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לַחֲטֹא בְּנַפְשׁוֹתָם וְזָבְחוּ
בְּנֵיהֶם לַשְּׂעִירִים וּלְכָל־מַעֲשֵׂי תַעֲתוּעֵי לְבָבָם׃ (טז) וְשָׁלַחְתִּי לָהֶם עֵדִים
לְהָעִיד בָּם וְהֵמָּה לֹא יִשְׁמְעוּ וְיָמִיתוּ אֶת עֵדָי׃ (יז) וְגַם בְּשׁוֹמְרֵי תוֹרָה
יִתְגָּרוּ וֶהֱמִיתוּם וְעַל תּוֹרָתִי יִפְשְׁעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינָי׃ (יח) וְאָנֹכִי
הַסְתֵּר אַסְתִּיר אֶת פָּנַי מֵהֶם וּנְתַתִּים בְּיַד הַגּוֹיִם וְרָדוּ בָהֶם וְהָיוּ לָהֶם
לְמוֹקֵשׁ וַאֲכָלוּם וְגֵרַשְׁתִּים מִן הָאָרֶץ וַהֲפִיצוֹתִים בַּגּוֹיִם׃ (יט) וְהֵמָּה
יִשְׁכְּחוּ אֶת כָּל־תּוֹרָתִי וְאֶת כָּל־מִצְוֹתַי וְאֶת כָּל־מִשְׁפָּטַי וְלֹא יִשְׁמְרוּ חֹדֶשׁ
וְשַׁבָּת מוֹעֵד וְיוֹבֵל וְיִזְנְחוּ כָּל־מִשְׁמֶרֶת׃ (כ) וְאַחֲרֵי־כֵן יָשׁוּבוּ וּפָנוּ אֵלַי
מִקֶּרֶב הַגּוֹיִם בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם וּבְכָל־מְאֹדָם׃ (כא) וְקִבַּצְתִּי אֶת
נִדְּחֵיהֶם מִתּוֹךְ הַגּוֹיִם וְהֵמָּה יָשׁוּבוּ וּבִקְשׁוּ פָּנַי וְנִמְצֵאתִי לָהֶם׃ (כב) וְהָיָה
כִּי יְשַׁחֲרוּנִי בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם אַטֶּה לָהֶם שָׁלוֹם רָב בִּצְדָקָה
וּנְטַעְתִּים לְצֶמַח מֵישָׁרִים [2] בְּכָל־לִבִּי וּבְכָל־נַפְשִׁי׃ (כג) וְהָיוּ לִבְרָכָה
וְלֹא לִקְלָלָה וְהָיוּ לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב׃ (כד) וּבָנִיתִי מִקְדָּשִׁי בְּקִרְבָּם וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹכָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם בֶּאֱמֶת וּבִצְדָקָה׃
(כה) וַאֲנִי לֹא אֶמְאָסֵם וְלֹא אֶגְעָלֵם כִּי אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיהֶם׃ (כו) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה
עַל פָּנָיו וַיִּתְפַּלֵּל לֵאמֹר׃ (כז) יהוה אֱלֹהַי אַל־נָא תַּעֲזֹב עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ
כִּי יֵלְכוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם וְאַל תִּתְּנֵם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם וְלֹא
יִרְדּוּ בָהֶם פֶּן יִזְנְחוּךָ׃ (כח) וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא חַסְדְּךָ יהוה עַל עַמֶּךָ וּבְרָא
לָהֶם רוּחַ נָכוֹן׃ (כט) וְאַל יִמְשׁוֹל בָּהֶם רוּחַ בְּלִיַּעַל לִהְיוֹת לָהֶם לְשָׂטָן
לְפָנֶיךָ לְהַטּוֹתָם מִכָּל־דַּרְכֵי הַצְּדָקָה לְמַעַן יֹאבְדוּ עַל פָּנֶיךָ׃ (ל) וְהֵם עַמְּךָ
וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּכֹחַ גָּדוֹל מִיַּד הַמִּצְרִים׃ (לא) בְּרָא לָהֶם לֵב טָהוֹר
וְרוּחַ קָדוֹשׁ וְאַל יִכָּשְׁלוּ בַּעֲוֹנָם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃ (לב) וַיֹּאמֶר יהוה אֶל
מֹשֶׁה יָדַעְתִּי אֶת מְרִי־שִׂיחָם וְאֶת מְזִמָּתָם וְאֶת קְשִׁי־עָרְפָּם לֹא יִשְׁמְעוּ
בְּקוֹלִי עַד אֲשֶׁר יֶאְשְׁמוּ בְּחַטֹּאותֵיהֶם וּבְחַטֹּאות אֲבוֹתֵיהֶם׃ (לג) וְאַחֲרֵי־
כֵן יָשׁוּבוּ אֵלַי בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם וּמַלְתִּי אֶת עָרְלַת לְבָבָם וְאֶת
עָרְלַת לֵבַב זַרְעָם וּבָרָאתִי לָהֶם רוּחַ קָדוֹשׁ וְטִהַרְתִּים לְמַעַן לֹא יָסוּרוּ עוֹד
מִמֶּנִּי מִיּוֹם הַהוּא וְעַד עוֹלָם: (לד) וְנַפְשָׁם תִּדְבַּק בִּי וּבְכָל־מִצְוֹתַי וְעָשׂוּ אֶת־
מִצְוֹתָי וְהָיִיתִי לָהֶם לְאָב וְהֵם יִהְיוּ לִי לְבֵן וְקָרְאוּ לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים וּלְכֻלָּם
זֶרַע הָרוּחַ׃ (לה) וְנוֹדַע כִּי בָנַי הֵם וְאָנֹכִי אֲבִיהֶם בְּמִשְׁפָּט כִּי כֵן אֲהַבְתִּים
(לו) וְאַתָּה כְּתָב־לְךָ אֵת כָּל־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אוֹדִיעֲךָ בָּהָר הַזֶּה הָרִאשׁוֹן
וְהָאַחֲרוֹן וְהַבָּאוֹת לְכָל־חֶלְקַת הָעֵת עַל־פִּי הַתּוֹרָה וְהָעֵדוּת וּלְשָׁבֻעֵי

---

[2] בעברי היה כתוב לדקה, עיין במבוא.

הַיֹּבְלִים עַד־עוֹלָם עַד־אֲשֶׁר אֵרֵד וְשָׁכַנְתִּי בְּתֹכָם מִן־הָעוֹלָם־וְעַד
הָעוֹלָם׃ (לז) וַיֹּאמֶר אֶל־מַלְאַךְ פָּנָיו לֵאמֹר כְּתוֹב בְּסֵפֶר לְמֹשֶׁה מִיּוֹם
עֲשׂוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ עַד־הַיּוֹם אֲשֶׁר יִבָּנֶה מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם וָעֶד׃
(לח) וְנִגְלָה יהוה לְעֵין כָּל בָּשָׂר וְיָדְעוּ הַכֹּל כִּי אֲנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲבִי
כָּל בְּנֵי־יַעֲקֹב וּמֶלֶךְ עַל־הַר צִיּוֹן מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְצִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם
קֹדֶשׁ תִּהְיֶה׃ (לט) וַיִּקַּח מַלְאַךְ הַפָּנִים [3] הַהוֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת לֻחֹת חֲלֻקַּת הַשָּׁנִים מֵהָחֵל הַיְצִירָה׃ (מ) לֻחֹת הַשָּׁבֻעִים וְהַיֹּבְלִים
עַל־פִּי הַתּוֹרָה וְהָעֵדוּת שָׁנָה בְשָׁנָה כְּמִסְפָּרָהּ וְהַיֹּבְלִים לְפִי־הַשָּׁנִים
מִיּוֹם הַבְּרִיאָה הַחֲדָשָׁה בַּעֲשׂוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל־יְקוּמָם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם
וְכָל־בְּרִיאַת הָאָרֶץ׃ (מא) עַד־בָּרֹא מִקְדַּשׁ יהוה בִּירוּשָׁלַיִם בִּמְכוֹן הַר
צִיּוֹן וְכָל מְאוֹרֵי־אוֹר יִתְחַדְּשׁוּ לִקְדוּשָּׁה לְשָׁלוֹם וְלִבְרָכָה לְכָל־בְּחִירֵי
יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת כֵּן מִיּוֹם הַהוּא כָּל־יְמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ׃

פ. ב.

(א) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ הַפָּנִים אֶל־מֹשֶׁה בִּדְבַר יהוה לֵאמֹר׃ (ב) כְּתֹב בְּסֵפֶר
תּוֹלְדֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ כִּי־בְשֵׁשֶׁת יָמִים כִּלָּה יהוה אֱלֹהִים
אֶת־כָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא לַעֲשׂוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְקַדְּשֵׁהוּ
לְעוֹלְמֵי־עַד וַיְשִׂימֵהוּ לְאוֹת עַל כָּל־מַעֲשָׂיו׃ (ג) הֵן בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בָּרָא
אֶת־הַשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְהָאָרֶץ וְהַמַּיִם וְכָל־הָרוּחוֹת הָעוֹמְדִים לְפָנָיו׃ (ד)
וּמַלְאֲכֵי הַפָּנִים וּמַלְאֲכֵי הַקְּדוּשָּׁה וּמַלְאֲכֵי רוּחַ הָאֵשׁ וּמַלְאֲכֵי רוּחַ סְעָרָה
וּמַלְאֲכֵי רוּחוֹת עַנְנֵי עֲלָטָה׃ [4] (ה) וּמַלְאֲכֵי הַבָּרָד וְהַכְּפוֹר וּמַלְאֲכֵי
הָעֲמָקִים הָרְעָמִים וְהַבְּרָקִים וּמַלְאֲכֵי רוּחוֹת הַקֹּר הַחֹם הַסְּתָיו הָאָבִיב
הַחֹרֶף וְהַקָּיִץ׃ (ו) וּמַלְאֲכֵי הָרוּחוֹת לְכָל־מַעֲשָׂיו בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְכָל
הָעֲמָקִים וּמַלְאֲכֵי הַחֹשֶׁךְ וְהָאוֹר וְהַשַּׁחַר וְהָעֶרֶב אֲשֶׁר הֵכִין בְּחָכְמַת
תְּבוּנָתוֹ [5]׃ (ז) וְאָז רָאִינוּ מַעֲשָׂיו וַנְּבָרְכֵהוּ וַנְּהַלְלֵהוּ עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו כִּי
שֶׁבַע מְלָאכוֹת גְּדוֹלוֹת עָשָׂה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן [6]׃ (ח) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי עָשָׂה
אֶת־הָרָקִיעַ בֵּין הַמַּיִם וַיִּבָּדְלוּ הַמַּיִם בַּיּוֹם הַהוּא חֶצְיָם עָלָה מֵעַל לָרָקִיעַ
וְחֶצְיָם יָרַד מִתַּחַת לָרָקִיעַ אֲשֶׁר בַּתָּוֶךְ עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ׃ (ט) וְזאת

---

[3] הוא מטטרון, הוא שר הפנים הנזכר בסנהדרין ל"ח ב'. (J.)

[4] רומז על המזמור תהלים קמ"ח במובן כרומזי ע"ד עושה מלאכיו רוחות:

[5] שהמלאכים נבראו ביום הראשון הוא להפך ממדרש ב"ר פ' ב' (J.) אכן מסכים עם הקבלה כמ"ש הרמב"ן בפירושו לס' בראשית.

[6] ר"ל שמים. ארץ. מים, מלאכי השרת, מלאכי הפנים, מלאכי הקדושה, מלאכי רוחות היסודות,

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

הַמְּלָאכָה הָאַחַת אֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי׃ (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי עָשָׂה
בְּאָמְרוֹ יִקָּווּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה׃
(יא) וַיַּעַשׂ לַמַּיִם כַּאֲשֶׁר אָמַר לָהֶם וַיִּקָּווּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ אֶל־מָקוֹם אֶחָד
מִחוּץ לָרָקִיעַ וַתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה׃ (יב) וּבַיּוֹם הַהוּא בָּרָא לַמַּיִם אֶת תְּהוֹמוֹת
הַיַּמִּים לְמִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְכָל־הַנְּהָרוֹת וּמְקוֹמוֹת מִקְוֵה הַמַּיִם בֶּהָרִים וּבְכָל־
הָאֲדָמָה׃ (יג) וְכָל־הָאֲגַמִּים וְכֹל טַל־הָאָרֶץ וְהַזֶּרַע אֲשֶׁר יִזָּרַע לְמִינֵהוּ
וְכָל־מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְהָעֵצִים עוֹשֵׂי־פְרִי וַעֲצֵי הַיַּעַר וְגַן־הָעֵדֶן 7)
לְתַאֲוָה׃ (יד) כֹּל אַרְבַּע הַבְּרִיאוֹת הַגְּדוֹלוֹת הָאֵלֶּה בָּרָא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי׃
(טו) וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי בָּרָא אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֵת הַכּוֹכָבִים וַיִּתֵּן אוֹתָם
בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־כָּל־הָאָרֶץ׃ (טז) וַיָּשֶׂם אוֹתָם לְמוֹשְׁלֵי הַיּוֹם
וְהַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר וּבֵין חֹשֶׁךְ׃ (יז) וַיָּשֶׂם אֱלֹהִים אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ
לְאוֹת גְּדוֹלָה עַל־הָאָרֶץ לְיָמִים וּלְשַׁבָּתוֹת לְשָׁנִים וּלְיוֹבְלִים וּלְכָל־תְּקוּפוֹת
הַשָּׁנָה׃ (יח) וּלְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר וּבֵין חֹשֶׁךְ וּלְמֶגֶד כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִצְמַח
וְיִפְרֶה עַל־הָאָרֶץ׃ (יט) אֵת שְׁלֹשֶׁת הַמִּינִים הָאֵלֶּה עָשָׂה בַּיּוֹם הָרְבִיעִי׃
(כ) וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי בָּרָא אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדוֹלִים בְּתוֹךְ תְּהוֹמוֹת הַמַּיִם כִּי
הֵמָּה 9) רֵאשִׁית יְצוּרֵי יָדָיו אֶת־כָּל־הַבָּשָׂר וְאֵת כָּל־הַשּׁוֹרֵץ בַּמַּיִם אֶת־
הַדָּגִים וְאֵת כֹּל אֲשֶׁר יְעוֹפֵף אֶת־כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ׃ (כא) וַיִּזְרַח לָהֶם
הַשֶּׁמֶשׁ לְמַרְפֵּא וּלְכֹל אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ לְכָל־הַצּוֹמֵחַ עַל הָאָרֶץ וּלְכָל
עֵצִים עוֹשֵׂי־פְרִי וּלְכָל הַבָּשָׂר׃ (כב) אֶת־כָּל־שְׁלֹשֶׁת הַמִּינִים הָאֵלֶּה
עָשָׂה בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי׃ (כג) וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי עָשָׂה אֶת־כָּל־חַיּוֹת הָאָרֶץ וְאֵת
כָּל־הַבְּהֵמָה וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה׃ (כד) וְאַחַר כָּל־זֹאת עָשָׂה אֶת־
הָאָדָם זָכָר וּנְקֵבָה עָשָׂה אוֹתָם׃ (ה) וַיְשִׂימֵהוּ לְרוֹדֶה בְּכֹל אֲשֶׁר עַל־
הָאָרֶץ וַאֲשֶׁר בַּיַּמִּים וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְחַיּוֹת הָאָרֶץ וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ
הָרוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ וּבְכָל הָאֲדָמָה לְכָל־זֹאת עָשָׂה אוֹתוֹ לְאָדוֹן׃ (כו) וְאֵת
אַרְבַּעַת הַמִּינִים הָאֵלֶּה עָשָׂה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיִּהְיוּ כֻּלָּם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים מִינִים׃
(כז) וַיְכַל אֵת כָּל־מְלַאכְתּוֹ בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי 10) אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וְעַל־
הָאָרֶץ וּבַיַּמִּים וּבָעֲמָקִים אֵת אֲשֶׁר בָּאוֹר וּבַחֹשֶׁךְ וּבַכֹּל׃ (כח) וַיַּעַשׂ לָנוּ
אוֹת גְּדוֹלָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים נַעֲשָׂה כָּל־מְלָאכָה וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נִשְׁבַּת מִכָּל־מְלָאכָה כָּל־מַלְאֲכֵי הַפָּנִים וְכָל־מַלְאֲכֵי הַקְּדוּשָׁה׃

---

7) גן העדן נברא ביום השלישי, מדרש ב״ר פ׳ ט״ו. (J.)

8) ה״ה יבשה, מקום המים, לחמים והעדן. (D.)

9) נ״ל הדגים ולא התנינים כדעת D.

10) כן תקנו גם השבעים והשומרונים, ועיין מדרש ב״ר סוף פ׳ י׳ (B.)

(כט) אֵלֵינוּ אֶל־שְׁנֵי הַמִּינִים הַגְּדוֹלִים הָאֵלֶּה אָמַר אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי
נִשְׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת אִתּוֹ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃ (ל) וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ הִנֵּה אָנֹכִי
מַפְלֶה לִי עַם מִקֶּרֶב הָעַמִּים אֲשֶׁר יָחֹגּוּ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת גַּם־הֵם׃
(לא) וְהִקְדַּשְׁתִּי 11) אוֹתוֹ לִי לְעָם וּבֵרַכְתִּי אוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי אֶת־
יְמֵי הַשַּׁבָּת וּבֵרַכְתִּי אוֹתָם כֵּן אֲבָרֵךְ אוֹתוֹ וְהָיוּ לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָהֶם
לֵאלֹהִים׃ (לב) וָאֶבְחַר בְּזֶרַע יַעֲקֹב מִכֹּל אֲשֶׁר רָאִיתִי וָאֶכְתֹּב אוֹתוֹ לִי
לִבְנִי בְכוֹרִי וָאַקְדִּישׁ אוֹתוֹ לִי לְעוֹלָם וָעֶד׃ (לג) וַאֲלַמְּדֵם אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
לְמַעַן יִשְׁבְּתוּ בוֹ מִכָּל־עֲבוֹדָתָם׃ (לד) וַיָּשֶׂם בּוֹ אוֹת כִּי יָחֹגּוּ גַּם הֵמָּה
עִמָּנוּ אֶת־הַשַּׁבָּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְבָרֵךְ אֵת אֲשֶׁר בָּרָא
אֶת־הַכֹּל׃ (לה) כַּאֲשֶׁר בֵּרַךְ גַּם־הוּא אוֹתוֹ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לוֹ לְעָם לַעֲמֹד בְּרֹאשׁ
כָּל־הָעַמִּים וְלָחוֹג אִתָּנוּ יַחְדָּיו אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת׃ (לו) וַיַּעַשׂ כִּי יַעֲלוּ פְּקוּדָיו
12) לְפָנָיו לְרֵיחַ נִיחֹחַ לְרָצוֹן לְפָנָיו כָּל־יְמֵי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים רָאשֵׁי בְנֵי
הָאָדָם עַד יַעֲקֹב׃ (לז) וּשְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים 13) מִינֵי מְלָאכוֹת נַעֲשׂוּ עַד הַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה׃ (לח) הַיּוֹם הַזֶּה מְבֹרָךְ וּמְקֻדָּשׁ וְגַם הָאִישׁ הַהוּא 14) מְבֹרָךְ
וּמְקֻדָּשׁ׃ (לט) וּשְׁנֵיהֶם גַּם יַחַד לִקְדוּשָּׁה וְלִבְרָכָה׃ (מ) וְיַעֲקֹב וְזַרְעוֹ הָיָה
יִהְיוּ תָּמִיד בְּרוּכֵי קְדוֹשֵׁי הָעֵדוּת וְהַתּוֹרָה כַּאֲשֶׁר קִדֵּשׁ וּבֵרַךְ לְפָנִים
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃ (מא) וַיִּבְרָא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
וְאֵת כָּל הַנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים וַיּוֹעֶד יהוה חַג קָדוֹשׁ לְכָל־בְּרוּאָיו׃
(מב) עַל־כֵּן צִוָּה עָלָיו אֶת־כָּל־בְּרוּאָיו כִּי יָמוּתוּ כָּל־מְחַלְּלוֹ מוֹת יָמוּת׃
(מג) וְאַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׁמְרוּ אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְקַדְּשׁוֹ לְבִלְתִּי
עֲשׂוֹת בּוֹ כָּל־מְלָאכָה וְלֹא יְחַלְּלֻהוּ׃ (מד) כִּי קָדוֹשׁ הוּא מִכָּל־הַיָּמִים
וְכָל־מְטַמְּאוֹ מוֹת יוּמָת וְכָל־הָעוֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה מוֹת יוּמָת לְעוֹלָם וָעֶד׃
(מה) לְמַעַן יִשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַיּוֹם הַזֶּה לְדוֹרוֹתֵיהֶם וְלֹא־יִכָּרְתוּ
מִן־הָאָרֶץ׃ (מו) כִּי הוּא יוֹם קָדוֹשׁ וְיוֹם בָּרוּךְ וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁמְרֵהוּ
וְיִשְׁבֹּת בּוֹ מִכָּל־עֲבוֹדָתוֹ יִהְיֶה קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ לְעוֹלָם כָּמוֹנוּ׃ (מז) וְאַתָּה
הוֹדַע וּבָאֵר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֵת מִשְׁפַּט הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יִשְׁבְּתוּ בוֹ וְלֹא־יִזְנְחוּ

---

11) ע"ד המדרש והקבלה: כי ישראל בבחינת שבת, וכנסת ישראל בת זוגו של שבת וכו', והרבו המקובלים בשבתאי מזל השבת ומזל ישראל שבא וכו'.

12) אולי צ"ל קרבנותיו.

13 גם במדרש תדשא הוא בברייתא דר' פנחס בן יאיר הנדפס בבית המדרש ח"ג כמלא וז"ל: כ"ב מינים נבראו בעולם בז' ימים, ביום א' ז': השמים והארץ והמים והחשך והרוח והתהומות והאור. ביום ב' א': הרקיע בלבד, ביום ג' ד': הכניס המים אל מקום אחד, והעלה מים מתוקים מן הארץ, והעשבים, והעצים. ביום ד' ג': השמש והירח והכוכבים. ביום ה' ג': השרצים והעופות והתנינים. ביום ו' ד': החיה והבהמה והרמש והאדם, כנגד כ"ב אותיות שבא"ב וכנגד הכ"ב דורות מאדם עד שבא יעקב עכ"ל. (J.)

14) צ"ל יעקב ע"ד הדמיון הנ"ל.

אוֹתוֹ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם׃ (מח) לְבַל יַעֲשׂוּ בוֹ דָּבָר מִכָּל־צָרְכֵיהֶם וְלֹא יַעַשׂ
בּוֹ כָּל־מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה׃ (מט) וְלֹא יִשְׁאֲבוּ
מַיִם וְלֹא־יִשְׂאוּ בוֹ מַשָּׂא לְהוֹצִיא וּלְהָבִיא בְּשַׁעֲרֵיהֶם אִם־לֹא הֵכִינוּ לָהֶם
דָּבָר בְּשֵׁשֶׁת הַיָּמִים בְּמוֹשְׁבוֹתֵיהֶם׃ (נ) וְדָבָר לֹא־יוֹצִיאוּ וְיָבִיאוּ בַּיּוֹם הַזֶּה
מִבַּיִת לְבַיִת כִּי הוּא קָדוֹשׁ וּמְבֹרָךְ מִכָּל יְמֵי הַיּוֹבֵל בִּשְׁנוֹת הַיּוֹבֵל׃ (נא) כִּי
שָׁבַתְנוּ בְּטֶרֶם יִגְלֶה אֹזֶן אֱנוֹשׁ לִשְׁבֹּת בּוֹ עַל־הָאָרֶץ׃ (נב) וּבוֹרֵא כָּל־
הַיְקוּם בֵּרַךְ אוֹתוֹ אָכֵן לֹא קִדֵּשׁ כָּל־מְתֵי־חֶלֶד וְכָל־הָעַמִּים לִשְׁבֹּת בּוֹ
כִּי־אִם אֶת־יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ. (נג) לוֹ לְבַדּוֹ נָתַן אֶת יוֹם־הַשַּׁבָּת לֶאֱכֹל
וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁבּוֹת בּוֹ עַל־הָאָרֶץ׃ (נד) וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ בּוֹרֵא כָּל־הַיְקוּם
אֲשֶׁר בָּרָא אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לִבְרָכָה וְלִקְדֻשָּׁה וְלִתְהִלָּה עַל־כָּל־הַיָּמִים׃
(נה) זֹאת הַתּוֹרָה וְהָעֵדוּת מוֹרָשָׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת־עוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיהֶם׃

פ׳. ג׳.

(א) וּבְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִית הֲבִיאוֹנוּ בִּדְבַר יהוה אֶל־הָאָדָם אֵת
כָּל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הַבְּהֵמָה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְכָל־
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ בַּמַּיִם לְמִינֵיהֶם עַל־
צִבְאוֹתָם׃ (ב) אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־הַבְּהֵמָה בַּשֵּׁנִי אֶת־
עוֹף הַשָּׁמַיִם בַּשְּׁלִישִׁי כָּל הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ בָּרְבִיעִי כֹּל הַשּׁוֹרֵץ בַּמַּיִם
בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי׃ (ג) וַיִּקְרָא לָהֶם הָאָדָם בִּשְׁמוֹתֵיהֶם וְכֹל אֲשֶׁר קָרָא־לָהֶם
הוּא שְׁמָם׃ (ד) וּבְכָל־חֲמֵשֶׁת הַיָּמִים הָאֵלֶּה רָאָה הָאָדָם אֶת־כָּל־זֹאת זָכָר
וּנְקֵבָה בְּכָל־מִין אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וְהוּא הָיָה לְבַדּוֹ וְלֹא־יָכֹל לִמְצֹא כָּמוֹהוּ
עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ׃ (ה) וַיֹּאמֶר יהוה אֵלַי לֹא־טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ נַעֲשֶׂה לוֹ
עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ׃ (ו) וַיַּפֵּל יהוה אֱלֹהֵינוּ תַּרְדֵּמָה עָלָיו וַיִּישָׁן וַיִּקַּח לְאִשָּׁה אַחַת
מִצַּלְעֹתָיו לִהְיוֹת לְאִשָּׁה וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה׃ (ז) וַיִּבֶן אֶת הָאִשָּׁה וַיָּעַר
אֶת־הָאָדָם מִשְּׁנָתוֹ׃ (ח) וַיִּיקַץ הָאָדָם מִשְּׁנָתוֹ וַיָּקָם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיִּקַּח
אוֹתָהּ אֵלָיו וַיֵּדַע אוֹתָהּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ׃ (ט) זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר
מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשְׁתִּי כִּי מֵאִישָׁהּ לֻקָּחָה׃ (י) עַל־כֵּן יִהְיוּ אִישׁ וְאִשָּׁה
לְאֶחָד וְעַל־כֵּן יַעֲזָב אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד׃
(יא) וּבַשָּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן נִבְרָא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ 15) וּבַשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי הֵבִיא
אוֹתָהּ אֵלָיו׃ (יב) לָכֵן צֻוְּתָה כִּי תִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים לְבֵן וּשְׁבֻעַיִם לְבַת׃
(יג) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם לָשֶׁבֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נִבְרָא שָׁם וַנָּבִיא

---

15) כ״ל דו פרצופים, ובשני ננתקו (.D)

אוֹתוֹ אֶל־גַּן־הָעֵדֶן׃ (יד) עַל־כֵּן חָרוּת עַל לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם זֹאת תּוֹרַת
הַיּוֹלֶדֶת 16)׃ (טו) כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּפְּי הַשָּׁבוּעַ
הָרִאשׁוֹן׃ (טז) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָה וּבְכָל־
קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה הַיּוֹלֶדֶת
זָכָר׃ (יז) וְאִם נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כִּפְּי שְׁנֵי־הַשָּׁבוּעִים הָרִאשׁוֹנִים׃
(יח) וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָה וְהָיוּ לָהּ בְּכֻלָּם שְׁמוֹנִים
יוֹם׃ (יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מָלְאָה הָאִשָּׁה שְׁמוֹנִים יוֹם וַנָּבִיא אוֹתָהּ אֶל גַּן־
הָעֵדֶן כִּי קָדוֹשׁ הוּא מִכָּל־הָאָרֶץ וְכָל־עֵץ הַנָּטוּעַ בּוֹ קָדוֹשׁ הוּא׃ (כ) לָכֵן
מִשְׁפַּט הַיָּמִים הָאֵלֶּה לְיוֹלֶדֶת בֵּן אוֹ בַת לְבַל־תִּגַּע בְּכָל־קֹדֶשׁ וְאֶל־
הַמִּקְדָּשׁ לֹא־תָבֹא עַד מְלֹאת לָהּ הַיָּמִים הָאֵלֶּה לְבֵן אוֹ לְבַת׃ (כא) זֹאת
הַתּוֹרָה וְהָעֵדוּת הַכְּתוּבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר אוֹתָהּ לְעוֹלָם׃
(כב) וּבְרֵאשִׁית הַיּוֹבֵל הָרִאשׁוֹן הָיוּ הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבַע שָׁנִים בְּגַן־עֵדֶן
לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ׃ (כג) וַנִּתֶּן־לוֹ עֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת בָּהּ וַנְּלַמְּדֵהוּ לַעֲבֹד
בְּכָל־נִגְלֶה לְעֵין־רֹאִי וַיַּעֲבֹד׃ (כד) וְהוּא הָיָה עָרוֹם וְלֹא־הִתְבּוֹנֵן
לְהִתְבּוֹשֵׁשׁ׃ (כה) וַיִּשְׁמֹר אֶת־הַגָּן מִפְּנֵי עוֹף־הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת־הָאָרֶץ
וְהַבְּהֵמָה וַיֶּאֱסֹף אֶת־פְּרִי הַגָּן וַיֹּאכַל וְהַנּוֹתָר שָׁמַר־לוֹ וּלְאִשְׁתּוֹ וְהָיָה
לְפִקָּדוֹן׃ (כו) וַיְהִי מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים 17) לְשִׁבְתּוֹ שָׁם שֶׁבַע שָׁנִים בְּמִסְפָּר
בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעָה־עָשָׂר בּוֹ וַיָּבֹא הַנָּחָשׁ וַיִּקְרַב אֶל־הָאִשָּׁה׃
(כז) וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל־הָאִשָּׁה הַאַף מִכֹּל פְּרִי־הָעֵצִים אֲשֶׁר בַּגָּן אָמַר
אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ׃ (כח) וַתֹּאמֶר אֵלָיו מִכֹּל פְּרִי־הָעֵצִים אֲשֶׁר
בַּגָּן אָמַר אֱלֹהִים כִּי נֹאכַל מִמֶּנּוּ׃ (כט) וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן
אָמַר אֱלֹהִים אֵלֵינוּ לְבַל־נֹאכַל מִמֶּנּוּ וּלְבַל־נִגַּע בּוֹ פֶּן־נָמוּת׃ (ל) וַיֹּאמֶר
הַנָּחָשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תְּמוּתוּן׃ (לא) כִּי יֹדֵעַ אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם
אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וִהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע.
(לב) וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה אֶת־הָעֵץ כִּי נֶחְמָד הוּא וְתַאֲוָה לָעֵינַיִם וְכִי פִּרְיוֹ טוֹב
לְמַאֲכָל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל׃ (לג) וַתְּכַס בָּרִאשׁוֹנָה אֶת־עֶרְוָתָהּ בַּעֲלֵי
תְאֵנָה וַתִּתֵּן מִמֶּנּוּ לְאָדָם וַיֹּאכַל׃ (לד) וַתִּפָּקַחְנָה עֵינָיו וַיֵּדַע כִּי עָרוֹם
הָיָה וַיִּקַּח עֲלֵי תְאֵנָה וַיִּתְפֹּר אוֹתָם וַיַּעַשׂ־לוֹ חֲגוֹרָה וַיְכַס אֶת־עֶרְוָתוֹ׃
(לה) וַיְקַלֵּל יהוה אֶת־הַנָּחָשׁ וְעֶבְרָתוֹ עָלָיו שָׁמַר לָנֶצַח׃ (לו) וְגַם עַל־
הָאִשָּׁה קָצַף עַל־אֲשֶׁר שָׁמְעָה בְּקוֹל הַנָּחָשׁ וַתֹּאכַל׃ (לז) וַיֹּאמֶר לָהּ

---

16) מזכיר בזה מדרשו על הכתוב אשה כי תזריע : כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף . (ויקרא רבה)

17) לא כן לפי המדרש ב"ר פ' י"ח וסנהדרין ל"ח ב' שאכלו מן העץ ביום הששי תיכף לבריאתם ובו ביום נגרשו מג"ע . (B.)

הַרְבָּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנֵךְ וְיגוֹנֵךְ בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל־אִישֵׁךְ תְּשׁוּקָתֵךְ
וְהוּא יִמְשָׁל־בָּךְ׃ (לח) וַיֹּאמֶר גַּם אֶל־הָאָדָם יַעַן אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ לְקוֹל
אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכוֹל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה
הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ׃ (לט) קוֹץ וְדַרְדַּר יַצְמִחוּ לָךְ וְלַחְמְךָ תֹּאכַל בְּזֵעַת
אַפֶּךָ עַד־שׁוּבְךָ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לֻקַּחְתָּ מִמֶּנָּה כִּי עַל־הֶעָפָר אַתָּה
וְאֶל־עָפָר תָּשׁוּב׃ (מ) וַיַּעַשׂ לָהֶם בִּגְדֵי־עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם בָּהֶם וַיְשַׁלְּחֵם
מִגַּן־עֵדֶן׃ (מא) וּבַיּוֹם הַהוּא בְּצֵאת הָאָדָם מִגַּן־עֵדֶן הִקְרִיב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ
קְטֹרֶת לְבוֹנָה וְחֶלְבְּנָה נָטָף וּשְׁחֵלֶת[18] בַּבֹּקֶר כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם
אֲשֶׁר כִּסָּה אֶת־עֶרְוָתוֹ׃ (מב) וּבַיּוֹם הַהוּא נִסְכַּר פִּי כָל חַיַּת־הָאָרֶץ וּפִי
הַבְּהֵמָה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּפִי כָּל־ הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע וְכֹל הָרֶמֶשׂ לְבַל
יוּכְלוּן לְדַבֵּר עוֹד כִּי כֻלָּם דִּבְּרוּ יַחְדָּיו שָׂפָה אַחַת וְלָשׁוֹן אֶחָת׃ (מג)
וַיְגָרֵשׁ מִגַּן־עֵדֶן כָּל־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר הָיָה בְּגַן־הָעֵדֶן וַיִּפָּרֵד כָּל־בָּשָׂר
לְמִשְׁפְּחוֹתָיו וּלְמִינָיו אֶל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נוֹעֲדוּ לָהֶם׃ (מד) אַךְ בְּלַב
הָאָדָם נָתַן לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָתוֹ לוֹ לְבַדּוֹ בְּכָל־חַיָּה וּבְהֵמָה׃ (מה) עַל־
כֵּן צִוָּה עַל־הַלֻּחוֹת אֶת כָּל־יוֹדְעֵי מִשְׁפַּט הַתּוֹרָה לְכַסּוֹת אֶת בְּשַׂר־
עֶרְוָתָם וּלְבִלְתִּי הִתְגַּלּוֹת כַּאֲשֶׁר יִתְגַּלּוּ הַגּוֹיִם[19]׃ (מו) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
הָרְבִיעִי יָצְאוּ הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִגַּן־עֵדֶן וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ אֶלְדָּד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
נִבְרְאוּ שָׁם׃ (מז) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה וְלֹא הָיָה לָהֶם בֵּן עַד־
שְׁנַת הַיּוֹבֵל הָרִאשׁוֹן׃ (מח) וְאַחֲרֵי־כֵן יָדַע אוֹתָהּ וְהוּא עָבַד אֶת־אַדְמָתוֹ
כַּאֲשֶׁר הָרְאָה בְּגַן־הָעֵדֶן׃

פ. ד.

(א) וּבַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל הַשֵּׁנִי יָלְדָה אֶת־קַיִן וּבָרְבִיעִי יָלְדָה אֶת
הֶבֶל וּבַחֲמִישִׁי יָלְדָה אֶת בִּתָּהּ אָוֶן׃ (ב) וּבַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן
לַיּוֹבֵל הַשְּׁלִישִׁי הָרַג קַיִן אֶת־הֶבֶל עַל־כִּי לָקַח יהוה מִיָּדוֹ מִנְחָה לְרָצוֹן
וּמִיַּד קַיִן לֹא־לָקַח לְרָצוֹן מִנְחַת פְּרִי הָאֲדָמָה׃ (ג) וַיְמִיתֵהוּ עַל־הַשָּׂדֶה
וְדָמָיו צָעֲקוּ מִן־הָאֲדָמָה הַשָּׁמַיְמָה כְּנַאֲקָתוֹ כִּי נָפַל חָלָל׃ (ד) וַיִּשְׁפֹּט יהוה
אֶת־קַיִן עַל־הֶבֶל אֲשֶׁר הָרַג וַיְשִׂימֵהוּ נָע וָנָד בָּאָרֶץ מִדְּמֵי אָחִיו
וַיְקַלְּלֵהוּ מִן־הָאֲדָמָה׃ (ה) לָכֵן כָּתוּב עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לֵאמֹר אָרוּר
מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּזָדוֹן וְכָל־הָרוֹאִים בּוֹ יֹאמְרוּ אָמֵן׃ (ו) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יִרְאֶה
וְהֶחֱרִישׁ מִלַּעֲנוֹת בּוֹ אָרוּר כָּמוֹהוּ׃ (ז) לָכֵן בָּא נָבָא לַעֲנוֹת לִפְנֵי יהוה

---

[18] נגמלה ע"ז ה א' מקוטר באוען אמר הקרבן הראשון שהקריב אדם ע"ש.

[19] הכסוי הזה בא בתורה רק לכהנים (שמות כ' וכ"ח) והזהירו על גלוי ערוה לכל אדם ג
ר' יוסי שבת קי"ח ב' וכ' בבלי ב"ב כ"ז ב', ושניהם היו מכת האיסיים. (B)

בשוה לא סיך הוחק

אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל־הַחֲטָאִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בָּאוֹר וּבַחֹשֶׁךְ
וּבְכָל מָקוֹם׃ (ח) וַיִּבְכּוּ הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ אֶת־הֶבֶל אַרְבָּעָה שָׁבֻעִים׃
(ט) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הַחֲמִישִׁי הִתְנֶחָם וַיֵּדַע עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ
וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי אָמַר שָׁת־לָנוּ אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר
עַל־הָאָרֶץ תַּחַת הֶבֶל כִּי הֲרָגוֹ קָיִן׃ (י) וּבַשָּׁבֻעַ הַשִּׁשִּׁי הוֹלִיד אֶת
בִּתּוֹ עֲצוּרָה׃ (יא) וַיִּקַּח קַיִן אֶת־אֲחוֹתוֹ אָוֶן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
חֲנוֹךְ מִקֵּץ הַיּוֹבֵל הָרְבִיעִי׃ (יב) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן
לַיּוֹבֵל הַחֲמִישִׁי נִבְנוּ בָתִּים עַל־הָאֲדָמָה וַיְהִי קַיִן בֹּנֶה עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ׃ (יג) וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד עוֹד תִּשְׁעָה
בָּנִים 20)׃ (יד) וּבַשָּׁבֻעַ הַחֲמִישִׁי לַיּוֹבֵל לָקַח שֵׁת אֶת־אֲחוֹתוֹ עֲצוּרָה
לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית אֶת־אֱנוֹשׁ הוּא הֵחֵל לִקְרֹא בְּשֵׁם
יהוה עַל־הָאָרֶץ׃ (טו) וּבַיּוֹבֵל הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי לָקַח אֱנוֹשׁ אֶת
אֲחוֹתוֹ נַעֲמָה לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הַחֲמִישִׁי
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ קֵינָן׃ (טו) וּמִקֵּץ הַיּוֹבֵל הַשְּׁמִינִי לָקַח קֵינָן אֶת־אֲחוֹתוֹ
מַהֲלַלְאִית לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי בַּשָּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן
בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבוּעַ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ מַהֲלַלְאֵל׃ (יז) וּבַשָּׁבוּעַ
הַשֵּׁנִי לַיּוֹבֵל הָעֲשִׂירִי לָקַח מַהֲלַלְאֵל אֶת־דִּינָה בַּת בְּרַכְאֵל בַּת אֲחוֹת
אָבִיו לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ יָרֶד׃ (יח) כִּי בְיָמָיו יָרְדוּ מַלְאֲכֵי יהוה הַנִּקְרָאִים שׁוֹמְרִים עַל־
הָאָרֶץ לְלַמֵּד אֶת בְּנֵי־אָדָם מִשְׁפָּט וּמֵישָׁרִים לַעֲשׂוֹתָם בָּאָרֶץ׃ (יט)
וּבַיּוֹבֵל הָעַשְׁתֵּי עָשָׂר לָקַח לוֹ יֶרֶד לְאִשָּׁה אֶת־בְּרָכָה בַּת רְצוּצְאֵל בַּת
אֲחוֹת אָבִיו בַּשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי לַיּוֹבֵל הַזֶּה׃ (כ) וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁבוּעַ
הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַיּוֹבֵל וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ חֲנוֹךְ׃ (כא) הוּא הָיָה
הָרִאשׁוֹן מִבְּנֵי־אָדָם הַיִּלּוֹדִים עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִמֵּד אֶת־הַכְּתָב אֶת־
הַדַּעַת וְאֶת הַחָכְמָה׃ (כב) וַיִּכְתּוֹב אֶת אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם לְסֵדֶר חָדְשֵׁיהֶם
בַּסֵּפֶר לְמַעַן יֵדְעוּ בְּנֵי אָדָם אֶת־עֵת הַשָּׁנִים לְסִדְרֵי חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ
בְּמִסְפָּרָם׃ (כג) וַיִּכְתֹּב בָּרִאשׁוֹנָה עֵדוּת וַיִּתֵּן לִבְנֵי־אָדָם עֵדוּת עַל־
מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה וַיְלַמְּדֵם לָדַעַת שִׁבְעֵי הַיּוֹבְלִים וַיּוֹדִיעֵם אֶת־יְמֵי
הַשָּׁנִים 21) וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הַחֳדָשִׁים וְאֶת שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה הוֹאִיל בָּאֵר לָהֶם
כַּאֲשֶׁר הֶרְאִינוּ לוֹ לָדַעַת׃ (כד) וְאֵת שֶׁכְּבָר הָיָה וְאֶת־אֲשֶׁר בֹּא יָבֹא
בְּאַחֲרִית הַיָּמִים רָאָה בַּחֲלֹמוֹ אֵת אֲשֶׁר־־יִקְרָא אֶת־בְּנֵי־הָאָדָם
לְדוֹרוֹתֵיהֶם עַד יוֹם הַמִּשְׁפָּט׃ (כה) אֶת־הַכֹּל רָאָה וְהֵבִין וְכָתַב בַּסֵּפֶר

---

20) זה לא נמצא בשום אגדה (B.)

21) ואלדים רבים ושונים הכירו את חנוך לקימן השנים ואות הזמן, והדברים עתיקים.

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

לְעֵדוּת וַיָּשֶׂם אוֹתוֹ לָעֵדוּת עַל־הָאָרֶץ לְכָל־בְּנֵי הָאָדָם וּלְדוֹרוֹתֵיהֶם׃
(כו) וּבְיוֹבֵל הַשְּׁנֵים־עָשָׂר בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי לָקַח לוֹ לְאִשָּׁה אֶת־עַדְנִי
בַּת דָּנִיאֵל בַּת אֲחוֹת אָבִיו וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבוּעַ הַזֶּה יָלְדָה לוֹ בֵּן
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ מְתוּשָׁלַח׃ (כז) וַיְהִי בְּקֶרֶב מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים שֵׁשׁ שָׁנִים
וַיַּרְאוּהוּ אֶת־כָּל אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וּבַשָּׁמַיִם מֶמְשֶׁלֶת הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּכְתֹּב הַכֹּל
בְּסֵפֶר׃ (כח) וַיָּשֶׂם עֵדוּת לַעֲנוֹת בַּשּׁוֹמְרִים אֲשֶׁר חָטְאוּ בִּבְנוֹת הָאָדָם׃
(כט) כִּי הֵמָּה הֵחֵלּוּ לְהִתְעָרֵב וּלְהִטַּמֵּא בִּבְנוֹת הָאָדָם וַיָּקָם חֲנוֹךְ לְעֵד
בְּכֻלָּם׃ (ל) וַיֻּלְקַח מִתּוֹךְ בְּנֵי־הָאָדָם וַנָּבִיא אוֹתוֹ אֶל־גַּן הָעֵדֶן לְכָבוֹד
וּלְתִפְאֶרֶת׃ (לא) וְהִנֵּהוּ כוֹתֵב פֹּה בְּסֵפֶר אֶת־פַּתְשֶׁגֶן הַדִּין וְאֵת הָעֹנֶשׁ
לִצְמִיתוּת וְכָל רָעַת יוֹצְאֵי חֲלָצֵי בְּנֵי־הָאָדָם׃ (לב) וּבַעֲבוּרוֹ הֵבִיא יהוה
אֶת־הַמַּבּוּל עַל־הָאָרֶץ כִּי הוּשַׂם לְאוֹת לָעֵר וְעוֹנֶה בְּכָל־זֶרַע בְּנֵי־אִישׁ
לְהַזְכִּיר אֶת־כָּל־מַעַלְלֵי הַדּוֹרוֹת עַד־יוֹם הַמִּשְׁפָּט׃ (לג) וַיַּקְרֵב קְטֹרֶת
לַיהוה לְרָצוֹן עַל הַר־הַנֶּגֶב כִּי בְּאַרְבַּע מְקוֹמוֹת בָּחַר יהוה עַל־הָאָרֶץ׃
(לד) הֲלֹא הֵמָּה גַּן־הָעֵדֶן וְהַר־הַקֶּדֶם וְהָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו
הַיּוֹם הוּא הַר־סִינַי וְהַר־צִיּוֹן אֲשֶׁר יְקֻדַּשׁ בַּבְּרִיאָה הַחֲדָשָׁה לִקְדוּשַּׁת
הָאָרֶץ׃ (לה) בּוֹ תִּתְקַדֵּשׁ הָאָרֶץ מִכָּל־אַשְׁמָה וּמִכָּל־טוּמְאָתָהּ לְעוֹלָם
וָעֶד׃ (לו) וּבְיוֹבֵל הָאַרְבָּעָה עָשָׂר לָקַח מְתוּשָׁלַח אֶת־עֲדִין בַּת עֲזְרִיאֵל
בַּת אֲחוֹת אָבִיו לוֹ לְאִשָּׁה בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וַיּוֹלֶד בֵּן
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ לָמֶךְ׃ (לז) וּבְיוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי
לָקַח לוֹ לֶמֶךְ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ בֵּיתָנָה בַּת בָּרַכְאֵל בַּת אֲחוֹת אָבִיו לוֹ לְאִשָּׁה
וּבַשָּׁבוּעַ הַזֶּה יָלְדָה לוֹ בֵּן׃ (לח) וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנִי
מִכָּל־עִצְּבוֹנִי וּמִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵרְרָהּ יהוה׃ (לט) וּמִקֵּץ יוֹבֵל הַתְּשִׁעָה
עָשָׂר בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית בּוֹ מֵת הָאָדָם וְכָל־בָּנָיו קְבָרוּהוּ
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִבְרָא שָׁם וְהוּא הָיָה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נִקְבַּר בָּאָרֶץ׃ (מ) וַיָּמָת
שִׁבְעִים שָׁנָה לִפְנֵי מְלֹאת לוֹ אֶלֶף שָׁנִים כִּי אֶלֶף שָׁנִים כְּיוֹם אֶחָד [22]
לְפִי הָעֵדוּת אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם׃ (מא) לָכֵן כָּתוּב עַל עֵץ הַדַּעַת לֵאמֹר בְּיוֹם
אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ תָּמוּתוּ׃ (מב) עַל־כֵּן לֹא מָלְאוּ לוֹ שְׁנוֹת הַיּוֹם הַהוּא כ
אִם מֵת בּוֹ [23] (מג) וּמִקֵּץ הַיּוֹבֵל הַזֶּה הוּמַת קַיִן אַחֲרָיו בַּשָּׁנָה הַהִיא בֵּית
נָפַל עָלָיו וַיָּמָת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיּוּמַת בְּקֶרֶב אֲבָנָיו [24] (מד) כִּי בְאֶבֶן [25]
הֵמִית אֶת־הֶבֶל וּבְאֶבֶן הוּמַת גַּם הוּא עַל־פִּי מִשְׁפַּט־הַצֶּדֶק׃ (מה) לָכֵ

---

[22] ע"ד המדרש ב"ר פ' י"ט. (J.)

[23] נזכר במדרש ב"ר פ' י"ט, ואצל הנוצרי יוסטין. (J)

[24] ב"ר פ' כ"ב והתנחומא מזכירים מיתת קין בדרך אחרת. (B)

[25] כי באבן הכה קין את הבל נמצא גם במדרש בתנחומא ובראשית רבה פ' כ"ב. (B.)

חָרוּת עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לֵאמֹר בַּדָּבָר 26) אֲשֶׁר הֵמִית אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
בּוֹ יוּמָת כַּאֲשֶׁר נָתַן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כֵּן יֵעָשׂוּ לוֹ׃ (מו) וּבְיוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה
עֶשְׂרִים לָקַח לוֹ נֹחַ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ אֱמְצָרָה בַּת רְקִיעֵאל בַּת אֲחוֹתוֹ לוֹ
לְאִשָּׁה בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בַּשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי׃ (מז) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית בּוֹ
יָלְדָה לוֹ אֶת־שֵׁם וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית יָלְדָה לוֹ אֶת־חָם וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה
לַשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי יָלְדָה לוֹ אֶת־יֶפֶת 27)׃

פ. ה.

(א) וַיְהִי כִּי־הֵחֵלּוּ בְּנֵי־הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי כָּל־הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם׃
(ב) וַיִּרְאוּ מַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים בְּשָׁנָה אַחַת לַיּוֹבֵל הַזֶּה כִּי טוֹבוֹת הֵנָּה
לְמַרְאֶה וַיִּקְחוּ אוֹתָן לָהֶם לְנָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ וַתֵּלַדְנָה לָהֶם בָּנִים
אֲשֶׁר הָיוּ לַנְּפִילִים׃ (ג) וְהֶחָמָס מָלֵא אֶת־הָאָרֶץ וְכָל־בָּשָׂר הִשְׁחִית אֶת־
דַּרְכּוֹ מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־חַיַּת הָאָרֶץ עַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־כָּל רֶמֶשׂ
עַל־הָאֲדָמָה׃ (ד) כֻּלָּם הִשְׁחִיתוּ אֶת־דַּרְכָּם וְאֶת־סִדְרָם וַיָּחֵלּוּ לִטְרֹף
אִישׁ אֶת־אָחִיו 28)׃ (ה) וְהֶחָמָס מָלֵא אֶת־הָאָרֶץ וְכָל־יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לֵב
בְּנֵי־אָדָם הָיָה רַק רַע כָּל־הַיּוֹם׃ (ו) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
נִשְׁחָתָה וְכָל־בָּשָׂר הִשְׁחִית אֶת־סִדְרוֹ וַיַּעֲשׂוּ כֻּלָּם אֶת־הָרַע בְּעֵינָיו כֹּל
אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ (ז) וַיֹּאמֶר לִמְחוֹת אֶת־הָאָדָם וְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר בָּרָא עַל־
פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ (ח) וְנֹחַ לְבַדּוֹ מָצָא חֵן בְּעֵינָיו׃ (ט) וְעַל מַלְאָכָיו אֲשֶׁר
שָׁלַח עַל־הָאָרֶץ חָרָה אַפּוֹ מְאֹד וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם׃ (י) וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ
נַאַסְרָה אוֹתָם בְּמַעֲמַקֵּי הָאֲדָמָה וְהִנֵּה הִנָּם אֲסוּרִים בְּתוֹכָם וּמֻפְרָדִים׃
(יא) וְעַל־בְּנֵיהֶם יָצְאָה דָת מֵאֵת פָּנָיו לִמְחוֹץ אוֹתָם בְּחֶרֶב וּלְכַלּוֹתָם
מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃ (יב) וַיֹּאמֶר לֹא־יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעוֹלָם כִּי בָשָׂר הוּא
וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה׃ (יג) וַיְשַׁלַּח אֶת־חַרְבּוֹ בֵּינֵיהֶם לְמַעַן יַכּוּ
אִישׁ אֶת־אָחִיו וַיָּחֵלּוּ לְהַכּוֹת אִישׁ אֶת־אָחִיו עַד־אֲשֶׁר נָפְלוּ כֻּלָּם לְפִי־
חָרֶב וְנִשְׁמְדוּ מֵעַל־הָאָרֶץ וְעֵינֵי אֲבוֹתֵיהֶם רוֹאוֹת׃ (יד) וְאַחֲרֵי־כֵן
נֶאֶסְרוּ 29) בְּמַעֲמַקֵּי הָאֲדָמָה עַד־יוֹם הַמִּשְׁפָּט הַגָּדוֹל 30) כִּי אָז עָנוֹשׁ
יֵעָנְשׁוּ כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁחִיתוּ אֶת־דַּרְכֵיהֶם וְאֶת־עֲלִילוֹתֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃
(טו) וַיַּשְׁמֵד אֵת כָּל־מִשְׁכְּנוֹתֵיהֶם וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם עַד־אֶחָד אֲשֶׁר לֹא שָׁפַט
אוֹתוֹ כְּכָל־רָעָתָם׃ (טז) וַיַּעַשׂ לְכָל־בְּרוּאָיו קֶרֶב חָדָשׁ וְנָכוֹן אֲשֶׁר לֹא

---

26) דין הדם הוא, ולפי ההלכה בתלמוד שלנו מיתת רוצח בסייף. (B.)
27) שם חם ויפת כסדר תולדותם הפך דעת המדרש בב"ר.
28) עיין בספר חנוך ז' ה'. (D.)
29) אבותיהם.
30) עיין בספר חנוך י' ו' — ט' י"ב ט"ו — י"ז.

יֶחֶטְאוּ לְעוֹלָמִים לְכָל־קִרְבָּם וְכָל־אִישׁ יִצְדַּק בְּמוֹלַדְתּוֹ לָעַד׃ (יז) וְעוֹנֶשׁ
כֻּלָּהֶם נֶחֱרָץ וְחָרוּת עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם בְּלִי עַוְלָתָה׃ (יח) וְכָל־הַסְּדָרִים מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נוֹעַד לָהֶם לָלֶכֶת בָּהּ אִם־לֹא יֵלְכוּ בָהּ הָעוֹנֶשׁ כָּתוּב לְכָל־
קֶרֶב וּלְכָל־דּוֹר׃ (יט) וְלֹא יִנָּצֵל כֹּל אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וְעַל־הָאָרֶץ בָּאוֹר
וּבַחֹשֶׁךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת וּבִתְהוֹם רַבָּה וּבִמְקוֹם הָאוֹפֶל׃ (כ) כָּל־עָנְשָׁם כֻּלָּה
נֶחֱרָץ וְכָתוּב וְחָרוּת לְכֻלָּם׃ (כא) אֵת הַגָּדוֹל יִשְׁפֹּט כְּגָדְלוֹ וְאֵת הַצָּעִיר
כִּצְעָרָתוֹ וְאֵת כָּל־אִישׁ וְאִישׁ יִשְׁפֹּט עַל־פִּי דַרְכּוֹ׃ (כב) וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד
בְּאָמְרוֹ כִּי יֵשֵׁב לִשְׁפֹּט אֵת כָּל־בָּשָׂר׃ (כג) וְכִי יִתֵּן לוֹ אִישׁ אֶת־כֹּל
אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ לֹא יִשָּׂא פָנָיו וְלֹא יִקַּח דָּבָר מִיָּדוֹ כִּי הוּא הַשּׁוֹפֵט׃
(כד) וְעַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּתוּב וְחָרוּץ לֵאמֹר אִם יִפְנוּ אֵלָיו בִּצְדָקָה יִסְלַח
לְכָל־אַשְׁמָם וְיִשָּׂא לְכָל־עֲוֹנָם׃ (כה) כָּתוּב וְחָרוּץ כִּי כָל־מוֹדֶה וְעוֹזֵ
פְּשָׁעָיו יְרֻחָם פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה׃ (כו) אֲבָל לֹא רִחֲמוּ כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁחִית
אֶת־דַּרְכָּם וְאֶת־יִצְרָם לִפְנֵי הַמַּבּוּל אַךְ נֹחַ לְבַדּוֹ כִּי פָנָיו נְשָׂאוּ בִּגְלַל
הַבָּנִים אֲשֶׁר הִצִּיל לְמַעֲנֵהוּ מִמֵּי־הַמַּבּוּל׃ (כז) כִּי לִבּוֹ הָיָה צַדִּיק בְּכָל־
דְּרָכָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ וְלֹא עָבַר עַל־כֹּל אֲשֶׁר נִפְקַד עָלָיו׃ (כח) וַיֹּאמֶר יהוה
יִמַּח כֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מִכָּל־בְּהֵמָה עַד־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעוֹף־הַשָּׁמַיִם וְעַד
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ (כט) וַיְצַו אֶת־נֹחַ לַעֲשׂוֹת לוֹ תֵבָה לְהִנָּצֵ
מִמֵּי הַמַּבּוּל׃ (ל) וַיַּעַשׂ נֹחַ תֵּבָה לְכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ בַּיּוֹבֵל הַשְּׁבִע
וְעֶשְׂרִים [31] בַּשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית׃ (לא) וַיָּבֹא אֵלֶיהָ בַּשָּׁנָ
הַשִּׁשִּׁית בּוֹ בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי׃ (לב) עַד יוֹם שִׁשָּׁ
עָשָׂר בּוֹ בָּא הוּא וְכָל־אֲשֶׁר הֵבֵאנוּ לוֹ אֶל־הַתֵּבָה וַיִּסְגֹּר יהוה בַּעֲדוֹ מִחוּ
בַּיּוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בָּעֶרֶב׃ (לג) וַיהוה פָּתַח שֶׁבַע אֲרֻבּוֹת שָׁמַיִם לְהַמְטִ
מַיִם מִן־הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה׃ (לד) וְגַ
מַעְיְנוֹת הַתְּהוֹם הֶעֱלוּ מַיִם עַד כִּי מָלֵא כָל־הָעוֹלָם מָיִם׃ (לה) וַיִּגְבְּ
הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם עַל כָּל־הֶהָרִ
הַגְּבֹהִים׃ (לו) וַתָּרָם הַתֵּבָה מֵעַל־הָאָרֶץ וַתֵּלֶךְ עַל־פְּנֵי הַמָּיִם׃ (לז) וַיִּ
הַמַּיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים חֲמִשִּׁים וּמְאַת יוֹם׃ (לח) וַתֵּ
וַתָּנַח עַל־רֹאשׁ הַלּוּבָר אַחַד הָרֵי אֲרָרָט׃ (לט) וּבַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי נִסְ
מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם נִכְלָאוּ׃ (מ) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִ
נִבְקְעוּ כָּל־מַעְיְנוֹת תְּהוֹמוֹת הָאָרֶץ וְזָרַם הַמַּיִם הֵחֵל לָרֶדֶת אֶל־תַּחְתִּ
הַתְּהוֹם׃ (מא) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי נִרְאוּ רָאשֵׁי הֶהָרִים׃ (מב) וּבְרֹא
הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן נִרְאֲתָה הָאֲדָמָה וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הָלוֹךְ וְ

---

[31] קב״ל ·וכל ששה ועשרים. (D.)

בַּשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בּוֹ׃ (מג) וּבְשִׁבְעָה־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי יָבְשָׁה הָאָרֶץ׃ (מד) וּבְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם בּוֹ הֵסִיר אֶת־מִכְסֵה
הַתֵּבָה וַיְשַׁלַּח מִתּוֹכָהּ אֵת חַיַּת־הָאָרֶץ וְעוֹף־הַשָּׁמַיִם וְהָרֶמֶשׂ׃

פ. ו.

(א) וּבְרֹאשׁ הַחוֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי יָצָא מִן־הַתֵּבָה וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ עַל־הָהָר הַזֶּה
וַיֵּרָא עַל־הָאָרֶץ׃ (ב) וַיִּקַּח שְׂעִיר־עִזִּים רַךְ וַיְכַפֵּר בְּדָמוֹ עַל־כָּל־
אַשְׁמַת הָאָרֶץ כִּי נִמַּח כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר הָיָה עָלֶיהָ לְבַד מֵאֲשֶׁר הָיוּ אֵת נֹחַ
בַּתֵּבָה׃ (ג) וַיָּשֶׂם אֶת־חֶלְבּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקַּח פָּר וְאַיִל וְכֶבֶשׂ וּשְׂעִירֵי
עִזִּים וּמֶלַח וְתוֹר וּבְנֵי־יוֹנָה׃ (ד) וַיַּעַל אִשֶּׁה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיָּבֵא גַּם מְנָחוֹת
אֲפוּיוֹת בְּשֶׁמֶן וַיִּזְרֹק אֶת־הַדָּם וְיַיִן וַיָּשֶׂם עַל־הַכֹּל לְבוֹנָה וַיַּעַל רֵיחַ נִיחוֹחַ
לְרָצוֹן לִפְנֵי יהוה׃ (ה) וַיָּרַח יהוה אֶת־רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית לְבַל
יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ׃ (ו) עוֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר לֹא
יִשְׁבֹּתוּ קֹר וָחֹם קַיִץ וָחֹרֶף יוֹם וָלַיְלָה לֹא יְשַׁנּוּ אֶת־סִדְרָם וְלֹא יִשְׁבֹּתוּ
לְעוֹלָמִים׃ (ז) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ וּמִלְאוּ אוֹתָהּ וֶהְיוּ לִבְרָכָה עָלֶיהָ׃
(ח) מוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם אֶתֵּן עַל־כֹּל אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וַאֲשֶׁר בַּיָּם׃ (ט) וְהִנֵּה
נָתַתִּי לָכֶם כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְכָל־הַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יְעוֹפֵף וְכָל־הָרֶמֶשׂ
הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ וּדְגֵי הַמַּיִם וְאֵת כֹּל לְאָכְלָה כְּיֶרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־
כֹּל לְאָכְלָה׃ (י) אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר הַדָּם
וְלֹא יִדָּרֵשׁ דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁכֶם׃ (יא) מִיַּד כָּל־אָדָם מִיַּד אִישׁ אֶדְרוֹשׁ דַּם
אָדָם׃ (יב) שֹׁפֵךְ דַּם אָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־
הָאָדָם׃ (יג) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ (יד) וּבָנָיו נִשְׁבְּעוּ לְבִלְתִּי
אֲכֹל דַּם כָּל־בָּשָׂר׃ (טו) וַיָּקֶם בְּרִית לִפְנֵי יהוה אֱלֹהִים לְעוֹלָם לְכָל־דּוֹרוֹת
הָאָרֶץ בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה׃ (טז) לָכֵן דִּבֵּר אוֹתְךָ כִּי תָקִים גַּם־אַתָּה בְּרִית אֶת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹדֶשׁ [illegible]זֶּה עַל־הָהָר וְהֵבֵאתָ אוֹתָם בְּאָלָה וְתִזְרֹק דָּם עֲלֵיהֶם
עַל־כָּל־דִּבְרֵי הַבְּרִ[illegible]ת אֲשֶׁר כָּרַת יהוה עִמָּהֶם לְדוֹרוֹת עוֹלָם׃ (יז) וְזֹאת
הָעֵדוּת הַכְּתוּבָה ל[illegible]רָם לְמַעַן תִּשְׁמְרוּ אוֹתָהּ כָּל־הַיָּמִים לְבַל תֹּאכְלוּ
לְעוֹלָם אֶת־דַּם נֶפֶ[illegible] כָּל־חָי׃ (יח) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל דַּם חַיָּה וּבְהֵמָה
וָעוֹף כָּל־יְמֵי הָאָרֶ[illegible] וְנִכְרַת הוּא וְזַרְעוֹ מִן הָאָרֶץ׃ (יט) וַיְצַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי אֱכוֹל כָּל־דָּם לְמַעַן יַעַמְדוּ הֵם וְזַרְעָם לִפְנֵי יהוה אֱלֹהֵינוּ
לָנֶצַח׃ (כ) וְהַחֹק הַזֶּה לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָמִים וְשָׁמְרוּ אוֹתוֹ לְדוֹרוֹת עוֹלָם
לְכַפֵּר תָּמִיד עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם בַּדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ (כא) מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ בַּבֹּקֶר
וּבָעֶרֶב יְכַפְּרוּ עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יהוה וְשָׁמְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִכָּרֵתוּ׃ (כב) וַיִּתֵּן לְנֹחַ
לְבָנָיו אוֹת לְבַל יָבֹא עוֹד שֵׁנִית מַבּוּל עַל־הָאָרֶץ׃ (כג) אֶת־קַשְׁתּוֹ נָתַן

בֶּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית עוֹלָם וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ
עוֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ׃ (כד) לָכֵן חָרוּת הַחֹק עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם כִּי יִשְׁמְרוּ
אֶת חַג־הַשָּׁבֻעוֹת בַּחוֹדֶשׁ הַזֶּה פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה לְחַדֵּשׁ אֶת־הַבְּרִית
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃ (כה) וְכָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר חָגוּ בַּשָּׁמַיִם אֶת־הַחַג הַזֶּה
מִיּוֹם הַבְּרִיאָה עַד־יְמֵי נֹחַ הָיוּ שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים 32) יוֹבְלִים וַחֲמִשָּׁה
שָׁבֻעִים׃ (כו) וַיָּחָג נֹחַ אוֹתוֹ שִׁבְעָה יוֹבְלִים וְשָׁבוּעַ אֶחָד עַד־יוֹם מוֹתוֹ
אֲבָל בְּנֵי נֹחַ חִלְּלוּ אוֹתוֹ עַד־יְמֵי אַבְרָהָם וַיֹּאכְלוּ דָם׃ (כז) אַךְ אַבְרָהָם
לְבַדּוֹ שָׁמַר אוֹתוֹ וּבָנָיו יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׁמְרוּ אוֹתוֹ עַד־יָמֶיךָ׃ (כח) וּבְיָמֶיךָ
שָׁכְחוּ אוֹתוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־אֲשֶׁר חִדַּשְׁתִּים בְּהָר הַזֶּה׃ (כט) וְגַם אַתָּה צַו
אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ אֶת־הַחַג הַזֶּה בְּכָל־דּוֹרוֹתֵיהֶם לְחֹק לָהֶם׃ (ל) יוֹם
אֶחָד בַּשָּׁנָה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה יָחֹגּוּ אֶת־הַחַג הַזֶּה׃ (לא) כִּי הוּא חַג הַשָּׁבֻעוֹת
וְהוּא חַג רֵאשִׁית הַבְּרִיאָה מִשְׁנֶה־תּוּשִׁיָּה לוֹ׃ (לב) וְהֶחָג הַזֶּה לִשְׁתֵּי
מִשְׁפָּחוֹת כְּפִי הַכָּתוּב וְהָחֲרוּת עָלָיו׃ (לג) כִּי אָנֹכִי כָתַבְתִּי אוֹתוֹ בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הָרִאשׁוֹן בַּסֵּפֶר אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְךָ כִּי תָחֹג אוֹתוֹ יוֹם אֶחָד יוֹם
אֶחָד בַּשָּׁנָה׃ (לד) וְגַם הוֹרֵיתִי לְךָ אֶת־קָרְבְּנוֹתָיו לְזַכֵּר אֶתְהֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵ
יָחֹגּוּ אוֹתוֹ לְדוֹרוֹתֵיהֶם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה יוֹם אֶחָד יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה׃ (לה) וְרָאשֵׁ
חָדְשֵׁי הָרִאשׁוֹן הָרְבִיעִי הַשְּׁבִיעִי וְהָעֲשִׂירִי הֵמָּה יְמֵי הַזִּכָּרוֹן וִימֵי חַ
בְּאַרְבַּע תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה׃ (לו) כְּתוּבִים וַחֲקוּקִים הֵמָּה לְעֵדוּת מִיָּמִי
יָמִימָה׃ לז) וַיָּשֶׂם אוֹתָם נֹחַ לוֹ לְמוֹעֲדִים לְדוֹרוֹת עוֹלָם לִהְיוֹת לוֹ בָּהֶם חַ
זִכָּרוֹן׃ (לח) בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן נֶאֱמַר אֵלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת־הַתֵּבָה וּב
יָבְשָׁה הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח וַיַּרְא אֶת־הָאָרֶץ׃ (לט) בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי נִכְלְ
פִּי־מַעְיְנוֹת הַתְּהוֹם בָּאָרֶץ׃ (מ) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי נִבְקְעוּ כָּל
מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְהַמַּיִם הֵחֵלּוּ לָרֶדֶת אֶל־קִרְבָּנָהּ׃ (מא) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶ
הָעֲשִׂירִי נִרְאוּ רָאשֵׁי הֶהָרִים וְנֹחַ הָיָה שָׂמֵחַ׃ (מב) לָכֵן עָשָׂה אוֹתָם
לְמוֹעֲדֵי זִכְרוֹן עוֹלָם 33) וְכָכָה יָסְדוּ׃ (מג) וְנֶחְרְתוּ עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַ
שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה 34) שַׁבָּתוֹת לְכָל־אֶחָד וְאֶחָד מִן־הָאֶחָד וְעַד־הַשֵּׁנִי
יָבֹא זִכְרוֹנָם׃ (מד) מִן־הָרִאשׁוֹן עַד־הַשֵּׁנִי מִן־הַשֵּׁנִי עַד־הַשְּׁלִישִׁי מ

---

32) מביא ששה ועשרים. (D.)

33) ע"ד ארבע ראשי שנים הם במשנת ר"ה (F.) ול"ד .B הוא כעין הנאמר בתרגום י
ובפרקי דר"א פ"ח על הכתוב בראשית ח' כ"ב ברמז על ארבע תקופות השנה, ולא על ששה זמנים
וחורף וגו' כדאיתא בש"ס בבא מציעא ק"ו.

34) להלן בכתוב מ"ט מודה בכל השנה נ"ב שבועות, וכאן חושב על תקופה אחת שהיא רבי
השנה רק י"ב שבועות? ותירץ .F (עיין במבוא) שבאמת עיקר השנה היא רק מ"ח שבועות, ו
החסרון מן ד' שבועות הוא כעין עבור בלוח הספר הנוכחי; אכן לדעת .B מונה בספר הזה כל ח
שלשים יום כמ"ש להלן, וכאן בתקופה חושב רק השבועות השלמות, ולא הימים הנותרים שאינם מגי
לשבוע, ועיין במבוא באריכות על דבר המערכה אשר שם לו הספר הזה בחשבון השנים.

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

הַשְּׁלִישִׁי עַד־הָרְבִיעִי׃ (מה) וְכָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר נוֹעֲדוּ הֵם שְׁתַּיִם וַחֲמִשִּׁים
שַׁבָּתוֹת יָמִים עַד־מְלֹאת שָׁנָה תְמִימָה׃ (מו) כָּכָה חָרוּת וְחָקוּק עַל־לֻחוֹת
הַשָּׁמַיִם חָק־שָׁנָה בְּשָׁנָה וְלֹא יַעֲבֹר׃ (מז) וְאַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְשָׁמְרוּ אֶת־הַשָּׁנִים עַל־פִּי הַמִּסְפָּר הַזֶּה אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים יוֹם וּשְׁלוֹשׁ
מֵאוֹת יוֹם׃ (מח) וְהָיָה שָׁנָה תְמִימָה וּמִסְפַּר מִפְקַד יְמֵי הַשָּׁנָה וּמוֹעֲדֶיהָ
לֹא־יִשָּׁחֵת׃ (מט) כִּי הַכֹּל בָּא יָבֹא בָהּ כְּפִי־אֲשֶׁר הוּעַד עָלָיו וְלֹא יַעַבְרוּ
כָּל־יוֹם וְלֹא יְחַלְּלוּ כָּל־מוֹעֵד׃ (נ) וְהָיָה כִּי יַעַבְרוּ וְלֹא יִשְׁמְרוּ אוֹתָם
כְּמִצְוֹתָיו יַשְׁחִיתוּ בְּפַעַם אַחַת כָּל־עֵת וּזְמָן וְהַשָּׁנִים תֵּעָתַקְנָה מִמְּקוֹמָן׃
(נא) וִיעַבְּטוּן אָרְחוֹת סִדְרָם וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁכְּחוּ אֶת־דֶּרֶךְ הַשָּׁנִים
וְלֹא־יִמְצְאוּ עוֹד׃ (נב) וְיִזְנְחוּ אֶת־רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ וּזְמַנּוֹ וְאֵת הַשַּׁבָּתוֹת וְהֶעֱווּ
אֶת כָּל־דַּרְכֵי הַשָּׁנִים׃ (נג) כִּי יָדַעְתִּי אֶת־הַדָּבָר וּכְהַיּוֹם הַזֶּה אַגִּידֵהוּ
לְךָ וְלֹא אֶל־בִּינָתִי אֶשָּׁעֵן כִּי־כֵן כָּתוּב לְפָנַי עַל־הַסֵּפֶר וְעַל־לֻחוֹת
הַשָּׁמַיִם מְיֻסֶּדֶת חֲלֻקַּת הַיָּמִים׃ (נד) וְלֹא יִשְׁכְּחוּ אֶת־מוֹעֲדֵי הַבְּרִית וְלֹא
יֵלְכוּ בְּמוֹעֲדֵי הַגּוֹיִם לְפִי־תַעְתֻּעֵיהֶם וּלְפִי־דַעְתָּם׃ (נה) וְהָיוּ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר
יַבִּיטוּ יִרְאוּ בְּיָרֵחַ הוּא הַמַּשְׁחִית אֶת־הַזְּמַנִּים וְיַקְדִּים עֲשֶׂרֶת יָמִים בְּכָל־
שָׁנָה וְשָׁנָה׃ (נו) וְלָכֵן יַשְׁחִיתוּ אֶת־הַשָּׁנִים בַּיָּמִים הַבָּאִים וְעָשׂוּ יוֹם־
שָׁוְא לְיוֹם הָעֵדוּת וְיוֹם בִּלְתִּי טָהוֹר לְיוֹם הַמּוֹעֵד׃ (נז) וְכָל־אִישׁ לֹא יַבְדִּיל
בֵּין יְמֵי־קֹדֶשׁ וּבֵין יְמֵי חוֹל כִּי יִתְעוּ בֶּחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת וּבְמוֹעֲדִים
וּבִשְׁנוֹת הַיּוֹבֵל׃ (נח) לָכֵן הִנְנִי מְצַוְּךָ וּמֵעִיד בְּךָ לְמַעַן תָּעִיד־בָּם׃ (נט) כִּי
אַחֲרֵי מוֹתְךָ יַשְׁחִיתוּ בָנֶיךָ אֶת־הַדָּבָר לְמַעַן יְסַפְּרוּ בַּשָּׁנָה רַק שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת
יוֹם וְשִׁשִּׁים יוֹם וְאַרְבָּעָה יָמִים׃ (ס) וְעַל־כֵּן יִתְעוּ בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ וּבַשַּׁבָּת
וּבֶחָג וּבַמּוֹעֵד וְאָכְלוּ תָּמִיד אֶת־הַדָּם בַּבָּשָׂר׃ 35)

פ. ז.

(א) וּבַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בּוֹ בַּיּוֹבֵל הַזֶּה נָטַע נֹחַ גְּפָנִים עַל־
הָהָר אֲשֶׁר נָחָה הַתֵּבָה עָלָיו וּשְׁמוֹ לוּבָר אַחַד הָרֵי אֲרָרָט׃ (ב) וַתַּעֲשֶׂינָה
פְּרִי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית׃ (ג) וַיְצוֹר אֶת־פִּרְיוֹ וַיִּבְצֹר אוֹתוֹ בַּשָּׁנָה הַהִיא בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי וַיַּעַשׂ מִמֶּנּוּ יַיִן וַיְשִׂימֵהוּ בִּכְלִי וַיִּשְׁמְרֵהוּ עַד־הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית 36)
עַד־הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן הוּא רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ (ד) וַיַּעַל אִשֶּׁה לַיהוָה פַּר

---

35) ר"ל שיעשו פסח ויוה"כ שלא בזמנם ויאכלו חמץ בפסח ולא יתענו ביוה"כ, ויסמייכו הכא כמו בדם.

36) והטעם משום שלש שנים ערלה ונטע רבעי (ויקרא י"ט כ"ג), אבל הוא נגד הקבלה שאמרו תו"כ: יכול אם הרכיבו לאחר שלש שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהוייתו יהא. ותימא על מבאי בקורת הספר הזה שלא העירו ע"ז!

בֶּן־בָּקָר וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה וּשְׂעִיר־עִזִּים 37) אֶחָד
לְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בָּנָיו׃ (ה) וַיַּעַשׂ בָּרִאשׁוֹן אֶת־הַשָּׂעִיר וַיָּבֵא אֶת־דָּמוֹ
עַל־ [קַרְנוֹת] הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ שָׂם עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
עָשָׂה שָׂם אֶת־הָאִשֶּׁה׃ (ו) וּמִן־הַפָּר וּמִן־הָאַיִל וּמִן־הַכְּבָשִׂים שָׂם אֶת־
כָּל־בְּשָׂרָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיָּשֶׂם עָלָיו אֵת כָּל־מִנְחוֹתֵיהֶם בְּלוּלוֹת בַּשָּׁמֶן׃
(ז) אַחֲרֵי־כֵן זָרַק בָּרִאשׁוֹנָה יַיִן בָּאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיָּשֶׂם לְבוֹנָה עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעַל רֵיחַ נִיחוֹחַ לְרָצוֹן לַעֲלוֹת לִפְנֵי יהוה אֱלֹהָיו׃ (ח) וַיִּשְׂמַח
וַיֵּשְׁתְּ מִן־הַיַּיִן הַזֶּה הוּא וּבָנָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה׃ (ט) וַיְהִי עֶרֶב וַיָּבֹא אֶל־
אָהֳלָה וַיִּשְׁכַּב שִׁכּוֹר וַיִּישַׁן וַיִּתְגַּל בִּשְׁנָתוֹ בְּתוֹךְ אָהֳלֹה׃ (י) וַיַּרְא חָם אֶת
אָבִיו נֹחַ עָרוֹם וַיֵּצֵא וַיַּגֵּד לִשְׁנֵי־אֶחָיו בַּחוּץ׃ (יא) וַיִּקַּח שֵׁם אֶת־שִׂמְלָתוֹ
וַיָּקָם הוּא וָיֶפֶת וַיָּסִירוּ אֶת־שִׂמְלָתוֹ מֵעַל־שִׁכְמָם הַפָּנִים אֲחוֹרַנִּית וַיְכַסּוּ
אֵת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וְהֵם פּוֹנִים אֲחֹרַנִּית׃ (יב) וַיִּיקֶץ נֹחַ מִשְּׁנָתוֹ וַיֵּדַע אֵת
כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן׃ (יג) וַיְקַלֵּל אֶת־בְּנוֹ וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן
עֶבֶד עוֹבֵד יִהְיֶה לְאֶחָיו׃ (יד) וַיְבָרֶךְ אֵת שֵׁם בָּרוּךְ יהוה אֱלֹהֵי שֵׁם וִיהִי
כְנַעַן עֶבֶד לוֹ׃ (טו) וְיַפְתְּ אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן אֱלֹהִים בְּאָהֳלֵי־שֵׁם וִיהִי
כְנַעַן עֶבֶד לוֹ׃ (טז) וַיֵּדַע חָם כִּי קִלֵּל אָבִיו אֶת־בְּנוֹ וַיִּפָּרֶד מֵאֵת אָבִיו
הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ בְּכוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וּכְנָעַן׃ (יז) וַיִּבֶן לוֹ עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
כְּשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַחֲלַת־עֵמֶק׃ (יח) וַיַּרְא יֶפֶת וַיְקַנֵּא בְאָחִיו וַיִּבֶן עִיר גַּם־הוּא
וַיִּקְרָא לָהּ כְּשֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲדוּתָן־יֶלֶק׃ (יט) וְשֵׁם שָׁכַן עַל־פְּנֵי אָבִיו נֹחַ
וַיִּבֶן עִיר אֵצֶל אָבִיו עַל־יַד הָהָר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ גַּם־הוּא כְּשֵׁם אִשְׁתּוֹ
צִדְקַת־לְבָב׃ (כ) שְׁלֹשׁ הֶעָרִים הָאֵלֶּה קְרוֹבִים אֶל־הָהָר לוּבַר צִדְקַת־
לְבָב לִפְנֵי הָהָר קֵדְמָה וְנַחֲלַת־עֵמֶק נֶגְבָּה אֲדוּתָן־יֶלֶק יָמָּה׃ (כא) וְאֵלֶּה
בְּנֵי שֵׁם עֵילָם אַשּׁוּר אַרְפַּכְשַׁד . . . 38) (כב) בְּיוֹבֵל הַשְּׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים
הוֹאִיל נֹחַ [לְלַמֵּד] אֶת בְּנֵי־בָנָיו אֵת כָּל־הַחֻקּוֹת וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יָדַע וְאֵת
הַמִּשְׁפָּט׃ (כג) וַיָּעַד בִּבְנָיו לַעֲשׂוֹת צֶדֶק וּלְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָתָם וּלְבָרֵךְ
אֶת־בּוֹרְאָם וּלְכַבֵּד אֶת־הָאָב וְאֶת־הָאֵם לֶאֱהֹב אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְלִשְׁמֹר
אֶת־נַפְשׁוֹתֵיהֶם מִכָּל־זְנוּנִים וְטוּמְאָה וּמִכָּל־עַוְלָה׃ (כד) כִּי בִגְלַל שְׁלֹשֶׁת 39)
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בָּא הַמַּבּוּל עַל־הָאָרֶץ׃ (כה) בִּגְלַל הַזְּנוּנִים אֲשֶׁר זָנוּ
הַשּׁוֹמְרִים לְמוֹרַת חֻקֵּי מִשְׁפָּטָם אַחֲרֵי בְּנוֹת־הָאָדָם וְלָקְחוּ לָהֶם נָשִׁים
מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ הֵמָּה עָשׂוּ רֵאשִׁית הַטּוּמְאָה׃ (כו) וּבְנֵיהֶם הַנְּפִילִים
וְכָל־אֲחֵיהֶם חָלַק לִבָּם וַיֹּאכַל אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ הָעֲנָק הֵמִית אֶת־הַנְּפִיל

---

73) זכר העזים כגדלו נקרא תיש ובהעלותו השמלעית שעיר, ובילדותו גדי עזים.

83) פה חסרים בספר הכושי שמות הנשארים.

39) וכן ב"ר פל"א מ"ד זה ע"ז מ"ד זה גלוי עריות מ"ד זה שפיכות דמים. (י')

וְהַנְּפִיל הֵמִית אֶת־הָעֶלְיוֹן וְהָעֶלְיוֹן הֵמִית אֶת־בְּנֵי הָאָדָם וְאָדָם אֶת־רֵעֵהוּ׃
(כז) וְכָל־אִישׁ הָיָה [נָכוֹן] לַעֲשׂוֹת אָוֶן וְלִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ
חָמָס׃ (כח) וּבְדַרְכֵיהֶם הָלְכוּ כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְכֹל הַשֶּׁרֶץ
וְהָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ וְדָם רָב נִשְׁפַּךְ עַל־הָאָרֶץ׃ (כט) וְכָל־יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת
הָאֲנָשִׁים הָיָה אֶפֶס וְרַע כָּל־הַיּוֹם׃ (ל) וַיִּמַח יהוה אֵת כָּל־הַיְקוּם מֵעַל־
פְּנֵי הָאֲדָמָה מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֵיהֶם וּמִפְּנֵי הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ
הִשְׁמִיד אֶת כָּל־הַיְקוּם׃ (לא) וַאֲנִי וְאַתֶּם בָּנַי וְכָל־אֲשֶׁר בָּא אִתָּנוּ אֶל־
הַתֵּבָה נִשְׁאַרְנוּ׃ (לב) וְהִנֵּה אָנֹכִי רֹאֶה כַּיּוֹם אֶת־מַעֲשֵׂיכֶם כִּי־לֹא
תִתְהַלְּכוּ בִּצְדָקָה כִּי־אִם הַחִלּוֹתֶם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ שָׁחַת׃ (לג) וּלְהִפָּרֵד
אִישׁ מֵרֵעֵהוּ וּלְקַנֵּא אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ וְכִי לֹא תֵשְׁבוּ בְּשָׁלוֹם בָּנַי אִישׁ אֶת
אָחִיו׃ (לד) כִּי אֶרְאֶה אֵיךְ הָרוּחוֹת הָרָעוֹת הֵחֵלּוּ לְהוֹלִיכְכֶם תּוֹעָה
אֶתְכֶם וְאֶת בְּנֵיכֶם׃ (לה) וְעַתָּה אֶדְאַג לָכֶם פֶּן אַחֲרֵי מוֹתִי תִּשְׁפְּכוּ דַם־
אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְתִתַּמּוּ גַם־אַתֶּם מֵעַל פְּנֵי־הָאֲדָמָה׃ (לו) כִּי כָל־שׁוֹפֵךְ
דַּם אָדָם וְכָל־אוֹכֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר יִשָּׁמֵד מִקֶּרֶב כֹּל מִן־הָאָרֶץ׃ (לז) וְלֹא־
יִשָּׁאֵר אִישׁ הָאוֹכֵל דָּם וְהַשּׁוֹפֵךְ דָּם עַל־הָאָרֶץ לֹא נִין וְלֹא נֶכֶד לוֹ תַּחַת
הַשָּׁמָיִם׃ (לח) כִּי־אִם בְּגֵיא צַלְמָוֶת יֵלְכוּ לָמוֹ וְאֶל־בּוֹר שַׁחַת יֵרֵדוּ׃
(לט) בְּחֶשְׁכַת הַתְּהוֹם יִטְבְּעוּ כֻלָּם בְּמַגֵּפָה רָעָה אִישׁ אִישׁ [מִכֶּם] אֲשֶׁר
לֹא־יַקְרִיב מִכָּל־דָּם לְכַפֵּר בַּעַדְכֶם׃ (מ) וְזֶה הַדָּבָר מִדֵּי תִשְׁחֲטוּ חַיָּה
אוֹ בְהֵמָה אוֹ כֹל אֲשֶׁר יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עֲשׂוּ לָכֶם פְּעֻלַּת צְדָקָה בַּדָּם
בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר יִשָּׁפֵךְ עַל־הָאָרֶץ׃ (מא) וְאִישׁ מִכֶּם לֹא יֹאכַל [בָּשָׂר]
בְּדָם אַל תִּתְּנוּ לֶאֱכֹל דָּם לִפְנֵיכֶם׃ (מב) כַּסּוּ אֶת־הַדָּם בֶּעָפָר כִּי כֵן
צִוֵּיתִי אֲעִידֵהוּ לָכֶם וְלִבְנֵיכֶם וּלְכָל־בָּשָׂר׃ (מג) וְאַל תֹּאכְלוּ הַנֶּפֶשׁ עִם
הַבָּשָׂר פֶּן לֹא־יִדָּרֵשׁ דִּמְכֶם לְנַפְשְׁכֶם מִכָּל־בָּשָׂר הַשּׁוֹפֵךְ אוֹתוֹ עַל־
הָאָרֶץ׃ (מד) כִּי לֹא יְכֻפַּר לָאָרֶץ אֶת־הַדָּם אֲשֶׁר נִשְׁפַּךְ עָלֶיהָ כִּי־אִם
בְּדַם שׁוֹפְכוֹ תִּטְהַר הָאָרֶץ לְכָל־דּוֹרוֹתֶיהָ׃ (מה) וְעַתָּה בָּנַי שִׁמְעוּ בְקוֹלִי
עֲשׂוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְמַעַן תִּנָּטְעוּ בִּצְדָקָה עַל־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּתְהִלַּתְכֶם
תִּנַּשֵּׂא לִפְנֵי אֱלֹהַי אֲשֶׁר הִצִּיל אוֹתִי מִמֵּי־הַמַּבּוּל׃ (מו) וְהִנֵּה תֵּלְכוּ
וּבְנִיתֶם לָכֶם עָרִים וּנְטַעְתֶּם בָּהֶן כָּל־עֵץ צוֹמֵחַ עַל־הָאָרֶץ׃ (מז) וְלֹא
יֵאָסֵף אִישׁ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִפְּרִי כָּל־עֵץ מַאֲכָל לְאָכְלוֹ . . . וּבַשָּׁנָה
הָרְבִיעִית יִהְיֶה פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים׃ (מח) וְרֵאשִׁית כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה

---

40) מלות הזאת קאי על הבכורים ולא על נטע רבעי. אכן ע״ד הנסח B. מוסב גם על נטע רבעי, שע״ד הספר הזה, כמו ע״ד השומרונים בס׳ יוסיפון פרק ל״ח, וע״ד הקראים בס׳ המבחר לר׳ אהרן בן יוסף, וגם הראב״ע ותרגום יונתן שם, נאכל נטע רבעי מן הכהנים בירושלים.

[. . .] יוּבָא לִפְנֵי אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל־הַיְקוּם׃ (מט) לְמַעַן
יוּבָא (40 עִם־הַחֵלֶב רֵאשִׁית פְּרִי יַיִן וָשֶׁמֶן עַל־מִזְבַּח יהוה לִרְצוֹנוֹ׃
(נ) וְהַנּוֹתָר יֹאכְלוּ מְשָׁרְתֵי בֵית יהוה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ לִרְצוֹנוֹ׃ (נא) וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִית תַּעֲשׂוּ שְׁמִטָּה כִּי תִשְׁמְטוּהָ בְּצֶדֶק וּבְמֵישָׁרִים וְתִהְיוּ צַדִּיקִים
וְכָל־מַטָּעֵיכֶם יְבֹרָכוּ׃ (נב) כִּי־כֵן צִוָּה חֲנוֹךְ אֲבִי אֲבִיכֶם מְתוּשֶׁלַח אֶת־
בְּנוֹ וּמְתוּשֶׁלַח צִוָּהוּ לִבְנוֹ לָמֶךְ וְלָמֶךְ צִוָּה לִי אֵת כֹּל אֲשֶׁר צִוּוּ לוֹ
אֲבוֹתָיו׃ (נג) וְגַם אָנֹכִי מְצַוֵּהוּ לָכֶם בָּנַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה חֲנוֹךְ אֶת־בְּנוֹ בְּיוֹבְלוֹ
הָרִאשׁוֹן׃ (נד) בִּהְיוֹתוֹ עוֹד בְּאֶרֶץ הַחַיִּים הַשְּׁבִיעִי בְּדוֹרוֹתָיו צִוָּה וְהֵעִיד
אֶת־הַדָּבָר לִבְנוֹ וְלִבְנֵי־בָנָיו עַד־יוֹם מוֹתוֹ׃

פ. ח.

(א) וּבַיּוֹבֵל הַתִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בַּשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לָקַח־לוֹ
אַרְפַּכְשַׁד אִשָּׁה וּשְׁמָהּ רְצוּיָה בַּת שׁוּשַׁנָּה בַּת עֵילָם לוֹ לְאִשָּׁה׃
(ב) וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ קֵינָם׃
(ג) וַיִּגְדַּל בְּנוֹ וַיְלַמְּדֵהוּ אָבִיו סֵפֶר וַיֵּלֶךְ לְבַקֵּשׁ־לוֹ מָקוֹם לִבְנוֹת־לוֹ שָׁם
עִיר מוֹשָׁב׃ (ד) וַיִּמְצָא כְּתֹבֶת אֲשֶׁר פִּתְּחוּ הָאָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים עַל־אֶבֶן
וַיִּקְרָא אֵת הַחֲרוּת עָלֶיהָ וַיַּעְתִּיקֵהוּ (41 וַיִּמְצָא־בוֹ חוֹתָם תַּבְנִית הַמַּדָּע
אֲשֶׁר הוֹרוּ הַשּׁוֹמְרִים׃ (ה) מַרְכֶּבֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְעַל־כָּל
אוֹתוֹת הַשָּׁמָיִם׃ (ו) וַיִּכְתְּבֵהוּ בְּסֵפֶר וְלֹא־הִגִּיד מְאוּמָה מִכָּל־הַדָּבָר כִּי
יָרֵא לְהַגִּיד אוֹתוֹ לְנֹחַ פֶּן יִקְצוֹף עָלָיו׃ (ז) וּבַיּוֹבֵל הַשְּׁלשִׁים בַּשָּׁבוּעַ
הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בוֹ לָקַח לוֹ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ מַלְכָּה בַּת עֲבַדַי בֶּן־
יָפֶת׃ (ח) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית יָלְדָה־לוֹ בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שָׁלַח כִּי אָמַר
שָׁלֹחַ שִׁלַּחְתִּי׃ (ט) בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית נוֹלַד שָׁלַח וַיִּגְדַּל וַיִּקַּח־לוֹ אִשָּׁה
וּשְׁמָהּ מַעֲכָה בַּת כֶּשֶׂד אֲחִי אָבִיו לוֹ לְאִשָּׁה׃ (י) וּבַיּוֹבֵל [הָאֶחָד וּשְׁלשִׁים]
בַּשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה יָלְדָה־לוֹ בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵבֶר׃
(יא) וַיִּקַּח־לוֹ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ עֲצוּרַת בַּת נֶבְרוֹד בַּיּוֹבֵל הַשְּׁנַיִם וּשְׁלשִׁים
בַּשָּׁבֻעַ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית׃ (יב) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית יָלְדָה לוֹ בֵּן
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ פָּלֶג׃ (יג) כִּי בִימֵי הִוָּלְדוֹ הוֹאִילוּ בְנֵי־נֹחַ לִפְלוֹג אֶת־
הָאָרֶץ בֵּינֵיהֶם עַל־כֵּן קָרָא אֶת־שְׁמוֹ פָּלֶג׃ (יד) אֲבָל לֹא־נִפְלְגָה אֶל־נָכוֹן
בֵּינֵיהֶם וַיַּגֵּד הַדָּבָר אֶל־נֹחַ׃ (טו) וּבְרֵאשִׁית יוֹבֵל הַשְּׁלשָׁה וּשְׁלשִׁים
הִתְחַלְּקוּ אֶת־הָאָרֶץ לִשְׁלשָׁה חֲלָקִים לְשֵׁם לְחָם לְיֶפֶת לְפִי־נַחֲלָתָם
בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן לְעֵינֵי אַחַד הַמַּלְאָכִים מִמֶּנּוּ אֲשֶׁר

(41 עיין בספר סיטר דף ז' בענין סוס. (J.)

נִשְׁלְחוּ אֲלֵיהֶם׃ (טז) וַיִּקְרָא אֶל־בָּנָיו וַיִּקְרְבוּ אֵלָיו הֵם וּבְנֵיהֶם וַיְחַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ בַּגּוֹרָל אֵת אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו 42)׃ (יז) וַיִּפְרְשׂוּ אֶת־כַּפֵּיהֶם וַיִּקְחוּ אֶת־הַגּוֹרָלוֹת מֵחֵיק אֲבִיהֶם נֹחַ׃ (יח) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לְשֵׁם תּוֹךְ הָאָרֶץ לְנַחֲלָתוֹ לְבָנָיו וּלְזַרְעָם עַד־עוֹלָם מִטַּבּוּר הָהָר רָפוּא 43) מְקוֹם אֲשֶׁר הַנַּחַל תּוֹנָה 44)׃ (יט) וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתוֹ לִפְאַת יָמָּה בְּתוֹךְ הַנַּחַל הַהוּא וְיָרַד עַד־לְבֹא בְּרֵכַת הַמַּיִם הִיא מַעְיַן מֵי־הַנַּחַל הַזֶּה׃ (כ) וַאֲשֶׁר מֵימֵי הַנַּחַל הַזֶּה בְּיָם מְעוֹט 45) וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו עַד־הַיָּם הַגָּדוֹל׃ (כא) וְכֹל אֲשֶׁר לְיַרְכָתוֹ נֶגְבָּה הָיָה לְשֵׁם וְיָצָא עַד־לְבֹא קַרְסוֹ 46) הוּא חֵק הַלָּשׁוֹן הַפּוֹנֶה נֶגְבָּה׃ (כב) וְעָבַר מִשָּׁם גְּבוּל נַחֲלָתוֹ אֶל־כֶּתֶף הַיָּם הַגָּדוֹל וְהָלְכָה נִכְחָה עַד־בּוֹאֲכָה לְעֵבֶר הַלָּשׁוֹן מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּשְׁקָף נֶגְבָּה׃ (כג) וְשֵׁם הַיָּם הַהוּא חֵק יַם מִצְרָיִם׃ (כד) וְיָרַד מִשָּׁם נֶגְבָּה מוּל אַשְׁדּוֹת הַיָּם הַגָּדוֹל וּמָחָה עַל־כֶּתֶף הַמָּיִם וְעָבַר מוּל אֶרֶץ עֲרַב אוֹפִירָה׃ (כה) וְעָבַר הָלְאָה עַד־קָרְבוֹ אֶל־מֵי הַנָּהָר גִּיחוֹן וְתָאַר מִנֶּגֶב לְמֵי־גִיחוֹן לַחוֹף הַנָּהָר הַזֶּה וְעָבַר קֵדְמָה עַד־קָרְבוֹ לְגַן־עֵדֶן תֵּימָנָה וְקֵדְמָה לְכָל־אֶרֶץ הָעֵדֶן [...] (כו) וְנָסַב מִשָּׁם קֵדְמָה וְעָלָה עַד־קָרְבוֹ אֶל־קַדְמַת הָהָר רָפֶה 47) וְיָרַד מוּל חוֹת שֶׁפֶךְ הַנַּחַל תִּינָה׃ (כז) זֹאת הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר יָצְאָה בְגוֹרָל לְשֵׁם וּלְבָנָיו לָרֶשֶׁת אוֹתָהּ עַד־עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃ (כח) וַיִּשְׂמַח נֹחַ כִּי־יָצְאָה הַנַּחֲלָה הַזֹּאת לְשֵׁם וּלְבָנָיו וַיִּזְכֹּר אֶת־כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו בְּהִתְנַבְּאוֹ לֵאמֹר׃ (כט) בָּרוּךְ יהוה אֱלֹהֵי שֵׁם וְיִשְׁכֹּן יהוה בְּאָהֳלֵי שֵׁם׃ (ל) וַיֵּדַע כִּי גַן־עֵדֶן הוּא קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וּמִשְׁכַּן יְהוָה וְכִי הָהָר צִיּוֹן אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַמִּדְבָּר וְהָהָר סִינַי אֲשֶׁר בְּתוֹךְ טַבּוּר הָאָרֶץ שְׁלָשְׁתָּם אִישׁ נֹכַח אָחִיו נִבְרְאוּ לְמִקְדְּשֵׁי הָאָרֶץ׃ (ל) וַיְבָרֶךְ אֶת־אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׂם אֶת דְּבַר יהוה בְּפִיהוּ [...]׃ (לא) וַיֵּדַע כִּי נַחֲלָה מְבֹרֶכֶת וּמְאֻשֶּׁרֶת נָפְלָה בְּחֶבֶל שֵׁם וּבָנָיו לְדוֹרוֹת עוֹלָם׃ (לב) הִיא כָּל־אֶרֶץ הַיָּם אַרְתְּרָה 48) וְכָל־אֶרֶץ הַקֶּדֶם וְאֶרֶץ הוֹדוּ וְהָרֶיהָ וְכָל־הָאָרֶץ בָּלַע וְכָל אֶרֶץ הַלְּבָנוֹן וְאִיֵּי כַּפְתּוֹר וְכָל־הַרְרֵי שְׂנִיר וְאָמַר 49)׃ (לג) וְהַרְרֵי אַשּׁוּר לִפְאַת צָפוֹנָה וְכָל־אֶרֶץ עֵילָם אַשּׁוּר וּבָבֶל וְשׁוּשָׁן וּמָדַי וְכָל־אֶרֶץ אֲרָרָט׃ (לד) וְכָל־הָאָרֶץ מֵעֵבֶר לַיָּם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לְהַרְרֵי אַשּׁוּר צָפוֹנָה

---

42) הפסוק הזה נזכר גם בפרקי דר' אליעזר פ' כ"ד. (B.)
43) Ripaïa אצל הקדמונים הר גבול צפון הארץ. (D.)
44) Tanais (D.)
45) Maeotis (D.)
46) אולי Chersnesus (D.)
47) הוא רפוא הנ"ל (D.)
48) הוא הים ärtra (D.)
49) ולהלן הוא אומר אמנה ? (D.) ואולי צ"ל פה חרמון.

אֶרֶץ מְבֹרֶכֶת וְרַחֲבַת־יָדַיִם וְכֹל אֲשֶׁר בָּהּ טוֹב מְאֹד׃ (לה) וּלְחָם יָצָא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי מֵעֵבֶר לְגִיחוֹן נֶגְבָּה מִימִין הַגָּן וְעָבַר נֶגֶב־תֵּימָנָה׃ (לו) וְעָבַר הָלְאָה עַד הָרֵי הָאֵשׁ וְנָסַב יָמָּה לִפְאַת הַיָּם אַטִּיל 50) וְהִתְאַוָּה יָמָּה עַד־לְבֹא יַם הַמִּזְרָק הוּא הַיָּם אֲשֶׁר כָּל יוֹרֵד־בּוֹ לֹא יַעֲלֶה לָנֶצַח׃ (לז) וְתָאַר הַגְּבוּל צָפוֹנָה מִקְצֵה גַּדִּית וּמָחָה עַל־כֶּתֶף חוֹף הַיָּם מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי לַיָּם הַגָּדוֹל עַד־קָרְבוֹ אֶל נְהַר גִּיחוֹן מִימִין גַּן־הָעֵדֶן׃ (לח) וְזֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָלְתָה בְּגוֹרַל חָם לְנַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ עַד עוֹלָם לוֹ וּלְבָנָיו לְדוֹרוֹתֵיהֶם עַד־עוֹלָם׃ (לט) וּלְיֶפֶת יָצָא הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי מֵעֵבֶר לַנַּחַל תִּינָה צָפוֹנָה לְאַשְׁדוֹת מֵימָיו וְנָסַב לִפְאַת צְפוֹנִית מִזְרָחִית כָּל־חֶבֶל לָג 51) וְכָל־אַרְצוֹ מִקֶּדֶם׃ (מ) וְעָלָה לְיַרְכְּתֵי הַצָּפוֹן וְהִתְאַוָּה עַד־הָרֵי קִילְט 52) צָפוֹנָה וּלְכֶתֶף הַיָּם מָעוֹק׃ (מא) וְנָסַב מִקֶּדֶם לְגַדִּית עַד־לְבֹא חוֹף הַיָּם וְעָבַר עַד־קָרְבוֹ מִקֶּדֶם לְפָרָה׃ (מב) וְשָׁב וּבָא לְעֻמַּת אַפְרִיקָה וְיָצָא קֵדְמָה מִזְרָחָה לִפְאַת מֵי־הַיָּם מְעוֹט וְעָבַר עַל־יַד הַנַּחַל תִּינָה לְאָרְכּוֹ נֹכַח קִדְמַת הַצָּפוֹן עַד־קָרְבוֹ אֶל־גְּבוּל מֵימָיו מוּל הָהָר רָפָה וְנָסַב וְהָלַךְ צָפוֹנָה׃ (מג) זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָלְתָה בְּגוֹרַל יֶפֶת וּבָנָיו לְנַחֲלָתוֹ לָרֶשֶׁת עַד־עוֹלָם לוֹ וּלְבָנָיו לְדוֹרוֹתֵיהֶם עַד־עוֹלָם׃ (מד) חֲמִשָּׁה אִיִּים גְּדוֹלִים וְאֶרֶץ גְּדוֹלָה בְּיַרְכְּתֵי צָפוֹן אַךְ קָרָה הִיא וְאֶרֶץ חָם הִיא חַמָּה׃ (מה) אָכֵן לְאֶרֶץ שֵׁם אֵין חֹרֶב וְלֹא קֹרַח כִּי בָהּ מֶזֶג קֹר וָחֹם גַּם יָחַד׃

פ. ט.

(א) וַיְחַלֵּק חָם לְבָנָיו וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן לְכֻלָּם לִפְאַת קֵדְמָה וַיָּמָּה לְפוּט וַיֵּרֶךְ מַעֲרָבוֹ לִכְנַעַן וְלִפְאַת מַעֲרַב הַיָּם. . . 53)׃ (ב) וַיְחַלֵּק שֵׁם גַּם־הוּא לְבָנָיו וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן לְעֵילָם וּלְבָנָיו מִקֶּדֶם לִנְהַר חִדָּקֶל עַד־לְבֹא אֶרֶץ הַקֶּדֶם׃ (ג) כָּל־אֶרֶץ הוֹדוּ וְעַד־אַרְתְּרָה וּמֵימֵי דוּדִין וְכֹל הֶהָרִים וְאֵילָה וְכָל־הָאָרֶץ שׁוּשָׁן וְכֹל אֲשֶׁר לְעֵבֶר פַּרְנָךְ עַד־הַיָּם אַרְתְּרָה וְעַד הַנַּחַל תִּינָה׃ (ד) וּלְאַשּׁוּר יָצָא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי אֶרֶץ אַשּׁוּר וְנִינְוֵה וְשִׁנְעָר וְעַד־גְּבוּל הוֹדוּ וְעָלָה לְכֶתֶף הַנָּחַל׃ (ה) וּלְאַרְפַּכְשַׁד יָצָא הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי כָּל־אֶרֶץ חֶבֶל הַכַּשְׂדִּים לִפְאַת מִזְרָחָה לִנְהַר פְּרָת קָרוֹב לַיָּם אַרְתְּרָה׃ (ו) וְכָל־מֵימֵי הַמִּדְבָּר עַד־לְבֹא אֶל־חֵיק הַיָּם הַנִּשְׁקָף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל אֶרֶץ הַלְּבָנוֹן וּשְׂנִיר וַאֲמָנָה וּמָחָה עַל־כֶּתֶף פְּרָת׃

(50 חוף הים האטלנטי-atlantisches Meer (D.)

(51 לובי כ״נ Ligyer (D.)

(52 Kelten (D.)

(53 פה חסר קצת מן הספר הכושי (D.)

(ז) וְלַאֲרָם יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי כָּל־אֶרֶץ אֲרַם נַהֲרַיִם בֵּין חִדֶּקֶל וּבֵין פְּרָת
מִצְּפוֹן הַכַּשְׂדִּים עַד־לְבֹא הָרֵי אַשּׁוּר׃ (ח) וְכָל־יֶתֶר הָאֲרָצוֹת עַד־הַיָּם
הַגָּדוֹל וְהָלַךְ וְקָרֵב קֵדְמָה אֶל־אָחִיו אַשּׁוּר׃ (ט) וְגַם יֶפֶת חִלֵּק אֶת־אֶרֶץ
הַנַּחֲלָה לְבָנָיו׃ (י) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הָרִאשׁוֹן לְגוֹמֶר לִפְאַת קֵדְמָה מִן־הַצָּפוֹן
וְעַד־הַנַּחַל תִּינָה׃ (יא) וּבַצָּפוֹן יָצָא לְמָגוֹג כָּל־תּוֹךְ הַצָּפוֹן עַד־לְבֹא אֶל־
הַיָּם מְעוֹט׃ (יב) וּלְמָדַי יָצָא לְנַחֲלָה לָרֶשֶׁת אוֹתָהּ לִפְאַת מַעֲרָבָה עַל־פְּנֵי
שְׁנֵי אָחָיו עַד־הָאִיִּים וְעַד־גְּבוּלֵי הָאִיִּים׃ (יג) וּלְיָוָן 54) יָצְאָה הַנַּחֲלָה
הָרְבִיעִית כָּל־הָאִי וְהָאִיִּים לְכֶתֶף אַלְדוֹד׃ (יד) וּלְתֻבַל יָצְאָה הַנַּחֲלָה
הַחֲמִישִׁית בֵּין הַלָּשׁוֹן הַפּוֹנָה לִפְאַת אוֹרָה נַחֲלַת לוּד עַד־הַלָּשׁוֹן הַשְּׁנִיָּה
הַנּוֹטָה אֶל־תּוֹךְ הַלָּשׁוֹן הַשְּׁלִישִׁית 55)׃ (טו) וּלְמֶשֶׁךְ יָצְאָה הַנַּחֲלָה הַשִּׁשִּׁית
וְכָל־הָעֵבֶר הַשֵּׁנִי מִן־הַלָּשׁוֹן הַשְּׁלִישִׁית עַד־לְבֹא קִדְמַת גָּדִיר 56)׃
(טז) וּלְתִירָס יָצְאָה הַנַּחֲלָה הַשְּׁבִיעִית וַיְהִי־לוֹ הָאִיִּים הַגְּדוֹלִים בְּתוֹךְ הַיָּם
אֲשֶׁר בְּנַחֲלַת חָם וְאִיֵּי קַמָּטוּרִי׃ (יז) וְלִבְנֵי אַרְפַּכְשַׁד יָצְאָה הַנַּחֲלָה
הַמְאֻשָּׁרָה׃ (יח) כָּכָה הִתְנַחֲלוּ בְנֵי־נֹחַ לִבְנֵיהֶם לִפְנֵי נֹחַ אֲבִיהֶם וַיַּשְׁבַּע
אוֹתָם בִּשְׁבוּעַת אָלָה אִם יִתְחָרֶה אִישׁ מֵהֶם לִכְבֹּשׁ נַחֲלָה אֲשֶׁר לֹא נָפְלָה
לוֹ בַּגּוֹרָל׃ (יט) וְכֻלָּם עָנוּ וְאָמְרוּ אָמֵן וְאָמֵן לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם
בְּדוֹרוֹתֵיהֶם׃ (כ) עַד־יוֹם הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר בּוֹ יִשְׁפּוֹט יהוה אֱלֹהִים אוֹתָם
בְּחֶרֶב וּבָאֵשׁ עַל־כָּל־רָעַת טוּמְאַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם כִּי מָלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ רֶשַׁע
וְטוּמְאָה זְנוּנִים וְחַטָּאָה׃

פ. י.

(א) וּבַשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל הַזֶּה הֵחֵלּוּ הַמַּלְאָכִים הַטְּמֵאִים לְהַחֲטִיא אֶת
בְּנֵי־נֹחַ לְפַתּוֹתָם וּלְהָשִׁיבָם עַד־דַּכָּא׃ (ב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־נֹחַ אֶל־אֲבִיהֶם
וַיְסַפְּרוּ לוֹ עַל־אוֹדוֹת הָרוּחוֹת אֲשֶׁר הֶחֱטִיאוּ אֶת בְּנֵי־בְנֵיהֶם הִדִּיחוּם
בַּחֲשֵׁכָה וְהֶמִיתוּם׃ (ג) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יהוה אֱלֹהָיו וַיֹּאמַר אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת
לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עָשִׂיתָ בְּרַחֲמֶיךָ וַתַּצֵּל אוֹתִי וְגַם בָּנַי מִמֵּי־הַמַּבּוּל וְלֹא־
נְתַתַּנִי לִרְאוֹת שַׁחַת כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְבָנִים מַשְׁחִיתִים׃ (ד) כִּי חַסְדְּךָ גָּדוֹל
עָלַי וְרַבִּים רַחֲמֶיךָ עַל־נַפְשִׁי׃ (ה) יִגְדַּל־נָא חַסְדְּךָ עַל בָּנֶיךָ אַל־יִמְשְׁלוּ
בָם הַמַּלְאָכִים הָרָעִים לְבַל יַשְׁחִיתוּם אֶת־הָאָרֶץ׃ (ו) הֵן בֵּרַכְתָּ אוֹתִי וְאֶת־
בָּנַי כִּי נִפְרֶה וְנִרְבֶּה וּנְמַלֵּא אֶת־הָאָרֶץ׃ (ז) אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָשׂ

---

54) הוא אכלים אדלוד ואיטל א (D.)
55) סתומים הדברים והמקום פה (D.)
56) הוא גָּדִית הנ״ל (D.)

הַשּׁוֹמְרִים אֲבוֹת הַמַּלְאָכִים הָאֵלֶּה בְּיָמַי 57) ׃ (ח) וְגַם אֶת־הַמַּלְאָכִים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר בַּחַיִּים חַיָּתָם אֱסוֹר וּכְלָאֵם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיָּה לְבַל יַשְׁחִיתוּ בִּבְנֵי
עַבְדְּךָ אֱלֹהָי כִּי אַכְזָרִים הֵמָּה וּלְהַשְׁחִית נִבְרָאוּ ׃ (ט) אַל יִמְשְׁלוּ בְּרוּחוֹת
הַחַיִּים כִּי אַתָּה לְבַדְּךָ יָדַעְתָּ אֶת־מִשְׁפָּטָם וְאַל־יְהִי לָהֶם שִׁלְטוֹן עַל בְּנֵי־
הַצֶּדֶק מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם ׃ (י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ לֶאֱסוֹר אֶת כֻּלָּם ׃
(יא) וַיָּבֹא שַׂר הָרוּחוֹת מַשְׂטֵמָה 58) וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי הֲלֹא יִוָּתְרוּ מֵהֶם
שְׂרִידִים לְפָנַי לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־כֹּל אֲשֶׁר אוֹמַר לָהֶם ׃ (יב) כִּי
אִם־לֹא יִשָּׁאֵר לִי אִישׁ מֵהֶם לֹא־אוּכַל לְהַשְׁלִים כֹּחַ חֶפְצִי בִּבְנֵי־אָדָם ׃
(יג) כִּי הִנֵּה הֵנָּם לְהַשְׁחִית וּלְהַחֲטִיא עַל־פִּי דְבָרִי בְּמֶמְשַׁלְתִּי כִּי רַבָּה רָעַת
בְּנֵי־אָדָם ׃ (יד) וַיֹּאמֶר הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי יִוָּתֵר מֵהֶם לְפָנָי וְתֵשַׁע יָדוֹת יֵרְדוּ
אֶל מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט ׃ (טו) וַיֹּאמֶר אֶחָד מִמֶּנּוּ נוֹרֶה לְנֹחַ אֶת־כָּל הָרְפוּאוֹת
כִּי יָדַע כִּי לֹא־יִתְהַלְּכוּ בִּצְדָקָה וְלֹא יִלָּחֲמוּ בְּמֵישָׁרִים ׃ (טז) וַנַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה וַנֶּאֱסוֹר בִּמְקוֹם הָעוֹנֶשׁ אֶת כָּל־[הָרוּחוֹת] הָרָעוֹת הַמְחַבְּלִים וְאֶת
הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי הוֹתַרְנוּ מֵהֶם לְמַעַן יַעֲשׂוּ אֶת־מִשְׁפַּט הַשָּׂטָן עַל־הָאָרֶץ ׃
(יז) וְאֶת רְפֻאוֹת תְּעָלָה לְכָל־מַדְוֵי הָרוּחוֹת הִגַּדְנוּ לְנֹחַ וְאֶת מְזִמּוֹת נִכְלֵיהֶם
לְהַחֲטִיא אֵיךְ יֵרָפְאוּ בְּצִמְחֵי הָאֲדָמָה ׃ (יח) וַיִּכְתֹּב נֹחַ בְּסֵפֶר 59) אֶת־כֹּל
אֲשֶׁר הוֹרִינוּ אוֹתוֹ עַל כָּל־מִינֵי מַרְפֵּא ׃ (יט) כָּכָה נִכְלְאוּ הָרוּחוֹת הָרָעוֹת
מֵעַל בְּנֵי־נֹחַ ׃ (כ) וַיִּתֵּן אֶת כָּל־הַמִּכְתָּבִים אֲשֶׁר כָּתַב אֶל־שֵׁם בְּנוֹ הַבְּכוֹר
כִּי אוֹתוֹ אָהַב מִכָּל־בָּנָיו ׃ (כא) וַיִּשְׁכַּב נֹחַ עִם־אֲבוֹתָיו וַיִּקָּבֵר עַל־הָהָר
לוּבָר בְּאֶרֶץ אֲרָרָט ׃ (כב) תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה מָלְאוּ לִימֵי
חַיָּיו תִּשְׁעָה־עָשָׂר יוֹבְלִים וּשְׁנֵי שָׁבֻעִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים ׃ (כג) וַיְהִי בְּחַיָּיו
עַל־הָאָרֶץ צַדִּיק תָּמִים מְאֹד נַעֲלָה עַל־כָּל־בְּנֵי אָדָם מִלְּבַד חֲנוֹךְ ׃
(כד) כִּי תוֹלְדֹת חֲנוֹךְ הָיְתָה לָעֵדוּת לְדוֹרוֹת עוֹלָם לְהַגִּיד אֶת־כֹּל אֲשֶׁר

---

57) עיין בספר חנוך ע"ו ס'—י'

58) הוא שטן (D.)

59) ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה כתוב בספר נח הנזכר במבוא וז"ל: זה ספר הרפואות אשר העתיקו החכמים הראשונים מספר שם בן נח אשר נמסר לנח בלובר ההר מהרי אררט אחרי המבול, כי בימים ההמה ובעת ההיא החלו רוחות הממזרים להתגרות בבני נח להשטות ולהטעות ולחבל ולהכות בחלאים ובמכאובים ובכל מיני מדוה הממיתים ומשחיתים את בני אדם. אז באו כל בני נח ובניהם יחדיו ויספרו את נגעיהם לנח אביהם ויגידו לו על אודות המכאובים הנראים בבניהם. וידע נח כי מעון האדם ומדרך פשעיהם יתענו בכל מיני החלואים ומדוים. אז קידש נח את בניו ואת בני ביתו יחדיו. ויגש אל המזבח ויעל עולות ויתפלל אל האלהים ויעתר לו. וישלח מלאך אחד ממלאכי הפנים מן הקדושים ושמו רפאל לכלא את רוחות הממזרים מתחת השמים לבלתי השחית עוד בבני האדם. ויעש המלאך כן ויכלאם אל בית המשפט, רק אחד מעשרה הניח להתהלך בארץ לפני שר המשטמה לרדות בם במרשיעים לנגע ולענות בהם בכל מיני מדוה ותחלואים ולנגע במכאובים. ואת רפואות נגעי בני אדם וכל מיני רפואות הגיד למלאך לרפא בעצי הארץ וצמחי האדמה ועיקריה. וישלח את שרי הרוחות הנותרים מהם להראות לנח ולהגיד לו את עצי הרפואות עם כל דשאיהם וירקיהם ועשביהם ועיקריהם וזרעיהם למה נבראו וללמדו כל דברי רפואתם למרפא ולחיים. ויכתוב נח את הדברים האלה על ספר ויתנהו לשם בנו הגדול עכ"ל (J.)

יִקְרָא לְדוֹר וָדוֹר בַּיּוֹם הַמִּשְׁפָּט׃ (כה) וּבְיוֹבֵל הָאַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים בַּשָּׁנָה
הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִי לָקַח־לוֹ פֶּלֶג אִשָּׁה וּשְׁמָהּ לוֹמְנָה בַּת שִׁנְעָר׃
(כו) וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ רְעוּ׃
(כז) כִּי־אָמַר הִנֵּה הֵרֵעוּ בְּנֵי אָדָם בִּמְזִמַּת תּוֹעֵבָה כִּי יָזְמוּ לִבְנוֹת לָהֶם
עִיר וּמִגְדָּל בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר כִּי נָסְעוּ מֵאֲרָרַט מִקֶּדֶם אֶל־שִׁנְעָר׃ (כח) כִּי
בְּיָמָיו בָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל בְּאָמְרָם נַעֲלֶה־בּוֹ הַשָּׁמָיְמָה׃ (כט) וַיָּחֵלּוּ לִבְנוֹת
בַּשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי וַיִּשְׂרְפוּ בָאֵשׁ וַתְּהִי לָהֶם הַלְּבֵנָה לְאָבֶן וְהַחֵמָר אֲשֶׁר
דָּבְקוּ בוֹ אֵת טוּרֵי הָאֲבָנִים הָיָה חֵמָר מִן־הַיָּם וּמִן מַעְיְנֵי־מַיִם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
שִׁנְעָר׃ (ל) וַיִּבְנוּ אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה. . . [59]׃ (לא) וַיֹּאמֶר יהוה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ הֵן עַם אֶחָד וְזֶה הַחִלָּם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־אָרִךְ מֵהֶם׃
(לב) הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ׃
(לג) וַיְפוּצוּ בָּאֲרָצוֹת וּבַגּוֹיִם וְלֹא יוֹסִיפוּ עוֹד לָשִׁית עֵצָה בִּלְבָבָם עַד־יוֹם
הַמִּשְׁפָּט׃ (לד) וַיֵּרֶד יהוה וַנֵּרֶד עִמּוֹ לִרְאוֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר
בָּנוּ בְנֵי־הָאָדָם׃ (לה) וַיְעַלֵּג כָּל־מִלָּה בִּלְשׁוֹנָם וְלֹא שָׁמַע אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ
וַיֶּחְדְּלוּ לִבְנוֹת הָעִיר וְהַמִּגְדָּל׃ (לו) עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם כָּל־אֶרֶץ שִׁנְעָר בָּבֶל
כִּי־שָׁם בָּלַל יהוה שְׂפַת כָּל־בְּנֵי הָאָדָם וּמִשָּׁם נָפֹצוּ בְּעָרֵיהֶם לִלְשׁוֹנוֹתָם
וּלְגוֹיֵהֶם׃ (לז) וַיְשַׁלַּח יהוה רוּחַ חָזָק עַל־מִגְדָּלָם וַיֶּהֶרְסֵהוּ עַל־הָאָרֶץ׃
(לח) וְהִנֵּה הוּא בֵּין אֶרֶץ אַשּׁוּר וּבֵין בָּבֶל בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיִּקְרְאוּ אֶת־שְׁמוֹ
חֳרָבוֹת׃ (לט) בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי לַיּוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים
נָפֹצוּ בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר׃ (מ) וַיֵּלֶךְ חָם וּבָנָיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָפְלָה־לוֹ בְּגוֹרַל
נַחֲלָתוֹ אֶל־אֶרֶץ הַנֶּגֶב׃ (מא) וּכְנַעַן רָאָה אֶת־אֶרֶץ הַלְּבָנוֹן עַד־נַחַל
מִצְרַיִם כִּי טוֹבָה הִיא מְאֹד וְלֹא־הָלַךְ אֶל־אֶרֶץ נַחֲלָתוֹ מַעֲרָבָה לַיָּם׃
(מב) וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ לְבָנוֹן מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב לִבְנֵי מְתֵי הַלְּבָנוֹן וּלְכָתֵף הַיָּם
לְאָרְכּוֹ׃ (מג) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חָם אָבִיו וְכוּשׁ וּמִצְרַיִם אֶחָיו לֵאמֹר הֵן נֶאֱחַזְתָּ
בְּאֶרֶץ לֹא לְךָ אֲשֶׁר לֹא נָפְלָה לָנוּ בְּגוֹרָל׃ (מד) לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן כִּי אִם
תַּעֲשֶׂה כֹּה אָז נָפוֹל תִּפֹּל בַּחֶרֶב גַּם־אַתָּה גַּם־בָּנֶיךָ בָּאָרֶץ וִהְיִיתֶם לְאָלָה׃
(מה) כִּי בְחֹזֶק הַחֶרֶב נֶאֱחַזְתֶּם וּבְחָזְקַת הַחֶרֶב יִפְּלוּ בָנֶיךָ וְנִכְרַתָּ לְעוֹלָם׃
(מו) אַל תֵּשֵׁב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי שֵׁם כִּי לְשֵׁם וּלְבָנָיו נָפְלָה בַּגּוֹרָל לְנַחֲלָה׃
(מז) אָרוּר אַתָּה וְאָרוּר תִּהְיֶה מִכָּל־בְּנֵי נֹחַ בָּאָלָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ לִפְנֵי
הַשּׁוֹפֵט הַקָּדוֹשׁ וְלִפְנֵי אָבִינוּ נֹחַ׃ (מח) וְלֹא שָׁמַע בְּקוֹלָם וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
לְבָנוֹן מִן־חֲמָת עַד־לְבֹא מִצְרַיְמָה הוּא וּבָנָיו עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־כֵּן קָרָא

---

[59] כאן נחסר בנוסח הכושי כמה טורים מטושטשים ומקולקלים (D.)

לָאָרֶץ הַהִיא כְּנָעַן׃ (מט) וְיֶפֶת וּבָנָיו נָסְעוּ לִפְאַת מַעֲרָבָה וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ נַחֲלָתָם׃ (נ) וַיַּרְא מָדַי אֶת־אֶרֶץ הַיָּם וַתִּיטַב בְּעֵינָיו וַיִּדְרֹשׁ אוֹתָהּ מֵאֵת עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשַׁד אֲחִי אִשְׁתּוֹ׃ (נא) וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מָדַי עַל־פְּנֵי אֲחִי אִשְׁתּוֹ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם מוֹשָׁבוֹ וְשֵׁם מוֹשַׁב בָּנָיו מָדַי עַל־שֵׁם אֲבִיהֶם מָדָי׃

פ. יא.

(א) וּבַיּוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים 60) בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בּוֹ לָקַח רְעוּ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ עָרָה בַּת בֶּן־כֶּשֶׂד׃ (ב) וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׂרוּג בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא וְלַיּוֹבֵל הַהוּא׃ (ג) וּבְנֵי־נֹחַ הֵחֵלּוּ לְהִלָּחֵם אִישׁ בְּאָחִיו לִשְׁבּוֹת שְׁבִי וּלְהָמִית וְלִשְׁפּוֹךְ דַּם־אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלֶאֱכֹל דָּם׃ (ד) וְלִבְנוֹת עָרִים בְּצוּרוֹת וְחוֹמוֹת וּמִגְדָּלִים וַאֲנָשִׁים מֵהֶם הוֹאִילוּ לְהִתְנַשֵּׂא עַל־הָעָם וְלִיסּוֹד מַמְלָכוֹת בְּרֵאשִׁיתָם׃ (ה) וְלַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה וּלְסַכְסֵךְ עָם בְּעָם וְגוֹיִם בְּגוֹיִם וְעִיר בְּעִיר וּלְהָרַע אֶת־כֹּל וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם חֶרֶב וַחֲנִית וּלְלַמֵּד אֶת־בְּנֵיהֶם קֶשֶׁת׃ (ו) וַיָּחֵלּוּ לִלְכֹּד עָרִים וְלִמְכֹּר עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת׃ (ז) וְאוּר בֶּן־כֶּשֶׂד 61) בָּנָה אֶת־הָעִיר אוּר כַּשְׂדִּים וַיִּקְרָא לָהּ בִּשְׁמוֹ וּבְשֵׁם אָבִיו׃ (ח) וַיַּעַשׂ לָהֶם כּוֹכָבִים וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־אֱלֹהֵי מַסֵּכָה אֲשֶׁר עָשָׂה־לּוֹ׃ (ט) וַיָּחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת פְּסִילִים וּמַצֵּבוֹת וְכָל־תּוֹעֵבָה וְהָרוּחוֹת הַטְּמֵאוֹת עָזְרוּ לָהֶם וַיַּתְעוּם לֶאֱשׁוֹם אָשָׁם וּלְהִטַּמֵּא׃ (י) וְהַשַּׂר מַשְׂטֵמָה הִתְאַמֵּץ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־זֹאת וַיִּפְעַל עֲלִילוֹת רֶשַׁע וַחֲטָאִים וְכָל־פֶּשַׁע עַל־יְדֵי הָרוּחוֹת אֲשֶׁר תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ לְהַשְׁחִית וּלְהַאֲבִיד וְלִשְׁפֹּךְ דָּם עַל־הָאָרֶץ׃ (יא) לָכֵן קָרָא שְׁמוֹ שְׂרוּג כִּי שָׂרַךְ דְּרָכוֹ לַעֲשׂוֹת רַק חֵטְא וָפֶשַׁע׃ (יב) וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּאוּר כַּשְׂדִּים עַל־פְּנֵי אֲבוֹת [אִמּוֹ] וַיִּשְׁתַּחוּ לָאֱלִילִים׃ (יג) וַיִּקַּח־לוֹ אִשָּׁה בַּיּוֹבֵל הַשִּׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים בַּשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וּשְׁמָהּ מִלְכָּה בַּת חָבָר בַּת [אֲחוֹת] אָבִיו׃ (יד) וַתֵּלֶד־לוֹ אֶת־נָחוֹר בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַהוּא וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּאוּר כַּשְׂדִּים׃ (טו) וְאָבִיו חָכָם הַכַּשְׂדִּים לִמֵּד אוֹתוֹ לְנַבְּאוֹת וּלְהַטִּיף עֲתִידוֹת עַל־פִּי אוֹתוֹת הַשָּׁמָיִם׃ (טז) וּבַיּוֹבֵל הַשִּׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים בַּשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לָקַח־לוֹ אִשָּׁה וּשְׁמָהּ יִסְכָּה בַּת נַסְתַּג הַכַּשְׂדִּים וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן אֶת־תֶּרַח בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא׃

---

60) הגיה: יובל ארבעה ושלשים (D.)

61) עיין ספר נח הנ״ל ז״ל: ׳וחכמי מקדון הטו לאסותה לרפא בארץ, וחכמי מצרים הטו לכשף ולכסם במזלות ובכוכבים, ללמד את ספר מדרש הכשדים אשר העתיק קנגר בן [!] אור בן כשד לכל מעשה החרטומים׳. (J.)

(יז) וַיִּשְׁלַח הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה עוֹרְבִים וְצִפֳּרִים לֶאֱכוֹל אֶת־הַזֶּרַע אֲשֶׁר נִזְרַע
עַל־הָאֲדָמָה לְמַעַן שַׁחֵת אֶת־הָאָרֶץ לַחְמוֹס מִבְּנֵי־הָאָדָם אֶת־תְּבוּאוֹתֵיהֶם׃
(יח) כִּי בְּטֶרֶם יַעֲמִיקוּ אֶת־הַזֶּרַע בְּמַחֲרֵשָׁה לְקָטוּ אוֹתוֹ הָעוֹרְבִים מֵעַל־
פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ (יט) לָכֵן קָרָא שְׁמוֹ תֶּרַח כִּי הִתְחָרוּ בָּהֶם הָעוֹרְבִים
וְהַצִּפֳּרִים וַיֹּאכְלוּ אָכוֹל אֶת־זַרְעָם׃ (כ) וַתְּחִלֶּנָה שְׁנֵי הָרָעָב מִפְּנֵי
הַצִּפֳּרִים וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אָכְלוּ מֵעַל הָעֵצִים [. . . .]׃ (כא) וְאַף
בְּעָמָל גָּדוֹל יָכְלוּ בִּימֵיהֶם לְהַצִּיל שָׂרִיד מִכָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה׃ 62)
(כב) וּבַיּוֹבֵל הַתִּשְׁעָה וּשְׁלֹשִׁים בַּשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לָקַח־לוֹ
תֶּרַח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ עֶדְנָה בַּת אֲרָם בַּת אֲחוֹת אָבִיו לוֹ לְאִשָּׁה׃ (כג) וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא יָלְדָה בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אַבְרָם כְּשֵׁם אֲבִי
אִמּוֹ כִּי־מֵת בְּטֶרֶם יְחַבֵּל בְּנָהּ וּבְנוֹ׃ (כד) וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי הַנַּעַר לִרְאוֹת
בְּפֶשַׁע הָאָרֶץ כִּי נִתְעוּ בַשָּׁוְא עַל־יְדֵי הַפְּסִילִים וְהַתּוֹעֵבָה׃ (כה) וַיּוֹרֵהוּ
אָבִיו לִכְתּוֹב וּבִהְיוֹתוֹ בֶּן־שָׁבוּעַיִם הִתְפָּרֵד מֵאֵת אָבִיו לְבִלְתִּי הִשְׁתַּחֲוֹת
כָּמוֹהוּ לָאֱלִילִים׃ (כו) וַיּוֹאֶל לְהִתְפַּלֵּל אֶל־הַבּוֹרֵא כָּל־הַיְקוּם לְהַצִּילֵהוּ
מִשְּׁגִיאַת בְּנֵי־הָאָדָם וּלְבַל יִפּוֹל חֶבְלוֹ בְּפֶשַׁע וָרֶשַׁע אַחֲרֵי הִתְהַלְּכוֹ
בְּמֵישָׁרִים׃ (כז) וַיְהִי בִּימֵי הַזֶּרַע לְהַזּוֹרֵעַ אֶת־הָאָרֶץ וַיֵּצְאוּ כֻּלָּם יַחְדָּו
לִשְׁמוֹר אֶת־זַרְעָם מִפְּנֵי הָעוֹרְבִים׃ (כח) וַיֵּצֵא אַבְרָם בֵּינֵיהֶם וְהוּא נַעַר
בֶּן אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַתָּבֹא עֲדַת עוֹרְבִים כֶּעָנָן לֶאֱכֹל אֶת הַזָּרַע׃
(כט) וַיָּרָץ אַבְרָם לִקְרָאתָם בְּטֶרֶם יֵרְדוּ עַל־־הָאָרֶץ וַיִּגְעַר בָּהֶם
בְּטֶרֶם יִפְשְׁטוּ עַל־־הָאָרֶץ לֶאֱכֹל אֶת־הַזֶּרַע לֵאמֹר׃ (ל) אַל תֵּרְדוּ הִנָּה
שׁוּבוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בָּאתֶם מִשָּׁם וַיָּשׁוּבוּ׃ (לא) וַיַּעֲשׂוּ כֵּן בַּיּוֹם הַהוּא
לְשִׁבְעָה חֲבָלֵי עוֹרְבִים וּמִכֹּל הָעוֹרְבִים לֹא יָרַד גַּם־אֶחָד עַל־חֶלְקַת
הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אַבְרָם׃ (לב) וְכָל־הָעוֹמְדִים עִמּוֹ עַל־הַשָּׂדֶה הַהוּא
רָאוּ כִּי גָעַר לֵאמֹר הָעוֹרְבִים שׁוּבוּ וַיִּגְדַּל שְׁמוֹ בְּכָל־אֶרֶץ הַכַּשְׂדִּים׃
(לג) וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַהִיא כָּל־זֹרְעֵי זֶרַע וַיֵּלֶךְ אִתָּם עַד־כְּלוֹת יְמֵי
הַזָּרַע׃ (לד) וַיִּזְרְעוּ אֶת־־אַדְמָתָם וַיַּאַסְפוּ בַּשָּׁנָה הַהִיא אֶת־־תְּבוּאָתָם
וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂבָּעוּ׃ (לה) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי לִמֵּד אַבְרָם
אֶת־חָרָשֵׁי הָעֵץ הָעוֹשִׂים אֵת כְּלֵי־הַבָּקָר׃ (לו) וַיַּעֲשׂוּ כְלִי מִמַּעַל לָאָרֶץ
לְעֻמַּת דָּרְבַן הַמַּחֲרֵשָׁה לָשׂוּם עָלָיו אֶת מֶשֶׁךְ הַזֶּרַע וּלְהַפִּילֵהוּ מִשָּׁם
אֶל־־תּוֹךְ מַעֲנִית הַזֶּרַע לְהִסָּתֵר בָּאֲדָמָה׃ (לז) וְלֹא יָרְאוּ עוֹד מִפְּנֵי
הָעוֹרְבִים וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּכָל־דָּרְבְנוֹת הַמַּחֲרֵשׁוֹת מִמַּעַל לְהָאָרֶץ׃ (לח) וַיִּזְרְעוּ

---

62) כעין המחרש שהזכיר רש"י אצל נח (בראשית ה')

וַיַּעַבְרוּ אֵת כָּל־הָאָרֶץ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתָם אַבְרָם וְלֹא יָרְאוּ עוֹד
מִפְּנֵי הָעוֹרְבִים׃

פ. יב.

(א) וַיְהִי בַּשָּׁבֻעַ הַשִּׁשִּׁי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בּוֹ וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־תֶּרַח
אָבִיו וַיֹּאמַר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי׃ (ב) וַיֹּאמֶר מַה־בֶּצַע וּמַה־נּוֹעִיל
מִכָּל־הָאֱלִילִים [. . .] אֲשֶׁר תִּשְׁתַּחֲוֶה 63) לָהֶם הֲלֹא אֵין רוּחַ בְּקִרְבָּם
כִּי אִם קִלְלַת אֱלֹהִים וְתַעְתֻּעֵי־לֵב הֵם אֲשֶׁר אַתָּם עוֹבְדִים׃ (ג) עִבְדוּ
אֵת אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם הַנּוֹתֵן גֶּשֶׁם וְהַמּוֹרִיד טַל עַל־הָאֲדָמָה וְהָעוֹשֶׂה כֹּל
עַל־הָאָרֶץ וּבָרָא אֶת־הַכֹּל בִּדְבָרוֹ וְנֶפֶשׁ כָּל־חַי עַל־פָּנָיו׃ (ד) מַדּוּעַ
תַּעַבְדוּ אֵת אֲשֶׁר אֵין־רוּחַ בְּקִרְבָּם כִּי מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ הֵמָּה וְעַל כָּתֵף
תִּשָּׂאוּ אוֹתָם׃ (ה) לֹא לְעֵזֶר וְלֹא לְהוֹעִיל כִּי לְבֹשֶׁת וּלְחֶרְפָּה הֵמָּה
לְעוֹשֵׂיהֶם וּלְעוֹבְדֵיהֶם מַעֲשֵׂה תַעְתֻּעִים אַל תַּעַבְדוּ אוֹתָם׃ (ו) וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אָבִיו יָדַעְתִּי בְּנִי יָדַעְתִּי גַם־אָנִי אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְמִשְׁפַּחְתִּי כִּי
תְּתַנֵּנִי לַעֲבֹד אוֹתָם׃ (ז) אִם אֲגַלֶּה לָהֶם הָאֱמֶת וַהֲרָגוּנִי כִּי נַפְשָׁם דָּבְקָה־
בָּם לְעָבְדָם וּלְבָרְכָם הַחֲשֵׁה בְּנִי פֶּן יְמִיתוּךָ׃ (ח) וַיַּגֵּד אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֶל־שְׁנֵי אֶחָיו וַיִּחַר אַפָּם בּוֹ וַיִּדֹּם׃ (ט) וּבַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים בַּשָּׁבֻעַ
הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בּוֹ לָקַח אַבְרָם אִשָּׁה וּשְׁמָהּ שָׂרַי בַּת־אָבִיו
וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה׃ (י) הָרָן אָחִיו לָקַח־לוֹ (אִשָּׁה) בַּשָּׁנָה [. . . .] לַשָּׁבוּעַ
הַשְּׁלִישִׁי וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַיּוֹבֵל הַהוּא וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
לוֹט׃ (יא) וְגַם נָחוֹר אָחִיו לָקַח־לוֹ אִשָּׁה׃ (יב) וַיְהִי בִּשְׁנַת [הַשִּׁשִּׁים]
לְחַיֵּי אַבְרָם הִיא הַשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי וַיָּקָם אַבְרָם לַיְלָה
וַיִּשְׂרֹף אֶת־בֵּית הָאֱלִילִים וְכָל אֲשֶׁר־בּוֹ וְלֹא נוֹדַע לְאִישׁ דָּבָר׃
(יג) וַיָּקוּמוּ בַּלַּיְלָה לְהַצִּיל אֶת הָאֱלִילִים מִמַּאֲכוֹלֶת הָאֵשׁ׃ (יד) וַיְמַהֵר
הָרָן וַיָּבֹא לְהַצִּילָם וַתְּלַהֵט בּוֹ הַלֶּהָבָה וַיִּשָּׂרֵף בָּאֵשׁ וַיָּמָת בְּאוּר כַּשְׂדִּים
עַל־פְּנֵי תֶּרַח אָבִיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׂדִּים׃ (טו) וַיֵּצֵא תֶרַח מֵאוּר
כַּשְׂדִּים הוּא וּבָנָיו לָלֶכֶת אַרְצָה הַלְּבָנוֹן וְאַרְצָה כְּנַעַן וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ חָרָן׃
(טז) וַיֵּשֶׁב אַבְרָם עִם תֶּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ חָרָן שְׁבֻעַיִם׃ (יז) וַיְהִי בַּשָּׁבוּעַ
הַשִּׁשִּׁי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית בּוֹ וַיָּקָם אַבְרָם וַיֵּשֶׁב בַּלַּיְלָה בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי לְהַבִּיט בְּכוֹכָבִים מִן־הָעֶרֶב עַד־הַבֹּקֶר לָדַעַת מַה־דֶּרֶךְ הָרוּחַ 64)

---

63) נזכר מעשה אברהם והאלילים עיין ספר הישר דף י"א, ומאמר מעשה אברהם הנדפס בבית המדרש ח"א וח"ב. (J.) והפלא שלא נזכר כאן מקור הכבשן שהשליך נמרוד את אברם לתוכו המפורסם הרבה באגדות שלנו! (B.)

64) עיין קס"ח י"א ס'.

עַל־הָאָרֶץ בַּשָּׁנָה הַהִיא׃ (יח) וַיְהִי לְבַדּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ לְהַבִּיט וַיָּבֹא דָבָר בְּלִבּוֹ
וַיֹּאמַר כָּל־־אוֹתוֹת הַכּוֹכָבִים וְאוֹתוֹת הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ בְּיַד־יהוה הֵמָּה׃
(יט) לָמָּה זֶּה אֶדְרָשֵׁם בִּרְצוֹנוֹ יַמְטִיר יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וּבִרְצוֹנוֹ יוֹרִיד הַגֶּשֶׁם
וְהַכֹּל בְּיָדוֹ׃ (כ) וַיִּתְפַּלֵּל בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמַר אֵלִי אֵלִי אֵל־־עֶלְיוֹן אַתָּה
לְבַדְּךָ אֱלֹהַי וְאַתָּה בָּרָאתָ אֶת־כֹּל וְהַכֹּל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וּבְךָ בָּחַרְתִּי לֵאלֹהִים׃
(כא) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד הַמַּלְאָכִים הָרָעִים הָרוֹדִים בְּמַחְשְׁבוֹת לֵב־הָאָדָם לְבַל
יְסִירוּ אֶת־לְבָבִי מִמְּךָ אֱלֹהָי׃ (כב) וְאַל תִּתְּנֵנִי אוֹתִי וְאֶת זַרְעִי לְעוֹלָם לָסוּר
מֵאַחֲרֶיךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃ (כג) וַיֹּאמַר הַאָשׁוּב לִי אֶל־־אוּר כַּשְׂדִּים
הַמְבַקְשִׁים אֶת־פָּנַי לָשׁוּב אֲלֵיהֶם וְאִם אֵשֵׁב פֹּה בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ (כד) הַנְחֵה
אֶת־עַבְדְּךָ בְּדַרְכְּךָ אֱמֶת לְפָנֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּלְבַל אֶתְהַלֵּךְ בִּשְׁרִירוּת לִבִּי
אֱלֹהָי׃ (כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל וְהִנֵּה דְבַר יהוה בְּפִי אֵלָיו
לֵאמֹר׃ (כו) לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַרְאֶךָּ׃ (כז) וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ (כח) וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה מְבָרְכֶיךָ אֲבָרֵכָה
וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר׃ (כט) וְהָיִיתִי לְךָ לֵאלֹהִים וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ וּלְכָל־זַרְעֲךָ
וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ אָנֹכִי אֱלֹהֶיךָ׃ (ל) אַל תִּירָא מֵעַתָּה וְעַד כָּל־
דּוֹרוֹת הָאָרֶץ אֱלֹהֶיךָ אָנִי׃ (לא) וַיֹּאמֶר יהוה אֱלֹהִים אֵלַי פְּתַח פִּיו וּשְׂפָתָיו
וּפְקַח אָזְנָיו וָאָחֵל לְדַבֵּר עִבְרִית 65) כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ׃ (לב) וַיִּקַּח אֶת סִפְרֵי
אֲבוֹתָיו הַכְּתוּבִים עִבְרִית וַיַּעְתִּיקֵם אָז הֵחֵל לִלְמוֹד בָּהֶם וָאֲבָאֵר־לוֹ אֵת
כָּל־דָּבָר הַקָּשֶׁה וַיִּלְמַד בָּהֶם בִּימֵי שֵׁשֶׁת חָדְשֵׁי הַמָּטָר׃ (לג) וַיְהִי בַּשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי וַיְדַבֵּר אֶל־אָבִיו וַיּוֹדִיעֵהוּ כִּי יֵצֵא מֵחָרָן לָלֶכֶת
אַרְצָה כְּנַעַן לִרְאוֹת אוֹתָהּ וְאַחַר יָשׁוּב אֵלָיו׃ (לד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו תֶּרַח אָבִיו
לֵךְ בְּשָׁלוֹם אֱלֹהֵי הָעוֹלָם יַיְשִׁיר מַעְגַּל רַגְלֶךָ וֵאלֹהִים יִהְיֶה עִמְּךָ וְיָגֵן בַּעַדְךָ
מִכָּל־רָע׃ (לה) וְיִתֵּן לְךָ חֵן וְרַחֲמִים וָחֶסֶד לִפְנֵי כָל־רוֹאֶיךָ וְאַל־יִמְשָׁל־בְּךָ
אָדָם לַעֲשׂוֹת לְךָ רָעָה לֵךְ בְּשָׁלוֹם׃ (לו) וְאִם תִּמְצָא הָאָרֶץ חֵן בְּעֵינֶיךָ
לָשֶׁבֶת בָּהּ הָבָה וְקָחֵנִי אֵלֶיךָ וְקַח עִמְּךָ אֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן אָחִיךָ לְךָ לְבֵן
וֵאלֹהִים יְהִי עִמְּךָ 66)׃

פ. יג.

(א) וַיֵּצֵא אַבְרָם מֵחָרָן וַיִּקַּח אֶת־־שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן הָרָן אָחִיו אִתּוֹ
אַרְצָה כְּנָעַן׃ (ב) וַיָּבֹא [אַרְצָה כְּנַעַן] וַיַּעֲבֹר עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד

---

65) עיין בראשית רבה פ׳ מ״ב (B.)

66) גם בספר הישר נמצא מעשה הזה מסובב, ואולי הכ״ל פ׳ ל״ח יש לו מקור לפוס״ע (B.)

אֵלוֹן הָם׃ (ג) וַיֹּאמֶר יהוה אֵלָיו לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן
שָׁם מִזְבֵּחַ וַיַּעַל עָלָיו אִשֶּׁה לַיהוה הַנִּרְאָה אֵלָיו׃ (ד) וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה
בֵּית־אֵל מַיִם וְהָעַי [מִקֶּדֶם] וַיֵּט אָהֳלֹה׃ (ה) וַיַּרְא כִּי טוֹבָה הָאָרֶץ וְרַחֲבַת־
יָדַיִם מְאֹד וְכִי כֹל בָּהּ׃ (ו) גֶּפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן וְאֵלָה וְעֵצִים רַעֲנַנִּים וַאֲלוֹנִים
וְזֵיתִים וַאֲרָזִים וּבְרוֹשִׁים וַעֲצֵי־־הַלְּבָנוֹן וְכֹל עֲצֵי הַשָּׂדֶה וְכִי כֻלָּהּ מַשְׁקָה
בֶּהָרֶיהָ׃ (ז) וַיְבָרֶךְ אֶת־יהוה אֲשֶׁר הֱבִיאוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים אֶל־הָהָר הַזֶּה׃
(ח) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בַּשָּׁבֻעַ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיִּבֶן
מִזְבֵּחַ עַל הָהָר הַזֶּה וַיִּקְרָא בְשֵׁם יהוה אַתָּה אֵלִי אֱלֹהֵי עוֹלָם׃ (ט) וַיַּעַל
עַל־הַמִּזְבֵּחַ אִשֶּׁה לַיהוָה לְמַעַן יִהְיֶה עִמּוֹ וְלֹא יַעַזְבֵהוּ כָּל־יְמֵי־חַיָּיו׃ (י) וַיָּקָם
מִשָּׁם וַיִּסַּע [הַנֶּגְבָּה] וַיָּבֹא עַד־חֶבְרֹן וְחֶבְרוֹן נִבְנְתָה אָז וַיֵּשֶׁב שָׁם שְׁנָתַיִם
יָמִים׃ [. . . (יא) וַיִּסַּע] אַבְרָם מִצְרַיְמָה בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבוּעַ וַיָּגָר
בְּמִצְרַיִם חָמֵשׁ שָׁנִים 67) לִפְנֵי הִלָּקַח אִשְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ׃ (יב) וְצוֹעַן מִצְרַיִם
נִבְנְתָה אָז שֶׁבַע שָׁנִים אַחֲרֵי חֶבְרֹן׃ (יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר לָקַח פַּרְעֹה אֶת־שָׂרַי
אֵשֶׁת אַבְרָם וַיְנַגַּע יהוה אֶת־פַּרְעֹה וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ בִּנְגָעִים גְּדֹלִים עַל־
דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם׃ (יד) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּצֹּאן וּבַבָּקָר וּבַחֲמוֹרִים
וּבַסּוּסִים וּבַגְּמַלִּים וּבַעֲבָדִים וּבִשְׁפָחוֹת וּבַכֶּסֶף וּבַזָּהָב עַד־מְאֹד׃ (טו) וְגַם־
לוֹט בֶּן־אָחִיו הָיָה כָּבֵד׃ (טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הֵשִׁיב פַּרְעֹה אֶת־־שָׂרַי אִשְׁתּוֹ
וַיַּעְתֵּק מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּבֹא אֶל־־מָקוֹם אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיְבָרֶךְ אֶת־
יהוה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר הֱשִׁיבֵהוּ בְשָׁלוֹם׃ (יז) וַיְהִי בַּיּוֹבֵל [הָאֶחָד וְאַרְבָּעִים]
בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן וַיָּשָׁב אֶל־הַמָּקוֹם הַהוּא וַיַּעַל שָׁם אִשֶּׁה
וַיִּקְרָא בְשֵׁם יהוה וַיֹּאמַר יהוה אֵל עֶלְיוֹן אֱלֹהַי אַתָּה לְעוֹלָם׃ (יח) וּבַשָּׁנָה
הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ נִפְרַד לוֹט מֵעִמּוֹ׃ (יט) וְלוֹט יָשַׁב בִּסְדֹם וְאַנְשֵׁי סְדוֹם
רָעִים מְאֹד׃ (כ) וַיִּתְעַצֵּב אֶל־־לִבּוֹ כִּי־נִפְרַד בֶּן־־אָחִיו מֵעִמּוֹ כִּי־לֹא־הָיוּ
לוֹ בָנִים׃ (כא) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַהִיא לַשָּׁבֻעַ הַזֶּה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבָּה לוֹט וַיֹּאמֶר
יהוה אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד־לוֹט מֵעִמּוֹ לֵאמֹר׃ (כב) שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם [צָפוֹנָה] וָנֶגְבָּה וָקֵדְמָה כִּי אֶת־כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתָּה רוֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה עַד־עוֹלָם׃ (כג) וְשַׂמְתִּי אֶת־זַרְעֲךָ
כְּחוֹל הַיָּם [אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־־חוֹל הַיָּם] גַּם זַרְעֲךָ יִמָּנֶה׃
(כד) קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּהּ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ וּרְאֵה כֻלָּהּ כִּי לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּהּ׃
(כה) וַיִּסַּע אַבְרָם חֶבְרוֹנָה וַיֵּשֶׁב שָׁם׃ (כו) וּבַשָּׁנָה הַהִיא בָּא כְּדָרְלָעֹמֶר
מֶלֶךְ עֵילָם וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ־שִׁנְעָר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר וְתִדְעָל מֶלֶךְ הַגּוֹיִם׃
(כז) וַיַּכּוּ אֶת־־מֶלֶךְ סְדֹם וַיָּנָס מֶלֶךְ עֲמֹרָה וְרַבִּים נָפְלוּ פְּצוּעִים בַּשָּׂדִים

---

67) לפי הסדר עולם פרק א' לא היה אברם במצרים אלא ג' חדשים (B.)

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

בְּאֶרֶץ הַמֶּלַח בִּסְדֹם בְּאַדְמָה וּבִצְבוֹיִם׃ (כח) וַיִּשְׁבּוּ אֶת־לוֹט בֶּן־אֲחִי
אַבְרָם וְאֵת כָּל־רְכֻשׁוֹ וַיִּסְעוּ עַד־דָּן׃ (כט) וַיָּבֹא הַפָּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם כִּי
נִשְׁבָּה בֶּן־אָחִיו [. . .]׃ (ל) וַיָּבֵא עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ אֶת־מַעְשַׂר הַבִּכּוּרִים
לַיהוָה לְכַפֵּר בְּעַד אַבְרָם וּבְעַד זַרְעוֹ׃ (לא) וַיְשִׂימֶהָ אֱלֹהִים לְחָק־עוֹלָם
לָתֵת אוֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַמְשָׁרְתִים אֶת־פָּנָיו לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ עַד־עוֹלָם׃
(לב) וְהַחֹק הַזֶּה לֹא לְיָמִים הוּא כִּי־אִם לְדוֹרוֹת עוֹלָם שָׂם אוֹתוֹ לָתֵת לַיהוָה
מַעֲשֵׂר זֶרַע וְיַיִן וְשֶׁמֶן וּבָקָר וָצֹאן׃ (לג) וַיִּתֵּן אוֹתוֹ אֶל־כֹּהֲנָיו לֶאֱכוֹל
וְלִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ בְּשִׂמְחָה לְפָנָיו׃ (לד) וַיָּבֹא אֵלָיו מֶלֶךְ־סְדֹם וַיִּשְׁתַּחוּ לְפָנָיו
וַיֹּאמֶר אֲדוֹנִי אַבְרָם תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר הִצַּלְתָּ וְהַשָּׁלָל יְהִי־לָךְ׃ (לה) וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֵלָיו הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל־אֵל עֶלְיוֹן׃ (לו) אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ־נַעַל
וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת־אַבְרָם׃ (לז) בִּלְעָדַי
רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עוֹנָן אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא
הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם׃

פ. יד.

(א) וְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הַהוּא בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁלִישִׁי הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בַּחֲלוֹם לֵאמֹר׃ (ב) אַל־
תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מָגֵן לָךְ וּשְׂכָרְךָ יִהְיֶה הַרְבֵּה מְאֹד׃ (ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי
יֱהוִה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן־מֶשֶׁק שִׁפְחָתִי הוּא דַּמֶּשֶׂק
אֱלִיעֶזֶר יוֹרֵשׁ אוֹתִי וְלִי לֹא נָתַתָּה זָרַע׃ (ד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא יִירָשְׁךָ זֶה
כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ׃ (ה) וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
אֵלָיו הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם הֲתוּכַל לִסְפֹּר אוֹתָם׃
(ו) וַיַּבֵּט הַשָּׁמַיְמָה וַיַּרְא אֶת־הַכּוֹכָבִים וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ׃
(ז) וְהֶאֱמִין בַּיהוָה וַתֵּחָשֶׁב־לוֹ לִצְדָקָה׃ (ח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יהוה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת־לְךָ אֶת־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי לַאֲחֻזַּת עוֹלָם׃
(ט) וְלִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וֵאלֹהֵי זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ׃ (י) וַיֹּאמַר אֲדֹנָי יהוה וַיֹּאמַר
יהוה בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה׃ (יא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה־לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת
וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְכֶבֶשׂ מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר מְשֻׁלָּשׁ וְיוֹנָה׃ (יב) וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה
בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ׃ (יג) וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר אֵצֶל חֶבְרוֹן׃ (יד) וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ
וַיִּשְׁחַט אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּשְׁפֹּךְ אֶת־דָּמָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיְבַתֵּר אוֹתָם בַּתָּוֶךְ
וַיִּתֵּן אִישׁ בִּתְרוֹ לִקְרַאת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצִּפֳּרִים לֹא בָתָר׃ (טו) וַתֵּרַדְנָה
הַצִּפֳּרִים 68) עַל־הַבְּתָרִים וַיֵּשֶׁב אִתָּם אַבְרָם וְלֹא־נָתַן אֶת־הַצִּפֳּרִים לִנְגֹּעַ

---

68) ר״ל הצפרים ההם אשר לא בתר ירדו על בתרי הפגרים ויעט בהם אברם, ג. ועפי״ז מיושב היטב הכתוב שם (בראשית ט״ו י״א).

בָּהֶם׃ (טז) וַיְהִי כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַתִּפֹּל תַּרְדֵּמָה עַל־אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה
גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו׃ (יז) וַיֹּאמֶר אַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה׃ (יח) וְאֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ מִשָּׁם בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל׃ (יט) וְאַתָּה תָּבֹא
בְשָׁלוֹם אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְתִקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה׃ (כ) וּבַדּוֹר הָרְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה
כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה׃ (כא) וַיִּיקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיָּקָם וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה׃
(כב) וַתְּהִי לָהָבָה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן וְלַפִּיד אֵשׁ עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים׃ (כג) וּבַלַּיְלָה
הַהוּא כָּרַת יהוה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת׃ (כד) אֶת־הַקֵּינִי הַקְּנִזִּי הַפְּרִזִּי
הָרְפָאִים [. .] הַחִוִּי הָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי הַגִּרְגָּשִׁי וַיַּעַל מֵעָלָיו׃ (כה) וַיַּעַל
אַבְרָם אֶת־הַגְּזָרִים וְאֶת־הַצִּפֳּרִים עַל־מִנְחוֹתֵיהֶם וְנִסְכֵּיהֶם וַתֹּאכַל אֹתָם
הָאֵשׁ׃ (כו) וּבַלַּיְלָה הַהוּא כָּרַת בְּרִית אֶת־אַבְרָם עַל־פִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרַתְנוּ אֶת־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה׃ (כז) וַיְחַדֵּשׁ־אֹתוֹ אַבְרָם לְמוֹעֵד וּלְחָק־לוֹ עַד־
עוֹלָם׃ (כח) וַיִּשְׂמַח אַבְרָם וַיַּגֵּד אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְשָׂרַי אִשְׁתּוֹ
וְהֶאֱמִין כִּי יִהְיֶה־לוֹ זֶרַע וְהִיא לֹא יָלָדָה׃ (כט) וַתִּיעַץ שָׂרַי אֶת־אִישָׁהּ
וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֹּא־נָא אֶל־שִׁפְחָתִי הַמִּצְרִית אֶל־הָגָר אוּלַי אִבָּנֶה לְךָ מִמֶּנָּה
זָרַע׃ (ל) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֵּן תַּעֲשִׂי׃
(לא) וַתִּקַּח שָׂרַי אֶת־הָגָר הַשִּׁפְחָה הַמִּצְרִית וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ
לוֹ לְאִשָּׁה׃ (לב) וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר וַתֵּלֶד־בֵּן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל בַּשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁית לַשָּׁבוּעַ הַזֶּה׃ (לג) וְאַבְרָם הָיָה בַּשָּׁנָה הַהִיא בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה
וְשֵׁשׁ שָׁנִים׃

פ. טו.

(א) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי [69] לַיּוֹבֵל הַהוּא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי
בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ עָשָׂה אַבְרָם חַג־בִּכּוּרֵי הַקָּצִיר׃ (ב) וַיַּקְרֵב מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַיהוָה וְעַל־הַקָּרְבָּנוֹת מֵרֵאשִׁית הַתְּבוּאָה עָשָׂה לְעוֹלָה לַיהוה פַּר
בֶּן בָּקָר אֶחָד וְאַיִל אֶחָד וְכֶבֶשׂ אֶחָד עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּלְבוֹנָה׃ (ג) וַיֵּרָא יהוה
אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי הָאֵל הַמּשֵׁל הֱיֵה רָצוּי לְפָנַי וְתָמִים׃ (ד) וְאֶתְּנָה
בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ מְאֹד׃ (ה) וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר
אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר׃ (ו) הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ וּנְתַתִּיךָ לְאַב הֲמוֹן גּוֹיִם׃ (ז) וְלֹא
יִקָּרֵא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אַבְרָם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם כִּי־אִם אַבְרָהָם כִּי אַב־
הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ׃ (ח) וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בִּמְאֹד וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמְּךָ

---

[69] קביל לסגנום הסליפי (D.)

יֵצֵאוּ׃ (ט) וַהֲקִמֹתִי אֶת־־בְּרִיתִי בֵּינְךָ וּבֵינִי וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם
לְחָק עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם׃ (י) וְנָתַתִּי לְךָ
וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה גָר בָּהּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת
לַאֲדוֹן לָהּ עַד־עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים׃ (יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם
וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ׃ (יב) וּנְמַלְתֶּם אֵת כָּל־בְּשַׂר
עָרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת חֻקַּת עוֹלָם לִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וְלַדּוֹרוֹת׃ (יג) בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת זָהָב מִכֹּל בְּנֵי
הַנָּכְרִים אֲשֶׁר הִכַּשְׁתֶּם׃ (יד) אֲשֶׁר מִזַּרְעֲךָ הוּא הִמּוֹל יִמּוֹל יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת
זָהָב יִמּוֹלוּ וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם לְחָק־־עוֹלָם׃ (טו) וְעָרֵל זָכָר בָּכֶם
אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־־בְּשַׂר עָרְלָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא
מֵעַמֶּיהָ כִּי אֶת־הַבְּרִית הֵפִירָה׃ (טז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ
לֹא־יִקָּרֵא עוֹד אֶת־־שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ׃ (יז) וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְנָתַתִּי
לְךָ מִמֶּנָּה בֵּן וּבֵרַכְתִּיו וְהָיָה לְגוֹי וּמַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנּוּ יֵצֵאוּ׃ (יח) וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּשְׂמַח וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הַלְּבֶן מֵאָה־שָׁנָה יִוָּלֵד וְאִם־שָׂרָה
הֲבַת תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד בֵּן׃ (יט) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לוּ יִשְׁמָעֵאל
יִחְיֶה לְפָנֶיךָ׃ (כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן־הוּא אֲבָל גַּם־שָׂרָה תֵּלֵד לְךָ בֵּן וְקָרָאתָ
אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וַהֲקִמֹתִי אֶת־־בְּרִיתִי אִתּוֹ לִבְרִית עוֹלָם וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו׃
(כא) וְגַם לְיִשְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ וְהִנֵּה׀ בֵּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרֵיתִי אֹתוֹ וְהִרְבֵּיתִי
אֹתוֹ בִּמְאֹד וּשְׁנֵים־עָשָׂר נְשִׂיאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל׃ (כב) וְאֶת־
בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לַמּוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת׃
(כג) וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים׃ (כד) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ
וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת־מִקְנַת זְהָבוֹ כָּל־זָכָר אֲשֶׁר הָיָה בְּבֵיתוֹ וַיָּמָל אֶת־
בְּשַׂר עָרְלָתָם׃ (כה) וּבַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ נִמֹּלוּ וְכָל־
מִקְנַת זְהָבוֹ מֵאֵת בְּנֵי־־הַנָּכְרִים נִמֹּלוּ אִתּוֹ׃ (כו) וְהַחֹק הַזֶּה הוּא לְכָל־
הַדּוֹרוֹת עַד עוֹלָם׃ (כז) וְאֵין לְשַׁנּוֹת אֶת־־הַיָּמִים וְלֹא לַעֲבוֹר עַל־־יוֹם
אֶחָד70) מִשְּׁמֹנַת הַיָּמִים כִּי בִרְכַּת עוֹלָם הִיא חֲרוּתָה וּכְתוּבָה עַל־לֻחוֹת
הַשָּׁמָיִם׃ (כח) וְכָל־נוֹלָד אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ עַד הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
אֵינֶנּוּ מִבְּנֵי־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם כִּי־אִם לִבְנֵי־שַׁחַת
הוּא׃ (כט) וּמִבִּלְתִּי אוֹת בִּבְשָׂרוֹ כִּי לֵאלֹהִים הוּא אַחַת דָּתוֹ לְהָשְׁחַת
וּלְהִשָּׁמֵד וּלְהִכָּרֵת מִן־־הָאָרֶץ כִּי אֶת־בְּרִית יהוה אֱלֹהֵינוּ הֵפַר׃ (ל) כִּי
אֶת־־יִשְׂרָאֵל קִדֵּשׁ לִהְיוֹת כְּכֹל מַלְאֲכֵי־־פָנָיו וּכְכֹל מַלְאֲכֵי הַקְּדוּשָּׁה

---

70) נראה כאלו רצונו לערער על הלכת המשנה שלנו (שבת י״ט ה׳) שקטן נמול גם לט׳ י׳ עשר יום (B.)

וּכְמַלְאָכָיו הַקְּדוֹשִׁים׃ (לא) וְגַם־אַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁמוֹר אוֹת
הַבְּרִית הַזֹּאת לְדֹרֹתֵיהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וְלֹא יִכָּרְתוּ מִן הָאָרֶץ׃ (לב) כִּי
הַחֻקָּה עֲרוּכָה לַבְּרִית לִשְׁמֹר אוֹתָהּ לְעוֹלָם בְּכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (לג) כִּי אֶת־
יִשְׁמָעֵאל וּבָנָיו וְאֶחָיו וְאֶת־־עֵשָׂו לֹא־הִקְרִיב יהוה אֵלָיו וְלֹא בָחַר בָּם׃
(לד) רַק אֶת־בְּנֵי אַבְרָהָם יָדַע וּבָחַר בְּיִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת־לוֹ לְעָם וַיְקַדְּשֵׁהוּ
וַיַּאַסְפֵהוּ מִכָּל־בְּנֵי הָאָדָם׃ (לה) הֵן רַבִּים הֵם הָעַמִּים וַעֲצוּמִים מְתֵי־חָלֶד
וְכֻלָּם לוֹ־הֵמָּה וְעַל־כֻּלָּם הִמְשִׁיל רוּחוֹת לְהַתְעוֹת אוֹתָם מֵאַחֲרָיו׃ (לו) וְעַל־
יִשְׂרָאֵל לֹא הִמְשִׁיל לֹא־מַלְאָךְ וְלֹא־רוּחַ[71] כִּי־הוּא לְבַדּוֹ מוֹשְׁלָם וְהוּא
נוֹצְרָם וְהוּא עוֹמֵד לִימִינָם נֶגֶד מַלְאָכָיו וְרוּחוֹתָיו וְנֶגֶד הַכֹּל׃ (לז) וְשָׁמְרוּ
אֶת כָּל־פִּקּוּדָיו וְהוּא יְבָרֵךְ אֹתָם וְהָיוּ לוֹ לְבָנִים וְהוּא יִהְיֶה־ [לָהֶם לְאָב]
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ (לח) וְהִנְנִי אוֹמֵר לְךָ מֵרֹאשׁ כִּי־לֹא יִשְׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת וְלֹא יָמוֹלוּ אֶת־בְּנֵיהֶם עַל־פִּי כָּל־הַחוֹק הַזֶּה׃ (לט) כִּי־
בִּבְשַׂר עָרְלָתָם יֶהְדְּלוּ מוּלֹת בְּנֵיהֶם וְכֻלָּם בְּנֵי־בְלִיַּעַל[72] יָנִיחוּ עָרְלַת
בְּנֵיהֶם כְּיוֹם הִוָּלְדָם[73]׃ (מ) וְקֶצֶף גָּדוֹל יֵצֵא עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת פְּנֵי
אֱלֹהִים עַל־אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִיתוֹ וּמִדְּבָרוֹ סָר לְבָבָם׃ (מא) וַיַּכְעִיסוּהוּ
וַיְנַאֲצוּהוּ לְבִלְתִּי שָׁמְרָם אֶת־־הָאוֹת הַזֹּאת כְּחֻקָּתָם וַתְּהִי לָהֶם עָרְלָה
כְּכָל־הַגּוֹיִם לְמַעַן יֹאבְדוּ וְיִכָּרְתוּ מִן־־הָאָרֶץ׃ (מב) וְלֹא־־יִהְיֶה לָהֶם עוֹד
מְחִילָה וּסְלִיחָה לִמְחוֹל וְלִסְלוֹחַ לָהֶם עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵיהֶם עַל־דְּבַר הַמֶּרִי
הַזֶּה עַד־עוֹלָם׃

פ. טז.

(א) וַנֵּרָא אֶל־־אַבְרָהָם בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וַנְּדַבֵּר
אִתּוֹ׃ (ב) וְגַם גִּלִּינוּ אֶת־אָזְנוֹ כִּי־־בֵן יִנָּתֶן־לוֹ מִשָּׂרָה אִשְׁתּוֹ׃
(ג) וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּשָׁמְעָהּ כִּי־דִבַּרְנוּ אֶת־־הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־אַבְרָהָם׃
(ד) וַנּוֹכִיחַ אוֹתָהּ וַתִּירָא וַתְּכַחֵשׁ לֵאמֹר לֹא צָחָקְתִּי׃ (ה) וַנֹּאמֶר־לָהּ אֵת
שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר נֶחֱרַת וְנִכְתָּב עַל לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם הוּא יִצְחָק׃ (ו) וְכַאֲשֶׁר
נָשׁוּב אֵלֶיהָ לַמּוֹעֵד תַּהַר לָלֶדֶת בֵּן׃ (ז) וּבַחֹדֶשׁ הַהוּא עָשָׂה אֱלֹהִים אֶת־
מִשְׁפָּטוֹ בְּעָרֵי סְדֹם וַעֲמֹרָה וּצְבוֹיִם וּבְכָל־אֶרֶץ הַיַּרְדֵּן׃ (ח) וַיִּשְׂרְפֵם בְּאֵשׁ
וּבְגָפְרִית וַיְאַבְּדֵם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כְּפִי־־אֲשֶׁר סִפַּרְנוּ לְךָ עַל אוֹדוֹת כָּל־
מַעֲשֵׂיהֶם׃ (ט) כִּי הָיוּ רָעִים וְחַטָּאִים מְאֹד וַיִּטַּמְּאוּ וַיִּזְנוּ וַיַּתְעִיבוּ עֲלִילָה

---

71) עיין פרקי דר"א פכ"ד (.B)

72) ובנוסח הכושי Beliar בל"ם בטעות החלוף ר"ל הקל במבטא.

73) רמז על מושכי ערלותיהם בימי היונים או בימי אנדריאנוס. ובפרקי דר' אליעזר פ' כ"ט מסופר שגם מלכי עשרת השבטים בטלו המילה עד שמסר אליהו הנביא נפשו על הדבר להחזירה (.B)

עַל־הָאָרֶץ׃ (י) בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יהוה אֶת־הַמִּשְׁפָּט בְּאַף וּבְחֵמָה עָשָׂה
כְּתוֹעֲבַת סְדֹם אֶת־הַמִּשְׁפָּט בִּסְדֹם׃ (יא) וְאֶת לוֹט הִצַּלְנוּ כִּי זָכַר אֱלֹהִים
אֶת־אַבְרָהָם וַיּוֹצִיאֵהוּ מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה׃ (יב) אֲבָל גַּם־הוּא וּבְנוֹתָיו חָטְאוּ
חַטָּאָה עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־נַעַשְׂתָה עַל־הָאָרֶץ מִימֵי הָאָדָם עַד־הֵנָּה כִּי
שָׁכַב הָאִישׁ עִם בִּתּוֹ׃ (יג) וְהִנֵּה נֶחֱרַץ עַל־כָּל־זַרְעוֹ וְנֶחֱרָת בַּלֻּחוֹת
לְהַשְׁמִידָם וּלְהַכְרִיתָם וְלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בָּהֶם כְּמוֹ בִסְדֹם לְבִלְתִּי הַשְׁאִיר־
לוֹ זֶרַע עַל־הָאָרֶץ בְּיוֹם הַפְּקֻדָּה׃ (יד) וּבַחֹדֶשׁ הַהוּא נָסַע אַבְרָהָם מֵחֶבְרוֹן
וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין־שׁוּר בְּהָרֵי גְרָר׃ (טו) וּבַחֲצִי הַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי
נָסַע מִשָּׁם וַיֵּשֶׁב בִּבְאֵר שָׁבַע׃ (טז) וּבַחֲצִי הַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי פָּקַד יהוה אֶת־
שָׂרָה וַיַּעַשׂ לָהּ כַּאֲשֶׁר אָמָר׃ (יז) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי 74)
בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם׃ (יח) בְּחַג בִּכּוּרֵי הַקָּצִיר
נוֹלַד יִצְחָק וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת־בְּנוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי׃ (יט) הוּא הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר
נִמּוֹל עַל־פִּי הַבְּרִית כַּמִּצְוָה עַד־עוֹלָם׃ (כ) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבוּעַ
הָרְבִיעִי בָּאנוּ אֶל־אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע וַנֵּרָא אֵלָיו כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ אֶל־
שָׂרָה כִּי נָבֹא אֵלֶיהָ׃ (כא) וְהִיא הָרְתָה לָלֶדֶת בֵּן וַנָּשָׁב בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
וַנִּמְצָא אֶת־שָׂרָה הָרָה לְפָנֵינוּ׃ (כב) וַנְּבָרֶךְ אֶת־שָׂרָה וַנְּסַפֵּר לְשָׂרָה אֶת־
כָּל־אֲשֶׁר צֻוֵּינוּ עַל־אוֹדוֹתָיו כִּי לֹא־יָמוּת עַד אֲשֶׁר אִם־הוֹלִיד שִׁשָּׁה
בָנִים׃ (כג) וְכִי יִרְאֶה אוֹתָם בְּטֶרֶם יָמוּת וְכִי רַק בְּיִצְחָק יִקָּרֵא שְׁמוֹ וְזַרְעוֹ׃
(כד) וְכִי כָל־זֶרַע בָּנָיו עוֹבְדֵי אֱלִילִים יִהְיוּ וּבַגּוֹיִם יִתְחַשְּׁבוּ אַךְ מִבְּנֵי יִצְחָק
יִהְיֶה הָאֶחָד לְזֶרַע קֹדֶשׁ וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב׃ (כה) כִּי־אִם נַחֲלַת עֶלְיוֹן
יִהְיֶה וּבִירְאֵי יהוה יִהְיֶה כָל־זַרְעוֹ לִהְיוֹת לַיהוה אוֹצַר סְגֻלָּה מִכָּל־הָעַמִּים
וְלִהְיוֹת לְמַמְלָכָה וּלְגוֹי קָדוֹשׁ׃ (כו) וַנִּסַּע לְדַרְכֵּנוּ וַנְּסַפֵּר לְשָׂרָה אֶת־כָּל
אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אִתּוֹ וַיִּשְׂמְחוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו שִׂמְחָה גְדוֹלָה מְאֹד׃ (כז) וַיִּבֶן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוה אֲשֶׁר הִצִּיל וְשִׂמַּח אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ מְגוּרָיו וַיַּעַשׂ חַג שִׂמְחָה
בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה שִׁבְעַת יָמִים אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בָּנָה בִּבְאֵר שָׁבַע וַיִּבֶן סֻכּוֹת
לוֹ וְלַעֲבָדָיו בֶּחָג הַזֶּה׃ (כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָג בָּרִאשׁוֹנָה עַל־הָאָרֶץ וּבְשִׁבְעַת
הַיָּמִים הָאֵלֶּה הִקְרִיב מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אִשֶּׁה לַיהוה׃
(כט) פָּרִים שִׁבְעָה שְׂעִירֵי־עִזִּים שְׁנַיִם אֵילִים שְׁנַיִם כְּבָשִׂים
שִׁבְעָה שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לְכַפֵּר בּוֹ בַּעֲדוֹ וּבְעַד זַרְעוֹ׃ (ל) וּלְתוֹדָה
אֵילִים שִׁבְעָה שְׂעִירֵי־עִזִּים שִׁבְעָה כְּבָשִׂים שִׁבְעָה עֲגָלִים בְּנֵי־בָקָר
שִׁבְעָה עַל־מִנְחוֹתֵיהֶם וְנִסְכֵּיהֶם׃ (לא) עַל־כָּל־חֶלְבָּם הִקְטִיר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אִשֶּׁה עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ׃ (לב) בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב הִקְטִיר לְבוֹנָה וְחֶלְבְּנָה

---

74) לפי האגדה שלנו נולד יצחק בפסח (B.)

וְנָטָף וְנֵרְד וּמֹר וּשְׁחֵלֶת וְקוֹשְׁט כָּל־־שִׁבְעַת הָאֵלֶּה הִקְרִיב שָׁחוּק בַּד בְּבַד מְמֻלָּח טָהוֹר׃ (לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָג הַזֶּה שִׁבְעַת יָמִים בְּשָׂמְחוֹ בְלִבּוֹ וּבְכָל־־נַפְשׁוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־־הָיוּ בְּבֵיתוֹ וְכָל־זָר וְכָל־־מַמְזֵר לֹא הָיוּ אִתּוֹ׃ (לד) וַיְבָרֶךְ אֶת־בּוֹרְאוֹ אֲשֶׁר יָצַר אוֹתוֹ בְּדוֹרוֹ כִּי כִרְצוֹנוֹ בָּרָא אוֹתוֹ׃ (לה) כִּי־יָדַע וְהִכִּיר כִּי מִמֶּנּוּ יֵצֵא צֶמַח הַצְּדָקָה לְדוֹרוֹת עוֹלָמִים וּכְמוֹ־כֵן יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַזֶּרַע הַקָּדוֹשׁ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־־הַכֹּל׃ (לו) וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הֶחָג הַזֶּה חַג לַיהוָה וַיִּשְׂמַח בְּשִׂמְחָה הַטּוֹבָה בְּעֵינֵי אֵל עֶלְיוֹן׃ (לז) וַנְּבָרֵךְ אוֹתוֹ לְעוֹלָם וְאֵת כָּל־זַרְעוֹ אַחֲרָיו לְכָל־דּוֹרוֹת הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הֶחָג הַזֶּה עַל־פִּי עֵדוּת לֻחוֹת הַשָּׁמָיִם׃ (לח) עַל־כֵּן נֶחֱרַת עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לְיִשְׂרָאֵל כִּי יַעֲשׂוּ אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לְרָצוֹן לִפְנֵי יהוה לְחֹק עוֹלָם בְּדֹרֹתֵיהֶם לְכָל־יְמוֹת עוֹלָמִים וְשָׁנִים׃ (לט) וְאֵין לְחָג הַזֶּה קֵץ הַיָּמִין כִּי־אִם לְעֹלָם נוֹעַד עַל־יִשְׂרָאֵל כִּי יַעֲשׂוּ אֹתוֹ וְיֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת וְיַעַנְדוּ עֲטָרוֹת צִיץ עַל־רֹאשָׁם׃ (מ) וְכַאֲשֶׁר יִקְחוּ עֲנַף עֲרָבָה עָבֹת מִן־הַנָּחַל כָּכָה לָקַח אַבְרָהָם לוּלְבֵי כַּפֹּת תְּמָרִים וּפְרִי עֵץ הָדָר׃ (מא) וַיָּסָב יוֹם בְּיוֹם עִם הָעֲנָפִים אֶת־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים בַּיּוֹם וּבַבֹּקֶר הִלֵּל וְהוֹדָה לֵאלֹהָיו עַל־כֹּל בְּשִׂמְחָה׃

פ. יז.

(א) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי 75) בַּיּוֹבֵל הַהוּא נִגְמַל יִצְחָק וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ׃ (ב) וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן־הָגָר הַמִּצְרִית הָיָה עַל־פְּנֵי אַבְרָהָם אָבִיו בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם׃ (ג) וַיִּשְׂמַח אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֶת־־יהוָה כִּי יִרְאֶה בָנִים מֵחֲלָצָיו וְלֹא־מֵת בְּלִי־בָנִים׃ (ד) וַיִּזְכֹּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ בְּיוֹם הִפָּרֵד לוֹט מֵעִמּוֹ וַיִּשְׂמַח כִּי נָתַן־לוֹ אֱלֹהִים זֶרַע עַל־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ׃ (ה) וַיְבָרֶךְ בְּקוֹל גָּדוֹל אֶת בּוֹרֵא כָּל־הַיְקוּם׃ (ו) וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת־יִשְׁמָעֵאל שֹׂמֵחַ וּמְכַרְכֵּר וְגַם אַבְרָהָם שָׂמֵחַ בּוֹ מְאֹד וַתְּקַנֵּא לִרְאוֹת בְּיִשְׁמָעֵאל וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם׃ (ז) גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת לֹא יִירַשׁ עִם־בְּנִי עִם־יִצְחָק׃ (ח) וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל־אוֹדֹת אֲמָתוֹ וְעַל־בְּנוֹ לְשַׁלַּח אוֹתָם מֵעַל פָּנָיו׃ (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־־אַבְרָהָם אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַיֶּלֶד וְעַל־הַשִּׁפְחָה כֹּל אֲשֶׁר אָמְרָה שָׂרָה אֵלֶיךָ שְׁמַע

---

75) סנ״ל : לשבוע הרביעי (D.)

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT
Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

דִּבְּרָה וַעֲשֵׂה אוֹתוֹ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ שֵׁם וָזָרַע׃ (י) וְאֶת־בֶּן־הַשִּׁפְחָה
הַזֹּאת לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימֶנּוּ כִּי מִמִּשְׁפַּחְתְּךָ הוּא׃ (יא) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר
וַיִּקַּח לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיָּשֶׂם אוֹתוֹ עַל־שִׁכְמָהּ הָגָר וְאֶת־הַנַּעַר וַיְשַׁלְּחֶהָ
וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע׃ (יב) וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֵמֶת וַיִּצְמָא
הַיֶּלֶד וְלֹא־יָכֹל לָלֶכֶת וַיִּפֹּל אָרְצָה׃ (יג) וַתִּקָּחֵהוּ אִמּוֹ וַתֵּלֶךְ וַתַּשְׁלִיכֵהוּ
תַּחַת עֵץ־שֶׁמֶן׃ (יד) וַתֵּלֶךְ הָלְאָה וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנֶּגְדּוֹ הַרְחֵק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת
כִּי אָמְרָה אַל־אֶרְאֶה בְּמוֹת יַלְדִּי וַתֵּשֶׁב וַתֵּבְךְּ׃ (טו) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ מַלְאַךְ
אֱלֹהִים אַחַד הַקְּדוֹשִׁים לֵאמֹר מַה־זֶּה תִּבְכִּי הָגָר קוּמִי־שְׂאִי אֶת־הַיֶּלֶד
וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדֵךְ בּוֹ כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹלֵךְ׃ (טז) וַתֵּרֶא אֶת־הַיֶּלֶד
וַתִּפְקַח אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת־הַחֵמֶת מַיִם וַתַּשְׁקְ
אֶת־יַלְדָּהּ׃ (יז) וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ נֹכַח פָּארָן וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי רֹבֶה קַשָּׁת וַיְהִי
אֱלֹהִים אִתּוֹ׃ (יח) וַתִּקַּח־לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת מִצְרַיִם וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ נְבָיוֹת כִּי אָמְרָה אֱלֹהִים הָיָה קָרוֹב לִי בְּקָרְאִי אֵלָיו׃ (יט) וַיְהִי
בַּשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לַיּוֹבֵל הַהוּא בִּשְׁנֵים
עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה נִדְבְּרוּ בַּשָּׁמַיִם דְּבָרִים אֲחָדִים עַל־אוֹדוֹת אַבְרָהָם׃
(כ) וַיֹּאמְרוּ כִּי נֶאֱמָנָה רוּחוֹ בְּכֹל אֲשֶׁר יְדַבֵּר יהוה אִתּוֹ וְכִי יֶאֱהַב אוֹתוֹ
וְנָכוֹן לִבּוֹ בְּכָל־פֶּגַע׃ (כא) וַיָּבֹא הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה וַיֹּאמֶר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים [76]
הִנֵּה אַבְרָהָם אוֹהֵב וּמוֹקִיר אֶת־בְּנוֹ יִצְחָק מִכֹּל׃ (כב) אֱמוֹר אֵלָיו לְהַקְרִיב
אוֹתוֹ לְעוֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְרָאָה תִרְאֶה אִם יַעֲשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְמַעַן
תֵּדַע אִם־נֶאֱמָנָה רוּחוֹ בְּכֹל אֲשֶׁר תְּנַסֵּהוּ׃ (כג) וֵאלֹהִים יָדַע כִּי נֶאֱמָנָה
רוּחַ אַבְרָהָם בְּכָל־הַפְּגָעִים אֲשֶׁר הֵבִיא עָלָיו כִּי־נִסָּה אוֹתוֹ בְּעֹשֶׁר
הַמְּלָכִים וְאַחֲרֵי־כֵן בְּאִשְׁתּוֹ בְּהִלָּקְחָהּ מִמֶּנּוּ׃ (כד) וְאַחֲרֵי־כֵן בְּיִשְׁמָעֵאל
וְהָגָר אֲמָתוֹ בְּשַׁלְּחוֹ אוֹתָם וּבְכֹל אֲשֶׁר נִסָּהוּ מָצָא אֶת־לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָיו׃
(כה) וְלֹא הִמְרָה אֶת־רוּחוֹ וְלֹא־אֵחַר לַעֲשׂוֹתוֹ כִּי־הָיָה נֶאֱמָן וְאֶת־יהוה אָהֵב׃

פ. יח.

(א) וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃ (ב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
קַח אֶת־בִּנְךָ הָאָהוּב אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־הַר גָּבוֹהַּ וְהַעֲלֵהוּ
עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ׃ (ג) וַיַּשְׁכֵּם מִשָּׁם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־
אֲתוֹנוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עוֹלָה וַיֵּלֶךְ
אֶל־הַמָּקוֹם בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֹק׃ (ד) וַיָּבֹא אֶל־בְּאֵר
מַיִם וַיֹּאמֶר אֶל־נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם־הָאָתוֹן וַאֲנִי וְהַיֶּלֶד נֵלְכָה עַד־

---

76) בענין שטן המסית את ה' לבקש יצחק לעולה, עיין מס' סנהדרין פ"ט ב' וספר הישר דף כט (J.)

כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם׃ (ה) וַיִּקַּח אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל־שְׁכֶם
יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו עַד־
הַמָּקוֹם הַהוּא׃ (ו) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי בְנִי
[וַיֹּאמֶר] הִנֵּה הַמַּאֲכֶלֶת וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה אָבִי׃ (ז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יִרְאֶה־לּוֹ שֶׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיָּבֹא עַד־מְקוֹם הַר הָאֱלֹהִים׃ (ח) וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ
וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשָּׂא אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיְשִׂימֵהוּ עַל־הָעֵצִים
מִמַּעַל לַמִּזְבֵּחַ׃ (ט) וַיִּשְׁלַח אֶת־יָדוֹ לָקַחַת אֶת־הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת־
יִצְחָק בְּנוֹ׃ (י) וְאָנֹכִי עוֹמֵד לְפָנָיו וְלִפְנֵי הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה וַיֹּאמֶר יהוה אֱמֹר
אֵלָיו לְבַל יִשְׁלַח יָדוֹ אֶל־הַיֶּלֶד וְאַל־יַעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי יָדַעְתִּי כִּי־יְרֵא
אֱלֹהִים הוּא׃ (יא) וָאֶקְרָא אֵלָיו מִן־הַשָּׁמַיִם וָאֹמַר אֵלָיו אַבְרָהָם׀ אַבְרָהָם
וַיֶּחֱרַד וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃ (יב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַיֶּלֶד וְאַל־
תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת־
בִּנְךָ אֶת־בְּכֹרְךָ מִמֶּנִּי׃ (יג) וּכְלִמָּה כִסְּתָה אֶת־פְּנֵי מַשְׂטֵמָה הַשָּׂר׃
(יד) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל נֶאֱחָז בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם
וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ׃ (טו) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם
הַהוּא יהוה רָאָהוּ אֲשֶׁר יֵאָמֵר יהוה רָאָהוּ הוּא הַר צִיּוֹן׃ (טז) וַיִּקְרָא
יהוה אֶל־אַבְרָהָם שֵׁנִית בְּשֵׁם מִן־הַשָּׁמַיִם כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי לְדַבֵּר אֵלָיו בְּשֵׁם
יהוה׃ (יז) וַיֹּאמֶר בְּרֹאשִׁי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יהוה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ מִמֶּנִּי אֶת־בִּנְךָ אֶת־בְּכֹרְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ׃ (יח) כִּי־
בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ בֶּאֱמֶת וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל
אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת הַיָּם וְיִירַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו׃ (יט) וְהִתְבָּרְכוּ
בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי וְהֶרְאֵיתָ לַכֹּל כִּי־נֶאֱמָן
אַתָּה לִי בְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵךְ לְשָׁלוֹם׃ (כ) וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו
וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֵצֶל הַבְּאֵר שִׁבְעָה׃
(כא) וַיַּעַשׂ אֶת־הֶחָג הַזֶּה מִיָּמִים יָמִימָה בְּשִׂמְחָה שִׁבְעָה יָמִים וַיִּקְרָא־לוֹ
חַג יהוה כְּפִי שִׁבְעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר הָלַךְ שָׁמָּה וַיָּשָׁב בְּשָׁלוֹם׃ (כב) וּבְכֵן
נוֹעַד וְנִכְתָּב עַל לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לְיִשְׂרָאֵל וּלְזַרְעוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־הֶחָג הַזֶּה
שִׁבְעָה יָמִים בְּשִׂמְחָה׃

פ. יט.

הרא ז/ב ק(א) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ ~~הַשְּׁבִיעִי~~ לַיּוֹבֵל הַשְּׁנַיִם וְאַרְבָּעִים שָׁב
אַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב נֹכַח חֶבְרוֹן הִיא קִרְיַת אַרְבַּע׃ (ב) בַּשָּׁבוּעַ
הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַיּוֹבֵל הַהוּא מָלְאוּ יְמֵי חַיֵּי שָׂרָה וַתָּמָת בְּחֶבְרוֹן

וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם לִבְכֹּתָהּ וּלְקָבְרָהּ׃ (ג) וַיְנַס אֹתוֹ אִם נֶאֱמָנָה רוּחוֹ וְלֹא יוֹצִיא
דְבַר־מֶרִי מִפִּיו וַיִּמָּצֵא נְכוֹן־לֵב גַּם בַּדָּבָר הַזֶּה׃ (ד) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן רוּחוֹ
וַיְדַבֵּר בְּלֵב נָכוֹן אֶל־בְּנֵי־חֵת לָתֶת־לוֹ מָקוֹם לִקְבֹּר שָׁמָּה אֶת־מֵתוֹ מִלְּפָנָיו׃
(ה) וַיִּתֵּן יהוה אֶת־חִנּוֹ בְּעֵינֵי כָל־רוֹאָיו וַיִּשְׁתַּחוּ לִבְנֵי־חֵת וַיְחַל אֶת־פְּנֵיהֶם
וַיִּתְּנוּ־לוֹ אֶת־שְׂדֵה מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה נֹכַח מַמְרֵא הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְבָּעִים
שֶׁקֶל־כָּסֶף׃ (ו) וַיְבַקְשׁוּ אוֹתוֹ לֵאמֹר נָתֹן נִתֶּן־לְךָ אֶת־הַמָּקוֹם חִנָּם אֵין־
כֶּסֶף וַיְמָאֵן לְקַחְתּוֹ מֵאִתָּם חִנָּם כִּי־אִם שָׁקַל בִּמְחִיר הַמָּקוֹם כֶּסֶף טוֹב
וַיִּשְׁתַּחוּ לִפְנֵיהֶם פַּעֲמָיִם׃ (ז) וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אֶת־מֵתוֹ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה׃
(ח) וַיִּהְיוּ כָל־יְמֵי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים הֲלֹא
הֵמָּה שְׁנֵי יוֹבְלִים וְאַרְבָּעָה שָׁבֻעִים וְשָׁנָה אַחַת אֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה׃
(ט) וְזֹאת הָיְתָה הַמַּסָּה הָעֲשִׂירִית 77) אֲשֶׁר נִסָּה אַבְרָהָם בָּהּ וַיִּמָּצֵא נֶאֱמָן
וּנְכוֹן־רוּחַ׃ (י) וְלֹא־דִבֶּר מְאוּמָה כִּי־אָמַר יהוה אֵלָיו לָתֶת־לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו
אֶת־הָאָרֶץ כִּי־אִם בִּקֵּשׁ מָקוֹם שָׁם לִקְבֹּר אֶת־מֵתוֹ׃ (יא) וְכָכָה נִמְצָא
נֶאֱמָן וּנְכוֹן־רוּחַ וַיִּכָּתֵב לִידִיד־יהוה עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמָיִם׃ (יב) וּבַשָּׁנָה
הָרְבִיעִית בּוֹ לָקַח לִבְנוֹ לְיִצְחָק אִשָּׁה וּשְׁמָהּ רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־נָחֹר
אֲחִי־אַבְרָהָם׃ (יג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אִשָּׁה שְׁלִישִׁית וּשְׁמָהּ קְטוּרָה מִילִידֵי
עַבְדֵי בֵיתוֹ 78) כִּי מֵתָה הָגָר לִפְנֵי שָׂרָה׃ (יד) וַתֵּלֶד־לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים
אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יָקְשָׁן אֶת־מְדָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ. ; . 79) ׃ (טו) בַּשָּׁנָה
הַשֵּׁנִיָּה לַשָּׁבֻעַ הַשִּׁשִּׁי 80) יָלְדָה רִבְקָה לְיִצְחָק שְׁנֵי בָנִים יַעֲקֹב וְעֵשָׂו׃
(טז) וַיְהִי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְעֵשָׂו הָיָה יֹדֵעַ עֲבֹדָה אִישׁ שָׂדֶה וְאִישׁ שָׂעִיר
וְיַעֲקֹב יֹשֵׁב אֹהָלִים׃ (יז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ שָׂדֶה יֹדֵעַ צַיִד
וַיְלַמֵּד יָדָיו לַקְּרָב וּלְכָל־מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה׃ (יח) וַיֶּאֱהַב אַבְרָהָם אֶת־יַעֲקֹב
וְיִצְחָק אָהֵב אֶת־עֵשָׂו׃ (יט) וַיַּרְא אַבְרָהָם אֶת מַעֲשֵׂה־עֵשָׂו וַיֵּדַע כִּי בְיַעֲקֹב
יִקָּרֵא־לוֹ שֵׁם וָזָרַע׃ (כ) וַיִּקְרָא לְרִבְקָה וַיְצַו אוֹתָהּ עַל־דְּבַר יַעֲקֹב
בִּרְאוֹתוֹ כִּי־גַם־הִיא אֹהֶבֶת אֶת־יַעֲקֹב מֵעֵשָׂו׃ (כא) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בִּתִּי
נִצְרִי אֶת־בְּנִי אֶת־יַעֲקֹב כִּי־הוּא יִהְיֶה תַּחְתַּי לִבְרָכָה בְּקֶרֶב בְּנֵי־אָדָם
עַל־הָאָרֶץ וּלְכָל־זַרְעוֹ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה׃ (כב) כִּי יָדַעְתִּי אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יהוה
לְעָם וְיַפְלֶה אוֹתוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ׃ (כג) וְהִנֵּה בְּנִי יִצְחָק אוֹהֵב
אֶת־עֵשָׂו מִיַּעֲקֹב וְעֵינַי הָרוֹאוֹת כִּי־בְאָמְנָה תֶּאֱהָבִי אֶת־יַעֲקֹב׃ (כד) וְעַתָּה
עֲשִׂי אַךְ־טוֹב לוֹ וְהוּא יִהְיֶה לִידִיד־לִבֵּךְ כִּי־הוּא יִהְיֶה־לִּי לִבְרָכָה עַל־

---

77) בדבר עשרת הנסיונות עיין אבות פ' ג' ושאר מדרשים ומפרשים ע"ז (J.)

78) ל"ד ב"ר ס"א ותרגום יונתן וירושלמי היא קטורה היא הגר, אך לא כן בספר היובל (B.).

79) בספר הכושי חסר גם אחד.

80) קניר: לשבוע הששי (D.).

הָאָ֫רֶץ מֵעַתָּה וְעַד־כָּל־דּוֹרוֹת עוֹלָמִים׃ (כה) תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ וְעָלְזִי בִּבְנֵךְ
בְּיַעֲקֹב כִּי אוֹתוֹ אָהֵב מִכָּל־בָּנַי כִּי הָיֹה יִהְיֶה בָּרוּךְ לְעוֹלָם וְזַרְעוֹ יִהְיֶה
מְלֹא־כָל הָאָרֶץ׃ (כו) כִּי־כַאֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ
גַּם זַרְעוֹ יִמָּנֶה׃ (כז) וְכָל־הַבְּרָכוֹת אֲשֶׁר בֵּרַךְ יהוה אוֹתִי וְאֶת־זַרְעִי
תִּהְיֶינָה גַּם לְיַעֲקֹב וּלְזַרְעוֹ לְנַחֲלָה כָּל־הַיָּמִים׃ (כח) וְנִבְרַךְ בְּזַרְעוֹ שְׁמִי
וְשֵׁם אֲבוֹתַי שֵׁם וְנֹחַ וַחֲנוֹךְ וּמַהֲלַלְאֵל וְשֵׁת וְהָאָדָם׃ (כט) הָיֹה יִהְיוּ לִנְטֹעַ
שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ וּלְחַדֵּשׁ הַמְּאוֹרוֹת אֲשֶׁר בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם׃ (ל) וַיִּקְרָא
אֶל־יַעֲקֹב לְעֵינֵי רִבְקָה אִמּוֹ וַיִּשַּׁק לוֹ וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ לֵאמֹר׃ (לא) בְּנִי יַקִּירִי
יַעֲקֹב 81) שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי יְבָרֶכְךָ אֱלֹהִים מִמְּרוֹם רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְיִתֶּן־לְךָ
אֵת כָּל־הַבְּרָכוֹת אֲשֶׁר בֵּרַךְ אֶת־הָאָדָם אֶת־חֲנוֹךְ וְאֶת־נֹחַ וְאֵת שֵׁם׃
(לב) וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתִּי וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת אַךְ־לִי תְּבוֹאתָהּ
לְרֹאשְׁךָ וּלְקָדְקֹד זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם כָּל־יְמֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ׃ (לג) וְלֹא־
יִמְשְׁלוּ בְךָ וּבְזַרְעֲךָ מַלְאֲכֵי מַשְׂטֵמָה לְהָסִיר אֶת־לִבְּךָ מִן יהוה אֱלֹהֶיךָ
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ (לד) וַיהוה יִהְיֶה לְךָ לֵאלֹהִים וּלְאָב וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ
בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ וְעַם סְגוּלָּתוֹ כָּל־הַיָּמִים לֵךְ בְּנִי לְשָׁלוֹם׃ (לה) וַיֵּלְכוּ כֻּלָּם יַחְדָּו
מֵאֵת פְּנֵי־אַבְרָהָם׃ (לו) וַתֶּאֱהַב רִבְקָה אֶת־יַעֲקֹב בְּכָל־לְבָבָהּ וּבְכָל־
נַפְשָׁהּ וְהַרְבֵּה יֶתֶר מֵעֵשָׂו וְיִצְחָק אָהַב אֶת־עֵשָׂו הַרְבֵּה יָתֵר מִיַּעֲקֹב׃

פ. כ.

(א) וּבַיּוֹבֵל הַשְּׁנַיִם וְאַרְבָּעִים בַּשָּׁנָה הָרִאשֹׁנָה לַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי קָרָא
אַבְרָהָם אֶל־יִשְׁמָעֵאל וּשְׁנֵים עָשָׂר בָּנָיו וְאֶל־־יִצְחָק וּשְׁנֵי־בָנָיו וְאֶל־־
שֵׁשֶׁת בְּנֵי־קְטוּרָה וּבְנֵיהֶם׃ (ב) וַיְצַו אֹתָם לִשְׁמֹר אֶת־דֶּרֶךְ יהוה לַעֲשׂוֹת
צְדָקָה וְלֶאֱהֹב אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל־מִלְחֲמֹתָם אֲשֶׁר יֵצְאוּ עַל־
כָּל הַמִּתְקוֹמְמִים לְנֶגְדָּם וְלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ׃ (ג) [וְלָמוּל] אֶת־
בְּשַׂר בְּנֵיהֶם עַל־פִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם וְלֹא יָסוּרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל מִכָּל־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יהוה אוֹתָנוּ וּלְהִשָּׁמֵר מִכָּל־טָמֵא וּלְהַרְחִיק כָּל־טוּמְאָה
וּזְנוּנִים׃ (ד) וְכִי תָחֵל אִשָּׁה אוֹ נַעֲרָה לִזְנוֹת בְּקִרְבְּכֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ
אֶתְהֶן וְלֹא תָתוּרוּ לִזְנוֹת אַחֲרֵי עֵינֵיהֶן וְאַחֲרֵי לְבָבְהֶן׃ (ה) וְלֹא־יִקְחוּ לָהֶם
נָשִׁים מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי כִּי זֶרַע כְּנַעַן יִכָּרֵת מִן־הָאָרֶץ׃ (ו) וַיַּזְכִּירֵם אֶת־־
מִשְׁפַּט הָרְפָאִים וְאֶת־־מִשְׁפַּט סְדֹם אֲשֶׁר נִשְׁפְּטוּ בַּעֲוֹן חַטָּאתָם וּזְנוּנֵיהֶם
וְטוּמְאָתָם וּמִשְׁחָתָם אִישׁ בְּאָחִיו׃ (ז) בִּגְלַל זְנוּתָם אָבָדוּ וְאַתֶּם הִשָּׁמְרוּ

---

81) בענין ציווי אברהם ליעקב עיין סדר עולם רבה פ' א'; וכי יעקב שמש את אברהם ט"ו שנים נזכר בספר הישר דף ל"ג. (J.).

מִכָּל־זְנוּת וְטוּמְאָה וּמִכָּל־כֶּתֶם הַחֵטְא לְכָל־טוּמְאָתוֹ לְבַל תִּתְּנוּ אֶת־
שְׁמֵנוּ לִקְלָלָה וְכָל־חַיֵּיכֶם לְ[חֶרְפָּה]׃ (ח) וּלְבַל [יִפְּלוּ] כָּל־בְּנֵיכֶם לְפִי־
חָרֶב וּלְבַל תִּהְיוּ אֲרוּרִים כִּסְדוֹם וּשְׁאֵרִיתְכֶם כִּבְנֵי עֲמוֹרָה׃ (ט) הַעִידוֹתִי
בָכֶם בָּנַי אֶהֱבוּ אֶת אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְעוּ לְכָל־מִצְוֹתָיו וְלֹא־תֵלְכוּ אַחֲרֵי
אֱלִילֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם׃ (י) וְלֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלֹהֵי מַסֵּכָה וּפְסִילִים כִּי תֹהוּ
הֵמָּה וְאֵין רוּחַ בְּקִרְבָּם כִּי מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם הֵם וְכָל הַבּוֹטְחִים בָּהֶם [יֵבֹשׁוּ]
כָּל־אֲשֶׁר בָּטְחוּ בָהֶם׃ (יא) לֹא־תַעַבְדוּם וְלֹא־תִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם כִּי אֶת־אֵל־
עֶלְיוֹן אֹתוֹ תַּעֲבֹדוּ וְאֵלָיו תִּשְׁתַּחֲווּ לְעוֹלָם וָעֶד וְהוֹחִילוּ לִישׁוּעוֹת פָּנָיךָ
אֱלֹהִים כָּל־הַיָּמִים׃ (יב) וַעֲשׂוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה וּמֵישָׁרִים לְפָנָיו לְמַעַן
יַחְשֹׁק בָּכֶם וְיִתֶּן־לָכֶם רַחֲמָיו וְיוֹרִיד לָכֶם מָטָר בָּעֶרֶב וּבַבֹּקֶר וִיבָרֵךְ
אֶת־כָּל־מְלַאכְתְּכֶם וְכֹל אֲשֶׁר תַּעַבְדוּ עַל־הָאֲדָמָה׃ (יג) וּבֵרַךְ אֶת־דְּגַנְכֶם
וּמֵימֶיךָ זֶרַע בִּטְנְךָ וְזֶרַע אַרְצֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ׃ (יד) וְהָיִיתָ
לִבְרָכָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְכָל עַמֵּי־הָאָרֶץ יַחְפְּצוּ בָכֶם וִיבָרְכוּ אֶת בְּנֵיכֶם
בִּשְׁמִי וְהָיוּ בְרוּכִים כָּמוֹנִי׃ (טו) וַיִּתֵּן לְיִשְׁמָעֵאל וּלְבָנָיו וְלִבְנֵי־קְטוּרָה
מַתָּנָה וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ׃ (טז) וְיִשְׁמָעֵאל עִם־בָּנָיו וּבְנֵי קְטוּרָה
עִם־בְּנֵיהֶם נָסְעוּ יַחְדָּו וַיֵּשְׁבוּ מִפָּארָן עַד־לְבֹא בָּבֶלָה בְּכָל־הַכִּכָּר אֲשֶׁר
מִקֶּדֶם נֹכַח הַמִּדְבָּר׃ (יז) וַיִּתְחַבְּרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו וַיִּקָּרְאוּ בְשֵׁם עֲרָבִים
וְיִשְׁמְעֵאלִים׃

פ. כא.

א) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי 82) לַיּוֹבֵל הַהוּא קָרָא אַבְרָהָם אֶל־
יִצְחָק בְּנוֹ וַיְצַוֵּהוּ לֵאמֹר׃ (ב) הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם
מוֹתִי כִּי שְׂבַע יָמִים אָנֹכִי׃ (ג) וְהִנְנִי בֶּן־מֵאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ
שָׁנִים וּבְכָל יְמֵי־חַיַּי זָכַרְתִּי אֶת־יהוה וּבִקַּשְׁתִּי בְּכָל־לְבָבִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן
אֱלֹהַי וּלְהִתְהַלֵּךְ בְּתֻמִּי בְּכָל־דְּרָכָיו׃ (ד) אֱלִילִים שָׂנְאָה נַפְשִׁי לְמַעַן שַׁתִּי
אֶת־לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֵפֶץ בּוֹרְאִי כִּי אֱלֹהִים חַיִּים הוּא וְקָדוֹשׁ וְנֶאֱמָן וְצַדִּיק
בַּכֹּל וְאֵין עָוֶל בּוֹ לֹא־יִשָּׂא פָנִים וְלֹא־יִקַּח שֹׁחַד׃ (ה) כִּי אֱלֹהֵי צֶדֶק הוּא
פּוֹקֵד עֲוֹן כָּל־הָעוֹבְרִים עַל־מִצְוֹתָיו וְהַמְּפִירִים אֶת־בְּרִיתוֹ׃ (ו) וְגַם אַתָּה
בְּנִי שְׁמוֹר מִצְוֹתָיו חֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטוֹ וְאַל־תֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַטְּמֵאִים וְהַפְּסִילִים
וְהַמַּסֵּכוֹת וְאַל־תֹּאכְלוּ דָם מֵחַיָּה וְעַד־בְּהֵמָה וְעַד־צִפּוֹר כָּל־כָּנָף אֲשֶׁר
יְעוֹפֵף בַּשָּׁמָיִם׃ (ז) וְכִי תִשְׁחַט זֶבַח שְׁלָמִים לִרְצוֹנוֹ תִּזְבָּחֶהוּ שְׁחָטֵהוּ וְאֶת־

---

82) המספר הזה וכן המספר בתחלת פ' כ"ב אינם מדויקים, וטוב מכולם המספר בתחלת פ' כ': שנת א' שבוע ז' יובל מ"ב, שבאותה השנה מת אברהם בן קע"ה שנים כנזכר פ' כ"ג פסוק י"ב.(D.)

דָּמוֹ שְׁפוֹךְ עַל־הַמִּזְבֵּחַ עִם סוֹלֶת וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן עַל־נְסָכִים׃ (ח) הַקְרִיבָה אֶת־הַכֹּל יַחַד עַל־מִזְבַּח הָעוֹלָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוה׃ (ט) כְּחֵלֶב זֶבַח הַתּוֹדָה תַּקְטִיר אֹתָם עַל־אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ (י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וַאֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֵת הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת הַכְּרוּכוֹת־בּוֹ׃ (יא) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַכֹּל לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לְרָצוֹן לִפְנֵי יהוה עַל־מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוה׃ (יב) אַךְ אֶת־הַבָּשָׂר תֹּאכַל בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ וּמִמָּחֳרָת וְלֹא־תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּטֶרֶם יֵאָכֵל׃ (יג) וְלֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי לֹא־לְרָצוֹן הוּא פִּגּוּל יִהְיֶה וְלֹא־יֵאָכֵל עוֹד׃ (יד) כָּל־הָאוֹכְלִים מִמֶּנּוּ עֲוֺנָם יִשָּׂאוּ כִּי־כֵן מָצָאתִי כָּתוּב בְּסֵפֶר אֲבוֹתַי הָרִאשׁוֹנִים בְּדִבְרֵי חֲנוֹךְ וְנֹחַ׃ (טו) עַל־קָרְבַּן מִנְחוֹתֶיךָ תַּקְרִיב מֶלַח וְלֹא תַשְׁבִּית בְּרִית מֶלַח מֵעַל כָּל־מִנְחוֹתֶיךָ לִפְנֵי יהוה׃ (טז) וּבַעֲצֵי הָעוֹלָה תִּשָּׁמֵר מִקַּחַת עֵצִים 83) אֲחֵרִים לָעוֹלָה מִלְּבַד עֲצֵי שִׁקְמָה וַעֲצֵי־שִׁטִּים וּמַקַּל שָׁקֵד וְגוֹפֶר (כֹּפֶר) וְאַלּוֹן וָאֶרֶז וּבְרוֹשׁ וְאֶתְרוֹג וְעֵץ־שֶׁמֶן וַהֲדַס וְדַפְנָא וְאֶרֶז־עֲרָבָה וּבֹשֶׂם׃ (יז) מֵאֵת מִינֵי־עֵץ הָאֵלֶּה תַּעֲרוֹךְ תַּחַת הָאִשֶּׁה עַל־הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּחַנְתָּ מַרְאֵהוּ וְלֹא־תָשִׂים עָלָיו [. . . .] עֵץ רָקָב׃ (יח) עֵץ קָשֶׁה וְתָמִים דָּשֵׁן וְרַעֲנָן יִהְיֶה וְלֹא עֵץ יָבֵשׁ כִּי רֵיחוֹ נָמַר וְלֹא עָמַד טַעְמוֹ בוֹ׃ (יט) מִלְּבַד הָעֵצִים הָאֵלֶּה לֹא־תָשִׂים עֵץ אַחֵר כִּי אֵין רֵיחַ בּוֹ וְהֶעֱלִיתָ רֵיחַ נִיחוֹחוֹ הַשָּׁמָיְמָה׃ (כ) שְׁמוֹר בְּנִי אֶת־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ לְמַעַן תַּעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּכָל־מִשְׁלַח יָדֶךָ׃ (כא) בְּכָל־עֵת יִהְיֶה בְשָׂרְךָ טָהוֹר וְרָחַצְתָּ בַּמַּיִם בְּטֶרֶם תִּגַּשׁ לְהַקְרִיב עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְרָחַצְתָּ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּטֶרֶם תִּקְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ (כב) וְהָיָה כְּכַלּוֹתְךָ לְהַקְרִיב אֶת־הָאִשֶּׁה תִּרְחַץ שֵׁנִית יָדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ וְלֹא־יֵרָאֶה כֶּתֶם דָּם בָּכֶם וּבְבִגְדֵיכֶם׃ (כג) הִשָּׁמֵר מְאֹד בְּנִי הִשָּׁמֵר מְאֹד בַּדָּם קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בָּאָרֶץ וְלֹא־תֹאכַל דָּם כִּי־הוּא הַנֶּפֶשׁ לֹא־תֹאכַל כָּל־דָּם׃ (כד) וְלֹא־תִקַּח כֹּפֶר עַל־דַּם אָדָם לְבַל יִנָּקֶה שׁוֹפְכוֹ חִנָּם כִּי־הַדָּם הַזֶּה הַנִּשְׁפָּךְ יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא־תִטְהַר מִן־הַדָּם כִּי־אִם בְּדַם שׁוֹפְכוֹ׃ (כה) וְלֹא־תִקַּח כּוֹפֶר וָשֹׁחַד לְדַם אָדָם דָּם תַּחַת דָּם׃ (כו) וְנִרְצֵיתֶם לִפְנֵי יהוה אֵל עֶלְיוֹן וְשָׁמַר לְךָ אֶת־הַטּוֹב לְמַעַן תִּנָּצֵר מִכָּל־רָע וּלְמַעַן יַצִּילְךָ מִכָּל־מָוֶת׃ (כז) רָאֹה אֶרְאֶה בְּנִי אֶת־כָּל־מַעַלְלֵי בְנֵי־אָדָם וְהִנָּם חֵטְא וָרֶשַׁע וְכָל־מַעֲשֵׂיהֶם טֻמְאָה וּמֶרִי וָקֶרִי וְאֵין צְדָקָה בָּהֶם׃ (כח) הִשָּׁמֶר־לְךָ אַל־תֵּלֵךְ בְּדַרְכֵיהֶם מְנַע רַגְלְךָ

---

83) בענין מיני עצים הכשרים לקרבן עיין ספרא ויקרא פ׳ ח׳, ומס׳ תמיד כ״ט ב׳, ומסכת מדות ב׳ ה׳, ורמב״ם הלכות איסורי מזבח ז׳ ב׳ ח׳ ג׳. (B.)

מִנְּתִיבֹתָם וְאַל־תֶּחֱטָא בְנַפְשְׁךָ לִפְנֵי אֵל־עֶלְיוֹן׃ (כט) פֶּן יַסְתִּיר פָּנָיו
מִמְּךָ וְשִׁלַּח אוֹתְךָ בְּיַד פִּשְׁעֶךָ וְהִכְרִית אוֹתְךָ מִן־הָאָרֶץ וְזַרְעֲךָ יִמָּחֶה
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאָבַד שִׁמְךָ וְזַרְעֲךָ מִכָּל־הָאָרֶץ׃ (ל) רַחֵק מִכָּל־עֲלִילוֹתֵיהֶם
וּמִכָּל־־טוּמְאָתָם וּשְׁמַרְתָּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֵל־עֶלְיוֹן וַעֲשֵׂה רְצוֹנוֹ הַטּוֹב
וְהַיָּשָׁר בַּכֹּל׃ (לא) וּבֵרַכְךָ בְּכָל־־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהִצְמִיחַ מִמְּךָ צֶמַח צְדָקָה
עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְכָל־דּוֹרוֹת הָאָרֶץ׃ (לב) וְיָדְעוּ אֶת־שְׁמִי וְאֶת־שִׁמְךָ תַּחַת
הַשָּׁמַיִם כָּל־הַיָּמִים׃ (לג) לֵךְ בְּנִי לְשָׁלוֹם יְחַזֶּקְךָ אֵל־עֶלְיוֹן אֱלֹהַי וֵאלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־רְצוֹנוֹ׃ (לד) יְבָרֵךְ אֶת־כָּל־זַרְעֲךָ וּשְׁאֵרִית זַרְעֲךָ לְדוֹרוֹת
עוֹלָמִים בְּכָל־בִּרְכַּת הַצְּדָקָה וְהָיִיתָ בְּרָכָה בְּקֶרֶב כָּל־הָאָרֶץ וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו
בְּלֵב שָׂמֵחַ׃

פ. כב.

(א) וַיְהִי בַּשָּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן לַיּוֹבֵל הַשְּׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית הִיא
הַשָּׁנָה אֲשֶׁר מֵת בָּהּ אַבְרָהָם וַיָּבֹאוּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל מִבְּאֵר שֶׁבַע
לַעֲשׂוֹת אֶת־חַג שִׁבְעַת הַיָּמִים הוּא חַג בִּכּוּרֵי הַקָּצִיר בְּבֵית אַבְרָהָם
אֲבִיהֶם׃ (ב) וַיִּשְׂמַח אַבְרָהָם כִּי־בָאוּ שְׁנֵי בָנָיו׃ (ג) כִּי־מִקְנֶה רַב הָיָה
לְיִצְחָק בִּבְאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ שָׁמָּה לִרְאוֹת אֶת־מִקְנֵהוּ וַיָּשָׁב וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו׃
(ד) וּבַיָּמִים הָהֵם בָּא גַּם יִשְׁמָעֵאל לִרְאוֹת פְּנֵי אָבִיו וַיָּבֹאוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו׃
(ה) וַיִּזְבַּח יִצְחָק קָרְבָּן לְאִשֶּׁה וַיַּקְטִירֵהוּ עַל־מִזְבַּח אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה
בְּחֶבְרוֹן וַיַּעַל אֶת־הַקָּרְבָּן וַיַּעַשׂ זֶבַח שְׁלָמִים לִפְנֵי יִשְׁמָעֵאל אָחִיו׃
(ו) וְרִבְקָה עָשְׂתָה עוּגוֹת חֲדָשׁוֹת מִדָּגָן הֶחָדָשׁ וַתִּתֵּן לְיַעֲקֹב בְּנָהּ יַקִּירָהּ
לְהָבִיא אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו מֵרֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה לְמַעַן יֹאכַל וִיבָרֵךְ
אֶת הַבּוֹרֵא כָּל־הַיְקוּם בְּטֶרֶם יָמוּת׃ (ז) וְגַם יִצְחָק שָׁלַח בְּיַד יַעֲקֹב הַיַּקִּיר
מִנְחַת תּוֹדָה לְאַבְרָהָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת׃ (ח) וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיְבָרֵךְ אֵל עֶלְיוֹן
קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ לְרוֹקַע כָּל־הָאָרֶץ וּמֵכִין מָזוֹן לִבְנֵי־אָדָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת׃
(ט) וַ[יְבָרֵךְ] אֶת־בּוֹרְאוֹ וְעַתָּה אוֹדְךָ אֱלֹהַי כִּי־הֶרְאִיתַנִי אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה׃
(י) הִנֵּה אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן־־מֵאָה וְשִׁבְעִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים זָקֵן וּשְׂבַע יָמִים׃
(יא) וְכָל־יְמֵי מִשְׁפַּט שָׁלוֹם חֶרֶב שׂוֹנֵא לֹא־גָבְרָה עָלַי [. . .] וּבְכֹל אֲשֶׁר
נָתַתָּ לִי וּלְבָנַי כָּל־יְמֵי חַיַּי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃ (יב) יְהִי־־נָא חַסְדְּךָ אֱלֹהַי
עַל־עַבְדְּךָ וְעַל־זֶרַע בָּנָיו לִהְיוֹת לְךָ לְעַם סְגוּלָּה וּלְנַחֲלָה מִכָּל־־עַמֵּי
הָאָרֶץ מֵעַתָּה בְּכָל־יְמֵי דוֹרוֹת הָאָרֶץ עַד עוֹלְמֵי עוֹלָמִים׃ (יג) וַיִּקְרָא לְיַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי יַעֲקֹב יְבָרֶכְךָ אֱלֹהֵי כָּל־הַיְקוּם וִיאַמֶּצְךָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה
וּרְצוֹנוֹ [. . .]׃ (יד) וּבָחַר בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ לִהְיוֹת־לוֹ לְעַם לְנַחֲלָתוֹ כִּרְצוֹנוֹ

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

וּגְשָׁה־נָּא בְּנִי יַעֲקֹב וּשְׁקָה־לִּי וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק־לוֹ׃ (טו) וַיֹּאמַר בְּרוּכִים יִהְיוּ
יַעֲקֹב וְכָל־בָּנָיו לַיהוה אֵל עֶלְיוֹן לְעוֹלְמֵי־עַד יִתֵּן לְךָ יהוה זֶרַע צְדָקָה
מִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יַקְדִּישֵׁ[הוּ] בְּקֶרֶב כָּל־הָאָרֶץ׃ (טז) יַעַבְדוּךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְזַרְעֲךָ
כָּל־הָעַמִּים הֱיֵה־גְבִיר לִבְנֵי־אָדָם׃ (יז) וּבִהְיוֹתְךָ בַּכֹּל כְּזֶרַע שֵׁת יִהְיוּ
דְּרָכֶיךָ וְדַרְכֵי בָנֶיךָ מֵישָׁרִים לִהְיוֹת עַמְּךָ קָדוֹשׁ׃ (יח) אֵל עֶלְיוֹן יִתֶּן־לְךָ
אֵת כָּל־הַבְּרָכוֹת אֲשֶׁר בֵּרַךְ אוֹתִי בָהֵן וַאֲשֶׁר בֵּרַךְ אֶת־נֹחַ וְאֵת הָאָדָם
תָּבֹאנָה לְקָדְקֹד נְזִיר זַרְעֲךָ בְּכָל־הַדּוֹרוֹת וְעַד עוֹלָמִים׃ (יט) וַיהוה יְשִׂימְךָ
טָהוֹר מִכָּל־כֶּתֶם טָמֵא וְהָיִיתָ נְשׂוּא כָל־עָוֹן אֲשֶׁר חָטָאתָ בִּשְׁגָגָה׃
(כ) וִיאַמֶּצְךָ וִיבָרֶכְךָ לָרֶשֶׁת אֵת כָּל־הָאָרֶץ יְחַדֵּשׁ אֶת־בְּרִיתוֹ אִתְּךָ לִהְיוֹתְךָ
לוֹ עַם נַחֲלָתוֹ לְעוֹלְמֵי עַד׃ (כא) וְהָיָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ לֵאלֹהִים בֶּאֱמוּנָה וּבֶאֱמֶת
כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ׃ (כב) גַּם זָכוֹר תִּזְכּוֹר בְּנִי יַעֲקֹב אֶת־דְּבָרַי וּשְׁמוֹר אֶת־
מִצְוַת אַבְרָהָם אָבִיךָ׃ (כג) הִבָּדֵל מִן־הָעַמִּים וְאַל־תֹּאכַל עִמָּהֶם וְאַל־
תַּעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאַל־תְּהִי חָבֵר לָהֶם כִּי מַעֲשָׂם טָמֵא וְכָל־דַּרְכֵיהֶם
מְגֹאָלִים וְתוֹעֵבָה׃ (כד) אֶת־זִבְחֵיהֶם יִזְבְּחוּ לַמֵּתִים וְלַשְּׂעִירִים יִשְׁתַּחֲווּ
וְעַל־הַקְּבָרִים יֹאכֵלוּ׃ (כה) אֵין תְּבוּנָה בָּהֶם לֵאמֹר בִּלְבָבָם וְעֵינֵיהֶם הָשַׁע
מֵרְאוֹת כִּי לוּ חָכְמוּ אֵיכָה יֶחֶטְאוּ לֵאמֹר לָעֵץ אֵלִי אַתָּה וּלְאֶבֶן אֲדוֹנִי
וּמַצִּילִי וְכָל־רוּחַ אֵין בְּקִרְבָּם׃ (כו) וְאַתָּה בְּנִי יַעֲקֹב אֵל עֶלְיוֹן יַעְזָרְךָ
וֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם יְבָרֶכְךָ וְיַרְחִיקְךָ מִטֻּמְאָתָם וּמִכָּל־חַטֹּאתָם׃ (כז) הִשָּׁמֶר־
לְךָ בְּנִי יַעֲקֹב מִקַּחַת לְךָ אִשָּׁה מִכָּל־זֶרַע בְּנוֹת כְּנָעַן כִּי זַרְעוֹ נִתַּן לְהִכָּרֵת
מִן־הָאָרֶץ׃ (כח) כִּי בִגְלַל חַטֹּאת חָם וּבִגְלַל עֲוֹן כְּנַעַן יִשָּׁמֵד כָּל־זַרְעוֹ וְכָל־
שְׁאֵרִיתוֹ וְיֶתֶר הַפְּלֵיטָה׃ (כט) וְתִקְוַת כָּל־עוֹבְדֵי אֱלִילִים וְכָל־הוֹלְכֵי
בִּשְׁרִירוּת לִבָּם נִכְרְתָה מֵאֶרֶץ הַחַיִּים כִּי יָרְדוּ אֶל־גֵּיא צַלְמָוֶת וְיָשׁוּבוּ
לִשְׁאוֹלָה בְּלִי זֵכֶר לָהֶם עַל־הָאָרֶץ׃ (ל) כַּאֲשֶׁר נִכְחֲדוּ בְנֵי־סְדֹם מִן־הָאָרֶץ
כֵּן יִכָּחֲדוּ כָּל־עוֹבְדֵי אֱלִילִים׃ (לא) אַל־תִּירָא בְּנִי יַעֲקֹב וְאַל־תֶּחֱרַד אֵל
עֶלְיוֹן יִשְׁמָרְךָ מִשַּׁחַת וּמִכָּל־דֶּרֶךְ חַטָּאָה יַצִּילֶךָּ׃ (לב) [לִבְנוֹת] לִי בָּזֶה בַּיִת
בָּאָרֶץ לָשׂוּם שְׁמִי עָלָיו נִתַּן לְךָ וּלְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בֵּית אַבְרָהָם׃
(לג) נִתַּן לְךָ וּלְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם כִּי אַתָּה תִּבְנֶה בֵּיתִי וְתָקִים אֶת־שְׁמִי
לִפְנֵי אֱלֹהִים׃ (לד) לָנֶצַח נְצָחִים יָקוּם זַרְעֲךָ וְשִׁמְךָ בְּכָל־דּוֹרוֹת הָאָרֶץ׃
(לה) וַיְכַל לְצַוּוֹת וּלְבָרֵךְ וַיִּשְׁכְּבוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד בְּמִטָּה אֶחָת וַיִּישַׁן יַעֲקֹב
בְּחֵיק אַבְרָהָם אֲבִי־אָבִיו׃ (לו) וַיְלַבֵּב רוּחוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיָּשִׂישׂ עָלָיו
בְּאַהֲבָתוֹ וּבְלִבּוֹ וַיְבָרְכֵהוּ בְּכָל־לְבָבוֹ׃ (לז) וַיֹּאמַר אֵל עֶלְיוֹן אֱלֹהֵי כָּל־
הַיְקוּם וּבוֹרֵא הַכֹּל אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ אוֹתִי מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת־לִי אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת לָרֶשֶׁת אוֹתָהּ עַד־עוֹלָם וּלְהָקִים זֶרַע קָדוֹשׁ כִּי יְבֹרַךְ לְעוֹלָמִים׃

(לח) בָּרֵךְ־נָא גַם אֶת־בְּנִי אֶת־יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָשִׂישׂ עָלָיו בְּכָל־לְבָבִי וּבְאַהֲבָתִי׃
(לט) חַסְדְּךָ וְרַחֲמֶיךָ יָבֹאוּ עָלָיו וְעַל־שְׁמוֹ לְאֹרֶךְ יָמִים אַל־תַּעַזְבֵהוּ וְאַל
תִּטְּשֵׁהוּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ (מ) וְהָיוּ עֵינֶיךָ פְּתֻחוֹת עָלָיו וְעַל־זַרְעוֹ לִשְׁמֹר
אוֹתוֹ וְאַתָּה תְּבָרְכֵהוּ וּתְקַדְּשֵׁהוּ לְעַם נַחֲלָתֶךָ׃ (מא) בָּרְכֵהוּ בְּכָל־בִּרְכוֹתֶיךָ
מֵעַתָּה וְעַד־כָּל־יְמֵי עוֹלָם וְחַדֵּשׁ אֶת־בְּרִיתְךָ וְאֶת־חַסְדְּךָ עִמּוֹ וְעִם זַרְעוֹ
וְאֶת־כָּל־רְצוֹנְךָ בְּכָל־דּוֹרוֹת הָאָרֶץ׃

פ׳ כג.

(א) וַיָּשֶׁת שְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹת יַעֲקֹב עַל־עֵינָיו וַיְבָרֶךְ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַיְכַס
פָּנָיו׃ (ב) וַיִּפְשֹׁט אֶת־רַגְלָיו וַיִּישַׁן שְׁנַת עוֹלָם וַיֵּאָסֶף אֶל־
אֲבוֹתָיו׃ (ג) וְיַעֲקֹב שׁוֹכֵב בְּחֵיקוֹ וְלֹא־יָדַע כִּי־מֵת אַבְרָהָם אָבִיו׃ (ד) וַיִּיקַץ
יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וְהִנֵּה קַר אַבְרָהָם כְּקֶרַח וַיֹּאמֶר אָבִי אָבִי וְלֹא־עָנָה אוֹתוֹ
דָּבָר׃ (ה) וַיֵּדַע כִּי מֵת אַבְרָהָם וַיָּקָם וַיָּרָץ וַיַּגֵּד אֶת־הַדָּבָר לְרִבְקָה אִמּוֹ׃
(ו) וַתֵּלֶךְ רִבְקָה אֶל־יִצְחָק בַּלַּיְלָה וַתַּגֶּד־לוֹ׃ (ז) וַיָּבֹאוּ יַחְדָּו עִם־יַעֲקֹב וְנֵר
בְּיָדוֹ וַיְהִי כְּבֹאָם הַבַּיְתָה וַיִּמְצְאוּ גְוִיַּת אַבְרָהָם עַל־מִשְׁכָּבוֹ׃ (ח) וַיִּפֹּל
יִצְחָק עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיֵּבְךְּ וַיְבָרְכֵהוּ וַיִּשָּׁקֵהוּ וְהַקּוֹל נִשְׁמַע בֵּית־אַבְרָהָם׃
(ט) וַיָּקָם בְּנוֹ [יִשְׁמְעֵאל] וַיָּבֹא אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֵּבְךְּ אֶת־אַבְרָהָם אָבִיו
הוּא וְכָל־בֵּית אַבְרָהָם וַיַּעֲשׂוּ בְּכִית גְּדוֹלָה׃ (י) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק
וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֵצֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ׃ (יא) וַיִּבְכּוּ אוֹתוֹ
אַרְבָּעִים יוֹם כָּל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל עִם כָּל־בְּנֵיהֶם וּבְנֵי־קְטוּרָה
בִּמְקוֹמוֹתֵיהֶם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל אַבְרָהָם׃ (יב) וַיְחִי שְׁלֹשָׁה יוֹבְלִים
וְאַרְבָּעָה שָׁבוּעִים מֵאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים וַיִּמָּלְאוּ יָמָיו׃
(יג) כִּי יְמֵי הָאָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים מָלְאוּ תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹבְלִים אַךְ אַחֲרֵי יְמֵי
הַמַּבּוּל הֵחֵלּוּ לַחְסוֹר וְלִגְרוֹעַ מִמִּסְפַּר תְּשַׁעַת־עָשָׂר יוֹבְלִים׃ (יד) וַיְמַהֲרוּ
לִהְיוֹת זְקֵנִים וּשְׂבֵעֵי יָמִים עֵקֶב הַצָּרוֹת הָרַבּוֹת וּבִגְלַל רָעַת דַּרְכֵיהֶם׃
(טו) בִּלְעֲדֵי אַבְרָהָם כִּי אַבְרָהָם הָיָה תָמִים בְּכָל־מַעֲשָׂיו אֶת־הָאֱלֹהִים וְרָצוּי
לְפָנָיו בִּצְדָקָה כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃ (טז) וְהִנֵּה לֹא־מָלְאוּ לוֹ אַרְבָּעָה יוֹבְלִים בְּחַיָּיו
וַיִּזְקַן מִפְּנֵי הָרָעָה וַיְהִי שְׂבַע־יָמִים׃ (יז) וְכָל־הַדּוֹרוֹת אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵעַתָּה
עַד־יוֹם הַמִּשְׁפָּט הַגָּדוֹל יְמַהֲרוּ לִזְקֹן לִפְנֵי מְלֹאת לָהֶם שָׁבֻעַיִם׃ (יח) וּבְהֵעָזֵב
מֵהֶם גַּם מַדָּעָם לְעֵת זִקְנָתָם תֵּלֵךְ גַּם כָּל־חָכְמָתָם הָלוֹךְ וְחָסוֹר׃ (יט) וּבַיָּמִים
הָהֵם כִּי יִחְיֶה אִישׁ יוֹבֵל וָחֵצִי אָז יֹאמְרוּ עָלָיו כִּי הֶאֱרִיךְ יָמִים׃ (כ) אֲבָל
מַרְבִּית יְמֵי חַיָּיו יִהְיוּ מַכְאוֹבִים וְעָמָל וְצָרָה וְאֵין־שָׁלוֹם׃ (כא) כִּי הַוָּה
עַל־הַוָּה פֶּגַע עַל־פֶּגַע צָרָה עַל־צָרָה רָעָה עַל־רָעָה מַחֲלָה עַל־מַחֲלָה
וְכָל־שְׁפָטִים רָעִים כָּאֵלֶּה יַחַד יָבֹאוּ׃ (כב) מַדְוֶה וּכְאֵב־בֶּטֶן וּבָרָד וְקֶרַח
וְשֶׁלֶג [. . . . .] וּמַכְאוֹבִים וְקִפָּאוֹן וַעֲקֶרֶת וּמָוֶת וְחֶרֶב וָשֶׁבִי וְכָל־עֹנֶשׁ
וּצְוָקָה׃ (כג) כָּל־זֹאת בֹּא תָבֹא עַל־הַדּוֹר הָרָע הַמְמַלֵּא אֶת־הָאָרֶץ חָמָס
בְּטוּמְאַת הַזְּנוּנִים וְהַשִּׁמְצָה וּבְתוֹעֲבַת מַעֲשֵׂיהֶם׃ (כד) וְאָז יֹאמְרוּ הָאָבוֹת

הָרִאשׁוֹנִים הֶאֱרִיכוּ חַיֵּיהֶם עַד־אֶלֶף שָׁנִים וְחָיוּ בַּטּוֹב וִימֵי חַיֵּינוּ בְּהַאֲרִיכָם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָּם עָמָל׃ (כה) וְלֹא יִהְיֶה שָׁלוֹם בִּימֵי הַדּוֹר הָרָע הַהוּא׃ (כו) וּבַדּוֹר הַהוּא יָרִיבוּ הַבָּנִים בַּאֲבוֹתֵיהֶם וּבְזִקְנֵיהֶם מִפְּנֵי הַחֵטְא וְהָעָוֶל וּדְבַר פִּיהֶם׃ (כז) וּמִפְּנֵי הָרָעוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׂים כִּי עָזְבוּ אֶת־הַבְּרִית אֲשֶׁר עָשָׂה יהוה בֵּינֵיהֶם וּבֵינוֹ לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקּוֹתָיו וְכָל־תּוֹרָתוֹ לְבִלְתִּי סוּר שְׂמֹאל וָיָמִין׃ (כח) עַד־אֲשֶׁר יָרֵעוּ כֻּלָּם אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם וְכָל־פֶּה דוֹבֵר נְבָלָה וְכָל־מַעֲשֵׂם טָמֵא וְתוֹעֵבָה וְכָל־דַּרְכֵיהֶם שִׁמְצָה וְטוּמְאָה וָשַׁחַת׃ (כט) הִנֵּה תֹּאבַד הָאָרֶץ מִפְּנֵי כָּל־עֲלִילוֹתֵיהֶם וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מִזֶּרַע יַיִן וָשֶׁמֶן כִּי כָל־מַעֲשֵׂיהֶם אַךְ רֶשַׁע וָכֶסֶל׃ (ל) וְכֻלָּם יַחְדָּו יָסוּפוּ חַיְתוֹ יַעַר וּבַהֲמוֹת שָׂדַי וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְכֹל דְּגֵי הַיָּם מֵרָעַת בְּנֵי־אָדָם׃ (לא) וְנִלְחֲמוּ אִישׁ בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ הַבַּחוּרִים בִּזְקֵנִים וְהַזְּקֵנִים בַּבַּחוּרִים הָעֲנִיִּים בָּעֲשִׁירִים וְהַנִּקְלִים בַּנִּכְבָּדִים וְהַהֵלֶךְ בַּנְּשִׂיאִים׃ (לב) עַל־דְּבַר הַתּוֹרָה וְהַבְּרִית כִּי שָׁכְחוּ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַמּוֹעֲדִים וְרָאשֵׁי הֶחֳדָשִׁים וְאֶת־הַשַּׁבָּתוֹת וְהַיּוֹבְלִים וְאֵת כָּל־מִשְׁפָּט 84)׃ (לג) וְהִתְקוֹמְמוּ בַּחֲרָבוֹת וּבִקְשָׁתוֹת לְהָשִׁיב אוֹתָם אֶל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא־יָשׁוּבוּ עַד־אֲשֶׁר יִשָּׁפֵךְ דָּם רָב עַל־הָאָרֶץ׃ (לד) יַד אִישׁ בְּאָחִיו וְהַנִּשְׁאָרִים לֹא־יָשׁוּבוּ אֶל־דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה מֵרָעָתָם׃ (לה) כִּי כֻלָּם יָקוּמוּ לַחְמוֹס הוֹן וְלָרֶשֶׁת דָּבָר לֹא־לָהֶם וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם שֵׁם גָּדוֹל וְלֹא בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה׃ (לו) וְאֵת כָּל־קֹדֶשׁ יְחַלְּלוּ בְּחֶלְאַת טוּמְאָתָם וְתוֹעֲבֹתָם׃ (לז) וּבָא מִשְׁפָּט גָּדוֹל עַל־מַעֲשֵׂי הַדּוֹר הַהוּא מֵאֵת יהוה וּנְתָנָם לַחֶרֶב וְלַמִּשְׁפָּט וְלַשֶּׁבִי וְלִמְשִׁסָּה וּלְמַאֲכָל׃ (לח) וְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם חַטָּאִים אֲשֶׁר לֹא־יָחוּסוּ וְלֹא־יְרַחֲמוּ וְלֹא־יִשְׂאוּ פְּנֵי כָל־אִישׁ זָקֵן וָנַעַר אֲנָשִׁים רָעִים וְעָרִיצִים לְמַעַן יָרֵעוּ לַעֲשׂוֹת מִכֹּל בְּנֵי־אָדָם׃ (לט) וְעָשׂוּ חָמָס בְּיִשְׂרָאֵל וּפָשְׁעוּ בְּיַעֲקֹב וְדָם רָב יִשָּׁפֵךְ עַל־הָאָרֶץ וְאֵין מְאַסֵּף וְאֵין קָרוֹב׃ (מ) בַּיָּמִים הָהֵם יִזְעֲקוּ וְיִקְרְאוּ וְיִתְחַנְּנוּ לִפְדוֹתָם מִיַּד הַגּוֹיִם הַחַטָּאִים וְאֵין מַצִּיל׃ (מא) וְרָאשֵׁי הַיְלָדִים יַלְבִּינוּ שַׂעְרָם מִשֵּׂיבָה וְיֶלֶד בֶּן־שְׁלֹשָׁה שָׁבֻעִים יִתְרָאֶה זָקֵן כְּבֶן־מֵאָה שָׁנָה וְקוֹמָתָם תֹּאבַד בְּצָרָה וּבִמְצוּקָה׃ (מב) וּבַיָּמִים הָהֵם יָחֵלּוּ הַבָּנִים לַעֲזוֹב אֶת־חֻקֵּיהֶם וְלִדְרֹשׁ אֶת־הַמִּצְוֹת וְלָשׁוּב אֶל־דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה׃ (מג) וְהַיָּמִים יָחֵלּוּ לְהַאֲרִיךְ וּבְנֵי־אָדָם יִזְקְנוּ מִדּוֹר דּוֹר וּמִיּוֹם לְיוֹם עַד־אֲשֶׁר יִקְרְבוּ יְמֵי חַיֵּיהֶם לְאֶלֶף שָׁנִים וְעַד־אֲשֶׁר יִרְבְּיוּן עַתָּה הַיָּמִים מִן־הַשָּׁנִים לְפָנִים׃ (מד) וְלֹא־יִהְיֶה זָקֵן וּשְׂבַע יָמִים כִּי־כֻלָּם יִחְיוּ כִּילָדִים וּכִנְעָרִים וִיבַלּוּ כָל־יְמֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּבְשִׂמְחָה׃ (מה) וְיִחְיוּ בְּאֵין־שָׂטָן וּבְאֵין־מַשְׁחִית כִּי כָל־יְמֵיהֶם יִהְיוּ יְמֵי בְרָכָה וּתְרוּפָה׃ (מו) בָּעֵת הַהִיא יִרְפָּא יהוה אֶת עֲבָדָיו וְהִתְרוֹמְמוּ וְחָזוּ שַׁלְוַת הַשֶּׁקֶט לָנֶצַח וְשָׁבוּ וְרָדְפוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם׃ (מז) וְרָאוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְהוֹדוּ וְשָׂמְחוּ בְּרִנָּה עַד־עוֹלָם׃ (מח) וְרָאוּ בְאוֹיְבֵיהֶם אֶת כָּל־שְׁפָטֵיהֶם הָרָעִים וְאֵת

---

84) כעין דברי המשנה סוטה ט׳ ט״ו בעקבות משיחא וכו׳ נערים פני זקנים ילבינו וכו׳ בן מנוול אב וכו׳ ועוד במקומות אחרים באגדה המדברים מחבלי משיח (D.)

כָּל־תַּעֲלֻתָם וְעַצְמוֹתֵיהֶם תִּשְׁכַּבְנָה עָפָר וְרוּחָם יָשִׂישׂ בְּשִׂמְחָה 85) : (מט) וְיֵדְעוּ כִּי יהוה עוֹשֵׂה הַמִּשְׁפָּט וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לַמֵּאוֹת וְלָאֲלָפִים וּלְכָל־אֹהֲבָיו: (נ) וְאַתָּה מֹשֶׁה כְּתָב־לְךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־כֵן נִזְכָּר בְּעֵדוּת לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לְדֹרוֹת עוֹלָם:

פ. כד.

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּקָם מֵחֶבְרוֹן וַיִּסַּע הָלְאָה: (ב) וַיֵּשֶׁב עִם־בְּאֵר לַחַי רֹאִי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל הַהוּא שֶׁבַע שָׁנִים יָמִים: (ג) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי הֵחֵל רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם: (ד) וַיָּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא רָעֵב: (ה) וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב אָחִיו תְּנָה־לִּי מִפְּרִי הַנָּזִיד הַזֶּה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵלָיו מִכְרָה אֶת־בְּכוֹרָתְךָ לִי וְאֶתֵּן לְךָ לֶחֶם וְגַם מִפְּרִי הַנָּזִיד הַזֶּה: (ו) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת לָמָּה־זֶּה לִי בְּכֹרָה: (ז) וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב נְתַתִּיהָ לָּךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשָּׁבְעָה לִּי וַיִּשָּׁבַע לוֹ: (ח) וְיַעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו אָחִיו לֶחֶם וְהַנָּזִיד וַיֹּאכַל וַיִּשְׂבַּע וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה: (ט) עַל־כֵּן קָרָא־שֵׁם עֵשָׂו גַּם־אֱדוֹם עַל־דְּבַר אָדֹם פְּרִי הַנָּזִיד אֲשֶׁר נָתַן־לוֹ יַעֲקֹב בִּבְכֹרָתוֹ: (י) וַיְהִי יַעֲקֹב הַבְּכֹר וְעֵשָׂו אָבַד יִתְרוֹ: (יא) וַיְהִי הָרָעָב בָּאָרֶץ וַיָּבֹא יִצְחָק לָרֶדֶת מִצְרַיְמָה בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא: (יב) וַיֵּלֶךְ אֶל־מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה אֶל־אֲבִימֶלֶךְ: (יג) וַיֵּרָא אֵלָיו יהוה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־תֵּרֵד מִצְרָיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיךָ: (יד) וְגוּר בָּאָרֶץ הַהִיא אָנֹכִי אֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ כִּי־לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַהֲקִמֹתִי אֶת שְׁבֻעָתִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: (טו) וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: (טז) עֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע אָבִיךָ בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר דְּבָרַי וּמִצְוֹתַי וְחֻקַּי וְחֻקָּה וּבְרִית: (יז) וְעַתָּה שְׁמַע גַּם־אַתָּה בְּקֹלִי וּשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְגוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת: (יח) וַיֵּשֶׁב בִּגְרָר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעִים: (יט) וַיְצַו אֲבִימֶלֶךְ עָלָיו וְעַל־כָּל־אֲשֶׁר לוֹ לֵאמֹר הַנֹּגֵעַ בּוֹ וּבְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ מוֹת יוּמָת: (כ) וַיִּגְדַּל יִצְחָק בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי־לוֹ מִקְנֵה בָקָר וּמִקְנֵה־צֹאן וּגְמַלִּים וַעֲבֻדָּה רַבָּה: (כא) וַיִּזְרְעוּ בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְצָא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּגְדַּל יִצְחָק מְאֹד: (כב) וַיְקַנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ נַעֲרֵי אַבְרָהָם בִּימֵי חַיָּיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְמַלְאוּם עָפָר: (כג) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד: (כד) וַיִּסַּע מִשָּׁם יִצְחָק בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי וַיִּתְהַלֵּךְ בְּנַחֲלֵי גְרָר: (כה) וַיָּשׁוּבוּ וַיַּחְפְּרוּ אֶת־־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ נַעֲרֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסַתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּקְרָא לָהֶן שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אַבְרָהָם אָבִיו: (כו) וַיַּחְפְּרוּ

---

85) כאלו אין תחית המתים לגופות רק לנשמות, כמו שהאמינו גם השומרונים (B.)

נַעֲרֵי־יִצְחָק בְּאֵרֹת בְּנָחַל וַיִּמְצְאוּ מַיִם חַיִּים׃ (כז) וַיָּרִיבוּ רֹעֵי גְרָר עִם־
רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמָּיִם וַיִּקְרָא יִצְחָק שֵׁם־מְקוֹם הַבְּאֵר הַהִיא עֵשֶׂק
כִּי הִתְעַשְּׂקוּ עִמּוֹ׃ (כח) וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיָּרִיבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא יִצְחָק
שְׁמָהּ צוּקָה׃ (כט) וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ רְחֹבֹת וַיֹּאמֶר יִצְחָק עַתָּה הִרְחִיב יהוה לָנוּ׃ (ל) וַיִּגְדַּל בָּאָרֶץ וַיַּעַל
מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעָה
וְאַרְבָּעִים׃ (לא) וַיֵּרָא אֵלָיו יהוה בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ אַל־תִּירָא כִּי אִתְּךָ אָנֹכִי וּבֵרַכְתִּיךָ
וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ מְאֹד כְּחוֹל הַיָּם בַּעֲבוּר אַבְרָהָם עַבְדִּי׃ (לב) וַיִּבֶן שָׁם
מִזְבֵּחַ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר בָּנָה שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יהוה
וַיִּזְבַּח זֶבַח לֵאלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיו׃ (לג) וַיִּכְרוּ בְּאֵר וַיִּמְצְאוּ מַיִם חַיִּים 86)׃
(לד) וַיַּחְפְּרוּ נַעֲרֵי יִצְחָק עוֹד בְּאֵר וְלֹא מָצְאוּ מָיִם׃ (לה) וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּידוּ לְיִצְחָק
כִּי־לֹא 87) מָצְאוּ מָיִם וַיֹּאמֶר יִצְחָק נִשְׁבַּעְתִּי הַיּוֹם לַפְּלִשְׁתִּים וְזֶה הַדָּבָר׃
(לו) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שָׁבַע כִּי־פֹה נִשְׁבַּע לַאֲבִימֶלֶךְ
וְלַאֲחֻזַּת מֵרֵעֵהוּ וּלְפִיכֹל שַׂר־צְבָאוֹ׃ (לז) וַיֵּדַע יִצְחָק בַּיּוֹם הַהוּא כִּי נִשְׁבְּעוּ
לַשֶּׁקֶר לִהְיוֹת אִתָּם בְּשָׁלוֹם׃ (לח) וַיְקַלֵּל יִצְחָק בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים
וַיֹּאמַר אֲרוּרִים יִהְיוּ הַפְּלִשְׁתִּים לְיוֹם אַף וְחָרוֹן מִכָּל־הָעַמִּים׃ (לט) יִתְּנֵם
יהוה לְלַעַג וְלִקְלָלָה וּלְאַף וּלְחָרוֹן בְּיַד הַגּוֹיִם הַחַטָּאִים וְעַל־יְדֵי הַחִתִּים
יַכְרִיתֵם׃ (מ) וְהָיָה הַנִּמְלָט מֵחֶרֶב הָאוֹיְבִים וּמֵהַחִתִּים יַכְרִית עַם הַצַּדִּיקִים
בְּמִשְׁפָּט מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃ (מא) כִּי אוֹיְבִים וְשׂוֹנְאִים יִהְיוּ לְבָנַי בִּימֵיהֶם
וּבָאָרֶץ וְלֹא־יִהְיֶה לָהֶם שָׂרִיד וּפָלִיט וְלֹא־יִמָּלֵט אִישׁ בְּיוֹם מִשְׁפַּט הֶחָרוֹן׃
(מב) כִּי אָבֹד יֹאבַד וְהִכָּרֵת יִכָּרֵת וְהִשָּׁמֵד יִשָּׁמֵד מִן־הָאָרֶץ כָּל־זֶרַע
הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יִמָּצֵא כָל־שָׂרִיד־לוֹ וְלֹא־זֶרַע עַל־הָאָרֶץ׃ (מג) אִם יַעֲלֶה
הַשָּׁמַיְמָה מִשָּׁם יֵרֵד וְאִם־יְבַצֵּר עֻזּוֹ בָּאָרֶץ מִמֶּנָּה יִנָּתֵשׁ׃ (מד) וְאִם יִסָּתֵר
בֵּין הָעַמִּים גַּם מִשָּׁם יִכָּרֵת וְאִם־יֵרֵד בְּגֵיא צַלְמָוֶת גַּם־שָׁם עָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ
וְאֵין שָׁלוֹם־לוֹ שָׁם׃ (מה) וְאִם יֵלֵךְ בַּשֶּׁבִי יוּמַת בְּיַד הָאוֹרְבִים לְנַפְשׁוֹ עַל־
הַדָּרֶךְ׃ (מו) אַל־נָא תּוּתַר לוֹ אֶל־מְבֹרָךְ שֵׁם וְזֶרַע עַל־כָּל־הָאָרֶץ כִּי־אִם
בְּקִלְלַת עוֹלָם יִתְהַלֶּךְ־לוֹ׃ (מז) וְנִכְתָּב וְנֶחֱרָת עָלָיו בְּלֻחוֹת הַשָּׁמָיִם
לַעֲשׂוֹת־לוֹ כֵּן בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט כִּי יִכָּרֵת מִן־הָאָרֶץ׃

פ. כה.

(א) וּבַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא בַּיּוֹבֵל 88) הַהוּא קָרְאָה רִבְקָה אֶל־יַעֲקֹב
בְּנָהּ וַתְּדַבֵּר אִתּוֹ לֵאמֹר׃ (ב) בְּנִי לֹא־תִקַּח לְךָ אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנַעַן כַּאֲשֶׁר

---

86) לקח מהכתוב בראשית כ"ו כ"ה.

87) לקח מהכתוב שם פסוק ל"ב, שיתכן שהיה שם קרי לו כתיב לא „ויאמרו לא מצאנו מים ויקרא אותה׳ שבעה" כמ"ש כאן. וזה כוון המדרש ב"ר פ׳ ס"ד באמרו: אין אנו יודעין אם מצאו או לא מצאו (B).

88) לפי התקון דלעיל אצל לדת יעקב ועשו צריך לתקן גם פה (D).

עָשָׂה עֵשָׂו אָחִיךָ בְּקַחְתּוֹ־לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים מִזֶּרַע כְּנָעַן: (ג) וַתִּהְיֶיןָ לִי מֹרַת
רוּחַ בְּכָל־מַעֲשֵׂיהֶן בְּטוּמְאַת נָאוּף וּבְעוֹל וְאֵין־צֶדֶק בָּהֶן כִּי־אִם רַע פָּעֳלָן:
(ד) וַאֲנִי אֲהַבְתִּיךָ מְאֹד מְאֹד בְּנִי רַחֲמַי יְבָרְכוּךָ בְּכָל־עֵת וּבְכָל־אַשְׁמוּרָה
בַּלָּיְלָה: (ה) וְעַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי וַעֲשֵׂה רְצוֹן אִמֶּךָ וְלֹא־תִקַּח לְךָ אִשָּׁה
מִבְּנוֹת הָאָרֶץ הַזֹּאת אִם־לֹא מִבֵּית־אָבִיךָ וּמִמִּשְׁפַּחַת אָבִיךָ: (ו) קַח־לְךָ
אִשָּׁה מִבֵּית־אָבִי וְאֵל עֶלְיוֹן יְבָרֵךְ אֹתְךָ וּבָנֶיךָ יִהְיוּ דוֹר צַדִּיק וְזַרְעֲךָ קָדוֹשׁ
יִהְיֶה: (ז) אַחֲרֵי־כֵן דִּבֵּר יַעֲקֹב אֶת־רִבְקָה אִמּוֹ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ רְאִי־נָא אִמִּי
בֶּן־תִּשְׁעָה שָׁבְעִים 89) אָנֹכִי הַיּוֹם וְלֹא־אֵדַע אִשָּׁה: (ח) לֹא־קָרַבְתִּי אֶל־
אִשָּׁה וְלֹא־אֵרַשְׂתִּיהָ לִי וְלֹא־יַעֲלֶה עַל־לִבִּי לָקַחַת־לִי אִשָּׁה מֵאֵיזֶה זֶרַע
מִבְּנוֹת כְּנָעַן: (ט) כִּי זָכֹר אֶזְכֹּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אַבְרָהָם אָבִינוּ וַאֲשֶׁר
צִוָּה עָלַי לְבִלְתִּי קַחַת אִשָּׁה מִכָּל־זֶרַע בֵּית־כְּנָעַן: (י) כִּי־אִם מִזֶּרַע בֵּית־
אָבִי אֶקַּח לִי אִשָּׁה וּמִמִּשְׁפַּחְתִּי: (יא) שָׁמַעְתִּי מֵאָז כִּי־נוֹלְדוּ בָנוֹת לְלָבָן
אָחִיךָ אֲלֵיהֶן הֲכִינוֹתִי אֶת־לְבָבִי לָקַחַת־לִי מֵהֵנָּה אִשָּׁה: (יב) וְעַל־כֵּן
נִשְׁמַרְתִּי בְרוּחִי מֵחֲטֹא וּמֵהַשְׁחִית אֶת־דְּרָכַי כָּל־יְמֵי חַיַּי כִּי רַבַּת צִוָּה
עָלַי אַבְרָהָם אָבִי עַל־דְּבַר בְּעֹל וְנֹאֵף: (יג) וּלְמְרוֹת כָּל־מִצְוֹתָיו עָלַי
נִלְחֹם נִלְחָם אָחִי כִּי זֶה שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וִיפַתֵּנִי בִשְׂפָתָיו לֵאמֹר אָחִי
קַח־לְךָ אָחוֹת מִשְּׁתֵּי נָשַׁי לְאִשָּׁה: (יד) וְאָנֹכִי לֹא־אֶעֱשֶׂה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
אָחִי נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ כִּי־לֹא אֶקַּח־לִי אִשָּׁה מִזֶּרַע כָּל־בְּנוֹת כְּנַעַן כָּל־יְמֵי חַיַּי
וְלֹא אָרַע לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אָחִי: (טו) אַל תִּירְאִי אִמִּי הַאֲמִינִי־בִי כִּי־
עָשֹׂה אֶעֱשֶׂה רְצוֹנֵךְ וְאֶתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים וְלֹא־אַשְׁחִית אֶת־דְּרָכַי לְעוֹלָם:
(טז) אַחֲרֵי־כֵן נָשְׂאָה אֶת־פָּנֶיהָ הַשָּׁמַיְמָה וַתִּפְרֹשׂ אֶצְבְּעוֹת יָדָהּ וַתִּפְתַּח
אֶת־פִּיהָ וַתְּבָרֵךְ לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: (יז) וַתְּשַׁלֶּם־לוֹ תּוֹדָה
וּתְהִלָּה וַתֹּאמַר בָּרוּךְ יהוה אֱלֹהַי וּבָרוּךְ שְׁמוֹ לְעוֹלָם כִּי־נָתַן לִי אֶת־
יַעֲקֹב בֶּן־תָּמִים וְזֶרַע קָדוֹשׁ: (יח) כִּי לְךָ הוּא וּלְךָ זַרְעוֹ לָנֶצַח בְּכָל־דּוֹרוֹת
עוֹלָמִים בָּרֵךְ אֹתוֹ מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְשִׂים בִּרְכַּת צְדָקָה בְּפִי לְמַעַן אֲבָרְכֵהוּ:
(יט) בְּעֶצֶם הָעֵת הַזֹּאת נָחָה רוּחַ יהוה בְּפִיהָ וַתָּשֶׁת שְׁתֵּי יָדֶיהָ עַל־רֹאשׁ
יַעֲקֹב וַתֹּאמַר: (כ) בָּרוּךְ אַתָּה אֲדוֹן הַצְּדָקָה וֵאלֹהֵי הָעוֹלָמִים וְאוֹתְךָ יְבָרְכוּ
אַנְשֵׁי כָל־דּוֹר וָדוֹר: (כא) יִתֶּן־לְךָ בְּנִי דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה וּלְזַרְעֲךָ יְגַלֶּה כְּבוֹד
הַצְּדָקָה וְיַרְבֶּה בָנֶיךָ בִּימֵי חַיֶּיךָ וְיַצֵּב אוֹתָם לְמִסְפַּר חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
(כב) וְיִפְרוּ בְנֵיהֶם וְיִרְבּוּ מִכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְעָצַם מִסְפָּרָם מֵחוֹל הַיָּם:
(כג) יִתֶּן־ (לְךָ) אֶת־הָאָרֶץ הַפּוֹרִיָּה הַזֹּאת כַּאֲשֶׁר אָמַר לָתֵת־אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם
וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו לָעַד וּלְרִשְׁתָּם אוֹתָהּ לְעוֹלָם: (כד) וְתֶחֱזֶינָה עֵינַי בְּךָ בְּנִי
בֵּן מְבֹרָךְ בִּימֵי חַיַּי וּלְזֶרַע קָדוֹשׁ יְהִי כָל־זַרְעֲךָ: (כה) וְכַאֲשֶׁר הֲנִיחֹתְךָ רוּחַ
אִמְּךָ בִּימֵי חַיֶּיהָ בְּחֵיק הוֹרָתֶךָ כֵּן יְבָרְכוּךָ רַחֲמֵי אַף קִרְבִּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וּפִי
וּלְשׁוֹנִי יְכַבְּדוּךָ: (כו) וְרָבִיתָ וּפָרִיתָ וּפָרַצְתָּ בָּאָרֶץ וְהָיָה זַרְעֲךָ תָּמִים בְּשִׂמְחַת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ לְעוֹלָם וָעֶד: (כז) וְזַרְעֲךָ יָגֵל וּבְיוֹם הַשָּׁלוֹם הַגָּדוֹל יִירַשׁ

---

89) עיין סדר עולם פ' ג' וצ"כ פ' ק"מ (B.)

אֶת־שְׁלוֹם שְׁמֶךָ׃ (כח) וְזַרְעֵךְ יַעֲמֹד לְעוֹלְמֵי־עַד וְאֵל־עֶלְיוֹן יִהְיֶה לָהֶם
לֵאלֹהִים וְאֵל־עֶלְיוֹן יִשְׁכֹּן בְּתֹכָם וּבְקִרְבָּם יִבָּנֶה מִקְדָּשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃
(כט) מְבָרְכֶךָ בָּרוּךְ וְכָל־בָּשָׂר מְקַלֶּלְךָ בְּשֶׁקֶר יוּאָר׃ (ל) וַתִּשָּׁקֵהוּ וַתֹּאמֶר־
לוֹ אֱלֹהֵי עוֹלָם יֶאֱהַב אֹתְךָ כְּלֵב אִמְּךָ וּכְרַחוּמֶיהָ יָשִׂישׂ עָלֶיךָ וִיבָרֶכְךָ
וַתְּכַל לְבָרֵךְ אוֹתוֹ׃

פ. כו.

(א) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הַהוּא קָרָא יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדוֹל
וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי וְהִנֵּה כָּהוּ עֵינַי מֵרְאֹת וְלֹא
יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי׃ (ב) וְעַתָּה שָׂא־נָא כֵלֶיךָ אַשְׁפָּתְךָ וְקַשְׁתֶּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה
וְצוּדָה־לִּי וּתְפֹשׂ־לִי צַיִד בְּנִי׃ (ג) וַעֲשֵׂה־לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהֵבָה
נַפְשִׁי וַהֲבִיאֵם־לִי וְאֹכֵלָה וְנַפְשִׁי תְּבָרֶכְךָ בְּטֶרֶם תָּמוּת 90)׃ (ד) וְרִבְקָה
שֹׁמַעַת אֶת־דְּבָרוֹ בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל־עֵשָׂו וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו בַּבֹּקֶר הַשָּׂדֶה לָצוּד
צַיִד וְלִתְפֹּשׂ וּלְהֲבִיאוֹ אֶל־אָבִיו׃ (ה) וְרִבְקָה קָרְאָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָהּ וַתֹּאמֶר
אֵלָיו הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אָבִיךָ יִצְחָק מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר׃ (ו) צוּדָה־
לִּי צַיִד וַעֲשֵׂה־לִי מַטְעַמִּים וַהֲבִיאֵם לִי וַאֲבָרֶכְכָה לִפְנֵי יהוה בְּטֶרֶם
אָמוּת׃ (ז) וְעַתָּה שְׁמַע־נָא אֶת־דְּבָרִי בְּנִי לַאֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אוֹתָךְ׃
(ח) לֶךְ־נָא אֶל־עֶדְרֶךָ וְהָבִיאָה לִי שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים טוֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָם
מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהֵב׃ (ט) וְהֵבֵאתָ אוֹתָם לְאָבִיךָ וְאָכַל בַּעֲבֻר אֲשֶׁר
יְבָרֶכְךָ לִפְנֵי יהוה לִפְנֵי מוֹתוֹ וּבָרוּךְ תִּהְיֶה׃ (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רִבְקָה
אִמּוֹ אִמִּי לֹא אֶמְנַע מֵאָבִי מְאוּמָה אֲשֶׁר יֹאכַל וְיִטְעַם לְחִכּוֹ אֲבָל יָרֵא
אָנֹכִי אִמִּי פֶּן־יַכִּיר אֶת־קוֹלִי וְיוֹאֵל לְמַשְׁנִי׃ (יא) וְאַתְּ יָדַעַתְּ כִּי־אִישׁ חָלָק
אָנֹכִי וְעֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר וְהָיִיתִי בְעֵינָיו כְּפוֹעֵל־אָוֶן וְעָשִׂיתִי אֶת־אֲשֶׁר
לֹא־צִוָּה אֹתִי וְקָצַף עָלַי וְהֵבֵאתִי עָלַי קְלָלָה וְלֹא בְרָכָה׃ (יב) וַתֹּאמֶר לוֹ
רִבְקָה אִמּוֹ עָלַי קִלְלָתְךָ בְּנִי אַךְ שְׁמַע בְּקֹלִי׃ (יג) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב בְּקוֹל
רִבְקָה אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים טוֹבִים וּבְרִיאִים וַיָּבֵא אוֹתָם לְאִמּוֹ
וַתַּעַשׂ אִמּוֹ אוֹתָם כַּאֲשֶׁר אָהֵב׃ (יד) וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ
הַגָּדוֹל הַחֲמֻדֹת אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב אֶצְלָהּ׃ (טו) וְאֵת
עֹרֹת גְּדָיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקַת בְּשָׂרוֹ׃ (טז) וַתִּתֵּן אֶת־
הַמַּטְעַמִּים וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָהּ׃ (יז) וַיָּבֹא אֶל אָבִיו
וַיֹּאמַר אָנֹכִי בִּנְךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ אֵלָי׃ (יח) קוּם־נָא וּשְׁבָה וְאָכְלָה
מִצֵּידִי אָבִי בַּעֲבוּר תְּבָרֲכֵנִי נַפְשֶׁךָ׃ (יט) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־זֶּה מִהַרְתָּ
לִמְצֹא בְּנִי וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּי הִקְרָה יהוה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי 91)׃ (כ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק
אֵלָיו גְּשָׁה־נָּא וַאֲמֻשְׁךָ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם־לֹא׃ (כא) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב

---

90) מוסב על הנפש, ואם זו המגמה, הנה כן נמצא בנוסח הכושי.

91) החכם Dillmann מעתיק מתרגום הכושי בזה"ל: „Der mich's hat finden lassen, dein Gott, ist vor mir" ונראה גם בזה, כי ראשית הספר היתה עברית כלשון הכתוב „כי הקרה ה' אלהיך לפני" אך היוני והכושי תעו בכוונתו.

אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיְמֻשֵּׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּד יַד עֵשָׂו: (כב) וְלֹא
הִכִּירוֹ כִּי מֵאֵת הַשָּׁמַיִם הָיְתָה נְסִבָּה לְהַחְשִׁיךְ דַּעְתּוֹ: (כג) וְלֹא־יָדַע אוֹתוֹ
יִצְחָק כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּידֵי אָחִיו וּשְׂעִירוֹת כְּיַד־עֵשָׂו לְמַעַן יְבָרְכֵהוּ:
(כד) וַיֹּאמֶר הַאַתָּה זֶה בְּנִי וַיֹּאמֶר אֲנִי בִּנְךָ 92): (כה) וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִּי
וְאֹכְלָה מִצֵּידְךָ בְּנִי לְמַעַן תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי וַיַּגֶּשׁ־לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיֵּשְׁתְּ:
(כו) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה־נָּא וּשְׁקָה־לִּי בְּנִי: (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק־לוֹ וַיָּרַח
אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרֲכוֹ
יהוה: (כח) יִתֶּן־לְךָ הָאֱלֹהִים וְיַרְבֶּה לְךָ מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב
דָּגָן וְיִצְהָר יִתֶּן־לְךָ לָרֹב: (כט) יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ אֲנָשִׁים הֱוֵה גְבִיר
לְאַחִיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ: (ל) וְכָל־הַבְּרָכוֹת אֲשֶׁר בֵּרַךְ יהוה אוֹתִי
וְאֶת־אַבְרָהָם אָבִי לְךָ תִּהְיֶינָה וּלְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם אֹרְרֶךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶךָ
בָּרוּךְ: (לא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת־יַעֲקֹב בְּנוֹ וְיַעֲקֹב יָצֹא יָצָא
מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְנִסְתַּר וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ: (לב) וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא
מַטְעַמִּים וַיְבִיאֵם לְאָבִיו וַיֹּאמֶר אֶל־אָבִיו קוּם אָבִי וְאֹכַל מִצֵּידִי בַּעֲבֻר
תְּבָרְכַנִּי נַפְשֶׁךָ: (לג) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אָתָּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי בִּנְךָ
בְּכֹרְךָ עֵשָׂו עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: (לד) וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־
מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֵפוֹא הוּא אֲשֶׁר צָד־לִי צַיִד וְתָפַשׂ וַיָּבֵא וָאֹכַל מִכֹּל
בְּטֶרֶם תָּבֹא וָאֲבָרְכֵהוּ בָּרוּךְ יִהְיֶה הוּא וְכָל־זַרְעוֹ עַד־עוֹלָם: (לה) וַיְהִי
כִּשְׁמֹעַ עֵשָׂו אֶת־דִּבְרֵי יִצְחָק אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה גְּדֹלָה וּמָרָה וַיֹּאמֶר
לְאָבִיו בָּרְכֵנִי גַם־אָנִי אָבִי: (לו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח
בִּרְכוֹתֶיךָ: (לז) [וַיֹּאמֶר עֵשָׂו] עַתָּה יָדַעְתִּי מַדּוּעַ קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב זֶה פַּעַם
שֵׁנִית עָקַב אוֹתִי בָּרִאשׁוֹנָה לָקַח אֶת־בְּכֹרָתִי וְעַתָּה לָקַח אֶת־בִּרְכָתִי
וַיֹּאמַר הֲלֹא אָצַלְתָּ לִּי בְּרָכָה אָבִי: (לח) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר
שַׂמְתִּיו לָךְ וּלְכָל־אֶחָיו וְנָתַתִּי אוֹתָם לוֹ לַעֲבָדִים וְרֹב דָּגָן וְיִצְהָר סְמַכְתִּיו
וּלְכָה אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי: (לט) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יִצְחָק אָבִיו הַבְרָכָה
אַחַת הִיא־לְךָ אָבִי בָּרְכֵנִי גַם־אָנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ: (מ) וַיַּעַן יִצְחָק
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ תִּהְיֶה בִרְכָתֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעָל
(מא) וְעַל־חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת־אָחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּגִדל וּתְפָרֵק עֻלּוֹ
מֵעַל צַוָּארֶךָ וְחָטָאתָ בְּנַפְשְׁךָ וְכָל־זַרְעֲךָ יִכָּרֵת מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם 93):
(מב) וַיִּקְצֹף עֵשָׂו עַל־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרֲכוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ
עַתָּה יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי וְאַהַרְגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:

פ. כז.

(א) וַיֻּגַּד לְרִבְקָה בַּחֲלוֹם94) אֶת־דְּבַר עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדוֹל וַתִּשְׁלַח רִבְקָה
וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם

---

92) עיין ב"ר פ' ס"ה (B.)

93) כל הענין הזה המסובך בכתוב פה חדש הוא ולא נמצא בשום תרגום ואגדה וביאור ודרש (B.

94) או ברוח הקודש כ"ד ב"ר ס"ז והת"י (B.)

לְךָ לְהָרְגֶךָ׃ (ב) וְעַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי קוּם וּבְרַח־לְךָ אֶל־לָבָן אָחִי׃ (ג) וְיָשַׁבְתָּ
עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ׃ (ד) וְשָׁב אַפּוֹ מִמְּךָ וְשָׁכַח
אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לּוֹ וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם׃ (ה) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־
אִירָא אִם יָקוּם עָלַי לְהָרְגֵנִי וַהֲרַגְתִּיו וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן אֶשְׁכַּל שְׁנֵי־בָנַי יוֹם
אֶחָד׃ (ו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הִנֵּה־נָא יָדַעַתְּ כִּי זָקֵן אָבִי וְאָנֹכִי
רֹאֶה כִּי־כָהוּ עֵינָיו מֵרְאוֹת׃ (ז) וְהָיָה כִּי־אֶעֱזֹב אוֹתוֹ וְרַע הַדָּבָר בְּעֵינָיו
כִּי־אֶעֱזְבֵהוּ וְאֵלְכָה־לִּי מֵאִתְּכֶם וְקָצַף אָבִי עָלַי וְקִלְלָנִי׃ (ח) לֹא־אוּכַל
לָלֶכֶת כִּי־אִם כַּאֲשֶׁר יְשַׁלְּחֵנִי לָלֶכֶת וְאֵלֵכָה׃ (ט) וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל־יַעֲקֹב
אָבֹא אֵלָיו וְאַגִּידָה־לּוֹ כִּי יְשַׁלְּחֶךָּ׃ (י) וַתָּבֹא רִבְקָה וַתֹּאמֶר אֶל־יִצְחָק
קַצְתִּי בְחַיַּי מִפְּנֵי שְׁתֵּי בְנוֹת חֵת אֲשֶׁר לָקַח עֵשָׂו לוֹ לְנָשִׁים וְאִם לֹקֵחַ יַעֲקֹב
אִשָּׁה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ כָּאֵלֶּה] לָמָּה לִי חַיִּים כִּי רָעוֹת בְּנוֹת אֶרֶץ כְּנָעַן׃
(יא) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב בְּנוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח לְךָ
אִשָּׁה מִכָּל־בְּנוֹת כְּנָעַן׃ (יב) קוּם לֵךְ פַּדֶּנָה אֲרָם בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ
וְקַח־לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמֶּךָ׃ (יג) וְאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם יְבָרֵךְ
אֹתְךָ וְיַפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים׃ (יד) וְיִתֶּן־לְךָ אֶת־בִּרְכוֹת אַבְרָהָם
אָבִי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ וְאֵת כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם לֶךְ־לְךָ בְּנִי בְּשָׁלוֹם׃ (טו) וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ
פַּדֶּנָה אֲרָם אֶל־לָבָן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב׃ (טז) וַיְהִי
בִּנְסֹעַ יַעֲקֹב לָלֶכֶת פַּדֶּנָה אֲרָם וַתִּתְאַבֵּל רִבְקָה עַל־בְּנָהּ וַתֵּבְךְּ׃
(יז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־רִבְקָה אֲחוֹתִי אַל־נָא תִבְכִּי עַל־בְּנִי עַל־יַעֲקֹב כִּי
בְשָׁלוֹם יֵלֵךְ שָׁמָּה וּבְשָׁלוֹם יָשׁוּב הֵנָּה׃ (יח) אֵל עֶלְיוֹן יִשְׁמְרֵהוּ מִכָּל־רָע
וִיהִיֶה עִמּוֹ וְלֹא־יַעַזְבֵהוּ כָּל־הַיָּמִים כִּי־יָדַעְתִּי אֲשֶׁר יַצְלִיחַ יהוה אֶת־דְּרָכָיו
בְּכֹל אֲשֶׁר יֵלֵךְ עַד־אֲשֶׁר יָשׁוּב בְּשָׁלוֹם אֵלֵינוּ וְנִרְאֵהוּ בְּשָׁלוֹם׃ (יט) אַל־
תִּירְאִי אוֹדֹתָיו אֲחוֹתִי כִּי יָשָׁר דְּרָכוֹ וְהוּא אִישׁ חָסִיד וְנֶאֱמָן וְלֹא־יֹאבַד
בָּכֹה אַל־תִּבְכִּי׃ (כ) וַיְנַחֵם יִצְחָק אֶת־רִבְקָה עַל־יַעֲקֹב בְּנָהּ וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ׃
(כא) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע לָלֶכֶת חָרָנָה בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִי
לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים׃ (כב) וַיָּבֹא לוּזָה הֶהָרָה הִיא בֵּית־אֵל בְּרֹאשׁ
הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁבוּעַ הַהוּא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם בִּהְיוֹת הָעֶרֶב׃ (כג) וַיֵּט מִן־
הַדֶּרֶךְ מַעֲרָבָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּשַׁן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ׃ (כד) וַיִּקַּח אַחַת
אַבְנֵי הַמָּקוֹם הַהוּא וַיָּשִׂימָהּ תַּחַת הָעֵץ כִּי לְבַדּוֹ הָלַךְ בַּדֶּרֶךְ׃ (כה) וַיִּישַׁן
וַיַּחֲלֹם בַּלַּיְלָה הַהוּא וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה
מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ׃ (כו) וְהִנֵּה יהוה נִצָּב עָלָיו וַיְדַבֵּר יהוה
אֶת־יַעֲקֹב וַיֹּאמַר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה
עֹמֵד95) עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ׃ (כז) וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ
וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וָנֶגְבָּה וְצָפֹנָה וְנִבְרְכוּ בְךָ וּבְזַרְעֲךָ כָּל־אַרְצוֹת הָעַמִּים׃
(כח) וְהִנֵּה אָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל־מָקוֹם וּבְכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ

---

95) ט"ס ול"ל שוכב כמו בספר בראשית רבתא, שהכי כתב כאן המלה „ויישן" א"כ שכב ולא עמד (B.)

וַהֲשִׁיבֹתִיךָ בְּשָׁלוֹם אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־
עָשִׂיתִי אֵת־כָּל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ׃ (כט) וַיִּקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן
הַמָּקוֹם הַזֶּה הוּא בֵּית אֱלֹהִים וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי׃ (ל) וַיִּירָא וַיֹּאמַר מָרוֹם
הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם׃ (לא) וַיַּשְׁכֵּם
יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּקֶם אֹתָהּ מַצֵּבָה
לְאוֹת עַל־הַמָּקוֹם הַהוּא וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ׃ (לב) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־
הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז שְׁמוֹ לָרִאשֹׁנָה כְּשֵׁם הָאָרֶץ׃ (לג)
וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לַיהוה לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָדִים לִלְבֹּשׁ׃ (לד) וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם
אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יהוה לִי לֵאלֹהִים׃ (לה) וְגַם הָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר הֲקִימוֹתִי
מַצֵּבָה לְאוֹת עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר
אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ אֱלֹהָי׃

פ. כח.

(א) וַיִּשָּׂא אֶת־רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם אַרְצָה לָבָן אֲחִי רִבְקָה קֵדְמָה׃
(ב) וַיֵּשֶׁב אִתּוֹ וַיַּעֲבֹד אֹתוֹ בְּרָחֵל אַחַת בְּנוֹתָיו׃ (ג) וּבַשָּׁנָה
הָרִאשֹׁנָה לַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי אָמַר אֵלָיו הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֹתְךָ
בָּהּ שֶׁבַע שָׁנִים׃ (ד) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב אָנֹכִי אֶתֵּן לְךָ אֶת־אִשְׁתֶּךָ׃ (ה)
וַיַּעַשׂ לָבָן מִשְׁתֶּה וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִּתּוֹ הַגְּדֹלָה וַיִּתֵּן אוֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה
וַיִּתֶּן־לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְאָמָה׃ (ו) וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב דָּבָר כִּי אָמַר אַךְ
רָחֵל הִיא וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה־הִיא לֵאָה׃ (ז) וַיִּחַר אַף יַעֲקֹב בְּלָבָן וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מַדּוּעַ עָשִׂיתָ כֵּן הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלֹא־בְלֵאָה לָמָּה רִמִּיתָנִי׃
(ח) קַח אֶת־בִּתְּךָ וְאֵלְכָה לְדַרְכִּי כִּי הֵרֵעוֹתָ לַעֲשׂוֹת עִמָּדִי׃ (ט) כִּי יַעֲקֹב
אָהַב אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה כִּי־עֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת אַךְ בְּתָאֳרָהּ יָפָה מְאֹד וְעֵינֵי
רָחֵל יָפוֹת וְהִיא יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה׃ (י) וַיֹּאמֶר לָבָן אֶל־יַעֲקֹב לֹא־
יֵעָשֶׂה כֵן בְּאַרְצֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה וְכֵן לֹא יֵעָשֶׂה׃ (יא) כִּי־
כֵן נוֹעָד וְנִכְתָּב עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִצְדַּק הָעֹשֶׂה זֹאת כִּי־עֲשׂוֹת
הַדָּבָר הַזֶּה רַע בְּעֵינֵי יהוה׃ (יב) וְגַם אַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְ־
יַעֲשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא־יִתְּנוּ הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה כִּי־רַע הַדָּבָר
מְאֹד׃ (יג) וַיֹּאמֶר לָבָן אֶל־יַעֲקֹב מַלֵּא שְׁבֻעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְאֶתְּנָה לְךָ
אֶת־רָחֵל בַּעֲבוֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת לִשְׁמוֹר
צֹאנִי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ בַּשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן׃ (יד) וַיְהִי כְּמַלֹּאת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה
לְלֵאָה] וַיִּתֵּן לָבָן לְיַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּעֲבוֹדָה אֲשֶׁר יַעֲבֹד עִמּוֹ שֶׁבַע שָׁנִים
אֲחֵרוֹת׃ (טו) וַיִּתֵּן לְרָחֵל אֶת־בִּלְהָה אֲחוֹת זִלְפָּה לָהּ לְשִׁפְחָה׃ (טז)
וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים בְּרָחֵל [.....]׃ (יז) וַיִּפְתַּח יהוה אֶת־רֶחֶם
לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַתְּשִׁיעִי בַּשָּׁנָה הָרִאשֹׁנָה לַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי׃ (יח) וְרֶחֶם רָחֵל עָצוּר כִּי־

רָאָה יהוה כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וְרָחֵל אֲהוּבָה: (יט) וַיָּבֹא יַעֲקֹב עוֹד אֶל־לֵאָה
וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן שֵׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשְּׁבַע הַהוּא: (כ) וַיָּבֹא יַעֲקֹב עוֹד
אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן שְׁלִישִׁי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ לֵוִי בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשְּׁבַע הַהוּא: (כא) וַיָּבֹא יַעֲקֹב עוֹד־אֶל לֵאָה
וַתַּהַר וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן רְבִיעִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוּדָה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁלִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁבַע הָרְבִיעִי: (כב) וְעַל־כָּל־זֹאת קִנְּאָה
רָחֵל בְּלֵאָה בִּרְאוֹתָהּ כִּי לֹא יָלָדָה וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בֵּן: (כג)
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הֶאָנֹכִי מָנַעְתִּי מִמֵּךְ פְּרִי־בֶטֶן וְאִם אֲנִי עֲזַבְתִּיךְ: (כד) וַתֵּרֶא
רָחֵל כִּי יָלְדָה לֵאָה לְיַעֲקֹב אַרְבָּעָה בָנִים רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה
וַתֹּאמֶר רָחֵל אֵלָיו בֹּא אֶל־אֲמָתִי בִלְהָה וְתַהַר וְתֵלֶד־לִי בֵּן: (כה) וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ וַתַּהַר וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ דָּן בַּתְּשִׁיעִי לַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי בַּשָּׁנָה
הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי: (כו) וַיָּבֹא יַעֲקֹב עוֹד אֶל־בִּלְהָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד
לְיַעֲקֹב בֵּן שֵׁנִי וַתִּקְרָא רָחֵל שְׁמוֹ נַפְתָּלִי בַּחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי: (כז) וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עֲקָרָה הִיא וְעָמְדָה
מִלֶּדֶת וַתְּקַנֵּא וַתִּתֵּן גַּם־הִיא אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: (כח)
וַתַּהַר וַתֵּלֶד־בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ [גָּד] 96) בִּשְׁנֵים עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁמִינִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי: (כט) וַיָּבֹא עוֹד אֵלֶיהָ וַתַּהַר
וַתֵּלֶד־לוֹ בֵּן שֵׁנִי וַתִּקְרָא לֵאָה אֶת־שְׁמוֹ [אָשֵׁר] 97) בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי לַחֹדֶשׁ
עַשְׁתֵּי־עָשָׂר בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי: (ל) וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל־לֵאָה
וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ [יִשָּׂשכָר] 98) בַּיּוֹם הָרְבִיעִי לַחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי וַתִּתֵּן אוֹתוֹ אֶל־הָאֹמֶנֶת: (לא)
וַיָּבֹא יַעֲקֹב עוֹד אֵלֶיהָ וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁנֵי יְלָדִים בֵּן וּבַת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
זְבֻלוּן וְאֶת־שֵׁם הַבַּת דִּינָה בַּשְּׁבִיעִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית
לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי: (לב) וֵאלֹהִים חָנַן אֶת־רָחֵל וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וַתַּהַר
וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית
לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי הַהוּא: (לג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נוֹלַד יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן
תְּנָה־לִי אֶת־נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי וְאֵלְכָה אֶל־יִצְחָק אָבִי וְיַעֲשֶׂה לִי בָיִת: (לד)
כִּי־מִלֵּאתִי הַשָּׁנִים בַּעֲבוֹדָתִי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי עִמְּךָ בִּשְׁתֵּי בְנוֹתֶיךָ וְאֵלְכָה
אֶל־בֵּית אָבִי: (לה) וַיֹּאמֶר לָבָן אֶל־יַעֲקֹב שְׁבָה עִמָּדִי בִּשְׂכָרֶךָ וְשׁוּב רְעֵה
צֹאנִי וְקַח שְׂכָרֶךָ: (לו) וַיִּקְּבוּ בֵּינֵיהֶם כִּי יִתֶּן־לוֹ בִּשְׂכָרוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים וּמִן־
הָעִזִּים כֹּל אֲשֶׁר [. . . . .] 99): (לז) וַתֵּלַדְנָה הַצֹּאן כִּדְמוּתָן וּלְכוּלָן הָיָה
הַתָּו אֲשֶׁר לְיַעֲקֹב וְלֹא אֲשֶׁר לְלָבָן: (לח) וַיִּפְרֹץ מִקְנֵה יַעֲקֹב וַיְהִי־לוֹ

---

96) בנוסח הכותי כתוב בע״ם „אשר״ (D.)

97) בנוסח הכותי כתוב בע״ם „יששכר״ (D.)

98) בנוסח הכותי כתוב בע״ם „זבלון״ (D.)

99) כאן משובש הנוסח הכותי, ולא יכול האשכנזי לתרגמו, ע״כ חסר כל הענין.

בָּקָר וְצֹאן וַחֲמוֹרִים וּגְמַלִּים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת׃ (לט) וַיְקַנְּאוּ לָבָן וּבָנָיו
בְּיַעֲקֹב וַיָּסַר לָבָן אֶת־צֹאנוֹ מִמֶּנּוּ וַיִּתְנַכֵּל לְהָרַע לוֹ׃

פ. כט.

(א) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֵּלֶךְ לָבָן לָגֹז אֶת־צֹאנוֹ בְּדֶרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃ (ב) וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי הָלַךְ לָבָן לִגְזֹז אֶת־־צֹאנוֹ
וַיִּקְרָא [לְלֵאָה] 100) וּלְרָחֵל וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּן לָלֶכֶת אִתּוֹ אַרְצָה כְּנָעַן׃ (ג)
וַיְסַפֵּר לָהֶן אֵת כָּל־אֲשֶׁר רָאָה בַּחֲלוֹם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ לָשׁוּב
אֶל־בֵּית אָבִיו׃ (ד) וַתֹּאמַרְנָה הִנֶּנּוּ לָלֶכֶת אֶל־כָּל־מָקוֹם כַּאֲשֶׁר [תֵּלֵךְ]
נֵלְכָה גַּם־אֲנַחְנוּ אִתָּךְ׃ (ה) וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־־אֱלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק וְאֵת
אֱלֹהֵי אֲבִי־אָבִיו אַבְרָהָם וַיָּקָם וַיִּשָּׂא אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וַיִּקַּח אֵת כָּל־
רְכֻשׁוֹ וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיָּבֹא אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד׃ (ו) וְיַעֲקֹב הִסְתִּיר אֶת־
מַחֲשַׁבְתּוֹ מִלָּבָן וְלֹא־הִגִּיד לוֹ דָבָר בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הָרְבִיעִי שָׁב
יַעֲקֹב גִּלְעָדָה בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ (ז) וַיִּרְדֹּף לָבָן אַחֲרָיו
וַיַּדְבֵּק אֶת־יַעֲקֹב בְּהַר הַגִּלְעָד בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי׃ (ח)
וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע לְיַעֲקֹב כִּי נִרְאָה אֵלָיו בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה׃ (ט)
וַיְדַבֵּר לָבָן עִם־יַעֲקֹב וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם [לַחֹדֶשׁ הַזֶּה] עָשָׂה יַעֲקֹב
מִשְׁתֶּה לְלָבָן וּלְכָל־הַבָּאִים אִתּוֹ׃ (י) וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב לְלָבָן בַּיּוֹם הַהוּא
וְלָבָן לְיַעֲקֹב אִם יַעֲבֹר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ אֶת־הַר הַגִּלְעָד לְרָעָה׃ (יא) וַיַּעַשׂ
שָׁם גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל לְעֵד עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גַּלְעֵד [. . . .]׃
(יב) אוּלָם לְפָנִים קָרְאוּ שֵׁם אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶרֶץ רְפָאִים כִּי הִיא הָיְתָה
אֶרֶץ הָרְפָאִים׃ (יג) וַיִּוָּלְדוּ שָׁם הָרְפָאִים הָעֲנָקִים וְקוֹמָתָם מֵעֶשֶׂר עַד־־
תֵּשַׁע עַד־שְׁמוֹנֶה וְעַד־שֶׁבַע אַמּוֹת׃ (יד) וּמוֹשְׁבוֹתֵיהֶם מֵאֶרֶץ הָאֱמֹרִי
עַד הַר חֶרְמוֹן וְטִירוֹתֵיהֶם חֹרֹנַיִם וְעַשְׁתָּרוֹת וְאֶדְרֶעִי וּמִישׁוֹר 101) וּבְעוֹן
102)׃ (טו) וַיַּשְׁמִידֵם יהוה מִפְּנֵי רָעַת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ וַיַּעַזְבוּ
אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הָאֱמֹרִי לָשֶׁבֶת תַּחְתֵּיהֶם עַם רָעִים וְחַטָּאִים׃ (טז) וְאֵין
הַיּוֹם עַם אַחֵר אֲשֶׁר עָשָׂה כְּכָל־חַטֹּאתֵיהֶם עַל־כֵּן לֹא־הֶאֱרִיכוּ יָמִים עַל־
הָאָרֶץ׃ (יז) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת־לָבָן לַאֲרַם נַהֲרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַקֶּדֶם וְיַעֲקֹב
שָׂם אֶת־פָּנָיו אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיַּעֲבֹר אֵת יַבֹּק בַּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּעַשְׁתֵּי עָשָׂר
בּוֹ׃ (יח) וּבַיּוֹם הַהוּא בָּא אֵלָיו עֵשָׂו אָחִיו וַיַּעֲשׂוּ שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וַיִּסַּע
מִמֶּנּוּ לְאֶרֶץ שֵׂעִיר וְיַעֲקֹב יָשַׁב בְּסֻכּוֹת׃ (יט) וּבַשָּׁנָה הָרִאשֹׁנָה לַשָּׁבֻעַ
הַחֲמִישִׁי לַיּוֹבֵל הַהוּא עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיֵּשֶׁב מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי לַיַּרְדֵּן וַיִּרְעֶה
אֶת־מִקְנֵהוּ מִן־הַיָּם [. . . .] עַד־־בֵּית שְׁאָן וְדֹתָן וְעַקְרַבִּים 103)׃

---

100) בנוסח הכותי כתוב בט"ס „בלאה" (D.)

101) שם מקום בדברים ג' ו' לפי תרגום השבעים (D.) ועיין ברש"י בראשית י"ד ו'.

102) שם מקום בספר במדבר ל"ב ג' והוא מ ע ו ן הנזכר יהושע י"ג וי"ז (D.)

103) שם מקום בספר יהושע ט"ו ג', וא"צ להערת D. שם שהוא עקרבת שנגמרה או עקרוניכו שביוסיפון.

(כ) וַיִּשְׁלַח אֶל־יִצְחָק אָבִיו מִכָּל־רְכֻשׁוֹ בֶּגֶד וְלֶחֶם וּבָשָׂר וּמַשְׁקֶה וְחָלָב
וְשֶׁמֶן וַחֲרִיצֵי (חֲבִיצֵי) חָלָב וּמִכָּל־הַתְּמָרִים אֲשֶׁר בָּעֵמֶק: (כא) וְגַם אֶל־
רִבְקָה אִמּוֹ שָׁלַח אַרְבַּע פְּעָמִים בְּשָׁנָה בֵּין תְּקוּפֹת הַיְּרָחִים בֵּין הֶחָרִישׁ
וּבֵין הַקָּצִיר בֵּין אָבִיב לְגֶשֶׁם בֵּין חֹרֶף לְקָיִץ: (כב) וַיֵּשֶׁב בְּמִגְדַּל אַבְרָהָם
כִּי שָׁב יִצְחָק מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיַּעַל אֶל־מִגְדַּל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֵּשֶׁב שָׁם בְּלִי
עֵשָׂו בְּנוֹ: (כג) בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר נָסַע יַעֲקֹב פַּדֶּנָה אֲרָם לָקַח עֵשָׂו
אֶת־מַחֲלַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל לוֹ לְאִשָּׁה: (כד) וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־מִקְנֵה אָבִיו
וְאֵת נָשָׁיו וַיַּעַל וַיֵּשֶׁב בְּהַר שֵׂעִיר וַיַּעֲזֹב אֶת־יִצְחָק אָבִיו לְבַדּוֹ בִּבְאֵר
שָׁבַע: (כה) וַיַּעַל יִצְחָק מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשֶׁב בְּמִגְדַּל אַבְרָהָם אָבִיו בְּהַר
חֶבְרוֹן: (כו) וְשָׁמָּה שָׁלַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר שָׁלַח לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ מֵעֵת
עַד־עֵת [לְהָקֵל] כָּל־־יְגוֹנָם וַיְבָרְכוּ אֶת־יַעֲקֹב בְּכֹל לְבָבָם
וּבְכָל־נַפְשָׁם:

פ. ל.

(א) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי עָלָה שָׁלֵם אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לִשְׁכֶם
בְּשָׁלוֹם בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי: (ב) וְשָׁם לָקְחוּ אֶת־דִּינָה בַּת־
יַעֲקֹב אֶל־בֵּית שְׁכֶם בֶּן־חֲמוֹר הַחִוִּי נְשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיְעַנֶּהָ:
(ג) וְהִיא הָיְתָה נַעֲרָה קְטַנָּה בַּת־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵי
אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה וּמֵאַחֶיהָ בִּקֵּשׁ אֹתָהּ לוֹ: (ד) אָכֵן אַף יַעֲקֹב וּבָנָיו
חָרָה בְּאַנְשֵׁי שְׁכֶם אֲשֶׁר טִמְּאוּ אֶת דִּינָה אֲחֹתָם וַיִּתְנַכְּלוּ רָעָה בֵּינֵיהֶם
וַיַּעֲשׂוּ בְּעָרְמָה וּבְמִרְמָה אִתָּם: (ה) וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי בָּאוּ בַּסֵּתֶר שְׁכֶמָה
וַיַּעֲשׂוּ שְׁפָטִים בְּכָל־אַנְשֵׁי שְׁכֶם וַיַּהַרְגוּ אֵת כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר מָצְאוּ
בְּתוֹכָהּ וְלֹא־הוֹתִירוּ אִישׁ בָּהּ: (ו) אֶת־כֻּלָּם הָרְגוּ בְּמַכְאֹבִים עַל־־אֲשֶׁר
טִמְּאוּ אֶת דִּינָה אֲחֹתָם: (ז) וְלֹא־תַעֲשׂוּ כֵן מִיּוֹם הַזֶּה וְהָלְאָה לְטַמֵּא
בַּת יִשְׂרָאֵל: (ח) כִּי בַשָּׁמַיִם הוּשַׁת עֲלֵיהֶם הָעֹנֶשׁ לְהַכְרִית כָּל־אַנְשֵׁי
שְׁכֶם לְפִי־חָרֶב כִּי נְבָלָה עָשׂוּ לְבַת־יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיִּתֵּן־אֹתָם יהוה בְּיַד
בְּנֵי־יַעֲקֹב לְהַכְרִיתָם לְפִי־חָרֶב וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם שְׁפָטִים: (י) וְלֹא־יֵעָשֶׂה
כַּדָּבָר הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לְעַנּוֹת בְּתוּלָה יִשְׂרְאֵלִית: (יא) וְאִישׁ אִישׁ
מִיִּשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן אוֹ אֲשֶׁר נָתַן אֶת־בִּתּוֹ אוֹ אֶת־אֲחוֹתוֹ לְאִישׁ מִזֶּרַע
הַגּוֹיִם מוֹת יוּמַת וּבָאֲבָנִים יִרְגְּמֻהוּ כִּי חֵטְא וּנְבָלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל: (יב)
וְאֶת־הָאִשָּׁה יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ כִּי טִמְּאָה אֶת־שֵׁם בֵּית אָבִיהָ וְנִכְרְתָה
מִיִּשְׂרָאֵל: (יג) וְלֹא יִמָּצֵא כָל־טֻמְאָה וּזְנוּנִים בְּיִשְׂרָאֵל בְּכָל־דּוֹרֹת הָאָרֶץ
כִּי קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוה: (יד) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה תוֹעֵבָה מוֹת יוּמַת
וְסָקֹל יִסָּקֵל: (טו) כִּי־כֵן נֶחֱרַת וְנִכְתָּב עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם עַל־כָּל־זֶרַע
יִשְׂרָאֵל הָעוֹשֶׂה טוּמְאָה מוֹת יוּמַת וְסָקֹל יִסָּקֵל (טז) וְלַחֹק הַזֶּה אֵין קֵץ־
הַזְּמַן וְאֵין סוֹף וְאֵין סְלִיחָה כִּי־אִם הִכָּרֵת יִכָּרֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר טִמֵּא אֶת־
בִּתּוֹ בְּכָל־יִשְׂרָאֵל כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמּוֹלֶךְ וְעָשָׂה וְאָשֵׁם לְטַמְּאוֹ: (יז) וְאַתָּה

מֹשֶׁה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָעִידָה־בָּם לְבַל־יִתְּנוּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לַגּוֹיִם וְלֹא־
יִקְחוּ מִבְּנוֹת הַגּוֹיִם כִּי תוֹעֲבַת יהוה הִיא׃ (יח) עַל־כֵּן כָּתַבְתִּי לְךָ בְּכָל־
דִּבְרֵי הַתּוֹרָה אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה אַנְשֵׁי שְׁכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְדִינָה׃ (יט) וְאֵת
אֲשֶׁר־נִדְבְּרוּ בְנֵי־יַעֲקֹב לֵאמֹר לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת־בִּתֵּנוּ לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־
לָהֶם עָרְלָה׃ (כ) כִּי־חֶרְפָּה הִיא לָנוּ וּלְיִשְׂרָאֵל בְּתֵת אֹתָהּ אוֹ בְקַחַת
מִבְּנוֹת הַגּוֹיִם כִּי טָמֵא הִיא וּפִגּוּל בְּיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל לֹא־יִטְהָר׃ (כא) וּבִגְלַל
הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ אִשָּׁה מִבְּנוֹת הַגּוֹיִם אוֹ כִּי יִתֵּן אִישׁ אַחַת
מִבְּנוֹתָיו לְאִישׁ מִכָּל־הַגּוֹיִם יָבֹאוּ נֶגַע עַל־נֶגַע וּקְלָלָה עַל־קְלָלָה וְכָל־
פְּגָעִים וּנְגָעִים וּקְלָלוֹת׃ (כב) וְכִי תַעֲשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְהַעְלֵם יַעְלִימוּ
[עַם־הָאָרֶץ] אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָעוֹשִׂים תּוֹעֵבָה וְהַמְטַמְּאִים אֶת־מִקְדַּשׁ יהוה
וְהַמְחַלְּלִים אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ עָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ כָּל־הָעָם יַחְדָּו בַּעֲבוּר כָּל־
הַטּוּמְאָה וְהַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת׃ (כג) וְלֹא־יִשָּׂא פְּנֵי אִישׁ וְלֹא־יַכִּיר פָּנִים
בַּמִּשְׁפָּט וְלֹא־יִקַּח מִיָּדוֹ מִנְחָה וְקָרְבַּן־מִנְחָה וְאִשֶּׁה וְחֵלֶב וּקְטֹרֶת לְרֵיחַ
נִיחוֹחַ לְרָצוֹן׃ (כד) כָּכָה יֵעָשֶׂה לְכָל־אִישׁ וְאִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְחַלְּלוּ
אֶת־מִקְדָּשׁוֹ׃ (כה) לָכֵן צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר הָעֵד בְּיִשְׂרָאֵל אֶת־אֲשֶׁר הוּעָד
רְאֵה מֶה־הָיָה לְאַנְשֵׁי שְׁכֶם וְלִבְנֵיהֶם אֵיךְ נִתְּנוּ בְּיַד שְׁנֵי בְנֵי־יַעֲקֹב
וְהוּמְתוּ בְּמַכְאֹבִים׃ (כו) וַתֵּחָשֵׁב לָהֶם לִצְדָקָה וַיִּכָּתְבוּ לִצְדָקָה וַיִּבְחַר
בְּזֶרַע לֵוִי לְכֹהֲנִים וְלִלְוִיִּם לַעֲמֹד לְשָׁרֵת לִפְנֵי יהוה כָּמוֹנוּ כָּל־הַיָּמִים׃
(כז) וּבָרוּךְ לֵוִי וּבָנָיו לְעוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְּאוּ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
וּנְקָמָה בְּכָל־הַמִּתְקוֹמְמִים עַל־יִשְׂרָאֵל׃ (כח) וְכָכָה יֵרָשֵׁם לְאִישׁ בְּעֵדוּת
לְחוּת הַשָּׁמַיִם בְּרָכָה וּצְדָקָה לִפְנֵי אֱלֹהֵי כָּל־הַיְקוּם וְגַם אֲנַחְנוּ נִזְכֹּר
אֶת־הַצְּדָקָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחַיָּיו בְּכָל־עִתּוֹת הַשָּׁנָה עַד־אֶלֶף דּוֹר׃ (כט)
בְּרָכָה תּוּחַק־לוֹ וּתְבוֹאָתֵהוּ לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו וְיִכָּתֵב לִידִידְיָה וּלְצַדִּיק עַל־
לְחוּת הַשָּׁמָיִם׃ (ל) וְכָל־הַמִּקְרֶה הַזֶּה כָּתַבְתִּי לְךָ וְצִוִּיתִי אוֹתְךָ לְסַפֵּר
אֹתוֹ בְּאָזְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי יֶאְשְׁמוּ וְלֹא־יַעַבְרוּ חֹק וְלֹא־יָפֵרוּ אֶת־
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּהֶם לִשְׁמוֹר אֹתָהּ וּלְהִכָּתֵב לִידִידִים׃ (לא) וְאִם
יַעַבְרוּ וְעָשׂוּ כְּכָל־דַּרְכֵי הַטּוּמְאָה יִכָּתְבוּ עַל־לְחוֹת הַשָּׁמַיִם לְאוֹיְבִים
לְמַעַן יִמָּחוּ מִסֵּפֶר הַחַיִּים וְיִכָּתְבוּ בְּסֵפֶר הַנִּכְחָדִים וְהַנִּכְרָתִים מִן־הָאָרֶץ׃
(לב) בַּיּוֹם אֲשֶׁר הָרְגוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־אַנְשֵׁי שְׁכֶם נִרְשַׁם לָהֶם בְּסֵפֶר
בַּשָּׁמַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וּנְקָמָה בַּחַטָּאִים וְנִכְתַּב לָהֶם לִבְרָכָה׃
(לג) וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה אֲחוֹתָם מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצֵאוּ׃ (לד) וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹזּוּ אֶת־כָּל
אֲשֶׁר הָיָה בִשְׁכֶם אֶת צֹאנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֵת חֲמֹרֵיהֶם וְאֵת כָּל־רְכוּשָׁם
וְאֵת כָּל מִקְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶת־הַכֹּל אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם׃ (לה) וַיְדַבֵּר אִתָּם
עַל־אֲשֶׁר הֶחֱרִיבוּ אֶת־הָעִיר כִּי־יָרְאוּ מִפְּנֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי
וְהַפְּרִזִּי׃ (לו) אָכֵן הָיְתָה חִתַּת אֱלֹהִים עַל־כָּל־הֶעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבוֹת אַנְשֵׁי שְׁכֶם וְלֹא־קָמוּ לְגָרֵשׁ אֶת בְּנֵי־יַעֲקֹב כִּי נָפְלָה
אֵימָתָה עֲלֵיהֶם׃

פ׳ לא.

(א) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ [. . .] דִּבֶּר יַעֲקֹב אֶת כָּל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ לֵאמֹר
הִטַּהֲרוּ וְהַחֲלִיפוּ שִׂמְלֹתֵיכֶם: (ב) נָקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית־אֵל
אֲשֶׁר נָדַרְתִּי שָׁם נֶדֶר כַּיּוֹם אֲשֶׁר בָּרַחְתִּי מִפְּנֵי עֵשָׂיו אָחִי כִּי הָיָה עִמָּדִי
וַיְשִׁיבֵנִי בְּשָׁלוֹם אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת: (ג) וְהַרְחִיקוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר
בְּתֹכְכֶם וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וְאֵת אֲשֶׁר־לָכֶם בְּצַוְּארֵיכֶם וּבְאָזְנֵיכֶם
וְאֵת הַתְּרָף אֲשֶׁר גָּנְבָה רָחֵל מִלָּבָן אָבִיהָ: (ד) וַתִּתֵּן אֶת־הַכֹּל לְיַעֲקֹב
[וַ . . .] וַיְשַׁבְּרֵם וַיַּכְחִידֵם וַיִּטְמֹן אֹתָם תַּחַת [הָאֵלָה] 104) בְּאֶרֶץ אַנְשֵׁי
שְׁכֶם: (ה) וּבְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי עָלָה בֵּית־אֵל וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יָשַׁן שָׁם וַיַּצֵּב אֶת־הַמַּצֵּבָה: וַיִּשְׁלַח אֶל־יִצְחָק אָבִיו לָבֹא אֵלָיו אֶל־זִבְחוֹ
וְגַם אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ: (ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק יָבֹא־נָא יַעֲקֹב בְּנִי וְאֶרְאֶנּוּ בְּטֶרֶם
אָמוּת: (ח) וַיִּסַּע יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וְאֶל־רִבְקָה אִמּוֹ בֵּית אַבְרָהָם אָבִיו
וַיִּקַּח אִתּוֹ שְׁנַיִם מִבָּנָיו אֶת־לֵוִי וְאֶת־יְהוּדָה וַיָּבֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו וְאֶל־
רִבְקָה אִמּוֹ: (ט) וַתֵּצֵא רִבְקָה מִן־הַמִּגְדָּל הַחוּצָה לְנַשֵּׁק אֶת־יַעֲקֹב וּלְחַבֵּק
אֹתוֹ כִּי חָיְתָה רוּחָהּ בְּשָׁמְעָהּ הִנֵּה בִּנֵךְ יַעֲקֹב בָּא: (י) וַתְּשַׁקֵּהוּ וַתֵּרֶא
אֶת־שְׁנֵי בָנָיו וַתַּכֵּר אֹתָם וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲבָנֶיךָ אֵלֶּה בְּנִי: (יא) וַתְּחַבֵּק
אֹתָם וַתִּשַּׁק לָהֶם וַתְּבָרֶךְ אֹתָם לֵאמֹר בָּכֶם יִכָּבֵד זֶרַע אַבְרָהָם וִהְיִיתֶם
לִבְרָכָה עַל־הָאָרֶץ: (יב) וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו אֶל־חַדְרוֹ אֲשֶׁר יָשַׁן
שָׁם וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ: (יג) וַיִּתְמֹךְ יַד־אָבִיו וַיִּקֹּד וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּפֹּל יִצְחָק עַל־
צַוְּארֵי יַעֲקֹב בְּנוֹ וַיֵּבְךְּ עַל־צַוָּארָיו: (יד) וְהַחֹשֶׁךְ [מָשׁ] מֵעֵינֵי יִצְחָק וַיַּרְא
אֶת־שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב לֵוִי וִיהוּדָה וַיֹּאמַר הֲבָנֶיךָ אֵלֶּה בְּנִי כִּי־כְמוֹהֶם כָּמוֹךָ:
(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו כִּי־בֶאֱמֶת בָּנָיו הֵם וַיֹּאמַר אָמְנָם רָאִיתִי כִּי־בְאָמְנָה בָּנַי
הֵמָּה: (טז) וַיִּקְרְבוּ אֵלָיו וַיִּפְנוּ וַיִּשַּׁק לָהֶם וַיְחַבֵּק אֹתָם יַחְדָּו: (יז) וְרוּחַ
הַנְּבוּאָה צָלְחָה עַל־פִּיהוּ וַיִּתְמֹךְ בְּיַד יְמִין לֵוִי וַיִּפֶן אֶל־לֵוִי וַיּוֹאֶל לְבָרֵךְ
אֹתוֹ בָּרִאשׁוֹנָה: (יח) וַיַּעַן וַיֹּאמַר יְבָרֶכְךָ בָּרִאשׁוֹנָה אֲדוֹן כָּל־הָעוֹלָמִים
אוֹתְךָ וְאֶת־בָּנֶיךָ לְעוֹלְמֵי־עַד: (יט) וֵאלֹהִים יָשִׂים אֹתְךָ וְאֶת־זַרְעֲךָ לְכָבוֹד
וּלְתִפְאֶרֶת וְאוֹתְךָ וְאֶת־זַרְעֲךָ יַקְרִיב אֵלָיו מִכָּל־בָּשָׂר לְשָׁרֵת לְפָנָיו בְּמִקְדָּשׁוֹ:
(כ) כְּמַלְאֲכֵי הַפָּנִים וְכַקְּדוֹשִׁים כֵּן יִהְיֶה זֶרַע בָּנֶיךָ לְכָבֹד וּלְתִפְאָרָה
וְלִקְדוּשָּׁה: (כא) וִיגַדְּלֵם לְעוֹלְמֵי עַד וַאֲדוֹנִים וּנְשִׂיאִים וּגְבִירִים יִהְיוּ לְכָל־
זֶרַע בְּנֵי־יַעֲקֹב: (כב) אֶת־דְּבַר יהוה יְדַבְּרוּ בֶּאֱמוּנָה וּמִשְׁפָּטוֹ יִשְׁפְּטוּ
בְּצֶדֶק וְאֶת־דְּרָכַי יְסַפְּרוּ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל: (כג) בִּרְכַּת־יהוה נְתוּנָה
בְּפִיהֶם לְמַעַן יְבָרֵךְ כָּל־זַרְעָם אוֹתְךָ יְדִידְיָה: (כד) וְאִמְּךָ קָרְאָה אֶת־שִׁמְךָ
לֵוִי וּצְדָקָה בְּקָרְאָה־לְךָ שֵׁם זֶה הִלָּוֶה תִּלָּוֶה לַיהוה וְחֵלֶק יִהְיֶה־לְּךָ בְּכָל־
בְּנֵי יַעֲקֹב: (כה) שֻׁלְחָנוֹ לְךָ־הוּא וּמִמֶּנּוּ תֹּאכַל אַתָּה וּבָנֶיךָ שֻׁלְחָנְךָ מָלֵא

---

104) בנוסח הכושי כתוב ה י כ ד ן וס״ל טעות דמוכח (D.)

דֶּשֶׁן לְדוֹר וָדוֹר וְלֹא־יִגָּרַע חָקְךָ לְעוֹלְמֵי־עַד׃ (כו) כָּל־־מְשַׂנְאֶיךָ בְּדָבָר
יֹאבְדוּ מִפָּנֶיךָ וְכָל־אוֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ וְיֹאבֵדוּ׃ (כז) מְבָרְכֶיךָ בְּרוּכִים וְכָל־
אֹרְרֶיךָ אֲרוּרִים׃ (כח) וְלִיהוּדָה אָמַר יִתֶּן־לְךָ יהוה כֹּחַ וּגְבוּרָה לְמַעַן
תָּבוּס כָּל־מְשַׂנְאֶיךָ׃ (כט) הֱוֵה גְבִיר אַתָּה וְאַחַד בָּנֶיךָ עַל־בְּנֵי יַעֲקֹב
שִׁמְךָ וְשֵׁם בָּנֶיךָ יֵלֵךְ וְיִפְרֹץ עַל־כָּל־הָאָרֶץ וְעַל־הֶעָרִים׃ (ל) אָז יִירְאוּ
הַגּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְכָל־הָעַמִּים יֵחַתּוּ וְכָל־־מְתֵי חֶלֶד יֵחָתּוּ׃ (לא) בְּךָ יִוָּשַׁע
יַעֲקֹב וּבְךָ יִפָּדֶה יִשְׂרָאֵל׃ (לב) וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ עַל־כִּסֵּא הַכָּבוֹד תִּגְדַּל
צִדְקָתֶךָ שָׁלוֹם עַל־כָּל־זֶרַע בְּנֵי יְדִידֶיהָ׃ (לג) מְבָרְכֶךָ בָּרוּךְ וְכָל־־מְשַׂנְאֶיךָ
וּמְעַנֶּיךָ וְאֹרְרֶיךָ יִכָּרֵתוּ וְיֹאבְדוּ מִן־הָאָרֶץ וְיִהְיוּ אֲרוּרִים׃ (לד) וַיִּפֶן וַיָּשָׁב
וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיְחַבְּקֵהוּ וַיַּעֲלֹז מְאֹד כִּי־רָאָה בְּנֵי־יַעֲקֹב בֶּן־בְּחִירוֹ׃ (לה) וַיֵּצֵא
מֵעִם בִּרְכָּיו וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו אַרְצָה וַיְבָרֶךְ אוֹתָם וַיְהִי שָׁם אֵצֶל יִצְחָק
אָבִיו בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיֵּיטִיבוּ לִבָּם׃ (לו) וַיַּצֵּב אֶת־־שְׁנֵי בְנֵי
יַעֲקֹב אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ וַתֵּחָשֶׁב־־לוֹ לִצְדָקָה׃ (לז) וַיְסַפֵּר
יַעֲקֹב לְיִצְחָק אָבִיו בַּלַּיְלָה אֶת־כָּל־הַחֶסֶד אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ יהוה וְאֵת אֲשֶׁר
הִצְלִיחַ אֹתוֹ בְּכָל־־דְּרָכָיו וְשָׁמַר אֹתוֹ מִכָּל־רָע׃ (לח) וַיְבָרֶךְ יִצְחָק אֶת־
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיו אֲשֶׁר לֹא־עָזַב רַחֲמָיו וְצִדְקָתוֹ מִבֶּן־יִצְחָק עַבְדּוֹ׃ (לט)
וּבַבֹּקֶר הִגִּיד יַעֲקֹב לְיִצְחָק אָבִיו אֶת־הַנֶּדֶר אֲשֶׁר נָדַר לַיהוה וְאֵת הַמַּרְאָה
אֲשֶׁר רָאָה וְכִי־בָנָה מִזְבֵּחַ וְהֵכִין הַכֹּל לִזְבֹּחַ לַעֲשׂוֹת לִפְנֵי יהוה כַּאֲשֶׁר
נָדַר וְכִי־בָא לָשֵׂאת אֹתוֹ עַל־חֲמוֹר׃ (מ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב לֹא־אוּכַל
לָלֶכֶת עִמְּךָ כִּי זָקַנְתִּי וְכָבֵד מִמֶּנִּי הַדָּרֶךְ׃ (מא) לֶךְ־לְךָ בְּנִי בְּשָׁלוֹם כִּי
בֶּן־מֵאָה וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנִים אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל לָלֶכֶת׃ (מב) שָׂא־נָא
אֶת־אִמְּךָ וְתֵלֵךְ אִתְּךָ וַאֲנִי יָדַעְתִּי בְּנִי כִּי־לְמַעֲנִי בָאתָ וִיהִי הַיּוֹם הַזֶּה
מְבֹרָךְ אֲשֶׁר בּוֹ רָאִיתָ אוֹתִי חַי וְאָנֹכִי רְאִיתִיךָ בְּנִי גַּם אָתָּה׃ (מג) צְלַח
וְשַׁלֵּם אֶת־הַנֶּדֶר אֲשֶׁר נָדַרְתָּ וְאַל־תְּאַחֵר אֶת־נִדְרְךָ כִּי נֶדֶר שִׂמְחָה הוּא׃
(מד) וְעַתָּה מַהֵרָה לְשַׁלֵּם אֹתוֹ וּלְרָצוֹן יְהִי לִפְנֵי קוֹנֵה הַכֹּל אֲשֶׁר נָדַרְתָּ
לוֹ אֶת־הַנֶּדֶר׃ (מה) וַיֹּאמֶר אֶל־רִבְקָה לְכִי־אַתְּ עִם בְּנֵךְ עִם־יַעֲקֹב וַתֵּלֶךְ
רִבְקָה עִם־יַעֲקֹב וּדְבוֹרָה אִתָּהּ וַתָּבֹאנָה בֵּית־אֵל׃ (מו) וַיִּזְכֹּר יַעֲקֹב אֶת־־
הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ אָבִיו אֹתוֹ וְאֶת־שְׁנֵי בָנָיו לֵוִי וִיהוּדָה וַיִּשְׂמַח וַיְבָרֶךְ
אֶת־אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו אַבְרָהָם וְיִצְחָק וַיֹּאמַר׃ (מז) עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־־תִקְוַת
עוֹלָם לִי וּלְבָנַי לִפְנֵי אֱלֹהֵי כָּל־־הַיְקוּם וְנוֹעַד הַדָּבָר עַל־שְׁנֵיהֶם וְנִרְשָׁם
לָהֶם לְעֵדוּת עוֹלָם עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם כַּאֲשֶׁר בֵּרַךְ אוֹתָם יִצְחָק׃

פ. לב.

(א) וַיֵּשֶׁב בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּבֵית אֵל וַיַּחֲלֹם לֵוִי וְהִנֵּה מִלְאוּ יָדָיו וִידֵי בָנָיו
לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְכַהֵן לִפְנֵי אֵל עֶלְיוֹן׃ (ב) וַיִּקַץ מִשְּׁנָתוֹ
וַיְבָרֶךְ לַיהוה׃ (ג) וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
וַיְעַשֵּׂר מִכָּל־הַבָּא בְיָדוֹ מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה מִזָּהָב וְעַד־־כֵּלִים וּשְׂמָלוֹת

וַיַּעֲשֵׂר מִכֹּל׃ (ד) וּבַיָּמִים הָהֵם הָרְתָה רָחֵל אֶת־בִּנְיָמִין בְּנָהּ וַיִּפְקֹד יַעֲקֹב
אֶת־בָּנָיו מִמֶּנּוּ וּלְמַעְלָה וַיִּפֹּל חֶבֶל יהוה עַל־לֵוִי 105)׃ (ה) וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ
בִּגְדֵי כְהֻנָּה וַיְמַלֵּא אֶת־יָדָיו׃ (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה הִקְרִיב עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אַרְבָּעָה עָשָׂר פָּרִים בְּנֵי־בָקָר וְעֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה אֵילִים וְאַרְבָּעִים
וְתִשְׁעָה כְּבָשִׂים וְשִׁשִּׁים טְלָאִים וְעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה גְּדָיֵי עִזִּים לְאִשֶּׁה עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וּלְנִדְבַת רָצוֹן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוה׃ (ז) זֹאת עוֹלַת שַׁלְמֵי נִדְרוֹ
אֲשֶׁר נָדַר לָתֵת אֶת־הַמַּעֲשֵׂר עַל־מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃ (ח) וַיְהִי כַּאֲכֹל הָאֵשׁ
אֹתָם וַיַּקְטֵר עֲלֵיהֶם לְבֹנָה עַל־הָאֵשׁ׃ (ט) וּלְתוֹדָה (הִקְרִיב) פָּרִים שְׁנַיִם
וְאֵילִים אַרְבָּעָה וּשְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה וַעֲשָׂרָה עֲגָלִים וְאַרְבַּע צֹאן וּשְׁנֵי
גְדָיֵי עִזִּים׃ (י) כָּכָה עָשָׂה לְהַעֲלֹת שִׁבְעָה יָמִים וַיֹּאכַל שָׁם עִם־כָּל־בָּנָיו
וַאֲנָשָׁיו בְּשִׂמְחָה שִׁבְעַת יָמִים 106)׃ (יא) וַיְבָרֵךְ וַיּוֹדֶה שָׁם לַיהוה אֲשֶׁר
הִצִּיל אֹתוֹ מִכָּל־רָעָה וַיַּעַשׂ לוֹ אֶת־נִדְרוֹ׃ (יב) וַיַּעֲשֵׂר מִכָּל־בְּהֵמָה
טְהֹרָה וַיַּעַשׂ אִשֶּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהֹרָה נָתַן אֶל־לֵוִי בְּנוֹ
וְאֵת נֶפֶשׁ הָאָדָם נָתַן־לוֹ׃ (יג) וַיְכַהֵן לֵוִי בְּבֵית־אֵל לִפְנֵי יַעֲקֹב אָבִיו
בְּיֶתֶר שְׂאֵת עַל־עֲשֶׂרֶת אֶחָיו וַיְהִי שָׁם לְכֹהֵן׃ (יד) וַיִּתֶּן־לוֹ יַעֲקֹב אֶת־נִדְרוֹ
וַיִּתֵּן גַּם־אֵת הַמַּעֲשֵׂר הַשֵּׁנִי לַיהוה וַיְקַדֵּשׁ־אֹתוֹ וַיְהִי־לוֹ קֹדֶשׁ׃ (טו) וְעַל־
כֵּן נוֹעַד לְחֹק בַּשָּׁמַיִם לָתֵת אֶת־הַמַּעֲשֵׂר הַשֵּׁנִי לֶאֱכֹל אֹתוֹ לִפְנֵי יהוה
בַּמָּקוֹם הַנִּבְחָר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁנָה בְשָׁנָה׃ (טז) וְלַחֹק הַזֶּה אֵין קֵץ־
הַיָּמִין לְעֹלָם כְּתוּבָה הַחֻקָּה הַהִיא לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ שָׁנָה לֶאֱכֹל אֵת
הַמַּעֲשֵׂר הַשֵּׁנִי לִפְנֵי יהוה בַּמָּקוֹם הַנִּבְחָר׃ (יז) וְלֹא־יִוָּתֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה
מִשָּׁנָה הַזֹּאת עַד־הַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית כִּי־אִם בִּשְׁנָתוֹ 107) יֵאָכֵל הַזֶּרַע עַד־
תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה מִימֵי בִכּוּרֵי הַשָּׁנָה תְּבוּאַת הַזֶּרַע הַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר עַד־
שׁוּב הַיָּמִים הָאֵלֶּה׃ (יח) וְכֹל הַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יָשָׁן הוּא פִּגּוּל יִהְיֶה וּבָאֵשׁ
יִשָּׂרֵף כִּי־טָמֵא הוּא׃ (יט) וְכָכָה יֹאכְלוּהוּ יַחְדָּו בְּבֵית הַקֹּדֶשׁ 108) וְלֹא־
יִהְיֶה יָשָׁן נוֹשָׁן׃ (כ) וְכָל־מַעְשַׂר הַבָּקָר וְהַצֹּאן קֹדֶשׁ לַיהוה וּלְכֹהֲנָיו יִהְיוּ
לֶאֱכֹל לְפָנָיו מִיָּמִים יָמִימָה כִּי־כֵן נוֹעַד עַל־הַמַּעֲשֵׂר וְחָרוּת עַל־לֻחוֹת
הַשָּׁמָיִם׃ (כא) וּבַלַּיְלָה הַשֵּׁנִי בִּשְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ הַזֶּה הוֹאִיל יַעֲקֹב
לִבְנוֹת אֶת־הַמָּקוֹם הַהוּא וּלְהַקִּיף אֶת־הַכַּר חוֹמָה וְלַחֲנֹךְ אֹתוֹ וּלְהַקְדִּישֵׁהוּ
לְעוֹלָם לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו עַד־עוֹלָם׃ (כב) וַיֵּרָא אֵלָיו אֱלֹהִים בַּלַּיְלָה וַיְבָרֶךְ
אֹתוֹ וַיֹּאמֶר־לוֹ לֹא־יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ׃
(כג) וַיֹּאמֶר־לוֹ עוֹד אָנֹכִי יהוה אֱלֹהֶיךָ קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְהִפְרֵיתִי אֹתְךָ

---

105) שהוא העשירי קודם לס', וכן נזכר בפרקי דר"א פרק ל"ז בשנוי קלא (B.)

106) גם בזוהר ויקרא דף ק' ב' נרמז על בראשית ל"ג י"ז שעשה יעקב את חג הסכות (B.)

107) הוא נגד ההלכה שאין איסור להותיר ממעשר שני עד השנה הבאה (F.)

108) גם זה נגד ההלכה במשנתנו שהמעשר נאכל בכל העיר (F.) אם אומנם מהכתוב שם (דברים י"ב) „לפני ה' אלהיכם" משמע כדברי הספר הזה, ועיין תוס' ותוי" מזבחים פרק ה'.

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

וְהִרְבֵּיתִיךָ בִּמְאֹד מְאֹד וּמְלָכִים מֵחֲלָצֶיךָ יֵצֵאוּ וְיִרְדּוּ בְּכֹל וּבְכָל־־מְקוֹם
מִדְרַךְ כַּף רֶגֶל אֱנוֹשׁ: (כד) וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֶת כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּחַת
הַשָּׁמַיִם וְרָדוּ כְּאַוַּת נַפְשָׁם בְּכָל־הָעַמִּים וּבְכֵן יִמְשְׁכוּ וְיִקְחוּ־לָהֶם אֶת־
כָּל־הָאָרֶץ וְיָרְשׁוּ אֹתָהּ לְעוֹלָם: (כה) וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל מֵעָלָיו וַיַּבֵּט
יַעֲקֹב אַחֲרָיו עַד־אֲשֶׁר עָלָה הַשָּׁמָיְמָה: (כו) וַיַּרְא בְּמַרְאֵה הַלַּיְלָה וְהִנֵּה
מַלְאָךְ יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם וְשִׁבְעָה לֻחוֹת בְּיָדָיו וַיִּתֵּן־אֹתָם אֶל־יַעֲקֹב וַיִּקְרָא
בָהֶם וַיִּקְרָא אֵת כָּל־הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם אֶת־אֲשֶׁר יִקְרֶה לוֹ וּלְבָנָיו לְדוֹרוֹת
עוֹלָם: (כז) וַיַּרְאֵהוּ אֵת כָּל־הַכָּתוּב עַל־הַלֻּחוֹת וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא־־תִבְנֶה
אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא־תַעֲשֶׂה מִקְדַּשׁ עוֹלָמִים וְלֹא־יִשְׁכֹּן פֹּה כִּי לֹא־זֶה
הַמָּקוֹם: (כח) לֵךְ לְךָ אֶל־בֵּית אַבְרָהָם אָבִיךָ וּשְׁבָה בְּבֵית יִצְחָק אָבִיךָ
עַד־יוֹם מוֹת אָבִיךָ: (כט) כִּי בְמִצְרַיִם תָּמוּת בְּשָׁלוֹם וּבָאָרֶץ הַזֹּאת תִּקָּבֵר
בְּכָבוֹד בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתֶיךָ אֶל־אַבְרָהָם וְיִצְחָק: (ל) אַל תִּירָא כִּי כַּאֲשֶׁר רָאִיתָ
וְקָרָאתָ כֵּן־יִהְיֶה הַכֹּל וּכְתֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתָ וְקָרָאתָ: (לא) וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב אֵיךְ אֶזְכֹּר אֶת־כָּל־אֲשֶׁר רָאִיתִי וְקָרָאתִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַזְכֵּר אַזְכִּיר
לְךָ אֶת־־כֹּל וַיַּעַל מֵעָלָיו: (לב) וַיִּיקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיִּזְכֹּר אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
קָרָא וְרָאָה וַיִּכְתֹּב אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא וְרָאָה: (לג) וַיֵּעָצֶר־שָׁם
עוֹד יוֹם־אֶחָד וַיִּזְבַּח בּוֹ כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים וַיִּקְרָא לוֹ עֲצֶרֶת: (לד) כִּי הַיּוֹם
הַהוּא עֲצֶרֶת הָיָה וְלַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים קָרָא חָג וְכָכָה נִרְאָה־לוֹ לְהֵעָשׂוֹת
וְנִכְתַּב עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמָיִם: (לה) וְלָכֵן צֻוָּה לַעֲשׂת אֹתוֹ וּלְהוֹסִיף אֹתוֹ
עַל־שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג וַיִּקָּרֵא שְׁמוֹ עֲצֶרֶת כִּי־הוּא יֵעָצֵר (יַשְׁלִים) יְמֵי הֶחָג
עַל־פִּי מִסְפַּר יְמֵי־הַשָּׁנָה: (לו) וּבְלֵיל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
מֵתָה דְבֹרָה מֵינֶקֶת רִבְקָה וַיִּקְבְּרוּ אֹתָהּ מִתַּחַת לָעִיר תַּחַת אַלּוֹן הַנַּחַל
וַיִּקְרָא שֵׁם הַנַּחַל הַהוּא נַחַל דְּבֹרָה וְשֵׁם הָאַלּוֹן אַלּוֹן בָּכוּת אֲשֶׁר
לִדְבֹרָה: (לז) וַתֵּלֶךְ רִבְקָה וַתָּשָׁב הַבַּיְתָה אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּשְׁלַח־לוֹ יַעֲקֹב
בְּיָדָהּ אַיִל וַעֲגָלִים וּכְבָשִׂים לַעֲשׂוֹת לְאָבִיו מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהֵב: (לח)
וְאַחַר שִׁלּוּחֵי אִמּוֹ נָסַע הָלְאָה עַד־בֹּאוֹ אֶל־הָאָרֶץ כִּבְרַת וַיֵּשֶׁב שָׁם: (לט)
וַתֵּלֶד רָחֵל בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן־אוֹנִי בְּהִקָּשְׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וְאָבִיו קָרָא־־לוֹ
בִּנְיָמִין בְּעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּשָּׁנָה הָרִאשֹׁנָה לַשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי לַיּוֹבֵל
הַהוּא: (מ) וַתָּמָת רָחֵל שָׁם וַתִּקָּבֵר בְּאֶרֶץ אֶפְרָתָה הִיא בֵּית לָחֶם: (מא)
וַיִּבֶן יַעֲקֹב עַל־קְבֻרַת רָחֵל מַצֵּבָה בַּדֶּרֶךְ עַל־קְבֻרָתָהּ:

פ. לג.

(רא) וַיִּסַּע יַעֲקֹב הָלְאָה וַיֵּשֶׁב צָפוֹנָה בְּמִגְדַּל־עֵדֶר [אֶפְרָתָה]: (ב) וַיֵּלֶךְ
אֶל־יִצְחָק אָבִיו הוּא וְלֵאָה אִשְׁתּוֹ בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי:
(ג) וַיַּרְא רְאוּבֵן אֶת־־בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל פִּילֶגֶשׁ אָבִיו רֹחֶצֶת בַּמַּיִם
בְּמָקוֹם נִסְתָּר וַתַּחְשֹׁק נַפְשׁוֹ בָהּ וַיִּסָּתֵר בַּלַּיְלָה וַיָּבֹא בְאֹהֶל בִּלְהָה
וַיִּמְצָאֶהָ בַּלַּיְלָה שֹׁכֶבֶת לְבַדָּהּ עַל־מִטָּתָהּ וִישֵׁנָה בְּאָהֳלָהּ: (ד) וַיִּשְׁכַּב
אֶצְלָהּ עַל־הַמִּטָּה וַיְגַל אֶת־עֶרְוָתָהּ וַתִּלָּפֵת אֹתוֹ וַתִּצְעַק: (ה) וַיְהִי כְּהַכִּירָהּ

אֹתוֹ כִּי רְאוּבֵן הוּא וַתִּכָּלֵם מִפָּנָיו וַתֶּרֶף אֶת־יָדָהּ מִמֶּנּוּ וַתִּבְרַח וַתִּתְאַבֵּל מְאֹד עַל־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה וְלֹא־הִגִּידָה לְאִישׁ דָּבָר׃ (ו) וַיְהִי כְּבֹא יַעֲקֹב לִפְקֹד אֹתָהּ *) וַתֹּאמֶר אֵלָיו אֵינֶנִּי טְהוֹרָה לָךְ כִּי־אִם חֲלָלָה אֲנִי לָךְ כִּי רְאוּבֵן עִנָּה אוֹתִי וְשָׁכַב עִמִּי בְּלַיְלָה כַּאֲשֶׁר יָשַׁנְתִּי בְּאָהֳלִי וְלֹא־יָדַעְתִּי אוֹתוֹ עַד־אִם גִּלָּה עֶרְוָתִי וְשָׁכַב עִמָּדִי׃ (ז) וַיִּחַר אַף יַעֲקֹב בִּרְאוּבֵן כִּי־שָׁכַב אֶת־בִּלְהָה [וְגִלָּה] כְּנַף אָבִיו׃ (ז) וְלֹא־קָרַב יַעֲקֹב עוֹד אֵלֶיהָ כִּי־טִמֵּא רְאוּבֵן אוֹתָהּ וְגִלָּה כְּנַף אָבִיו לִפְנֵי כָל־אִישׁ׃ (ח) כִּי מַעֲשֵׂהוּ הָיָה רַע מְאֹד כִּי תוֹעֵבָה הִיא לִפְנֵי יהוה׃ (ט) עַל־כֵּן כָּתוּב וְחָרוּת עַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁכַּב אִישׁ עִם־אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא־יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו כִּי תוֹעֵבָה הִיא׃ (י) מוֹת יוּמַת הָאִישׁ הַנָּבָל אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו וְגַם הָאִשָּׁה כִּי תֶבֶל עָשׂוּ עַל־הָאָרֶץ׃ (יא) וְלֹא־יִהְיֶה כָּל־טָמֵא לִפְנֵי אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹךְ הָעָם אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ לִסְגֻלַּת מְלָכִים׃ (יב) וְעוֹד כָּתוּב אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה עֶרְוַת אָבִיו וְאָמְרוּ כָּל־קְדוֹשֵׁי יהוה אָמֵן וְאָמֵן׃ (יג) וְאַתָּה מֹשֶׁה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי מִשְׁפַּט מָוֶת בּוֹ וְטָמֵא הוּא וְאֵין כַּפָּרָה לְכַפֵּר עַל־אִישׁ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הָרָעָה הַזֹּאת כִּי־אִם בַּהֲרוֹג וּבַהֲמִית וּבִסְקוֹל וּבְהַכְרִית אוֹתוֹ מִקֶּרֶב עַם אֱלֹהֵינוּ׃ (יד) אַף יוֹם אֶחָד לֹא־יִחְיֶה עַל־הָאָרֶץ הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל כִּי פִגּוּל וְטָמֵא הִיא׃ (טו) וְלֹא־יֹאמְרוּ כִּי חָיָה חָיָה רְאוּבֵן וְנִסְלַח־לוֹ אַחֲרֵי שָׁכְבוֹ אֶת־פִּילֶגֶשׁ אָבִיו בְּעוֹד אִישָׁהּ יַעֲקֹב אָבִיו חָי׃ (טז) כִּי־אָז טֶרֶם יְצֻוֶּה הַמִּשְׁמֶרֶת וְהַמִּשְׁפָּט וְהַחֻקָּה עַד־תֻּמָּהּ לִהְיוֹת חָק־עוֹלָם לְכָל־אָדָם׃ (יז) אָכֵן בְּכָל־יָמֶיךָ חֹק מִיָּמָיו הוּא וְחָק־עוֹלָם הוּא לְדֹרֹת עוֹלָם׃ (יח) וְאֵין קֵצָה לַחוֹק הַזֶּה וְאֵין סְלִיחָה לְעָוֹן כָּזֶה כִּי־אִם הַכְרֵת יִכָּרְתוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו מִקֶּרֶב הָעָם בְּיוֹם עֲשׂוֹתָם זֹאת יוּמָתוּ׃ (יט) וְאַתָּה מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת לְיִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת עַל־פִּי הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא־יַעֲשׂוּ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת כִּי יהוה אֱלֹהֵינוּ הוּא שׁוֹפֵט אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים וְלֹא־יִקַּח שֹׁחַד׃ (כ) וֶאֱמֹר לָהֶם אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְיִזָּהֲרוּ וְיִשָּׁמְרוּ לְנַפְשֹׁתָם וְלֹא־יֹאבְדוּ וְלֹא־יִכָּרְתוּ מִן־הָאָרֶץ׃ (כא) כִּי טָמֵא וְתוֹעֵבָה וְנִכְתָּם וְחָלָל כָּל־עֹשֵׂה זֹאת עַל־הָאָרֶץ לִפְנֵי אֱלֹהֵינוּ׃ (כב) וְאֵין חֵטְא גָדוֹל עַל־הָאָרֶץ מֵהַזְּנוּת אֲשֶׁר הֵם זוֹנִים כִּי יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ לַיהוה וְעַם־נַחֲלָה לֵאלֹהָיו וְעַם מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וּסְגֻלָּה׃ (כג) וְלֹא־יִמָּצֵא וְלֹא־יֵרָאֶה אִישׁ טָמֵא כָּזֶה בְּתוֹךְ הָעָם הַקָּדוֹשׁ׃ (כד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשָּׁבֻעַ הַשִּׁשִּׁי הַהוּא יָצְאוּ יַעֲקֹב וְכָל־בָּנָיו וַיֵּשְׁבוּ בְּבֵית אַבְרָהָם עִם יִצְחָק אָבִיו וְרִבְקָה אִמּוֹ׃ (כה) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב בְּכוֹרוֹ רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן

---

*) כל הענין מכאן עד „ואלה שמות בני יעקב" נגנז בתורה (בראשית ל"ה כ"ב) בריוח פסקא באמצע פסוק להורות על הנחסר כענין הגליון שלנו [. . .] בספר הנוכחי, כי זולת זאת אין חבור הענין מתישב היטב בכתוב שם (והדרש ידוע וטעמו סרוס!). השבעים מוסיפין כאן: „וירע בעיניו" — והעיר ע"ז החכם Michaelis כי אין לשים דברי תפל כאלה בשפת כותב התורה, שפת יתר להודיענו אך למותר, כי לא הוטב הדבר בעיני יעקב! תרגומי ירושלמי ויונתן טחו גם הם טיח תפל על הבדק הזה; והיותר מסכים לכוונת הענין היא הוספת הספר הנוכחי.

לֵוִי יְהוּדָה יִשָּׂשכָר זְבֻלוּן בְּנֵי לֵאָה׃ (כו) וּבְנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִין׃ (כז)
וּבְנֵי בִלְהָה דָּן וְנַפְתָּלִי וּבְנֵי זִלְפָּה גָּד וְאָשֵׁר וְדִינָה בַּת־לֵאָה בַּת יְחִידָה
לְיַעֲקֹב׃ (כח) וַיֵּלְכוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יִצְחָק וְרִבְקָה וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אֹתָם
וַיְבָרְכוּ אֶת־יַעֲקֹב וְאֵת כָּל־בָּנָיו׃ (כט) וַיִּשְׂמַח יִצְחָק מְאֹד כִּי־רָאָה אֵת
בְּנֵי־יַעֲקֹב בְּנוֹ הַקָּטָן וַיְבָרְכֵם׃

פ. לד.

(א) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבוּעַ הַזֶּה לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה שָׁלַח יַעֲקֹב
אֶת־בָּנָיו לִשְׁמֹר אֶת־צֹאנוֹ וַעֲבָדָיו אִתָּם בִּשְׂדֵה שְׁכֶם׃ (ב) וַיֵּאָסְפוּ עֲלֵיהֶם
שִׁבְעַת מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לְהַכּוֹתָם נֶפֶשׁ בְּהֵחָבְאָם תַּחַת הַשִּׂיחִים וְלָקַחַת
אֶת־מִקְנֵיהֶם׃ (ג) וּנְשֵׁיהֶם וְיַעֲקֹב וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיוֹסֵף יָשְׁבוּ בְּבֵית יִצְחָק
אֲבִיהֶם כִּי רוּחוֹ נֶעֱצַב וְלֹא־נָתַן אוֹתָם לָלֶכֶת וּבִנְיָמִין הַקָּטֹן שָׁאַר אֶת־
אָבִיו׃ (ד) וַיָּבֹאוּ מַלְכֵי תַפֶּה 109) וַאֲרֵיזָה 110) וְשָׂרַגָּן 111) וְשִׁלוֹ 112)
וְגַעַיִן 113) וּמֶלֶךְ בֵּית־חוֹרֹן וּמָנִיזַכֵּר 114) וְכָל־הַיּוֹשְׁבִים עַל הָהָר־הַהוּא
הַיּוֹשְׁבִים בְּיַעֲרֵי אֶרֶץ כְּנָעַן׃ (ה) וַיֻּגַּד לְיַעֲקֹב לֵאמֹר מַלְכֵי הָאֱמֹרִי כִּתְּרוּ
אֶת־בָּנֶיךָ וְאֶת־מִקְנֵיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹזּוּ׃ (ו) וַיָּקָם מִבֵּיתוֹ הוּא וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו
וְכָל־נַעֲרֵי אָבִיו וּנְעָרָיו וַיֵּצֵא לִקְרָאתָם שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אִישׁ תּוֹפְשֵׂי חָרֶב׃
(ז) וַיַּכּוּ אוֹתָם בִּשְׂדֵה שְׁכֶם וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי הַנָּסִים וַיַּהַרְגוּ אֶת־אֲרֵיזָה
וְאֶת־תַּפֶּה וְאֶת־שָׂרַגָּן וְאֵת אֲמַנִּיסְקִינוֹ וְאֶת־גַּגָּנִיז׃ (ח) וַיֶּאֱסֹף אֶת־
מִקְנֵהוּ וַתָּעָז יָדוֹ עֲלֵיהֶם וַיָּשֶׂם מַס עֲלֵיהֶם לָתֶת־לוֹ אֵת פְּרִי־אַדְמָתָם׃
(ט) וַיִּבְנוּ אֶת רוֹבֵל 115) וְאֵת תִּמְנַת חָרֶם׃ (י) וַיָּשָׁב בְּשָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם
בְּרִית וַיִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים עַד־רִדְתּוֹ עִם־בָּנָיו מִצְרָיְמָה 116) (יא) וּבַשָּׁנָה

---

109) היא תַּפּוּחַ (J.).

110) אולי היא אֲרָם (J.)

111) היא סַרְתָּן (J.).

112) היא שִׁילֹה (J.).

113) היא גַּעַשׁ (J.).

114) בספר הישר ובמדרש ויסע מחנים ובילקוט מהנה (J.)

115) היא אַרְבְּאֵל (J.) ול"נ שר"ל רְאוּבֵן, שכן בפרשה הקודמת כתוב בנוסח הכושי תמיד Robel תחת ראובן, וישנה עיר בשם ראובן ביהושע ט"ו. והנה המעתיק האשכנזי לא העיר כלום על מה שנמצא בנוסח הכושי תמיד ראובל תחת ראובן, (מה שלא נמצא לא אצל השבעים ולא אצל השומרונים). אך ראה זה מצאתי להחכם Michaelis (Bibliothek Th. 9. S. 197) שהעיר על מה שמצא כתוב ביוסיפון פלאוויום ג"כ ראובל וז"ל: „ותקרא שמו ראובל, כי בו חנן אלהים אותה, כי זה הוא טעם השם". וכן בתרגום הסורי כתוב ראובל, ומחליט החכם הנ"ל כי בוודאי היה כתוב בתורת משה ראובאל לעיני יוסיפון ולעיני הסורי, ור"ל באמרו „כי עתה יאהבני אישי" מפני שהמלה ראב מורה בלשון ערבית: Die Freundſchaft wieder herſtellen, אם אמנם העברי רמז כמשפטו גם על הפעל ראה, ומורה הפעל Raaf בערבית גם לשון חמלה וחנינה.

116) כל הסיפור הזה נמצא באריכות במדרש ויסעו (אשר הוציא לאור הר"א יעלינעק בבית המדרש שלו ח"ג עפ"י הילקוט בראשית) שנקרא ג"כ ספר מלחמות בני יעקב. ועוד בספר

הַשְּׁבִיעִית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא שָׁלַח אֶת־יוֹסֵף לִרְאוֹת אֶת־שְׁלוֹם אֶחָיו מִבֵּיתוֹ
שְׁכֶמָה: (יב) וַיִּמְצָאֵם בְּאֶרֶץ דֹּתָן וַיֶּאֶרְבוּ־לוֹ וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ: (יג)
וַיְהִי בְּהִנָּחֲמָם עַל־מַחְשַׁבְתָּם וַיִּמְכְּרוּהוּ לְאֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים: (יד) וַיּוֹרִידוּ
אֹתוֹ מִצְרַיְמָה וַיִּמְכְּרוּהוּ לְפוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים כֹּהֵן אוֹן 117):
(טו) וַיִּשְׁחֲטוּ בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף בְּדָמוֹ וַיְשַׁלְּחוּ
אֹתָהּ אֶל־יַעֲקֹב בַּעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי [. . . .]: (טז) וַיָּבִיאוּ אֹתָהּ
אֵלָיו וַיֹּאחֲזֵהוּ הַשָּׁבָץ בְּהִתְאַבְּלוֹ עַל־מוֹתוֹ וַיֹּאמַר חַיָּה רָעָה אֲכָלָתָה
אֶת־יוֹסֵף: (יז) וְכָל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ הָיוּ אִתּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַתִּתְפָּעֶם רוּחָם
וַיִּתְאַבְּלוּ עִמּוֹ כָּל־הַיּוֹם: (יח) וַיָּקֻמוּ בָנָיו וּבִתּוֹ לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם
עַל־בְּנוֹ: (יט) וּבַיּוֹם הַהוּא שָׁמְעָה בִלְהָה כִּי־אָבַד יוֹסֵף וַתָּמָת בְּאֶבְלָהּ
עָלָיו בִּהְיוֹתָהּ בְּקַרְפַּטִּיפָּה: (כ) וְגַם דִּינָה בִתּוֹ מֵתָה אַחֲרֵי אֲבֹד
יוֹסֵף הָאֵבֶל הַמְשֻׁלָּשׁ הַזֶּה קָרָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּחֹדֶשׁ אֶחָד: (כא) וַיִּקְבְּרוּ
אֶת־בִּלְהָה לְעֻמַּת קְבֻרַת רָחֵל וְגַם אֶת־דִּינָה בִתּוֹ קָבְרוּ שָׁמָּה: (כב)
וַיִּתְאַבֵּל עַל־יוֹסֵף שָׁנָה אֶחָת וְלֹא־הֵסִיר מֵעָלָיו אֶת־הָאֵבֶל וַיֹּאמַר כִּי־
אֵרֵד אֶל־יוֹסֵף אָבֵל שְׁאֹלָה: (כג) לָכֵן נוֹעָד בְּקֶרֶב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְהִתְאַבֵּל
בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּיּוֹם אֲשֶׁר הִגִּיעַ שֵׁמַע אֵבֶל יוֹסֵף אֶל־
יַעֲקֹב אָבִיו: (כד) לְבַקֶּשׁ־בּוֹ כַּפָּרָה בִּשְׂעִיר עִזִּים בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
אַחַת בַּשָּׁנָה עַל־חַטֹּאתָם כִּי־הָפְכוּ אֶת־רַחֲמֵי אֲבִיהֶם לְאֵבֶל עַל־יוֹסֵף
בְּנוֹ: (כה) וְהַיּוֹם הַזֶּה נוֹעָד לָהֶם לְהִתְאַבֵּל בּוֹ עַל־חַטֹּאתֵיהֶם וְעַל־כָּל־
פִּשְׁעֵיהֶם וְעַל עֲוֹנֹתָם לְהִטָּהֵר בַּיּוֹם הַזֶּה אַחַת בַּשָּׁנָה 118): (כו) וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר אָבַד יוֹסֵף וַיִּקְחוּ בְנֵי־יַעֲקֹב לָהֶם נָשִׁים: (כז) שֵׁם אֵשֶׁת רְאוּבֵן
עֲדָה שֵׁם אֵשֶׁת שִׁמְעוֹן עֲדִיבָה הַכְּנַעֲנִית: (כח) שֵׁם אֵשֶׁת לֵוִי מִלְכָּה
מִבְּנוֹת אֲרָם מִזֶּרַע בְּנֵי־תָרַח (הָרָן) שֵׁם אֵשֶׁת יְהוּדָה בַּת־שׁוּעַ הַכְּנַעֲנִית:
(כט) שֵׁם אֵשֶׁת יִשָּׂשכָר חֶזְקָה שֵׁם אֵשֶׁת דָּן עֶגְלָה: (ל) שֵׁם אֵשֶׁת זְבֻלוּן
נִיאִמָן שֵׁם אֵשֶׁת נַפְתָּלִי רָזוּהָ מֵאֲרַם נַהֲרָיִם: (לא) שֵׁם אֵשֶׁת גָּד מַעֲכָה
שֵׁם אֵשֶׁת אָשֵׁר יוֹנָה: (לב) שֵׁם אֵשֶׁת יוֹסֵף אָסְנַת הַמִּצְרִית שֵׁם אֵשֶׁת
בִּנְיָמִין יִסְכָּה: (לג) וַיָּשָׁב שִׁמְעוֹן וַיִּקַּח־לוֹ אִשָּׁה שֵׁנִית מֵאֲרַם
נַהֲרַיִם כְּאֶחָיו:

פ. לה.

(א) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הָרִאשׁוֹן לַיּוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים קָרְאָה
רִבְקָה לִבְנָהּ לְיַעֲקֹב וַתְּצַוֵּהוּ עַל־אָבִיו וְעַל־אָחִיו לְכַבֵּד אֹתָם
כָּל־יְמֵי חַיָּיו: (ב) וַיֹּאמֶר הִנְנִי לַעֲשׂוֹת כְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי כִּי לְכָבֵד

הספר באריכות יתירה ע"פ וישלח, ובספר הנקרא „צוואת" השבטים (הנזכר במבוא הספר הנוכחי) אצל יהודה (J.). וכ"ז באסמכתא על הכתוב (בראשית מ"ח כ"ב) „אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי". ונרמזה המלחמה הזאת גם בב"ר פ' פ' וצ"ז, ובתרגום יונתן בראשית מ"ח כ"ב (B.)

117) לדעתו הוא פוטיפר הוא פוטיפרע חותן יוסף.

118) טעם ומקור יום הכפורים הנמצא פה חדש הוא ונולד במדרשו (B.)

וּלְהָדָר יִהְיֶה־־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה וּצְדָקָה לִפְנֵי יהוה בְּכַבְּדִי אוֹתָם׃ (ג) וְגַם
יָדַעַתְּ מִיּוֹם הִוָּלְדִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֵת כָּל־מַעֲשַׂי וְאֵת כָּל־מוֹרָשֵׁי לְבָבִי
כִּי יֵצֶר מַחְשְׁבֹתַי רַק טוֹב לָהֶם כָּל־הַיּוֹם׃ (ד) וְאֵיךְ אֶחְדַּל אֵיפֹה מֵעֲשׂוֹת
אֵת אֲשֶׁר צִוִּיתִינִי לְכַבֵּד אֶת־אָבִי וְאֶת־אָחִי אִמְרִי־נָא לִי אִמִּי אֵי־זוֹ הָרָעָה
אֲשֶׁר הֶרְאֵיתִיךְ כִּי בְּשַׁגָּם רָחוֹק אֲנִי מִמֶּנּוּ וְשָׁלוֹם בֵּינֵינוּ׃ (ה) וַתֹּאמֶר
אֵלָיו בְּנִי מֵעוֹדִי לֹא־־רָאִיתִי כָּל־תַּהְפּוּכוֹת כִּי־־אִם צְדָקָה וְאָמְרָה לָּךְ
בְּנִי כִּי בַשָּׁנָה הַזֹּאת [יִמְלְאוּ יָמָי]׃ (ו) כִּי רָאִיתִי בַחֲלוֹמִי אֶת־־יוֹם מוֹתִי
כִּי־לֹא אֶחְיֶה יוֹתֵר מִמֵּאָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְהִנֵּה מִלֵּאתִי אֶת כָּל־־יְמֵי חַיַּי
אֲשֶׁר־לִי׃ (ז) וַיִּצְחַק יַעֲקֹב עַל־דִּבְרֵי אִמּוֹ בֶּאֱמֹר אֵלָיו אִמּוֹ כִּי־מוֹת תָּמוּת
בְּעוֹדֶנָּה יוֹשֶׁבֶת לְעֻמָּתוֹ בְּעֶצֶם תֻּמָּהּ וְלֹא־נָס לֵחָהּ׃ (ח) כִּי־בָאָה וְיָצְאָה
וְרָאֲתָה וְשִׁנֶּיהָ הָיוּ טוֹבִים וְכָל־מַחֲלָה לֹא־נָגְעָה בָהּ בְּכָל־יְמֵי חַיֶּיהָ׃ (ט)
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵלֶיהָ בְּאַשְׁרֵי אִמִּי אִם־יִדְמוּ חַיַּי לְאֹרֶךְ יָמַיִךְ וְאֶעֱמֹד בְּעֶצֶם
תֻּמִּי כָּמוֹךְ לֹא־מוֹת תָּמוּתִי כִּי־אִם חִנָּם תְּדַבְּרִי אִתִּי עַל־דְּבַר מוֹתֵךְ׃ (י)
וַתָּבֹא אֶל־יִצְחָק וַתֹּאמֶר אֵלָיו שְׁאֵלָה אָנֹכִי שֹׁאֶלֶת מִמְּךָ הַשְׁבַּע אֶת־־
עֵשָׂו לְבַל־יַעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב כָּל־רָע וְלֹא־יִשְׂטְמֵהוּ לְעוֹלָם׃ (יא) כִּי־־אַתָּה
יָדַעְתָּ אֶת־יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת עֵשָׂו כִּי־פֶרֶא הוּא מִנְּעֻרָיו וְאֵין חֲנִינָה בְּקִרְבּוֹ
כִּי מִתְנַחֵם הוּא לְהָרְגוֹ אַחֲרֵי מוֹתֶךָ׃ (יב) וְגַם יָדַעְתָּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
כָּל־הַיָּמִים לְמִן־־הַיּוֹם אֲשֶׁר הָלַךְ יַעֲקֹב אָחִיו חָרָנָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ (יג)
אֵת אֲשֶׁר עָזַב אוֹתָנוּ בְּכָל־לְבָבוֹ וַיָּרַע לַעֲשׂוֹת לָנוּ אֶת־־אֲשֶׁר מָשַׁךְ
וְלָקַח־לוֹ אֶת־מִקְנֶיךָ וְאֵת כָּל־רְכֻשְׁךָ גָּזַל מִמְּךָ עַל פָּנֶיךָ׃ (יד) וְכַאֲשֶׁר
הִתְחַנַּנּוּ אֵלָיו וְשָׁאַלְנוּ אֵת אֲשֶׁר־לָנוּ עָשָׂה כְּאִלּוּ נִכְמְרוּ רַחֲמָיו עָלֵינוּ׃
(טו) וְלִבּוֹ רַע עָלֶיךָ עַל־־אֲשֶׁר בֵּרַכְתָּ אֶת־בִּנְךָ הֶחָסִיד וְהַיָּשָׁר אֶת־־יַעֲקֹב
כִּי־אֵין כָּל־רַע בְּקִרְבּוֹ רַק טוֹב כָּל־הַיּוֹם׃ (טז) וּמֵעֵת שׁוּבוֹ מֵחָרָן עַד־־
הַיּוֹם הַזֶּה לֹא־עָשַׁק אוֹתָנוּ דְּבַר כָּל־מְאוּמָה כִּי־אִם הַכֹּל בָּא יָבֹא אֵלֵינוּ
בְּעִתּוֹ וּבְלִי־חָשָׂךְ׃ (יז) וְשָׂמֹחַ יִשְׂמַח בְּכָל־לְבָבוֹ אִם נִקַּח מִיָּדוֹ הָכָךְ וִיבָרֵךְ
אוֹתָנוּ וְלֹא־נִפְרַד מֵעִמָּנוּ מֵעֵת בֹּאוֹ מֵחָרָן עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃ (יח) וְהוּא יוֹשֵׁב
תָּמִיד אֶצְלֵנוּ בַּבַּיִת בְּכַבְּדוֹ אוֹתָנוּ׃ (יט) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֵלֶיהָ גַּם אָנֹכִי יוֹדֵעַ
וְרוֹאֶה מַעֲשֵׂה יַעֲקֹב לָנוּ כִּי יְכַבֵּד אֹתָנוּ בַּכֹּל׃ (כ) אָהַבְתִּי לְפָנִים אֶת־
עֵשָׂו מִיַּעֲקֹב כַּאֲשֶׁר נוֹלַד רִאשׁוֹן וְעַתָּה אוֹהֵב אֲנִי אֶת־יַעֲקֹב מֵעֵשָׂו כִּי־
הֵרַע מַעֲשֵׂהוּ מְאֹד וְאֵין־לוֹ צְדָקָה׃ (כא) כִּי כָל־דְּרָכָיו עָוֶל וְחָמָס וְאֵין־־
בּוֹ צְדָקָה׃ (כב) וְגַם־־לִבִּי סְחַרְחַר עַתָּה בִּגְלַל כָּל־מַעֲלָלָיו וְלֹא־־יִיטַב לוֹ
וּלְזַרְעוֹ כִּי־אִם יֹאבְדוּ מִן־הָאָרֶץ וְיִכָּרְתוּ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃ (כג) כִּי עָזַב אֶת
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְהָלַךְ אַחֲרֵי נָשָׁיו אַחַר הַטּוּמְאָה וּזְנוּתָם הוּא וּבָנָיו׃ (כד)
וְאַתְּ תֹּאמְרִי אֵלַי כִּי־הַשְׁבֵּעַ אַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ לְבִלְתִּי הָמִית אֶת־יַעֲקֹב וְגַם־
כִּי נִשְׁבַּע הֲלֹא־כָמֹהוּ כְּאַיִן וְלֹא־יַעֲשֶׂה טוֹב כִּי־אִם רָע׃ (כה) וְכִי־־יַחְפֹּץ
לְהָמִית אֶת־־יַעֲקֹב אָחִיו הִנָּתֵן יִנָּתֵן בְּיַד־יַעֲקֹב וְלֹא־יִמָּלֵט מִיָּדוֹ כִּי־נָפוֹל
יִפֹּל בְּיָדוֹ׃ (כו) וְאַתְּ אַל־־תִּירְאִי בַּעֲבוּר יַעֲקֹב כִּי שׁוֹמֵר יַעֲקֹב הוּא אַבִּיר
וּמְבֹרָךְ וּמְהֻלָּל מִכֹּל [. . . . .]׃ (כז) וַתִּשְׁלַח רִבְקָה וַתִּקְרָא לְעֵשָׂו

וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתֹּאמֶר אֵלָיו שְׁאֵלָה אָנֹכִי שֹׁאֶלֶת מֵעִמְּךָ בְּנִי וְהוֹאִילָה־נָּא
לַעֲשׂוֹת אֶת־אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיךָ בְּנִי׃ (כח) וַיֹּאמֶר הִנְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל
אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי וְלֹא־אֶמְנַע אֶת־שְׁאֵלָתֵךְ׃ (כט) וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי שֹׁאֶלֶת
מֵעִמְּךָ כִּי בְמוֹתִי תִּשָּׂאֵנִי וְתִקְבְּרֵנִי אֶל־שָׂרָה אֵם אָבִיךָ׃ (ל) וְכִי־תֹאהֲבוּ
אִישׁ אֶת־אָחִיו אַתָּה וְיַעֲקֹב אָחִיךָ וְלֹא־יַחְשֹׁב אִישׁ רָעָה עַל־אָחִיו כִּי־אִם
בְּאַהֲבָה יִחְיוּ יַחְדָּו׃ (לא) לְמַעַן תַּצְלִיחוּ בָּנַי וְתִכָּבְדוּ עַל הָאָרֶץ וְלֹא־
יִשְׂמַח אוֹיֵב עֲלֵיכֶם וּמְצָאתֶם רַחֲמִים בְּעֵינֵי כָל־אוֹהֲבֵיכֶם׃ (לב) וַיֹּאמַר
הִנְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל אֲשֶׁר אָמַרְתְּ אֵלַי וּבְמוֹתֵךְ אֶקְבֹּר אוֹתָךְ אֶל־שָׂרָה
אֵם אָבִי בְּאַהֲבָתֵךְ אֶת־עַצְמוֹתֶיהָ כִּי־תִהְיֶינָה אֵצֶל עַצְמוֹתָיִךְ׃ (לג) וְגַם
אֶת יַעֲקֹב אָחִי אֹהַב מִכָּל־בָּשָׂר אֵין־לִי אָח עַל־כָּל־הָאָרֶץ מִלְּבַדּוֹ׃ (לד)
וְלֹא־אַגְדִּיל לַעֲשׂוֹת בְּאַהֲבָתִי אוֹתוֹ כִּי־אָחִי הוּא וּשְׁנֵינוּ יַחַד נִזְרַעְנוּ
בְּבִטְנֵךְ וְיַחְדָּו יָצָאנוּ מֵרַחְמֵךְ׃ (לה) וְאִם־לֹא אֹהַב אֶת־אָחִי אֶת־מִי אֹהָב
וַאֲבַקְשָׁה מִמֵּךְ גַּם־אָנִי כִּי תְצַוִּי אֶת־יַעֲקֹב עָלַי וְעַל־בָּנַי כַּאֲשֶׁר יָדַעְתִּי
כִּי־מָלֹךְ יִמְלֹךְ עָלַי וְעַל־בָּנָי׃ (לו) כִּי בַיּוֹם אֲשֶׁר בֵּרַךְ אָבִי אוֹתוֹ שָׂם אוֹתוֹ
לִגְבִיר וְאֹתִי לְעָבֶד׃ (לז) וְנִשְׁבַּעְתִּי לָךְ כִּי אֶאֱהַב אוֹתוֹ וְלֹא־אֶחֱרשׁ עָלָיו
רָעָה כָּל־יְמֵי חַיַּי בִּלְתִּי אַךְ טוֹב׃ (לח) וַיִּשָּׁבַע לָהּ עַל־כָּל־הַדָּבָר הַזֶּה׃
(לט) וַתִּקְרָא אֶת־יַעֲקֹב לְעֵינֵי עֵשָׂו וַתְּצַו אֶת־[יַעֲקֹב] עַל־פִּי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבְּרָה אֶל־עֵשָׂו׃ (מ) וַיֹּאמַר הִנְנִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֵךְ בְּעָרֵב נַפְשִׁי כִּי לֹא־יֵצֵא
כָּל־רָע מִמֶּנִּי וּמִבָּנַי עַל־עֵשָׂו אָחִי וְרַק אַהֲבָה תְקַדְּמֶהוּ׃ (מא) וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׁתּוּ הִיא וּבָנֶיהָ בַּלַּיְלָה הַהוּא וַתָּמָת בַּת שְׁלֹשָׁה יוֹבְלִים וְשָׁבֻעַ אֶחָד
וְשָׁנָה אַחַת בַּלַּיְלָה הַהוּא׃ (מב) וַיִּקְבְּרוּ אֹתָהּ שְׁנֵי־בָנֶיהָ עֵשָׂו וְיַעֲקֹב אֶל־
הַמְּעָרָה אֵצֶל שָׂרָה אֵם אֲבִיהֶם׃

פ· לו.

(א) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא קָרָא יִצְחָק לִשְׁנֵי־בָנָיו עֵשָׂו וְיַעֲקֹב
וַיָּבֹאוּ אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בָּנַי אָנֹכִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֲבוֹתַי אֶל מְעוֹן הַנֵּצַח
אֲשֶׁר שָׁם אֲבוֹתָי׃ (ב) קִבְרוּ אוֹתִי אֶל־אַבְרָהָם אָבִי בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה עַל־
שְׂדֵה עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם לַאֲחֻזַּת קֶבֶר שָׁמָּה תִּקְבְּרוּנִי׃
(ג) וְזֹאת אֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּנַי עֲשׂוּ צְדָקָה וּמִשְׁפָּט בָּאָרֶץ לְמַעַן יָבִיא ה׳
עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְאַבְרָהָם וּלְזַרְעוֹ׃ (ד) וֶאֱהֶבוּ אִישׁ אֶת־
אָחִיו בָּנַי כַּאֲשֶׁר יֶאֱהַב אִישׁ אֶת־נַפְשׁוֹ וּבַקְּשׁוּ אִישׁ טוֹבַת אָחִיו וַעֲשׂוּ
בְּלֵב אֶחָד עַל־הָאָרֶץ כְּאֹהֵב אִישׁ לְרֵעֵהוּ כָּמוֹהוּ׃ (ה) וְעַל־הָאֱלִילִים אֲצַוֶּה
אֶתְכֶם כִּי־תַשְׁלִיכוּם וְתִשְׂנָאוּ וְלֹא־תֹאהֲבוּ אֹתָם כִּי־מוֹקֵשׁ הֵמָּה אֶל־
הָעוֹבְדִים אוֹתָם וְאֶל־הַמִּשְׁתַּחֲוִים לָהֶם׃ (ו) זִכְרוּ בָּנַי אֶת ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אֲבִיכֶם וְכַאֲשֶׁר גַּם־אָנֹכִי אַחֲרָיו כִּבַּדְתִּי אוֹתוֹ וְעָבַדְתִּי אִתּוֹ בֶּאֱמֶת׃
(ז) לְמַעַן יָשִׂישׂ עֲלֵיכֶם לְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם וּלְהַפְרוֹת אֶת־זַרְעֲכֶם לְמַעַן
יִרְבֶּה אֶתְכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב וְיִטַּע אֶתְכֶם עַל־הָאָרֶץ וְכָל־צֶמַח
צְדָקָה אֲשֶׁר לֹא־יִנָּתֵשׁ בְּכָל־דּוֹרוֹת עוֹלָם׃ (ח) וְעַתָּה אַשְׁבִּיעֲכֶם כִּשְׁבוּעָה

גְּדוֹלָה כִּי־אֵין שְׁבוּעָה גְדוֹלָה מֵהִשָּׁבַע בַּשֵּׁם הַמְּבֹרָךְ וְהַמְּכֻבָּד וְהַגָּדוֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל־הַיְקוּם׃ (ט) כִּי־תִירְאוּ אוֹתוֹ וּתְכַבְּדוּהוּ וְכִי־
תֹאהֲבוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו בְּרַחֲמִים וּבֶאֱמֶת וְלֹא־יַחֲרֹשׁ אִישׁ רָעָה עַל־אָחִיו
מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם כָּל־יְמֵי חַיֵּיכֶם לְמַעַן תַּצְלִיחוּ בְּכָל־מַעֲשֵׂיכֶם וְלֹא־
תֹאבֵדוּ׃ (י) וְאִישׁ מִכֶּם כִּי־יַעֲשֶׂה רָעָה לְאָחִיו יָדֹעַ תֵּדְעוּ מֵעַתָּה כִּי כָל־
הָעֹשֶׂה רָע לְאָחִיו יִפֹּל בְּיָדוֹ וְיִכָּרֵת מֵאֶרֶץ הַחַיִּים וְגַם־זַרְעוֹ יֹאבַד מִתַּחַת
הַשָּׁמָיִם׃ (יא) וּבְיוֹם קְלָלָה וְחָמָס יִשָּׂרֵף בְּאֵשׁ לוֹהֶטֶת אוֹכֶלֶת כַּאֲשֶׁר שָׂרַף
אֶת־סְדֹם גַּם אֶת־אַרְצוֹ וְעִירוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ׃ (יב) וְיִמָּחֶה מִסֵּפֶר הַמּוּסָר
אֲשֶׁר לִבְנֵי־אָדָם וְלֹא־יִכָּתֵב בְּסֵפֶר הַחַיִּים׃ (יג) כִּי־אִם יֹאבֵד וְיֵרֵד לְדֵרָאוֹן
עוֹלָם לְמַעַן יִתְחַדֵּשׁ מִשְׁפָּטָם תָּמִיד בְּשִׂנְאָה וּבִקְלָלָה וּבְאַף וּבְעֹנִי וּבְחֵמָה
וּבְמַכּוֹת וּבְמַחֲלָה עַד־עוֹלָם׃ (יד) הִגַּדְתִּי לָכֶם וְהַעִידוֹתִי בָכֶם בָּנַי אֶת־
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר בֹּא יָבֹא עַל־הָאִישׁ אֲשֶׁר יַחֲשֹׁב רָעַת אָחִיו בִּלְבָבוֹ׃
(טו) וַיְחַלֵּק אֶת כָּל־רְכֻשׁוֹ בֵּין־שְׁנֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא וַיְבַכֵּר אֶת הַנּוֹלָד רִאשׁוֹן
וְאֶת־הַמִּגְדָּל וְאֵת כָּל־סְבִיבוֹתָיו וְאֶת־כָּל אֲשֶׁר רָכַשׁ אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע׃
(טז) וַיֹּאמַר הַיִּתְרוֹן הַזֶּה יִהְיֶה אֶל־הַנּוֹלָד רִאשׁוֹן וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אָנֹכִי מָכַרְתִּי
וְנָתַתִּי בְּכֹרָתִי לְיַעֲקֹב יִנָּתֵן לְיַעֲקֹב וְלֹא־אוֹסִיף דַּבֵּר אֵלָיו עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה
כִּי־כֵן נִהְיָה׃ (יז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק תָּנוּחַ עֲלֵיכֶם בָּנַי הַבְּרָכָה וְעַל־זַרְעֲכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה כִּי־שְׁקַטְתֶּם וְלֹא־הֶעֱכַרְתֶּם אוֹתִי עַל־דְּבַר הַבְּכֹרָה וְלֹא־תַעֲשׂוּ נְבָלָה
בַּעֲבוּרָהּ׃ (יח) אֱלֹהִים עֶלְיוֹן יְבָרֵךְ אֶת־הָאִישׁ הָעוֹשֶׂה צְדָקָה אוֹתוֹ וְאֶת־
זַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃ (יט) וַיְכַל לְצַוֹּת וּלְבָרֵךְ אֹתָם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ יַחַד לְפָנָיו
וַיִּשְׂמַח כִּי־נִרְצוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו וַיֵּצְאוּ מֵאִתּוֹ וַיָּנוּחוּ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּישָׁנוּ׃
וַיִּשַׁן יִצְחָק בַּיּוֹם הַהוּא עַל־מִטָּתוֹ מְלֵא־שִׂמְחָה וַיִּישַׁן שְׁנַת עוֹלָם וַיָּמָת בֶּן־
מְאַת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בִּמְלֹאת־לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה שָׁבֻעִים וְחָמֵשׁ
שָׁנִים׃ (כא) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ שְׁנֵי־בָנָיו עֵשָׂו וְיַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אַרְצָה אֱדוֹם
אֶל־הַר שֵׂעִיר וַיֵּשֶׁב שָׁם׃ (כב) וְיַעֲקֹב יָשַׁב בְּהַר חֶבְרוֹן בְּמִגְדַּל אֶרֶץ מְגוּרֵי
אַבְרָהָם אָבִיו וַיְכַבֵּד אֶת־יהוה בְּכָל־לְבָבוֹ וְעַל־פִּי מִצְוָתוֹ׃ [. . . .]
(כג) וַתָּמָת לֵאָה אִשְׁתּוֹ בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִי לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים
וַחֲמִשָּׁה וַיִּקְבֹּר אוֹתָהּ אֶל־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֵצֶל רִבְקָה אִמּוֹ מִשְּׂמֹאל
לְקִבְרַת שָׂרָה אֵם אָבִיו׃ (כד) וַיָּבֹאוּ כָל־בָּנֶיהָ וּבָנָיו לִבְכּוֹת אִתּוֹ אֶת־לֵאָה
אִשְׁתּוֹ וּלְנַחֲמֵהוּ עָלֶיהָ כִּי־הִתְאַבֵּל עָלֶיהָ כִּי־הוֹסִיף לֶאֱהֹב אוֹתָהּ מְאֹד
אַחֲרֵי מוֹת רָחֵל אֲחוֹתָהּ׃ (כה) כִּי הָיְתָה חֲסִידָה וִישָׁרָה בְּכָל־דְּרָכֶיהָ וְכִבְּדָה
אֶת־יַעֲקֹב וּבְכָל־יְמֵי הֱיוֹתָהּ עִמּוֹ בַּחַיִּים לֹא־שָׁמַע גְּעָרָה מִפִּיהָ כִּי־הָיְתָה
שֹׁקֶטֶת וּשְׁלֵוָה וִישָׁרָה וּמְאֻשֶּׁרֶת׃ (כו) וַיִּזְכֹּר אֶת־מַעֲשֶׂיהָ אֲשֶׁר עָשְׂתָה
בְּחַיֶּיהָ וַיִּסְפָּד־לָהּ מְאֹד כִּי־אָהַב אוֹתָהּ בִּמְאֹד מְאֹד בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־
נַפְשׁוֹ׃

פ. לז.

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יִצְחָק אֲבִי יַעֲקֹב וְעֵשָׂו וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי־עֵשָׂו כִּי־בִכֵּר יִצְחָק
אֶת־יַעֲקֹב בְּנוֹ־הַקָּטָן וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד׃ (ב) וַיָּרִיבוּ עִם־אֲבִיהֶם

לֵאמֹר מַדּוּעַ בִּכֵּר אָבִיךָ אֶת־יַעֲקֹב הַצָּעִיר עַל־פָּנֶיךָ וְאַתָּה הַבְּכוֹר׃ (ג) וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם עֵקֶב אֲשֶׁר מָכַרְתִּי אֶת־בְּכוֹרָתִי לְיַעֲקֹב בִּמְעַט נְזִיד עֲדָשִׁים׃
(ד) כַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁלַח אָבִי אוֹתִי לָצוּד וְלִתְפֹּשׂ צַיִד וּלְהָבִיא לוֹ כִּי־יֹאכַל
וִיבָרֵךְ אוֹתִי בָּא בְּמִרְמָה וַיָּבֵא לְאָבִי לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ אָבִי
וְאוֹתִי נָתַן תַּחַת יָדוֹ׃ (ה) וְעַתָּה הִשְׁבִּיעָנוּ אָבִינוּ אוֹתִי וְאוֹתוֹ כִּי־לֹא
נַעֲשֶׂה רָעָה אִישׁ לְאָחִיו וְלֹא־נַשְׁחִית אֶת־דְּרָכֵינוּ׃ (ו) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא־
נִשְׁמַע בְּקוֹלְךָ לִהְיוֹת אִתּוֹ בְשָׁלוֹם כִּי־חֲזָקִים אֲנַחְנוּ מִמֶּנּוּ וְעָלָיו נִתְגַּבָּר׃
(ז) הָבָה נֵצֵא לִקְרָאתוֹ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַכְחִידָה אֶת־בָּנָיו וְאִם אֵינְךָ יוֹצֵא אִתָּנוּ
נַעֲשֶׂה גַּם־לְךָ רָעָה׃ (ח) וְעַתָּה לוּ שְׁמָעֵנוּ נִבְחַר־לָנוּ בַּאֲרָם וּבִפְלֶשֶׁת
וּבְמוֹאָב וּבְעַמּוֹן אַנְשֵׁי־חַיִל חֲלוּצֵי צָבָא וְנֵצֵא לִקְרָאתוֹ וְנִלָּחֲמָה־בּוֹ
וְנִכְרַתְנוּ מִן־הָאָרֶץ בְּטֶרֶם יַעֲשֶׂה חָיִל׃ (ט) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם לֹא־
תֵצְאוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ־בוֹ פֶּן־תִּפְּלוּ לְפָנָיו׃ (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲזֶה מִשְׁפָּטְךָ
מִנְּעוּרֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי־תַטֶּה צַוָּארְךָ תַּחַת עֻלּוֹ לֹא־נִשְׁמַע לַדָּבָר
הַזֶּה׃ (יא) וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־אֲרָם וְאֶל־עֲדוּלָּם רֵעַ אֲבִיהֶם וַיִּשְׂכְּרוּ מֵהֶם אֶלֶף
אַנְשֵׁי מִלְחָמָה וּבְחִירֵי חָיִל׃ (יב) וַיָּבֹאוּ אֲלֵיהֶם מִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי־עַמּוֹן
הַשְּׂכִירִים אֶלֶף בְּחִירִים וּמִפְּלִשְׁתִּים אֶלֶף בְּחִירֵי חָיִל וּמֵאֱדוֹם וְהַחוֹרִים
אֶלֶף בְּחִירֵי מִלְחָמָה וּמִן־הַחִתִּים גִּבּוֹרֵי מִלְחָמָה׃ (יג) וַיֹּאמְרוּ אֶל־אֲבִיהֶם
צֵא אַתָּה לִפְנֵיהֶם פֶּן־נְמִיתֶךָ וַיִּמָּלֵא אַף וְחֵמָה בִּרְאוֹתוֹ כִּי־בָנָיו יִלְחָצוּהוּ
לָצֵאת לִפְנֵיהֶם לְהִלָּחֵם בְּיַעֲקֹב אָחִיו׃ (יד) וַיָּשָׁב וַיִּזְכֹּר אֶת־כָּל־הָרָעָה
הַטְּמוּנָה בְחֻבּוֹ עַל־יַעֲקֹב אָחִיו וְלֹא־זָכַר אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ אִם־יַעֲשֶׂה כָּל־רָע לְיַעֲקֹב אָחִיו כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃ (טו) וְיַעֲקֹב לֹא־יָדַע
מְאוּמָה מִכָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי־יָצְאוּ בְּחֶרֶב לִקְרָאתוֹ וְהוּא מִתְאַבֵּל עַל־
לֵאָה אִשְׁתּוֹ עַד־אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ לָבֹא אֶל־הַמִּגְדָּל לִקְרָאתוֹ אַרְבָּעָה
אֲלָפִים אֲנָשִׁים חֲלוּצֵי צָבָא גִּבּוֹרֵי מִלְחָמָה בְּחִירֵי חָיִל׃ (טז) וְאַנְשֵׁי חֶבְרוֹן
שָׁלְחוּ אֵלָיו לֵאמֹר הִנֵּה אָחִיךָ יָצָא לִקְרָאתְךָ לְהִלָּחֶם־בָּךְ וְעִמּוֹ אַרְבָּעָה
אֲלָפִים אִישׁ חֲגוּרֵי חֶרֶב וְתוֹפְשֵׂי מָגֵן וְנוֹשְׂאֵי כְּלֵי מִלְחָמָה׃ (יז) בְּאַהֲבָתָם
אֶת־יַעֲקֹב מֵעֵשָׂו הִגִּידוּ־לוֹ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־הָיָה יַעֲקֹב אִישׁ רַחֲמִים וְרַב־
חֶסֶד מֵעֵשָׂו׃ (יח) וְלֹא־הֶאֱמִין יַעֲקֹב לַדָּבָר הַזֶּה 119) עַד־אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ
אֶל־יַד הַמִּגְדָּל׃ (יט) וַיִּתְיַצֵּב עַל־הַמִּגְדָּל וַיְדַבֵּר אֶת־עֵשָׂו אָחִיו וַיֹּאמַר
הַלְנַחֵם אוֹתִי בָּאתָ הֲלֹם הֲבָאתָ אֵלַי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי אֲשֶׁר מֵתָה עָלָי׃
(כ) הֲזֹאת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ פַּעֲמַיִם לַאֲבוֹתֶיךָ לִפְנֵי מוֹתָם הֵפַרְתָּ
אֶת־הַשְּׁבוּעָה וּבְהִשָּׁבְעֲךָ לְאָבִיךָ חָרַצְתָּ מִשְׁפָּטֶךָ׃ (כא) וַיַּעַן עֵשָׂו וַיֹּאמַר

---

119) אורך הספור הזה במלחמת יעקב ובניו עם עשו ובניו, ובסוף הרג יעקב את עשו אחיו, נזכר בקיצור במדרש ויסע הנ"ל, וגם לדעתו היתה המלחמה הזאת בחיי יעקב; אכן בספר הישר מספר המלחמה הזאת אחרי מות יעקב, לקיים נבואת רבקה „אשכל שניכם ביום אחד" (J.) והגדה הזאת (עם השנוי שיהודה בעצמו הרג את עשו) נמצאת גם בתלמוד ירושלמי כתובות פ"א וגיטין פ"ה, ונזכרת בקיצור גם בספרי דברים ל"ג, ובארוכות יותר במדרש שוחר טוב תהלים י"ח, ובילקוט שמעוני. אולם במדרשים המאוחרים בתלמוד בבלי סוטה י"ג, ובתרגום יונתן בראשית נ', ובפרקי דר"א פ' ל"ט, ובילקוט שמעוני ח"ב ספרו כמו בספר הישר הנ"ל, מיתת עשו אחר מיתת יעקב ע"י חושים בן דן (B.).

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT / Public Domain

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

אֵלָיו מֵעוֹלָם לֹא־יִשָּׁבַע בִּבְנֵי־אָדָם וּבְחַיּוֹת הָאָרֶץ שְׁבוּעַת אֱמוּנַת אוֹמֶן
לָעַד כִּי־אִם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא יַעֲשׂוּ רָעָה אִישׁ לְאָחִיו וּמְבַקֵּשׁ שׂוֹנֵא
אֶת־נֶפֶשׁ שׂוֹנְאוֹ׃ (כב) וְגַם־אַתָּה אַךְ שָׂנֹא תִשְׂנָא אוֹתִי וְאֶת־בָּנַי עַד־עוֹלָם
וְאֵין לְהָקִים [אַהֲבַת אַחִים] אִתָּךְ׃ (כג) שְׁמַע־נָא אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי
דּוֹבֵר בְּאָזְנֶיךָ אִם אֶהֱפוֹךְ עוֹר הַחֲזִיר וּמַסְמְרוֹת שְׂעָרוֹ לְצֶמֶר וְאִם יִצְמְחוּ
קַרְנַיִם עַל־רֹאשׁוֹ כְּקַרְנֵי הַשְּׂעִירִים אָז אֶכְרָת־לְךָ בְּרִית אַהֲבַת אַחִים׃
וְאִם־יִפָּרֵד הַשַּׁד מִן־הָאֵם כִּי־לֹא הָיִיתָ אָח־לִי וְאִם־יַשְׁלִימוּ הַזְּאֵבִים עִם־
הַכְּבָשִׂים לְבַל־יֹאכְלוּ וְיִטְרְפוּ אוֹתָם וְאִם־יִתְּנוּ אֶת־לְבָבָם לְהֵיטִיב אִישׁ
לְאָחִיהוּ אָז יָבֹא בִלְבָבִי שָׁלוֹם לָךְ׃ (כה) וְאִם־יְהִי הָאַרְיֵה רֵעַ לַפָּר וְעֹל
אֶחָד יַעֲלֶה עַל־צַוָּאר שְׁנֵיהֶם וְיַחְדָּו יַחֲרֹשׁוּ אָז אֶעֱשֶׂה־לְּךָ שָׁלוֹם׃
(כו) וְאִם יַלְבִּינוּ הָעוֹרְבִים כָּאֹרֶז אוֹ אָז אֵדַע כִּי־אָהַב אוֹתְךָ וּבְרִית שְׁלוֹמִי
עִמָּךְ׃ (כז) הִכָּרֵת תִּכָּרֵת וּבָנֶיךָ יִכָּרֵתוּ וְאֵין־שָׁלוֹם לָךְ׃ (כח) וַיַּרְא יַעֲקֹב
בָּעֵת הַהִיא כִּי־הֵרַע אֶת־מַחְשַׁבְתּוֹ אֵלָיו [. . . .] לַהֲמִיתוֹ וְכִי־בָא כְּזִיז
שָׂדַי נִנְעָר בַּחֲנִית הַצַּיָּד אֲשֶׁר תִּדְקְרֵהוּ וּתְמִיתֵהוּ וְלֹא־יִסּוֹג אָחוֹר מִמֶּנָּה׃
(כט) וַיֹּאמֶר אֶל־אֲנָשָׁיו וְאֶל־עֲבָדָיו לְתִגָּר־בּוֹ וּבְכָל־מֵרֵעָיו מִלְחָמָה׃

פ. לח.

(א) וְאַחֲרֵי־כֵן דִּבֶּר יְהוּדָה אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָבִי דְּרָךְ־נָא קַשְׁתְּךָ
וּשְׁלַח חִצְּךָ וְהַפִּילָה אֶת־הַשּׂוֹנֵא אַרְצָה וְהָמִיתָה אֶת־הָאוֹיֵב׃ (ב) הִתְאַזֵּר
בְּכֹחֲךָ אַתָּה כִּי־אֵין אֶת־נַפְשֵׁנוּ לְהָמִית אֶת־אָחִיךָ [. . .]׃ (ג) וַיְמַהֵר יַעֲקֹב
וַיִּדְרֹךְ אֶת־קַשְׁתּוֹ וַיְשַׁלַּח חִצּוֹ וַיַּפֵּל אֶת־עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה וַיְמִיתֵהוּ׃
(ד) וַיּוֹסֶף וַיְשַׁלַּח חִצּוֹ וַיַּךְ אֶת־אַדְרוֹן הָאֲרַמִּי בְּדַד חָזֵהוּ הַשְּׂמָאלִי וַיְגָרְשֵׁהוּ
וַיְמִיתֵהוּ׃ (ה) אַחַר־כֵּן הִבְקִיעוּ בְּנֵי־יַעֲקֹב עִם־עַבְדֵיהֶם וַיֵּחָלְקוּ עַל־אַרְבַּע
פְּאוֹת הַמִּגְדָּל׃ (ו) לִפְנֵיהֶם הָלַךְ יְהוּדָה עִם־נַפְתָּלִי וְגָד וַחֲמִשִּׁים נְעָרִים
עַל־פְּאַת הַמִּגְדָּל הַצְּפוֹנִית וַיָּמִיתוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר מָצְאוּ לְנֶגְדָּם וְלֹא־נִמְלַט
מֵהֶם אִישׁ גַּם־אֶחָד׃ (ז) וְלֵוִי וְדָן וְאָשֵׁר הִבְקִיעוּ מִפְּאַת הַמִּגְדָּל הַמִּזְרָחִית
וְעִמָּהֶם חֲמִשִּׁים אִישׁ וַיָּמִיתוּ אֶת־אַנְשֵׁי חֵיל הַמּוֹאָבִים וְהָעַמּוֹנִים׃ (ח) וּרְאוּבֵן
עִם־יִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן פָּרְצוּ לִפְאַת הַמִּגְדָּל הַדְּרוֹמִית עִם־חֲמִשִּׁים אִישׁ וַיָּמִיתוּ
אֶת־לוֹחֲמֵי הַפְּלִשְׁתִּים׃ (ט) וְשִׁמְעוֹן וּבִנְיָמִין וַחֲנוֹךְ בֶּן־רְאוּבֵן פָּרְצוּ לִפְאַת
הַמִּגְדָּל הַמַּעֲרָבִית עִם־חֲמִשִּׁים אִישׁ וַיָּמִיתוּ מִן־הָאֲדוֹמִים וְהַחוֹרִים שְׁלֹשׁ־
מֵאוֹת] אִישׁ גִּבּוֹרֵי חַיִל וּשְׁבַע־מֵאוֹת אִישׁ נִמְלָטוּ׃ (י) וְאַרְבַּעַת בְּנֵי־עֵשָׂו
נָסוּ עִמָּהֶם וַיַּעַזְבוּ אֶת־אֲבִיהֶם מֵת כַּאֲשֶׁר כָּרַע נָפַל עַל־הַגִּבְעָה אֲשֶׁר
לַאֲדוֹרָיִם 120)׃ (יא) וַיִּרְדְּפוּ בְּנֵי־יַעֲקֹב אַחֲרֵיהֶם עַד־הַר שֵׂעִיר וְיַעֲקֹב קָבַר
אֶת־אָחִיו עַל־הַגִּבְעָה אֲשֶׁר לַאֲדוֹרַיִם וַיָּשָׁב אֶל־בֵּיתוֹ׃ (יב) וּבְנֵי־יַעֲקֹב
לָחֲצוּ אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו עַל־הַר שֵׂעִיר וַיַּטּוּ אֶת־צַוָּארָם לִהְיוֹת לִבְנֵי־יַעֲקֹב
לַעֲבָדִים׃ (יג) וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־אֲבִיהֶם אִם־יַעֲשׂוּ שָׁלוֹם לָהֶם אוֹ יָמִיתוּ אוֹתָם
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם׃ (יד) וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם שָׁלוֹם וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם

---

120) אצל חברון (D.)

עַל עֲבָדִים לְשַׁלֵּם לְיַעֲקֹב וּלְבָנָיו מַס בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃ (טו) וַיְשַׁלְּמוּ
מַס לְיַעֲקֹב כָּל־הַיָּמִים עַד־יוֹם רִדְתּוֹ מִצְרָיְמָה [. . . .] (טז) וְאֵלֶּה
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בֶּאֱדוֹם לִפְנֵי מְלָךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־הַיּוֹם הַזֶּה
בְּאֶרֶץ אֱדוֹם׃ (יז) וַיִּמְלֹךְ בֶּאֱדוֹם בָּלַק בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה׃
(יח) וַיָּמָת בָּלָק וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב בֶּן־זֶרַח מִבָּצְרָה׃ (יט) וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
הֲדַד בֶּן־בְּדַד הַמַּכֶּה אֶת־מִדְיָן בִּשְׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֲוִית׃ (כ) וַיָּמָת
הֲדַד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שַׂלְמָן מִן־עֲמָלֵק׃ (כא) וַיָּמָת שַׂלְמָן וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
שָׁאוּל מֵרְחֹבוֹת עַל־הַנָּהָר׃ (כב) וַיָּמָת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל אָמוֹן
בֶּן־עַכְבּוֹר׃ (כג) וַיָּמָת בַּעַל אָמוֹן בֶּן עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַד וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
מָיָה־טוֹבִית (מְהֵיטַבְאֵל) בַּת־מַטְרֵד בַּת מִימְתַּבִּיד (מֵי)־זָהָב׃ (כד) אֵלֶּה
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם׃

פ. לט.

(א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ (ב) אֵלֶּה תֹּולְדוֹת יַעֲקֹב
יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּהוֹרִידָם אוֹתוֹ מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ
פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים וַיַּפְקֵד אֶת־יוֹסֵף עַל־כָּל־בֵּיתוֹ וַיְהִי
בִּרְכַּת יהוה בְּבֵית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וְכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה הִצְלִיחַ יהוה
בְּיָדוֹ׃ (ד) וַיַּעֲזֹב הַמִּצְרִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר־לְפָנָיו בְּיַד יוֹסֵף כִּי־רָאָה כִּי
יהוה אִתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הִצְלִיחַ בְּיָדוֹ וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה
מַרְאֶה׃ (ה) וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת־יוֹסֵף וַתַּחְשָׁק־בּוֹ
וַתְּבַקְשֵׁהוּ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ׃ (ו) וְהוּא לֹא־נָתַן לָהּ אֶת־נַפְשׁוֹ וַיִּזְכֹּר אֶת
יהוה וְאֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא יַעֲקֹב אָבִיו מִדִּבְרֵי אַבְרָהָם׃ (ז) לְבַל יִנְאַף
אִישׁ אֶת־אִשָּׁה בְּעֻלַת בָּעַל וּמִשְׁפַּט מָוֶת נוֹעַד לֶעָוֹן כָּזֶה בַּשָּׁמַיִם
לִפְנֵי אֵל־עֶלְיוֹן׃ (ח) וְנִכְתַּב־לוֹ הַחֵטְא בַּסְּפָרִים אֲשֶׁר לִפְנֵי יהוה לְעוֹלְמֵי־
עַד וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא־אָבָה לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ׃
(ט) וַתְּבַקְשֵׁהוּ שָׁנָה תְמִימָה 121) וַיְמָאֵן לִשְׁמֹעַ אֵלֶיהָ וַתְּחַבְּקֵהוּ וַתִּתְפְּשֵׂהוּ
בַּבַּיִת לִלְחֹץ אוֹתוֹ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ וַתִּסְגֹּר דֶּלֶת הַבָּיִת׃ (י) וַיִּשָּׁמֵט מִיָּדָהּ
וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּפְרֹץ אֶת־הַמַּנְעוּל וַיָּנָס מִפָּנֶיהָ וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃
(יא) וַיְהִי כִּרְאוֹת הָאִשָּׁה הַהִיא כִּי־לֹא יֹאבֶה לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ וַתַּבְאִישֵׁהוּ
בַּאֲדוֹנָיו לֵאמֹר׃ (יב) עַבְדְּךָ הָעִבְרִי אֲשֶׁר אָהַבְתָּ חָפֵץ לְעַנּוֹת אוֹתִי לִשְׁכַּב
עִמִּי וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וַיָּנָס וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ בְּיָדִי כַּאֲשֶׁר תָּפַשְׂתִּי אוֹתוֹ וַיִּפְרֹץ
אֶת הַמַּנְעוּל׃ (יג) וַיַּרְא הַמִּצְרִי אֶת־בֶּגֶד יוֹסֵף וְגַם אֶת־הַמַּנְעוּל אֲשֶׁר
נִפְרָץ וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ וַיִּתֵּן אֶת־יוֹסֵף אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם
אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר׃ (יד) וַיִּתֵּן יהוה חֵן
יוֹסֵף בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר וְרַחֲמִים לְפָנָיו כִּי־רָאָה כִּי יהוה אִתּוֹ וְכֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה הִצְלִיחַ בְּיָדוֹ׃ (טו) וַיַּעֲזֹב כֹּל בְּיָדוֹ וְאֵין שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר

---

121) דרש זאת מכתוב „כהיום הזה" (בראשית ל"ט י"א) שר"ל כמו יָמִים שהיא שָׁנָה (D.)

רוֹאֶה אֶת־־כָּל מְאוּמָה כִּי־־כָל־־אֲשֶׁר עָשָׂה יוֹסֵף גָּמַר יהוה וַיְהִי שָׁם
שְׁנָתָיִם: (טז) וּבַיָּמִים הָהֵם קָצַף פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל
שַׂר הַמַּשְׁקִים וְעַל שַׂר הָאוֹפִים: (יז) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר
הַטַּבָּחִים אֶל־־בֵּית הַסֹּהַר אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם: (יח) וַיִּפְקֹד שַׂר בֵּית
הַסֹּהַר אֶת־יוֹסֵף אִתָּם לְשָׁרֵת אֹתָם וַיְשָׁרֶת לִפְנֵיהֶם: (יט) וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם
שְׁנֵיהֶם שַׂר הַמַּשְׁקִים וְשַׂר הָאוֹפִים וַיְסַפְּרוּ אוֹתוֹ לְיוֹסֵף וְכַאֲשֶׁר פָּתַר
לָהֶם כֵּן הָיָה לָהֶם: (כ) אֶת שַׂר הַמַּשְׁקִים הֵשִׁיב פַּרְעֹה עַל־כַּנּוֹ וְאֵת שַׂר
הָאוֹפִים הֵמִית כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם: (כא) וְשַׂר הַמַּשְׁקִים שָׁכַח אֶת יוֹסֵף
בְּבֵית הַסֹּהַר אַף כִּי־הוֹדִיעַ אֹתוֹ אֶת־אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ וְלֹא־זָכַר לְהַגִּיד אֶת־
הַדָּבָר לְפַרְעֹה כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ:

פ. מ.

(א) וּבַיָּמִים הָהֵם חָלַם פַּרְעֹה שְׁנֵי חֲלֹמוֹת בְּלַיְלָה אֶחָד עַל־רָעָב אֲשֶׁר
יָבֹא עַל־כָּל־הָאָרֶץ: (ב) וַיִּיקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיִּקְרָא אֶת כָּל־פּוֹתְרֵי חֲלוֹם
אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־הַחַרְטֻמִּים וַיְסַפֵּר לָהֶם אֶת־שְׁנֵי חֲלֹמוֹתָיו וְלֹא־יָכְלוּ
לָדַעַת מְאוּמָה: (ג) אַחֲרֵי־כֵן זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיְדַבֵּר עָלָיו אֶל־
הַמֶּלֶךְ: (ד) וַיִּשְׁלַח וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית הַסֹּהַר וַיְסַפֵּר לְפָנָיו אֵת שְׁנֵי־חֲלֹמוֹתָיו:
(ה) וַיֹּאמֶר לִפְנֵי פַרְעֹה שְׁנֵי הַחֲלֹמוֹת אֶחָד הוּא: (ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו שֶׁבַע
שָׁנִים בָּאוֹת שָׂבָע גָּדוֹל בְּכָל־מִצְרָיִם וְקָמוּ אַחֲרֵיהֶן שֶׁבַע שְׁנֵי רָעָב אֲשֶׁר
לֹא־הָיָה כָמֹהוּ עַל־כָּל־הָאָרֶץ: (ז) עַתָּה הַפְקֵד פַּרְעֹה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
אוֹצְרוֹת־בָּר וְיִקְבְּצוּ בָהֶם אוֹכֶל מֵעִיר לְעִיר בִּשְׁנֵי הַשָּׂבָע וְהָיָה הָאֹכֶל
לְפִקָּדוֹן לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד: (ח) וַיִּתֵּן יהוה לְיוֹסֵף חֶסֶד
וְרַחֲמִים לִפְנֵי עֵינֵי־פַרְעֹה וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עֲבָדָיו לֹא־נִמְצָא אִישׁ חָכָם
וְנָבוֹן כָּמֹהוּ כִּי־רוּחַ אֱלֹהִים עִמּוֹ: (ט) וַיִּתֵּן־אוֹתוֹ לְמִשְׁנֶה עַל־כָּל־מַלְכוּתוֹ
וַיְשִׂימֵהוּ לְאָדוֹן עַל כָּל־מִצְרָיִם: (י) וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר־
לוֹ וַיַּלְבֵּשׁ אוֹתוֹ בֶּגֶד בּוּץ וַיָּשֶׂם־לוֹ רְבִיד זָהָב עַל־צַוָּארוֹ וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו
אֵל אֵל וְאַבְרֵךְ: (יא) וַיָּשֶׂם [טַבַּעַת] עַל יָדוֹ וַיְשִׂימֵהוּ לְאָדוֹן עַל כָּל־בֵּיתוֹ
וַיְגַדְּלֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַק הַכִּסֵּא אֶגְדַּל מִמֶּךָּ: (יב) וַיְהִי יוֹסֵף אָדוֹן עַל־כָּל־
אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיֶּאֱהָבוּ אוֹתוֹ כָּל־שָׂרֵי פַרְעֹה וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ: (יג) כִּי בְּמֵישָׁרִים הִתְהַלֵּךְ וְלֹא־גָבַהּ לִבּוֹ וְלֹא־רָם רוּחוֹ וְלֹא־
נָשָׂא פָנִים וְלֹא־לָקַח שֹׁחַד כִּי־אִם בְּמֵישָׁרִים שָׁפַט אֶת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ:
(יד) וּמֶמְשֶׁלֶת הָאָרֶץ הָיְתָה טוֹבָה לִפְנֵי פַרְעֹה בִּגְלַל יוֹסֵף כִּי־הָיָה יהוה
עִמּוֹ וַיִּתֶּן־לוֹ חֶסֶד וְרַחֲמִים לְכָל־דוֹרוֹ לִפְנֵי כָּל־יוֹדְעָיו וְשׁוֹמְעֵי שִׁמְעוֹ:
(טו) וּמַלְכוּת פַּרְעֹה הָיְתָה כְּמִשְׁפָּט אֵין צַר וְאֵין מֵרַע בְּקִרְבָּהּ: (טז) וַיִּקְרָא
הַמֶּלֶךְ שֵׁם־יוֹסֵף צָפְנַת פַּעְנֵחַ 122) וַיִּתֵּן לְיוֹסֵף אֶת בַּת־פּוֹטִיפֶרַע לְאִשָּׁה

---

122) בנוסח הכותי כתוב: Saphanthiphans. וידענו לפ"ד כל המבארים כי מקור הכנוי הזה בלשון מצרית. והנה מצא החכם Michaelis בנוסח התורה אשר להקופטים: Psotemphanchh הייננו Psot-Emphanech שר"ל מציל התבל (Salvator-mundi) ע"כ

בַּת הַזּוֹבֵחַ מֵעִיר אוֹן שַׂר הַטַּבָּחִים 123): (יז) וּבְיוֹם עָמַד יוֹסֵף אֵצֶל פַּרְעֹה הָיָה בֶּן־ [שְׁלֹשִׁים] שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה וּבַשָּׁנָה הַהִיא מֵת יִצְחָק: (יח) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף בְּפִתְרוֹן חֲלוֹמוֹ כֵּן־הָיָה וַתָּבֹאנָה שֶׁבַע שְׁנֵי שָׂבָע עַל־כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְמִדָּה אַחַת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת מִדּוֹת: (יט) וַיִּקְבֹּץ יוֹסֵף אֹכֶל מֵעִיר לְעִיר עַד־אֲשֶׁר מָלְאוּ בָר עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר וְלָמֹד אוֹתוֹ מֵרֹב:

פ. מא.

(א) וּבַיּוֹבֵל [הַחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים] בַּשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לָקַח יְהוּדָה לְעֵר בְּכוֹרוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת אֲרָם וּשְׁמָהּ תָּמָר: (ב) וְהוּא שָׂנֵא אוֹתָהּ וְלֹא־שָׁכַב אֶצְלָהּ כִּי־הָיְתָה אִמּוֹ מִבְּנוֹת כְּנַעַן וַיַּחְפֹּץ לָקַחַת־לוֹ אִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת אִמּוֹ אַךְ יְהוּדָה אָבִיו לֹא־נְתָנוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן: (ג) וַיְהִי בְכוֹרוֹ־זֶה רָע וַיְמִיתֵהוּ יהוה: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בְּנוֹ בֹּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ: (ה) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ רַק לְאָחִיו יִהְיֶה הַזָּרַע וַיָּבֹא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו וַיִּשְׁפֹּךְ זַרְעוֹ אַרְצָה: (ו) וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי יהוה וַיָּמֶת אוֹתוֹ: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵית־אָבִיךְ עַד־יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי וְאֶתֵּן אוֹתָךְ לוֹ לְאִשָּׁה: (ח) וַיִּגְדַּל אַךְ בַּת־־שׁוּעַ אֵשֶׁת־־יְהוּדָה לֹא־־חָפְצָה כִּי שֵׁלָה בְנָהּ יִקַּח אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: (ט) וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אֵשֶׁת־יְהוּדָה בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַשָּׁבוּעַ הַהוּא וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית עָלָה יְהוּדָה לָגֹז צֹאנוֹ תִּמְנָתָה: (י) וַתָּסַר [תָּמָר] בִּגְדֵי הָאַלְמָנוּת מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתַּעַד עֶדְיָהּ וַתֵּשֶׁב עַל־־יַד־־הַשַּׁעַר עַל־־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה: (יא) וַיַּעֲבֹר יְהוּדָה וַיִּמְצָא אוֹתָהּ וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אָבוֹא אֵלָיִךְ: (יב) וַתֹּאמֶר בֹּא וַיָּבֹא וַתֹּאמֶר הָבָה־־לִי אֶתְנַנִּי וַיֹּאמֶר אֵין מְאוּמָה בְּיָדִי בִּלְתִּי אִם־טַבַּעְתִּי עַל־הָאֶצְבַּע וְנֶזֶם אָזְנִי וּמַטִּי אֲשֶׁר בְּיָדִי: (יג) וַתֹּאמֶר אֵלָיו תְּנָה אוֹתָם לִי עַד שָׁלְחֲךָ לִי אֶתְנַנִּי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אָנֹכִי אֲשַׁלַּח לָךְ גְּדִי־עִזִּים וַיִּתֵּן אוֹתָם לָהּ: (יד) וַתַּהַר־לוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶל־צֹאנוֹ וְהִיא שָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ: (טו) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה בְּיַד רֹעֵה מֵעֲדֻלָּם גְּדִי־עִזִּים וְלֹא מְצָאָהּ: (טז) וַיִּשְׁאַל אֶת־־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לֵאמֹר אַיֵּה הַקְּדֵשָׁה

גרס בתורה: פצת־נפענח. והחכם Kennicot מצא בנוסח כ"י פסנה תחת פענח. והנה מלבד כמה מלות עברית בתוארי הפחתים הנובעות ממקור הלשון המצרית שמצינו בספר „גאון יהודה וירושלים" ח"ד פ"ב, נמצא עוד כמה מלות מצריות במקרא שבאו כמו צפנת פענח במעשה מצרים בלי העתקה לשונית והן: אַבְרֵךְ מהמלה המצרית או הקופטית Haprechek שר"ל נמשח למלך. וכן תֵּבָה (שמות ב' ג' וה') מהקופטית Tha-bai שר"ל אניה מכפות תמרים. וכן כְּרוּב מהשם הקופטי Ich-charabai שר"ל מרכבת הרעם. ועוד בימים האחרונים בשוב היהודים שנית מצרימה קבלו מהם שם אחד החדשים (כי שמות שאר החדשים שלנו עלו עמהם מבבל כמאמרם ז"ל) שנמצא (ראה Bibliothek של Michaelis ח"ג) בלוחות האחרונים במצרים השם Toba או Tobath לחודש המכוון אל שלנו ואל החודש העשירי הוא חודש טֵבֵת הנזכר במגלת אסתר ב' ט"ז, באשר המגלה הזאת לא נכתבה בימי ממשלת הפרסים, כי אם בימי היונים במצרים.

123) הדעה כי אסנת אשת יוסף היתה בת פוטיפר אשר היה עבד בביתו, נמצא גם בתלמוד סוטה י"ג ב' ובראשית רבה פ' פ"ו, בהפך דעת פרקי דר"א ל"ח שהיתה אסנת בת דינה ושכם ונתגדלה אצל פוטיפרע (B.)

אֲשֶׁר הָיְתָה בָזֶה וַ[יֹּאמְרוּ] אֵין קְדֵשָׁה אִתָּנוּ׃ (יז) וַיָּשָׁב וַיַּגֶּד־לוֹ כִּי־לֹא
מְצָאָהּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאַלְתִּי אֶת־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וְאָמְרוּ אֵלַי אֵין קְדֵשָׁה
בָזֶה׃ (יח) וַיֹּאמֶר קוּמָה וְנֵלְכָה פֶּן נִהְיֶה לָבוּז (יט) וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים
יָדְעָה כִּי־הָרָה הִיא וַיַּגִּידוּ לִיהוּדָה לֵאמֹר הִנֵּה תָמָר כַּלָּתְךָ הָרָה לִזְנוּנִים׃
(כ) וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ וַיֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ וְאִמָּהּ וְאֶל־אַחֶיהָ
הוֹצִיאוּהָ וְתִשָּׂרֵף כִּי טֻמְאָה עָשְׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ (כא) וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אוֹתָהּ
לִשְׂרֵפָה וַתִּשְׁלַח אֶל־חָמִיהָ אֶת־הַטַּבַּעַת וְאֶת־הַנֶּזֶם וְאֶת־הַמַּטֶּה לֵאמֹר
הַכֶּר־נָא לְמִי אֵלֶּה כִּי לוֹ אָנֹכִי הָרָה׃ (כב) וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה תָמָר
מִמֶּנִּי וְלֹא־שְׂרָפוּ אוֹתָהּ וְעַל־כֵּן לֹא־נִתְּנָה לְשֵׁלָה וְלֹא־קָרַב עוֹד אֵלֶיהָ׃
(כג) וְאַחַר־כֵּן יָלְדָה שְׁנֵי בָנִים אֶת־פֶּרֶץ וְאֶת־זָרַח בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית
לַשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִי הַהוּא וְאָז כָּלוּ שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע אֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף
לְפַרְעֹה׃ (כד) וַיֵּדַע יְהוּדָה כִּי־רַע הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי־שָׁכַב אֶת־כַּלָּתוֹ
וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיֵּדַע כִּי חָטָא וְאָשֵׁם כִּי־גִלָּה אֶת־כְּנַף בְּנוֹ׃ (כה) וַיּוֹאֶל
לְהִתְאַבֵּל וּלְהִתְחַנֵּן אֶל־יהוה עַל־אֲשָׁמוֹ וְנֶאֱמַר־לוֹ בַּחֲלוֹם כִּי נִסְלַח־לוֹ
עֵקֶב אֲשֶׁר הֶעְתִּיר לְהִתְחַנֵּן וְהִתְאַבֵּל וְלֹא־יָסַף לַחֲטֹא׃ (כו) וְנִסְלַח לוֹ עַל־
אֲשֶׁר שָׁב מֵחֶטְאוֹ וּמִכִּסְלוֹ כִּי־גָדוֹל הֶעָוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵינוּ׃ (כז) אִישׁ אִישׁ
הָעוֹשֶׂה זֹאת וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־חֹתַנְתּוֹ בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהָיָה לְאָכְל׃
(כח) כִּי טֻמְאָה וְתֶבֶל בָּהֶם בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵפוּ׃ (כט) וְגַם אַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה טֻמְאָה בְּתוֹכָם כִּי כָל־הַשּׁוֹכֵב אֶת־כַּלָּתוֹ וְאֶת־חֹתַנְתּוֹ
נְבָלָה עָשָׂה׃ (ל) בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֶת־הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ וְגַם אֶת־הָאִשָּׁה
לְמַעַן יָשִׁיב אַפּוֹ וּמִשְׁפָּטוֹ מִיִּשְׂרָאֵל׃ (לא) וְלִיהוּדָה אָמַרְנוּ אִם־אָמְנָם שְׁנֵי
בָנָיו גָּרְעוּ עוֹנָהּ הוּקַם זַרְעוֹ לְדוֹר אַחֵר וְלֹא־יִכָּרֵת׃ (לב) כִּי בְּתָם־לְבָבוֹ
הָלַךְ וַיַּחְפֹּץ בָּעוֹנֶשׁ עַל־פִּי מִשְׁפַּט אַבְרָהָם אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־בָּנָיו חָפֵץ יְהוּדָה
לִשְׂרֹף אוֹתָהּ בָּאֵשׁ׃

פ. מב.

(א) וּבַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל [הָאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה] הֵחֵלָּה
הַבַּצֹּרֶת לָבֹא בָאָרֶץ וְלֹא־נִתַּךְ גֶּשֶׁם עַל־הָאֲדָמָה כִּי־לֹא יָרַד מְאוּמָה
וְהָאֲדָמָה נָשַׁמָּה׃ (ב) וְרַק בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה אֹכֶל כִּי קָבַץ יוֹסֵף לְמַעַן
יוּכַל תֵּת לָהֶם אֹכֶל׃ (ג) וַיְקַבֵּץ יוֹסֵף בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע אֶת־הַזֶּרַע בָּאָרֶץ
וַיִּשְׁמֹר אוֹתוֹ׃ (ד) וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרִים אֶל־יוֹסֵף לִשְׁבֹּר לָהֶם אֹכֶל וַיִּפְתַּח אֶת־
הָאוֹצָרוֹת אֲשֶׁר הָיָה שָׁם הַבָּר מִשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וַיִּמְכֹּר אוֹתוֹ לְאַנְשֵׁי הָאָרֶץ
בְּזָהָב׃ (ה) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב כִּי יֶשׁ־שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם [וַיִּשְׁלַח אֶת־בָּנָיו לָרֶדֶת
מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר בָּר] וְאֶת־בִּנְיָמִין לֹא־שָׁלָח׃ (ו) וַיָּבֹאוּ בְתוֹךְ הַבָּאִים וַיַּכֵּר
יוֹסֵף אוֹתָם וְהֵם לֹא יְדָעֻהוּ׃ (ז) וַיְדַבֵּר אִתָּם וַיִּשְׁאַל אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
הֲלֹא מְרַגְּלִים אַתֶּם בָּאִים לִרְאוֹת אֶת־עֶרְוַת הָאָרֶץ׃ (ח) וַיֶּאֱסֹף אוֹתָם אֶל־
מִשְׁמָר וְאַחַר־כֵּן הוֹצִיאָם וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת־שִׁמְעוֹן לְבַדּוֹ וְאֵת תִּשְׁעַת אֶחָיו

שִׁלֵּֽחַ׃ (ט) וַיְמַלֵּא אֶת־אַמְתְּחוֹתֵיהֶם בָּר וְאֶת־זְהָבָם 124) שָׂם בְּשַׂקֵּיהֶם
בְּלִי יָֽדְעוּ מִזֶּה דָּבָר׃ (י) וַיְצַו אֹתָם לְהָבִיא אֶת־אֲחִיהֶם הַקָּטֹן בְּאָמְרָם אֵלָיו
כִּי־אֲבִיהֶם וַאֲחִיהֶם הַקָּטֹן עוֹדָם חַיִּים׃ (יא) וַיַּעֲלוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ
אַרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לַאֲבִיהֶם אֵת כָּל־הַקֹּרֹת אֹתָם׃ (יב) וְאֶת־אֲשֶׁר הִדְבֵּר
אֲלֵיהֶם אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ וְאֵת אֲשֶׁר נָתַן אֶת־שִׁמְעוֹן בְּמִשְׁמָר עַד הֲבִיאָם־לוֹ
אֶת־בִּנְיָמִין׃ (יג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת־
בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ עָלַי תָּבֹא רָעַתְכֶם׃ (יד) וַיֹּאמֶר לֹא יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם פֶּן־יִקְרָאֶנּוּ
אָסוֹן׃ (טו) כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה אִמָּם אֶחָד מֵהֶם אָבַד וְגַם אֶת־זֶה תִּקְחוּ וְקָרָאַתְהוּ
הַקֹּרַחַת בַּדֶּרֶךְ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שֵׂיבָתִי בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה׃ (טז) כִּי רָאָה אֲשֶׁר
הוּשַׁב זְהָבָם בִּצְרוֹרוֹתֵיהֶם וְעַל־כֵּן יָרֵא לְשַׁלְּחֵהוּ אִתָּם׃ (יז) וְהָרָעָב גָּדוֹל
וְכָבֵד בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וּבְכָל־הָאֲרָצוֹת לְבַד מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ (יח) כִּי־רַבִּים מִן־
הַמִּצְרִים קִבְּצוּ־לָהֶם אֶת־זַרְעָם לָאֹכֶל כִּרְאוֹתָם כִּי־קוֹבֵץ יוֹסֵף אֶת־הַזֶּרַע
וְצוֹבֵר אֹתוֹ בָּאוֹצָרוֹת וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ לִשְׁנֵי הָרָעָב׃ (יט) וַיֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ אַנְשֵׁי
מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְרַעֲבוֹנָם׃ (כ) וַיְהִי כִּרְאוֹת יִשְׂרָאֵל כִּי הָרָעָב
כָּבֵד מְאֹד בָּאָרֶץ וְאֵין־יְשׁוּעָתָה עוֹד וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו שֻׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ אֹכֶל
וְלֹא־נָמוּת׃ (כא) וַיֹּאמְרוּ לֹא־נֵלֵךְ אִם אֵין אָחִינוּ הַקָּטֹן הוֹלֵךְ עִמָּנוּ לֹא־
נֵלֵךְ׃ (כב) וַ[. . .] יָרֵא כִּי־אִם אֵינֶנּוּ מְשַׁלֵּחַ אִתּוֹ אִתָּם יֹאבְדוּ כֻלָּם
בָּרָעָב׃ (כג) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן תְּנָה אֹתוֹ עַל־יָדִי וְאִם־לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ תָּמִית
אֶת־שְׁנֵי בָנַי בְּעַד נַפְשׁוֹ וַיֹּאמֶר לֹא־יֵלֵךְ עִמָּךְ׃ (כד) וַיִּגַּשׁ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר
שַׁלְּחָה אוֹתוֹ אִתִּי וְאִם־לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל־יְמֵי חַיָּי׃
(כה) וַיְשַׁלְּחֵהוּ אִתָּם בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַשָּׁבָע בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ וַיָּבֹאוּ אַרְצָה
מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַבָּאִים וּמְנָחוֹת בְּיָדָם צֳרִי וּשְׁקֵדִים וּבָטְנִים וּדְבַשׁ טָהוֹר׃
(כו) וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף וַיַּרְא אֶת־בִּנְיָמִין אָחִיו וַיַּכִּירֵם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
הֲזֶה אֲחִיכֶם הַקָּטֹן׃ (כז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו זֶה הוּא וַיֹּאמַר אֱלֹהִים יָחְנְךָ בְּנִי׃
(כח) וַיְשַׁלַּח אוֹתָם אֶל־בֵּיתוֹ וַיּוֹצֵא אֲלֵיהֶם גַּם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיַּעַשׂ לָהֶם
מִשְׁתֶּה׃ (כט) וַיִּתְּנוּ־לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ לוֹ וַיֹּאכְלוּ לְפָנָיו וַיִּתֵּן־לָהֶם
מָנָה לְאִישׁ וָאִישׁ וַתֵּרֶב מְנַת בִּנְיָמִין שִׁבְעָתַיִם מִמְּנַת כֻּלָּם׃ (ל) וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׁתּוּ וַיָּקוּמוּ וַיַּעַמְדוּ עַל־חֲמוֹרֵיהֶם׃ (לא) וַיַּחְשֹׁב יוֹסֵף מְזִמָּה לְהַכִּיר בָּהּ
אֶת־יֵצֶר לְבָבָם לָדַעַת הֲיֵשׁ יֵצֶר רַחֲמִים בְּקִרְבָּם׃ (לב) וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִישׁ
אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ מַלֵּא לָהֶם אֶת־כָּל שַׂקֵּיהֶם בָּר וְהָשֵׁב גַּם לָהֶם זְהָבָם
בְּאַמְתְּחוֹתֵיהֶם׃ (לג) וְאֶת־גְּבִיעִי גְּבִיעַ הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה בּוֹ תָּשִׂים בְּשַׂק
הַקָּטֹן וּתְשַׁלְּחֵם׃

פ· מג.

(א) וַיַּעַשׂ כִּדְבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו וַיְמַלֵּא אֶת־שַׂקֵּיהֶם אֹכֶל וְגַם זְהָבָם
שָׂם בְּשַׂקֵּיהֶם וְאֶת־הַגָּבִיעַ בְּשַׂק בִּנְיָמִין׃ (ב) הַבֹּקֶר אוֹר וְהֵמָּה

---

124) בכ"מ שנזכר גם׳ בראשית הגדול כסף בהוראת ממון נמצא בספר הנוכחי תחתיו זהב, כמו „מקנה זהב" לעיל, וכסף הסבב כאן — הלא דבר הוא!

הָלְכוּ לְדַרְכָּם׃ (ג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָצָא מִשָּׁם וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָאִישׁ רְדוֹף
אַחֲרֵיהֶם רוּץ וְרִיבָה עִמָּהֶם לֵאמֹר שִׁלַּמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה וּגְנַבְתֶּם
אֶת־גְּבִיעַ הַכֶּסֶף אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה אֲדֹנִי בּוֹ׃ (ד) וְהָשֶׁב־לִי אֶת אֲחִיהֶם הַקָּטֹן
וּמַהֵר לַהֲבִיאֵהוּ בְּטֶרֶם אֵלֵךְ לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתִּי׃ (ה) וַיָּרָץ אַחֲרֵיהֶם וַיְדַבֵּר
אֲלֵיהֶם כִּדְבָרָיו׃ (ו) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חָלִילָה לַעֲבָדֶיךָ לֹא־יַעֲשׂוּ דָבָר כָּזֶה
ולֹא־יִגְנְבוּ מְאוּמָה מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ׃ (ז) וְגַם אֶת־הַזָּהָב אֲשֶׁר מָצָאנוּ אָז
בְּשַׂקֵּינוּ הֲשִׁיבֹנוּ אֲנַחְנוּ עֲבָדֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן אֵיךְ נִגְנֹב דְּבַר־מָה׃ (ח) הִנֵּנוּ
פֹה אֲנַחְנוּ וְשַׂקֵּינוּ בַּקֵּשׁ וְהָאִישׁ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁר תִּמָּצֵא אֶת־הַגָּבִיעַ בְּשַׂקּוֹ
מוֹת יוּמָת וַאֲנַחְנוּ עִם־חֲמוֹרֵינוּ נִהְיֶה עֲבָדִים לַאדֹנֶיךָ׃ (ט) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לֹא־כֵן הָאִישׁ אֲשֶׁר יִמָּצֵא אִתּוֹ אוֹתוֹ לְבַדּוֹ אֶקַּח לְעֶבֶד וְאַתֶּם לְכוּ לְבֵיתְכֶם
לְשָׁלוֹם׃ (י) וּבְחַפְּשׂוֹ בִּכְלֵיהֶם הֵחֵל בַּגָּדוֹל וְכִלָּה בַּקָּטֹן וַיִּמָּצֵא בְּשַׂק בִּנְיָמִין
הַקָּטֹן׃ (יא) וַיֶּחֶרְדוּ וַיִּקְרְעוּ שִׂמְלֹתָם וַיַּעַמְסוּ עַל־חֲמוֹרֵיהֶם וַיָּשֻׁבוּ הָעִירָה׃
(יב) וַיָּבֹאוּ בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּפְּלוּ כֻלָּם לְפָנָיו עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה׃ (יג) וַיֹּאמֶר
לָהֶם יוֹסֵף אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ (יד) וַיֹּאמְרוּ מַה־נֹּאמַר וּמַה־
נִּצְטַדָּק וַאֲדוֹנֵנוּ מָצָא אֶת־עֲוֹן עֲבָדָיו הִנֵּנוּ עֲבָדִים לַאֲדוֹנֵנוּ אֲנַחְנוּ
וַחֲמוֹרֵינוּ׃ (טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא וַעֲלוּ אֶל־בֵּיתְכֶם
אַךְ אֲחִיכֶם לִי־הוּא כִּי הֲרֵעֹתֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם׃ (טז) הֲלוֹא יְדַעְתֶּם כִּי־אִישׁ
כָּמֹנִי אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בַּגָּבִיעַ הַזֶּה הוֹקֵר יוֹקִיר אֶת־גְּבִיעוֹ וְאַתֶּם גְּנַבְתֶּם אוֹתוֹ
מִמֶּנִּי׃ (יז) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה בִּי אֲדֹנִי אֲדַבֶּר־נָא דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי׃ (יח) שְׁנֵי
אַחִים יָלְדָה אִמִּי לְאָבִינוּ עַבְדְּךָ הָאֶחָד יָצָא וְטֹרָף וְלֹא־נִמְצָא עַד־הֵנָּה׃
(יט) וַיִּוָּתֵר הָאַחֵר לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְעַבְדְּךָ אָבִינוּ אֲהֵבוֹ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנֶפֶשׁ
הַזֹּאת׃ (כ) וְהָיָה כְּשׁוּבֵנוּ אֶל־עַבְדְּךָ אָבִינוּ וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וָמֵת וְהָרַגְנוּ
אֶת־אָבִינוּ כִּי־יָמוּת בְּיָגוֹן׃ (כא) וְעַתָּה הִנְנִי לִהְיוֹת עַבְדְּךָ תַּחַת הַיֶּלֶד
עֶבֶד אֲדֹנִי וְהַנַּעַר יַעַל עִם־אֶחָיו׃ (כב) כִּי אָנֹכִי עָרַבְתִּי אֹתוֹ מֵעִם עַבְדְּךָ
אָבִינוּ וְאִם־לֹא תְשִׁיבֶנּוּ וְחָטָא עַבְדְּךָ לְאָבִינוּ כָּל־הַיָּמִים׃ (כג) וַיַּרְא יוֹסֵף
כִּי־בְרוּחַ נְדִיבָה יִתְאַחֲדוּ וְלֵב אִישׁ טוֹב לְאָחִיו וְלֹא־יָכֹל לְהִתְאַפֵּק עוֹד
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כִּי־הוּא יוֹסֵף׃ (כד) וַיְדַבֵּר אִתָּם עִבְרִית 125) וַיִּפֹּל עַל־
צַוְּארֵיהֶם וַיֵּבְךְּ וְלֹא־הִכִּירוּהוּ וַיָּחֵלּוּ לִבְכּוֹת גַּם־הֵמָּה׃ (כה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
אַל־תִּבְכּוּ בַּעֲבוּרִי מַהֲרוּ וְהָבִיאוּ אֶת־אָבִי אֵלַי וְאֶרְאֶה אֶת־אָבִי בְּטֶרֶם
אָמוּת׃ [. . . .] (כו) כִּי־הִנֵּה זֹאת הַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לָהָרָעָב וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים
אֲשֶׁר אֵין־קָצִיר וְאֵין־פְּרִי הָעֵץ וְאֵין־צֶמַח׃ (כז) רְדוּ מַהֵרָה אַתֶּם וּבָתֵּיכֶם
וְלֹא־תָמוּתוּ בָּרָעָב וְלֹא־תִדְאֲגוּ לָכֶם וְלִרְכוּשְׁכֶם׃ (כח) כִּי אֱלֹהִים שְׁלָחַנִי
לִפְנֵיכֶם לְמִחְיָה לְהַחֲיוֹת עַם־רָב׃ (כט) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי כִּי עוֹדֶנִּי חַי עֵינֵיכֶם
רֹאוֹת כִּי שָׂמַנִי אֱלֹהִים לְאָב לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃
(ל) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי וְאֵת כָּל־הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד אֲשֶׁר נָתַן
אֱלֹהִים לִי׃ (לא) וַיִּתֵּן־לָהֶם עַל־פִּי פַרְעֹה עֲגָלוֹת וְצֵדָה לַדָּרֶךְ וַיִּתֵּן־לָהֶם

---

125) יוסף דבר עם אחיו בלה"ק עיין ב"ר פ' צ"ג (J.)

שְׂמָלוֹת צְבוּעוֹת 126) וָכֶסֶף 127) : (לב) וְגַם לַאֲבִיהֶם שָׁלַח פַּרְעֹה שְׂמָלוֹת
וָכֶסֶף וַעֲשָׂרָה חֲמוֹרִים נֹשְׂאִים בָּר: (לג) וַיְשַׁלַּח אוֹתָם וַיַּעֲלוּ וַיַּגִּידוּ
לַאֲבִיהֶם כִּי עוֹדֶנּוּ חָי וְכִי הוּא מַשְׁבִּיר בָּר לְכָל־עַמֵּי הָאָרֶץ וּמֹשֵׁל בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרָיִם: (לד) וְלֹא־הֶאֱמִין לָהֶם אֲבִיהֶם כִּי פָג לִבּוֹ: (לה) וְאַחַר־כֵּן
רָאָה אֶת־הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף וַתְּחִי רוּחוֹ: (לו) וַיֹּאמֶר רַב לִי כִּי
עוֹד־יוֹסֵף חָי אֵרְדָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטֶרֶם אָמוּת:

פ. מד.

(א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל מִמּוֹשָׁבוֹ [חֶבְרוֹן] בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וַיָּבֹא
בְּאֵרָה שֶּׁבַע וַיִּזְבַּח זֶבַח לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק בַּשְּׁבִיעִי לַחֹדֶשׁ הַזֶּה: (ב) וַיִּזְכֹּר
יַעֲקֹב אֶת־הַחֲלוֹם אֲשֶׁר חָלַם בְּבֵית־אֵל וַיִּירָא מֵרְדָה מִצְרָיְמָה: (ג) וּבַעֲלוֹת
עַל־לְבָבוֹ לִשְׁלֹחַ לֵאמֹר לְיוֹסֵף כִּי־יָבֹא אֵלָיו וְכִי הוּא לֹא־יֵרֵד שָׁמָּה יָשַׁב
שָׁם שִׁבְעַת יָמִים אוּלַי יִוָּדַע אֵלָיו בְּמַרְאָה אִם יֵשֵׁב אוֹ יֵרֵד: (ד) וַיַּעַשׂ
אֶת־חַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי פְּרִי הָאֲדָמָה מִן־הַדָּגָן הַיָּשָׁן כִּי־לֹא הָיָה מְלֹא חָפְנַיִם
זֶרַע בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן רַק בַּצּוֹרֶת לְכָל־חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹף וְאָדָם: (ה) וּבְשִׁשָּׁה
עָשָׂר נִרְאָה אֵלָיו הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב׀ יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: (ו) וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אָנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֶיךָ אַבְרָהָם וְיִצְחָק אַל־תִּירָא וּרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי־לְגוֹי
גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם: (ז) אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ וְאָנֹכִי אֲשִׁיבְךָ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
לְהִקָּבֵר שָׁם וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדָיו עַל־עֵינֶיךָ אַל־תִּירָא לֵךְ מִצְרָיְמָה: (ח) וַיִּסְעוּ
בָּנָיו וּבְנֵי־בָנָיו וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲבִיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם בָּעֲגָלוֹת: (ט) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל
מִבְּאֵר שֶׁבַע בְּשִׁשָּׁה־עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה וַיֵּלֶךְ אַרְצָה מִצְרָיִם:
(י) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוּדָה בְנוֹ לְפָנָיו אֶל־יוֹסֵף לִרְאוֹת 127) אֶת־אֶרֶץ
גֹּשֶׁן: (יא) כִּי יוֹסֵף אָמַר לְאֶחָיו לָבֹא שָׁמָּה לָשֶׁבֶת שָׁם וְהָיוּ קְרוֹבִים אֵלָיו:
(יב) וְאֶרֶץ טוֹבָה הִיא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּקְרוֹבָה אֵלָיו [. . . .]: (יג) אֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: (יד) יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל: (טו) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו חֲנוֹךְ פַּלּוּא חֶצְרֹן כַּרְמִי
חֲמִשָּׁה: (טז) שִׁמְעוֹן וּבָנָיו וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו יְמוּאֵל יָמִין אֹהַד יָכִין צֹחַר 128)

---

126) גם בספר הישר מסופר שנתן להם בגדי מלכות, שר"ל עפ"י סגנון המדרשים פרפירא של מלכות, היינו בגדי ארגמן צבועים (B.)

127) גם בספר הישר נזכר שנתן לכ"א מאחיו מאה שקל כסף (B.)

127) תחת „להורות" בתורה (בראשית מ"ו כ"ח) ובנוסח השומרונים „לראות„ ואולי נקדו לְהֵרָאוֹת.

128) בפ"א, וכן הוא בנוסח השומרונים, ונראה שהיה כן בתורה גם לעיני הכותב ספר במדבר ולעיני הסופר „דברי הימים" ע"כ החליפוהו בשם ז ר ח (במדבר כ"ו י"ג — ועיין ברש"י שם בד"ה לזרח הוא נוסח לשון צוחר — דה"א ד') הדומה במראהו אל צחר וזהר (ואין צורך א"כ לטעם Michaelis בביבליותיקא שלו חלק חמישי כי לקדמונים היו שני שמות וכו' יע"ש) ולראיה איך הנוסחאות שמרו המובן ולא המלות היא מה שמצינו בין בני עשו (בראשית ל"ו י"ג) בנוסח השומרונים ז ר ע תחת השם ז ר ח מפני שמובנם אחד הוא (ע"ד תהלים צ"ז י"א) ולא כדעת Michaelis שהיא טעות המעתיק להחליף ז ר ח תחת ז ר ע בעבור דמיונים במבטא, ובעד שגם בין בני יהודה (שם מ"ו י"ב) נמצא בנוסח השומרונים ו ז ר ע תחת ו ז ר ח. —

שָׁאוּל בֶּן־(הצפנזית) [הַכְּנַעֲנִית] שִׁבְעָה׃ (יז) לֵוִי וּבָנָיו וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו
גֵּרְשׁוֹן וּמְרָרִי אַרְבָּעָה׃ (יח) יְהוּדָה וּבָנָיו וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו שֵׁלָה פֶּרֶץ
וָזָרַח׃ (יט) יִשָּׂשׂכָר וּבָנָיו וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו תּוֹלָע פּוּאָה 129) וְשׁוּב 130)
וְשֵׁם [שִׁמְרֹן] חֲמִשָּׁה׃ (כ) זְבוּלֻן וּבָנָיו וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָיו סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל
אַרְבָּעָה׃ (כא) וְאֵלֶּה בְּנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָה לֵאָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם שִׁשָּׁה
בָּנִים וְאָחוֹת אַחַת אֲשֶׁר לָהֶם דִּינָה׃ (כב) וַיְהִי כָּל־נֶפֶשׁ בְּנֵי־לֵאָה וּבְנֵיהֶם
הַבָּאָה לְיַעֲקֹב אֲבִיהֶם מִצְרַיְמָה עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע עִם־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם הָיוּ
שְׁלֹשִׁים׃ (כג) וּבְנֵי זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה אֵשֶׁת יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב
גָּד וְאָשֵׁר׃ (כד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵיהֶם הַבָּאִים אִתָּם מִצְרַיְמָה בְּנֵי גָד צִפְיוֹן
אַגָּתִי שׁוּנִי אֶזוֹן עֲרָבִי אֲרָדִי וְאַרְאֵלִי שְׁמוֹנָה׃ (כה) בְּנֵי אָשֵׁר יִמְנָה (יֶשׁוּעַ
[ישוה וישלו] בְּרִיעָה וְשָׂרָה אֲחוֹתָם כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה וְכָל־בְּנֵי לֵאָה
אַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה*)׃ (כו) וּבְנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִין׃ (כז) וַיִּוָּלֵד
לְיוֹסֵף בְּמִצְרַיִם עַד־בֹּא אָבִיו מִצְרַיְמָה אֲשֶׁר יָלְדָה־לּוֹ אָסְנַת בַּת־פּוֹטִיפֶרַע
מֵאֹן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם שְׁלֹשָׁה׃ (כח) בְּנֵי בִנְיָמִן לְאבֵעַל אַשְׁבֵּל 132)
גֵּרָא נַעֲמָן אַבְרוֹדְיָה רָפָא יַכִּינִי חֻפִּים יָעַם גַּעַם אַחַד עָשָׂר וְכָל־בְּנֵי רָחֵל
אַרְבָּעָה עָשָׂר׃ (כט) וּבְנֵי בִלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָה
לְיַעֲקֹב דָּן וְנַפְתָּלִי׃ (ל) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵיהֶם הַבָּאִים אִתָּם מִצְרַיְמָה בְּנֵי
דָן חֻשִׁים שַׁמּוֹן אַשּׁוּד יָשֵׁק שְׁלֹמֹה שִׁשָּׁה 133)׃ (לא) וַיָּמוּתוּ בְּמִצְרַיִם
בִּשְׁנַת בֹּאָם שָׁמָּה וַיִּוָּתֵר לְדָן חֻשִׁים לְבַדּוֹ׃ (לב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי נַפְתָּלִי
יַחְצְאֵל גּוּנִי יֵצֶר יָכוּם אוֹחַ שִׁשָּׁה׃ (לג) וַיָּמָת אוֹחַ הַנּוֹלָד אַחַר הַשָּׁנָה
הָרִאשׁוֹנָה לִשְׁנֵי הָרָעָב וְכָל־בְּנֵי רָחֵל יַחַד הָיוּ עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה׃ (לד) וְכָל־
הַנֶּפֶשׁ לְיַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים נָפֶשׁ׃ (לה) אֵלֶּה בָנָיו וּבְנֵי בָנָיו
יַחְדָּיו שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה מֵהֶם מֵתוּ בְּמִצְרַיִם עַל־פְּנֵי יוֹסֵף וּבָנִים לֹא־הָיוּ
לָהֶם׃ (לו) וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן מֵתוּ לִיהוּדָה שְׁנֵי בָנָיו עֵר וְאוֹנָן וּבָנִים לֹא־הָיוּ
לָהֶם׃ (לז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קָבְרוּ אֶת־הַמֵּתִים וַיִּהְיוּ בְּמִסְפַּר נֶפֶשׁ הַשִּׁבְעִים׃

פ׳ מה.

(א) וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל אַרְצָה מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ גֹּשֶׁן בְּרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי
בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַשָּׁבוּעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים׃
(ב) וַיָּבֹא יוֹסֵף לִקְרַאת יַעֲקֹב אָבִיו אַרְצָה גֹּשֶׁן וַיִּפֹּל עַל־צַוָּארֵי אָבִיו וַיֵּבְךְּ׃
(ג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אוֹתְךָ׃ (ד) וִיהִי
מְבֹרָךְ יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי יִצְחָק אֲשֶׁר לֹא־כָלָא
רַחֲמָיו וְחַסְדּוֹ מִיַּעֲקֹב עַבְדּוֹ׃ (ה) רַב לִי כִּי־רָאִיתִי אֶת־פָּנֶיךָ בְּעוֹדֶנִּי חָי׃

---

129) וכן הוא בד"ה שם.

130) כמו בד"ה א' ז' וכן המספר שבסוף כל פסוק ופסוק דומה לד"ה שם, ובכלל נשתנה גם שם שמות בני השבטים כמו בספר הזה.

131) עד יעקב (D.).

132) השנוי הגדול בשמות בני בנימין נמצא גם בספר במדבר כ"ו ובד"ה א' ז'.

133) אודות בני דן עיין בבא בתרא קמ"ג ב', ותרגום יונתן בראשית מ"ו כ"ג (B.).

(ו) אָכֵן אֱמֶת הַמַּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבֵית־אֵל יְהִי יהוה אֱלֹהַי מְבֹרָךְ
לְעוֹלְמֵי־עַד: (ז) וַיֹּאכְלוּ יוֹסֵף וְאֶחָיו לֶחֶם וַיִּשְׁתּוּ יַיִן לִפְנֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׂמַח
יַעֲקֹב שִׂמְחָה גְדוֹלָה מְאֹד בִּרְאוֹתוֹ אֶת־יוֹסֵף אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה לְפָנָיו עִם־
אֶחָיו: (ח) וַיְבָרֵךְ לְבוֹרֵא כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר שָׁמַר־אוֹתוֹ וַאֲשֶׁר שָׁמַר־לוֹ אֶת
שְׁנֵים עָשָׂר בָּנָיו: (ט) וַיִּתֵּן יוֹסֵף לְאָבִיו וּלְאֶחָיו אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן לַאֲחֻזָּה
לְמַעַן יֵשְׁבוּ בָהּ וּבְרַעְמְסֵס וּבְכָל־גְּבוּלָהּ לְמָשָׁל־בָּהּ לִפְנֵי פַרְעֹה: (י) וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל וּבָנָיו בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן בְּמֵיטַב אֶרֶץ מִצְרָיִם וְיִשְׂרָאֵל בֶּן־שְׁלֹשִׁים וּמְאַת
שָׁנָה בְּבֹאוֹ מִצְרָיְמָה: (יא) וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת־קִנְיָנָם
בְּלֶחֶם לְפִי צָרְכֵיהֶם בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב: (יב) וַתֵּלַהּ אֶרֶץ מִצְרַיִם מִפְּנֵי
הָרָעָב וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אַדְמַת מִצְרַיִם לְפַרְעֹה בְּשֶׁבֶר וְגַם אֶת־הָאֲנָשִׁים
וְאֶת־בְּהֶמְתָּם הַכֹּל קָנָה פַרְעֹה: (יג) וַתִּכְלֶינָה שֶׁבַע שְׁנֵי הַבַּצֹּרֶת וַיִּתֵּן
יוֹסֵף לְעַמֵּי הָאָרֶץ זֶרַע וְלֶחֶם לִזְרֹעַ בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית כִּי־עָלָה הַיְאוֹר עַל־
כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: (יד) כִּי בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַבַּצֹּרֶת הִשְׁקָה רַק מְקוֹמוֹת אֲחָדִים
הַקְּרוֹבִים אֶל־שְׂפַת הַיְאוֹר וְעַתָּה עָלָה עַל־כָּל גְּדוֹתָיו: (טו) וַיִּזְרְעוּ הַמִּצְרִים
אֶת־הָאֲדָמָה וַתַּעַשׂ תְּבוּאָה רַבָּה בַּשָּׁנָה הַהִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַשָּׁבֻעַ
הָרְבִיעִי לַיּוֹבֵל הַחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים: (טז) וַיִּקַּח יוֹסֵף מִן־הַדָּגָן אֲשֶׁר זָרְעוּ
חֲמִישִׁיתוֹ לַמֶּלֶךְ וְאַרְבַּע הַיָּדוֹת הֵנִיחַ לָהֶם לְאֹכֶל וּלְזָרַע וַיָּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף
לְחֹק עַל־אַדְמַת מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: (יז) וַיְחִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי כָּל־יְמֵי חַיָּיו שְׁלֹשָׁה שְׁבֻעִים שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים
וּמְאַת שָׁנָה: (יח) וַיָּמָת בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַשָּׁבֻעַ הַחֲמִישִׁי לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים
וַחֲמִשָּׁה: (יט) וַיְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־בָּנָיו לִפְנֵי מוֹתוֹ וַיַּגֵּד לָהֶם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
יִקְרָא אֹתָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר יָבֹא עֲלֵיהֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: (כ) אֶת־
כֹּל הִגִּיד לָהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם וַיִּתֵּן לְיוֹסֵף פִּי־שְׁנַיִם בָּאָרֶץ: (כא) וַיִּשְׁכַּב עִם־
אֲבוֹתָיו וַיִּקָּבֵר בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו בַּקֶּבֶר
אֲשֶׁר כָּרָה לוֹ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה בְּאֶרֶץ חֶבְרוֹן: (כב) וַיִּתֵּן אֶת־כָּל־סְפָרָיו
וְאֵת סִפְרֵי אֲבוֹתָיו אֶל־לֵוִי בְּנוֹ לִשְׁמֹר אוֹתָם וּלְחַדֵּשׁ אוֹתָם לְבָנָיו עַד־
הַיּוֹם הַזֶּה:

פ. מו.

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יַעֲקֹב וַיִּרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּהְיוּ לְעַם רָב:
(ב) וַיְהִי־לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ אַחַת לְכֻלָּם בְּאַהֲבָתָם אִישׁ אֶת־
אָחִיו וּבְעָזְרָם אִישׁ לְאָחִיו וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד: (ג) וַיְחִי יוֹסֵף אַחֲרֵי
אָבִיו 134) עוֹד עֲשָׂרָה שָׁבֻעִים: (ד) וְלֹא־הָיָה צַר לְיוֹסֵף וְלֹא־אֻנָּה לוֹ כָּל
רָע בְּכָל־יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר חַי אַחֲרֵי יַעֲקֹב־אָבִיו: (ה) כִּי כָל־הַמִּצְרִים כִּבְּדוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר חַי יוֹסֵף: (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר
שָׁנִים: (ז) שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה יָשַׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וְעֶשֶׂר שָׁנִים עֶבֶד וּשְׁלֹשׁ

---

134) נ״ל אחרי בוא יעקב אביו מצרימה (D.). ס׳ היובלים היה [illegible]
[illegible] מצרימה.

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT
Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

שָׁנִים יָשַׁב בְּבֵית הַסֹּהַר וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה שָׁפַט תַּחַת הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־אֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ (ח) וַיָּמָת הוּא וְכָל־אֶחָיו וְכֹל הַדּוֹר הַהוּא׃ (ט) וַיְצַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת־עַצְמוֹתָיו אִתָּם בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃
(י) וַיַּשְׁבַּע אוֹתָם עַל־אוֹדוֹת עַצְמוֹתָיו בְּיָדְעוֹ כִּי־הַמִּצְרִים לֹא־יוֹצִיאוּהוּ
עוֹד לִקְבֹּר אֹתוֹ בְּעִתּוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ (יא) כִּי מַמְקְרוֹן מֶלֶךְ כְּנַעַן הַמּוֹשֵׁל
בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר נִלְחַם בְּעֵמֶק עִם־מֶלֶךְ מִצְרָיִם 135) וַיָּמֶת אוֹתוֹ שָׁם וַיִּרְדֹּף
אַחֲרֵי הַמִּצְרִים עַד־שַׁעַר הָרִמּוֹן 136)׃ (יב) וְלֹא יָכוֹל לָבֹא שָׁמָּה כִּי קָם
מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל־מִצְרַיִם וַיְהִי עָצוּם מִמֶּנּוּ׃ (יג) וַיָּשָׁב אַרְצָה כְּנָעַן אַךְ שַׁעֲרֵי
מִצְרַיִם סֻגְּרוּ וְלֹא־בָא אִישׁ מִצְרָיְמָה׃ (יד) וַיָּמָת יוֹסֵף בַּיּוֹבֵל הַשִּׁשָּׁה
וְאַרְבָּעִים בַּשָּׁבוּעַ הַשִּׁשִּׁי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכָל־
אֶחָיו מֵתוּ אַחֲרָיו׃ (טו) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהִלָּחֵם אֶת מֶלֶךְ כְּנַעַן בַּיּוֹבֵל
הַשִּׁבְעָה וְאַרְבָּעִים בַּשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית׃ (טז) וַיּוֹצִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־עַצְמוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְבַד מֵעַצְמוֹת יוֹסֵף וַיִּקְבְּרוּ אוֹתָם עַל הַשָּׂדֶה
בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה עַל־הָהָר׃ (יז) וְרַבִּים שָׁבוּ מִצְרָיְמָה וּמְעַט מֵהֶם נִשְׁאֲרוּ
עַל הַר חֶבְרוֹן וְאָבִיךָ [עַמְרָם] 137) נִשְׁאַר עִמָּהֶם׃ (יח) וַיַּחֲלֹשׁ מֶלֶךְ כְּנַעַן
אֶת־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּסְגֹּר אֶת־שַׁעֲרֵי מִצְרָיִם׃ (יט) וַיַּחֲשֹׁב מְזִמָּה רָעָה עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַנּוֹתָם׃ (כ) וַיֹּאמֶר אֶל־אַנְשֵׁי מִצְרַיִם הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃ (כא) הָבָה נִתְחַכְּמָה־לָהֶם בְּטֶרֶם יַעַצְמוּ מְאֹד וּנְעַנֶּה
אוֹתָם בְּסִבְלוֹת עֲבָדִים בְּטֶרֶם תִּפּוֹל עָלֵינוּ בֶּהָלָה וּבְטֶרֶם יִלָּחֲמוּ בָנוּ׃
(כב) וְאִם־לֹא וְנוֹסְפוּ גַם־הֵם עַל־שֹׂנְאֵינוּ וְעָלוּ מִן־אַרְצֵנוּ כִּי לִבָּם וּפְנֵיהֶם
פּוֹנִים אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן׃ (כג) וַיָּשֶׂם עֲלֵיהֶם שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתָם בְּסִבְלוֹת
עֲבָדִים וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס׃ (כד) וַיִּבְנוּ
אֶת כָּל־הַחוֹמוֹת וְהַקִּירוֹת אֲשֶׁר נֶהֶרְסוּ בְּעָרֵי מִצְרַיִם וַיִּלְחֲצוּ אוֹתָם בְּפָרֶךְ׃
(כה) וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתָם כֵּן יִרְבּוּ וְכֵן יִפְרֹצוּ וַיַּחְשְׁבוּ הַמִּצְרִים אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לִטְמֵאִים׃

פ. מז.

(א) וּבַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַיּוֹבֵל הַשִּׁבְעָה וְאַרְבָּעִים בָּא אָבִיךָ
מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּה נוֹלַדְתָּ בַּשָּׁבוּעַ הָרְבִיעִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית
לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה בִּהְיוֹת יְמֵי הָעֹנִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ב) וַיְצַו פַּרְעֹה
מֶלֶךְ מִצְרַיִם עֲלֵיהֶם לְהַשְׁלִיךְ יַלְדֵיהֶם כָּל־הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה׃ (ג) וַיַּשְׁלִיכוּ
אוֹתָם שָׁמָּה שִׁבְעָה יְרָחִים יָמִים עַד־הַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נוֹלַדְתָּ בּוֹ׃ (ד) וַתִּצְפְּנְךָ
אִמְּךָ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים וַיַּלְשִׁינוּ אוֹתָהּ׃ (ה) וַתַּעַשׂ־לְךָ תֵּבָה וַתַּחְמְרָהּ בַּזֶּפֶת
וּבַחֵמָר וַתָּשֶׂם אֹתָהּ בַּסּוּף עַל שְׂפַת הַיְאֹר וַתָּשֶׂם אוֹתְךָ בָּהּ שִׁבְעַת יָמִים׃

---

135) מלחמת הכנענים והמצרים נזכרת גם ביוסיפון נגד אפיון א' י"ד, ומסופר גם בספר הישר על דבר זה, ועפ"י כלם היתה המלחמה הזאת סבת השעבוד של בני ישראל במצרים (B.).
136) מסתברא Heropolis (D.).
137) בנוסח הכושי כתוב בטעות "אבראם" (D.).

(ז) וַתָּבֹא אִמְּךָ בַּלַּיְלָה וַתֵּינִיק אוֹתְךָ וּבַיּוֹם שָׁמְרָה עָלֶיךָ מִרְיָם אֲחוֹתְךָ
מִפְּנֵי הַצִּפֳּרִים: (ח) וּבַיּוֹם הַהוּא בָּאָה תַּרְמוּת בַּת־פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל־הַיְאֹר
וַתִּשְׁמַע אֶת־קוֹלְךָ בֹּכֶה וַתֹּאמֶר אֶל־נַעֲרֹתֶיהָ לְהָבִיא אוֹתָךְ: (ט) וַתֹּאמֶר
אֲחוֹתְךָ אֵלֶיהָ הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִן־הָעִבְרִיּוֹת וּתְגַדֵּל וְתֵינִיק לָךְ
אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה: (י) וַתֵּלֶךְ וַתִּקְרָא אֶת־אִמְּךָ אֶת־יוֹכֶבֶד וַתִּתֶּן־לָהּ שָׂכָר
לְגַדֵּל אוֹתָךְ: (יא) וַתִּגְדַּל וַיָּבִיאוּ אוֹתְךָ אֶל־בֵּית פַּרְעֹה וַתְּהִי לְנַעַר:
(יב) וְאָבִיךָ [עַמְרָם] הוֹרָה אוֹתְךָ בַּמִּקְרָא וְאַחַר־כֵּן בִּמְלֹאת לְךָ שְׁלֹשָׁה
שָׁבֻעִים הֵבִיא אוֹתְךָ אֶל־חֲצַר הַמֶּלֶךְ: (יג) וַתְּהִי בַּחֲצַר שְׁלֹשָׁה שָׁבֻעִים
עַד־עֵת צֵאתְךָ מֵחֲצַר הַמֶּלֶךְ וַתֵּרֶא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה רֵעֲךָ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(יד) וַתַּךְ אוֹתוֹ וַתִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל: (טו) וּבַיּוֹם הַמָּחֳרָת מָצָאתָ שְׁנַיִם מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל נִצִּים וַתֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה אָחִיךָ: (טז) וַיִּחַר אַפּוֹ וַיֹּאמֶר מִי
שָׂמְךָ לְאִישׁ שַׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אוֹמֵר כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת־הַמִּצְרִי וַתִּירָא וַתִּבְרַח מִפְּנֵי הַדָּבָר הַזֶּה:

פ. מח.

(א) וּבַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לַשָּׁבֻעַ הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹבֵל הָאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה הָלַכְתָּ
וַתֵּשֶׁב שִׁשָּׁה שָׁבֻעִים וְשָׁנָה אֶחָת(138: (ב) וַתָּשָׁב מִצְרַיְמָה
בַּשָּׁבֻעַ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לַיּוֹבֵל הַחֲמִשִּׁים: (ג) וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר
דִּבֶּר אִתְּךָ בְּהַר סִינַי וְאֵת אֲשֶׁר אָבָה הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה לַעֲשׂוֹת לְךָ בְּשׁוּבְךָ
מִצְרַיְמָה בַּדֶּרֶךְ בְּחַג הַסֻּכּוֹת: (ד) הֲלֹא הִתְחַזֵּק בְּכָל־כֹּחוֹ לְהָמִית אוֹתְךָ
וּלְהַצִּיל אֶת־הַמִּצְרִים מִיָּדְךָ בִּרְאוֹתוֹ כִּי שְׁלַחְתָּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּנְקָמָה
בְּמִצְרָיִם: (ה) וָאַצִּיל אוֹתְךָ מִיָּדוֹ וָאַעַשׂ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים אֲשֶׁר צֻוֵּיתָ
לַעֲשׂוֹת בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי פַרְעֹה וְכָל־בֵּיתוֹ וַעֲבָדָיו וְעַמּוֹ: (ו) וַיַּעַשׂ יהוה נְקָמָה
בָּם נָקָם כָּבֵד בִּגְלַל יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם וַיְמִיתֵם בְּדָם וּבִצְפַרְדֵּעַ וּבְכִנִּים וּבֶעָרֹב
וּבִשְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ: (ז) וְאֶת־בְּהֶמְתָּם [הָרַג] בְּדֶבֶר וּבַבָּרָד וַיַּךְ בּוֹ אֶת־
כָּל צִמְחָם וּבָאַרְבֶּה אֲשֶׁר אָכַל אֶת־הַפְּלֵטָה הַנִּשְׁאֶרֶת מִן־הַבָּרָד:
(ח) וּבַחֹשֶׁךְ וְאֶת־בְּכוֹרֵיהֶם מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה [הָרָג]: (ט) וּבְכָל־אֱלִילֵיהֶם
עָשָׂה יהוה שְׁפָטִים וַיִּשְׂרֹף אוֹתָם בָּאֵשׁ: (י) וְהַכֹּל צֻוָּה בְּיָדְךָ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ
[. . .] וַתְּדַבֵּר אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְלִפְנֵי כָל־עֲבָדָיו וְלִפְנֵי עַמּוֹ: (יא) וְהַכֹּל
נַעֲשָׂה כִּדְבָרְךָ עֲשָׂרָה שְׁפָטִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים בָּאוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
לִנְקֹם נִקְמַת יִשְׂרָאֵל: (יב) וְאֵת כָּל־זֹאת עָשָׂה יהוה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אַבְרָהָם לְהִנָּקֵם מֵהֶם עַל־אֲשֶׁר לָחֲצוּ אוֹתָם
בְּפָרֶךְ: (יג) וַיַּעֲמֹד הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה לְךָ לְשָׂטָן וַיַּחְפֹּץ לְהַפִּיל אוֹתְךָ בְּיַד
פַּרְעֹה וַיַּעְזֹר אֶת־חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם וַיּוֹשִׁיעֵם לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר לְפָנֶיךָ: (יד) אָמְנָם
נָתְנוּ בְיָדָם לְהוֹצִיא אֶת־הַמַּכּוֹת אַךְ אֶת־הָרְפוּאוֹת לֹא־נָתְנוּ לָהֶם לְהֵעָשׂוֹת
עַל־יְדֵיהֶם: (טו) וַיהוה הִכָּה אֹתָם בַּאֲבַעְבֻּעֹת הָרָעוֹת וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲמוֹד לְפָנָיו

---

138) המספר הזה צריך להיות תקון לפי המספרים שלמעלה בספר (D.).

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

כִּי הִכְחַדְנוּ אֹתָם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עוֹד גַּם־אוֹת אֶחָת׃ (טז) וּבְכָל־הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים מֵאֵן הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה לְהִכָּלֵם עַד־אֲשֶׁר הִתְחַזֵּק וַיִּקְרָא אֶל־הַמִּצְרִים לִרְדֹּף אַחֲרֶיךָ בְּכָל־חֵיל מִצְרַיִם בְּרִכְבֵּיהֶם וּבְסוּסֵיהֶם וּבְכֹל־רוֹב עַמֵּי מִצְרָיִם׃ (יז) וָאֶעֱמֹד בֵּינְךָ וּבֵינֵיהֶם בֵּין הַמִּצְרִים וּבֵין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וָאַצִּיל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם מִיַּד הַמִּצְרִים׃ (יח) וַיּוֹלֵךְ יהוה אוֹתָם בְּתוֹךְ הַיָּם כַּיַּבָּשָׁה וְאֵת כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר חִזֵּק אֶת־לְבָבָם לִרְדֹּף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל יָרָה יהוה אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בִּמְצוּלַת הַתְּהוֹם׃ (יט) תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ הַמִּצְרִים אוֹתָם לְמֵאָה וּלְמֵאוֹת אֶל־הַיְאֹר עַל־כֵּן נָקוֹם נִקַּם מֵהֶם וְאֶלֶף אַנְשֵׁי חַיִל [. . .] נִכְחֲדוּ תַּחַת יוֹנֵק אֶחָד הַמּוּמָת מִבְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּהוּ הַיְאֹרָה׃ (כ) בַּיּוֹם הָאַרְבָּעָה־עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר וּבַשִּׁשָּׁה־עָשָׂר וּבַשִּׁבְעָה־עָשָׂר וּבִשְׁמוֹנָה־עָשָׂר הָיָה הַשַּׂר מַשְׂטֵמָה אָסוּר וְכָלוּא מֵאַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן לֹא־יוּכַל לַעֲמֹד לְשָׂטָן לָהֶם׃ (כא) בַּיּוֹם הַתְּשָׁעָה־עָשָׂר 139) שִׁלַּחְנוּ אוֹתוֹ לַחָפְשִׁי לְמַעַן יַעֲזוֹר אֶת־הַמִּצְרִים וּלְמַעַן יִרְדְּפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כב) וַיְכַבֵּד אֶת־לִבָּם וַיַּקְשֶׁה אוֹתָם וַיִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם כִּרְצוֹן יהוה אֱלֹהֵינוּ לְמַעַן יַכֶּה אֶת־הַמִּצְרִים וַיַּשְׁלִיכֵם אֶל־הַיָּם׃ (כג) וּבַיּוֹם הַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר אָסַרְנוּ אוֹתוֹ לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְשָׂטָן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ הַכֵּלִים וְהַשְּׂמָלוֹת מֵאֵת הַמִּצְרִים כְּלֵי־כֶסֶף זָהָב וּנְחֹשֶׁת׃ (כד) לְנַצֵּל אֶת־מִצְרַיִם עַל־אֲשֶׁר עָבְדוּ אוֹתָם יַעַן אֲשֶׁר לָחֲצוּ אוֹתָם בְּפָרֶךְ וְלֹא־נָתְנוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָצֵאת רֵיקָם מִמִּצְרָיִם׃

פ. מט.

(א) זָכוֹר אֶת־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר נָתַן יהוה לְךָ עַל־דְּבַר הַפֶּסַח לִשְׁמֹר אוֹת בְּמוֹעֲדוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ (ב) כִּי־תִשְׁחַט אוֹתוֹ בֵּין הָעַרְבַּיִם וְיֹאכְלוּ אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה בְּאֶמֶשׁ הַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר מֵעֵת בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ׃ (ג) כִּי הַיּוֹם הַזֶּה הוּא הֶחָג הָרִאשׁוֹן וְיוֹם רִאשׁוֹן לְחַג הַפָּסַח׃ (ד) וַתֹּאכְלוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר שִׁלְּחוּ כָּל־אֵילֵי מַשְׂטֵמָה לְהַכּוֹת כָּל־בְּכוֹר מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה עַד בְּכוֹר שִׁפְחַת הַשְּׁבִי אַחַר הָרֵחַיִם וְעַד הַבְּהֵמָה׃ (ה) וְזֶה הָאוֹת אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יהוה אֶל־כָּל־בַּיִת אֲשֶׁר זֹרַק דַּם הַשֶּׂה עַל־מַשְׁקוֹפוֹ אֶל־בַּיִת כָּזֶה לֹא־יָבֹאוּ לְהַכּוֹת אֶת־הַסְּגוּרִים בּוֹ וְהָיָה כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת נִמְלְטוּ בִּהְיוֹת אוֹת הַדָּם עַל הַדֶּלֶת׃ (ו) וּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים עָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתָם וּפָסְחוּ עַל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ז) וְלֹא־הָיָה בָהֶם נֶגֶף לְהַשְׁחִית מֵהֶם נֶפֶשׁ כָּל־חַי אִם־בְּהֵמָה אוֹ אִישׁ אוֹ אַף כֶּלֶב אֶחָד׃ (ח) וּבְמִצְרַיִם הָיְתָה הַמַּגֵּפָה גְּדוֹלָה מְאֹד וְאֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת וּבְכִיָּה וּצְעָקָה׃ (ט) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ בִּמְנוּחָה אֶת בְּשַׂר הַפֶּסַח וַיִּשְׁתּוּ יַיִן וַיְהַלְלוּ וַיּוֹדוּ וַיְבָרְכוּ לַיהוה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּהְיוּ נְכוֹנִים לָצֵאת מִתַּחַת עֹל הַסִּבְלוֹת וּמִמִּצְרַיִם הָרָעָה׃ (י) וְאַתָּה זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה כָּל־יְמֵי

---

139) גם במכילתא שמות י"ד ג' נזכר ספיתה כדיפת המלכים בי"ט בניסן (B.).

חַיֵּיךְ אַחַת בַּשָּׁנָה בְּיוֹמוֹ כְּכָל־חֻקָּתוֹ וְאַל־תַּחֲלִיף אֶת־הַיּוֹם בְּאַחֵר וְאַל־
תָּמִיר אֶת־הַחֹדֶשׁ בְּאַחֵר׃ (יא) כִּי חֻקַּת עוֹלָם הִיא וַחֲרוּתָה הִיא עַל־
לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה אֶת־מוֹעֲדָהּ אַחַת
בַּשָּׁנָה לְכָל־דּוֹרוֹתֵיהֶם וְאֵין־גְּבוּל לַזְּמָן כִּי־אִם לְעוֹלָמִים נוֹעָד׃ (יב) וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וְלֹא־בָא לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לְרָצוֹן
לִפְנֵי יהוה בְּיוֹם מוֹעֲדוֹ וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת לִפְנֵי יהוה בְּיוֹם מוֹעֲדוֹ׃ (יג) וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא אִם־הוּא טָהוֹר וְקָרוֹב כִּי קָרְבַּן יהוה לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ וְחֶטְאוֹ
יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא׃ (יד) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתֵיהֶם יִשְׁמְרוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בֵּין הָעַרְבַּיִם בַּחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי 140) בַּיּוֹם 141)
עַד הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי בַּלַּיְלָה 142)׃ (טו) כִּי שְׁנֵי חֶלְקֵי הַיּוֹם נְתוּנִים לָאוֹר
וְהַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי לָעָרֶב׃ (טז) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יהוה כִּי תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ
בֵּין הָעַרְבָּיִם׃ (יז) וְלֹא־יֵעָשֶׂה בַּבֹּקֶר בְּכָל־עֵת הָאוֹר כִּי־אִם לִפְנוֹת עָרֶב׃
(יח) וְאָכְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵת הָעֶרֶב עַד־הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי בַּלַּיְלָה וְהַנּוֹתָר מִכָּל־
בְּשָׂרוֹ אַחַר הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי בַּלַּיְלָה בָּאֵשׁ יִשָּׂרְפוּ גַּם שָׂרֹף אוֹתוֹ׃ (יט) וְלֹא־
יְבַשְּׁלוּ אוֹתוֹ בַּמַּיִם וְאַל־יֹאכְלוּהוּ חָי כִּי אִם־צְלוּי הֵיטֵב בָּאֵשׁ וְקָלוּי בָאֵשׁ׃
(כ) רֹאשׁוֹ עַל־קִרְבּוֹ וְעַל־כְּרָעָיו יִצְלוּ בָאֵשׁ וְעֶצֶם לֹא־יִשְׁבְּרוּ־בוֹ׃ (כא) לָכֵן
צִוָּה יהוה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ וּלְבִלְתִּי שְׁבוֹר עֶצֶם
בּוֹ כִּי חַג הוּא וְיוֹם מוֹעֵד וְלֹא־יַעַבְרוּ מִמֶּנּוּ יוֹם אוֹ חֹדֶשׁ כִּי־אִם בְּמוֹעֲדוֹ
יֵעָשֶׂה׃ (כב) וְאַתָּה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּיָמָיו בְּכָל־שָׁנָה
וְשָׁנָה אַחַת בַּשָּׁנָה לַיּוֹם הַמּוֹעֵד לִהְיוֹת לְזִכָּרוֹן לְרָצוֹן לִפְנֵי יהוה וְלֹא־יִהְיֶה
בָהֶם נֶגֶף בַּשָּׁנָה הַהִיא לְהָמִית וּלְהַכּוֹת אוֹתָם׃ (כג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָחֹגּוּ
אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוָּה יִשְׁמְרוּ מֵאֲכֹל אוֹתוֹ מִחוּץ לְמִקְדַּשׁ
אֲדֹנָי׃ (כד) לִפְנֵי כָל־עַם עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרוּ אוֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ כָּל־הַבָּאִים בְּיוֹמוֹ
לֶאֱכֹל אוֹתוֹ בְּמִקְדַּשׁ אֱלֹהֵיכֶם לִפְנֵי יהוה מִבֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה 143) וָמָעְלָה׃
(כה) כִּי־כֵן כָּתוּב וְנוֹעָד לֶאֱכֹל אוֹתוֹ בְּבֵית מִקְדַּשׁ יהוה׃ (כו) וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֶרֶץ נַחֲלָתָם אֶרֶץ כְּנַעַן וְיִטּוּ אֶת־אֹהֶל יהוה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ
בְּתוֹךְ אַחַד שִׁבְטָיו עַד־בְּנוֹת מִקְדַּשׁ יהוה בָּאָרֶץ׃ (כז) וּבָאוּ וְעָשׂוּ אֶת חַג־
הַפֶּסַח בְּתוֹךְ אֹהֶל יהוה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ לִפְנֵי יהוה מִיָּמִים יָמִימָה׃ (כח) וּבִימֵי
הֱיוֹת בַּיִת בָּנוּי לְשֵׁם יהוה בְּאֶרֶץ נַחֲלָתָם יֵלְכוּ שָׁמָּה וְשָׁחֲטוּ אֶת־הַפֶּסַח
בָּעֶרֶב בְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי לַיּוֹם׃ (כט) וְנָתְנוּ אֶת־הַדָּם עַל־מַשְׁקוֹף
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַחֵלֶב יָשִׂימוּ עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ קָלוּי
בָּאֵשׁ יֹאכְלוּ בַּחֲצַר 144) הַמִּקְדָּשׁ לְשֵׁם יהוה׃ (ל) וְלֹא־יַעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח

---

140) מזה נראה שלא הלילה בלבד נחלק אז לג' משמרות, כי גם היום לג' חלקים.

141) כהלכת המשנה פסחים ריש פרק ה' (F.).

142) הוא נגד ההלכה כי זמן אכילת הפסח עד חצות לדעת ר' אלעזר בן עזריה או עד עמוד השחר לדעת ר' עקיבא (B.).

143) לפי ההלכה חייב מבן י"ג שנים ויום אחד (B.) אך באגדה נראה שהיה בן עונשין כמו בפקודים רק מבן עשרים שנה ומעלה, שכן נזכר (שבת פ"ט) דל עשרים דלא ענשת עליהן (F.) ועוד מזכרם קודם אכל שרה בת מאה כבת כ' לחטא.

144) מבנה ומשלם ומשכן פה דין שהוא ממש הפך הלכתנו במשנת זבחים שהפסח נאכל בכל העיר! (B.).

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

בְּעָרֵיהֶם וּבְכָל־מָקוֹם בִּלְתִּי לִפְנֵי אֹהֶל יהוה אוֹ לִפְנֵי בֵיתוֹ אֲשֶׁר שְׁמוֹ יִשְׁכֹּן בְּקִרְבּוֹ וְלֹא־יֶחֶטְאוּ לַיהוה: (לא) וְאַתָּה מֹשֶׁה צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ אֶת־חֻקַּת הַפֶּסַח כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתָ וּשְׁמַרְתֶּם אוֹתוֹ מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה בְּיוֹמוֹ: (לב) וְאֵת חַג־הַמַּצּוֹת יִשְׁמְרוּ לֶאֱכֹל מַצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לְמַעַן יִשְׁמְרוּ מוֹעֲדוֹ לְהַקְרִיב־לוֹ קָרְבָּן מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ בְּשִׁבְעַת יְמֵי־פֶסַח הָהֵם לִפְנֵי יהוה עַל־מִזְבַּח אֱלֹהֵיכֶם: (לג) כִּי הַחַג הַזֶּה חַגּוֹתֶם בְּחִפָּזוֹן בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם עַד־עָבְרְכֶם אֶת־הַיָּם אֶל־מִדְבַּר שׁוּר כִּי עַל־שְׂפַת הַיָּם חַגּוֹתֶם אוֹתוֹ עַד־תֻּמּוֹ:

פ, נ.

(א) וְעַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל־פִּי הַחֹק הַזֶּה הוֹדַעְתִּיךָ אֶת־יְמֵי הַשַּׁבָּת בְּמִדְבַּר סִינַי אֲשֶׁר בֵּין אֵילִם וּבֵין סִינָי 145): (ב) וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹת הָאָרֶץ הִגַּדְתִּי לְךָ עַל־הַר סִינָי וּשְׁנוֹת הַיּוֹבֵל עִם־שְׁנוֹת הַשַּׁבָּת: (ג) אָכֵן אֶת־הַשָּׁנָה מֵהֶם לֹא־הִגַּדְתִּי לְךָ עַד־בּוֹאֲךָ אֶל־הָאָרֶץ לְרִשְׁתְּכֶם אוֹתָהּ: (ד) וְשָׁבְתָה גַם־הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתוֹתֶיהָ בְּשִׁבְתָּם בְּקִרְבָּהּ וְיָדְעוּ אֵת שְׁנַת הַיּוֹבֵל: (ה) עַל־כֵּן הוֹדַעְתִּי לְךָ אֶת־הַשָּׁבֻעִים וְאֶת־הַיּוֹבְלִים אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹבְלִים הֵם מִימֵי הָאָדָם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וְשָׁבֻעַ אֶחָד וּשְׁנָתָיִם: (ו) וְעוֹד אַרְבָּעִים שָׁנָה לְפָנֶיךָ לָדַעַת אֶת־מִצְוֹת יהוה עַד־עָבְרָם שָׁמָּה לְעֵת הַמַּעֲבָר אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן בְּעָבְרָם אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְאַת מַעֲרָבָה: (ז) וְהַיּוֹבְלִים יָסוּפוּ עַד־אֲשֶׁר יִטַּהֵר יִשְׂרָאֵל מִכָּל־זְנוּנִים וְאָשָׁם וְטֻמְאָה וְדוֹפִי וְחֵטְא וָפֶשַׁע וְיֵשֵׁב לָבֶטַח בְּכָל־הָאָרֶץ וְלֹא־יַעֲמֹד לְנֶגְדּוֹ שָׂטָן וְכָל־רָע וְהָאָרֶץ תִּטְהַר מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: (ח) וְהִנֵּה גַּם־אֶת־מִצְוַת הַשַּׁבָּתוֹת כָּתַבְתִּי־לְךָ וְכָל־מִשְׁפְּטֵי חֻקֶּיהָ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה הַמְּלָאכוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוה אֱלֹהֵיכֶם: (ט) לֹא־תַעֲשׂוּ בוֹ כָּל־מְלָאכָה אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאַמְהוֹתֵיכֶם וְכָל־בְּהֶמְתְּכֶם וְהַגֵּר אֲשֶׁר אִתָּךְ וְהָאִישׁ הָעֹשֶׂה כָּל־מְלָאכָה יוּמָת: (י) אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְחַלֵּל אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתּוֹ 146) וַאֲשֶׁר אָמֹר יֹאמַר לָצֵאת בּוֹ לְדַרְכּוֹ אוֹ מִכָּל־מִקְנֶה וּמִמְכָּר וַאֲשֶׁר יִשְׁאַב מַיִם וְלֹא־הֱכִינָם־לוֹ מִיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהַנּוֹשֵׂא מַשָּׂא הָלְאָה מֵאָהֳלוֹ אוֹ מִבֵּיתוֹ מוֹת יוּמָת: (יא) לֹא־תַעֲשׂוּ כָל־מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אִם לֹא־הֲכִינוֹתֶם לָכֶם בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלָנוּחַ וְלִשְׁבּוֹת מִכָּל־מְלָאכָה בַּיּוֹם הַזֶּה וּלְבָרֵךְ אֶת יהוה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַן אוֹתוֹ לָכֶם לְמוֹעֵד: (יב) וְיוֹם קָדוֹשׁ וְיוֹם מַלְכוּת קְדוֹשָׁה לְכָל־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה הַיּוֹם הַזֶּה בְּחַיֵּיכֶם כָּל־הַיָּמִים: (יג) כִּי־גָדוֹל הַכָּבוֹד אֲשֶׁר נָתַן יהוה לְיִשְׂרָאֵל כִּי יֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ וְיִשְׂבְּעוּ בַּמּוֹעֵד הַזֶּה וְיָנוּחוּ מִכָּל־מְלָאכָה אֲשֶׁר יִשְׁעֶה־בָּהּ הָאָדָם לְבַד מֵהַקְטִיר קְטֹרֶת וְהַקְרִב מִנְחָה וְעוֹלָה לִפְנֵי יהוה בִּימֵי הַשַּׁבָּת: (יד) הַמְּלָאכָה הַזֹּאת לְבַדָּהּ תֵּעָשֶׂה בִּימֵי הַשַּׁבָּת בִּימֵי בֵּית מִקְדַּשׁ יהוה אֱלֹהֵיכֶם לְכַפֵּר עַל־יִשְׂרָאֵל תָּמִיד וְיוֹם יוֹם בְּקָרְבָּן לְזִכָּרֹן נִיחוֹחַ לְרָצוֹן לִפְנֵי יהוה בְּכָל־יְמֵי הַשָּׁנָה

---

145) [illegible] [illegible] נעלמו מחז"ל.

146) הוא נגד דעת הפרושים ומסכים לדעת הקראים (B).

24 I 86

כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ׃ (טו) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ וִיכַלְכֵּל אֶת־בְּהֶמְתּוֹ בְּבַיִת אוֹ בְמָקוֹם אַחֵר וַאֲשֶׁר יַבְעִיר אֵשׁ אוֹ יִרְכַּב עַל־כָּל־בְּהֵמָה 147) אוֹ יֵלֵךְ בָּאֳנִיָּה עַל־הַיָּם׃ (טז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּה אוֹ יָמִית וַאֲשֶׁר יִשְׁחַט חַיָּה אוֹ עוֹף וַאֲשֶׁר יָצוּד חַיָּה וָעוֹף וְדָגִים וַאֲשֶׁר יְעַנֶּה אֶת־נַפְשׁוֹ וַאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִלְחָמָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ (יז) כָּל־הָעוֹשֶׂה מֵאֵלֶּה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת לְמַעַן יִשְׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת עַל־פִּי הַמִּצְוֹת עַל־שַׁבְּתוֹת הָאָרֶץ׃ (יח) כַּאֲשֶׁר הֶעְתִּיק מֵעַל־לֻחוֹת הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר נָתַן־לִי בְּיָדִי לְבַעֲבוּר אֶכְתָּב־לְךָ אֶת־חֻקֵּי הָעֵת וְאֶת־הָעֵת עַל־פִּי חֲלֻקַּת יָמֶיהָ׃

---

147) רכיבה על בהמה בשבת נידון במיתה בזמן קודם, עיין תלמוד יבמות צ' ב' ובסנהדרין מ"ו א', ורק אח"כ הקילו מעט בימי ר' שמעון ר' יהודה ור' יוסי (B).

תם

טעיות הדפוס לס' היובלים

צד	שורה	תחת	צ"ל
—	ג' מלמעלה	הרוצים	הרצוים
—	י"ד	אַיִל אחר	אַיִל אֶחָד *)
38	ג' מלמטה	השביעי	הראשון
47	א' מלמעלה	תעלתם	תאלתם
48	י"ט „	עִם	עַם
50	ח „	אשפתך	אשפתך *)

---

*) כן הוא בנוסח הכושי וכן נמצא בתשע כ"י קדמונים (עיין מיכאעלים בביבליותיקה שלו חלק י"א וכ"ג) ד' תחת רי"ש במלת "אחר„ (בראשית כ"ב י"ג) ובזה סרה הדקדוק וקושית המבארים על "איל אחר„, וגם בעל הטעמים נתקשה בו, והחכם מיכאעלים הנ"ל מעיד שם שמצא בכ"י אחרים ציון מחק הרי"ש הרומז שצ"ל דל"ת. —

**) גם בנוסח השומרונים בחומש כתוב "אשפתך„ תחת "כליך„.

(8o. Kreuzer)

Das

Buch der Jubiläen,

oder

die kleine Genesis.

In's Hebräische übersetzt, mit einer Einleitung und
mit Noten versehen

von

Dr. Salomon Rubin.

WIEN, 1870.
In Commission der Beck'schen Universitäts-Buchhandlung
(ALFRED HÖLDER).

Generated through HathiTrust on 2025-09-23 21:29 GMT / Public Domain
Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

[illegible]

Das

Buch der Jubiläen,

oder

die kleine Genesis.

In's Hebräische übersetzt, mit einer Einleitung und
mit Noten versehen

von

Dr. Salomon Rubin.

WIEN, 1870.
In Commission der Beck'schen Universitäts-Buchhandlung
(ALFRED HÖLDER).